

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Engin ÜNGÜREN

**LİSE VE ÜNİVERSİTELERDE TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN
UMUTSUZLUK VE KAYGI DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ : ANTALYA'DA BİR UYGULAMA**

Danışman

Yrd. Doç. Dr. V. Rüya EHTİYAR

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2007

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

İmza

Başkan:

Üye (Danışman):

Üye:

Üye:

Onay: Yukarıdaki imzaların, adigeçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../....

İmza

.....

..

Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'DE TURİZM EĞİTİMİ

1.1. Turizm Eğitimi.....	4
1.2. Örgün Turizm Eğitimi.....	7
1.2.1. Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesindeki Turizm Meslek Liseleri.....	7
1.2.1.1. Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Liseleri	7
1.2.1.1.1. Resepsiyon Bölümü.....	7
1.2.1.1.2. Servis Bölümü.....	7
1.2.1.1.3. Mutfak Bölümü.....	8
1.2.1.1.4. Seyahat Acenteciliği Bölümü.....	8
1.2.1.1.5. Kat Hizmetleri.....	8
1.2.1.2. Anadolu Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liseleri	8
1.2.1.2.1. Ağırlama ve Gıda Teknolojisi.....	9
1.2.1.2.2. Seyahat Acenteciliği	9
1.2.1.2.3. Yat Kaptanlığı.....	9
1.2.1.3. Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri.....	10
1.2.1.4. Özel Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Liseleri.....	10
1.2.1.5. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Turizm Bölümü.....	10
1.2.2. Yükseköğretim Kurumlarında Turizm Eğitimi.....	10
1.2.2.1. Ön Lisans Eğitimi.....	10
1.2.2.2. Lisans Eğitimi.....	11
1.2.2.3. Lisansüstü Eğitim(Yükseklisans-Doktora).....	12
1.3. Yaygın Turizm Eğitimi.....	14
1.3.1. Turizm Bakanlığınca Verilen Eğitimler.....	14
1.3.1.1. Rehberlik Kursları.....	14

1.3.1.2. TUREM (Turizm Eğitim Merkezleri).....	14
1.3.1.3. Sektöre Düzenlenen Kurslar.....	15
1.3.2. Diğer Sertifika Programlarıyla Verilen Turizm Eğitimleri.....	15
1.3.2.1. TUGEV (Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı)	15
1.3.2.2. Halk Eğitim Kursları.....	15
1.3.2.3. Özel Kurslar.....	16
1.3.3. Hizmet İçi Eğitim Programları.....	16
1.4. Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Üzerinde Yapılmış Çalışmalarla İlgili Literatür Taraması	16

İKİNCİ BÖLÜM

KAYGI (ANKSİYETE) VE UMUTSUZLUK

2.1. Kaygı (Anksiyete).....	21
2.2. Kaygının Kaynağı İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	27
2.3. Kaygının Nedenleri Ve Belirtileri.....	41
2.3.1. Kaygının Nedenleri.....	42
2.3.1.1. Desteğin Çekilmesi.....	42
2.3.1.2. Olumsuz Bir Sonucu Beklemek.....	42
2.3.1.3. İç Çelişki.....	42
2.3.1.4. Belirsizlik.....	42
2.3.2. Kaygının Belirtileri.....	42
2.3.2.1. Psikik Belirtiler.....	42
2.3.2.2. Fiziksel Belirtiler.....	42
2.3.2.3. Bilişsel Belirtiler.....	43
2.4. Kaygıya Etki Eden Değişkenler.....	43
2.4.1. Yaş.....	44
2.4.2. Cinsiyet.....	44
2.4.3. Ana-Babanın Tutumları.....	44
2.4.4. Anne-Babanın Eğitim Düzeyi.....	45
2.4.5. Kişinin Eğitim Düzeyi.....	45
2.4.6. Sosyo-Ekonomik Durum.....	46
2.4.7. Başarı Durumu.....	46
2.4.8. Arkadaş Çevresi.....	47
2.4.9. Çevresel-Ekonomik Değişiklikler ve Stres.....	47

2.4.10. Kardeş Sayısı.....	47
2.5. Kaygının İnsan Hayatına Etkileri.....	48
2.6. Kaygıyla Başetme.....	50
2.6.1. Ego Savunma Mekanizmaları.....	52
2.7. Kaygı İle İlgili Yayınlar.....	54
2.8. Umutsuzluk.....	60
2.9. Umutsuzlukla İlgili Yayınlar.....	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİSE VE ÜNİVERSİTEDE TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN KAYGI VE UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	79
3.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	81
3.3. Araştırmanın Varsayımlar (Sayıltılar) ve Sınırları.....	82
3.4. Araştırmanın Modeli.....	82
3.5. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme.....	83
3.6. Veri Toplama Araçları.....	83
3.7. Uygulama ve Verilerin Analizi.....	90
3.8. Bulgular.....	90
3.8.1. Örneklemin Demografik Özellikleriyle İlgili Bulgular.....	91
3.8.2. Öğrencilerin Almış Oldukları Eğitim ve Eğitim Kurumuna Yönelik Tutumlarının Bulguları.....	96
3.8.3. Umutsuzluk Durumluk-Sürekli Kaygı ve Hipotezlerin Test Edilmesiyle İlgili Bulgular.....	99
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	126
KAYNAKÇA.....	131
EKLER	
EK-1 BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ (BUÖ).....	147
EK-2 STAI FORM TX – I (DURUMLUK KAYGI ÖLÇEĞİ).....	149
EK-3 STAI FORM TX – 2 (SÜREKLİ KAYGI ÖLÇEĞİ).....	150
EK-4 KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ.....	151
EK-5 EĞİTİM VE EĞİTİM KURUMUNA YÖNELİK BİLGİ ANKETİ.....	153
ÖZGEÇMİŞ.....	155

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. WTO Turizm Eğitimin Genel Çerçevesi.....	5
Tablo 1.2. Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin Öğretim Yıllarına Göre Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.....	8
Tablo 1.3. 2005-2006 Yıllarında Önlisans Programlarında Verilen Turizm Programları ve Sayıları.....	11
Tablo 1.4. Ülkemizde Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Programlar.....	12
Tablo 1.5. Lisansüstü Düzeyde Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumları ve Programları.....	13
Tablo 1.6. Yüksek lisans ve Doktora Programlarına Turizm Eğitimi Alanların Sayısı.....	13
Tablo 2.1. Korku ve Kaygı Arasındaki Farklar.....	26
Tablo 2.2. Durumluk ve Sürekli Kaygının Özellikleri.....	35
Tablo 2.3. Anksiyetenin Fiziksel Belirtileri.....	43
Tablo 3.1. Örnekleme Giren Öğrencilerin Eğitim Kurumuna Göre Dağılımı.....	83
Tablo 3.2. Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	91
Tablo 3.3. Öğrencilerin Okuldaki Başarı Durumu ve Arkadaşları ile Olan İlişkilerini Değerlendirmeleri.....	91
Tablo 3.4. Üniversite Öğrencilerinin Üniversiteye Geldikleri Lise Açısından Dağılımı.....	92
Tablo 3.5. Öğrencilerin Diğer Demografik Bulguları.....	92
Tablo 3.6. Öğrencilerin Anne-Babalarıyla İlgili Demografik Dağılımları.....	94
Tablo 3.7. Öğrencilerin Eğitim Kurumundan ve Eğitimden Memnuluk Durumu.....	96
Tablo 3.8. Öğrencilerin Eğitim Kurumundan ve Aldıkları Eğitimden Memnun Olmama Nedenleri.....	96
Tablo 3.9. Öğrencilerin Buldukları Eğitim Kurumunu Seçme Nedenleri.....	97
Tablo 3.10. Üniversite Öğrencilerin Okumak İstedikleri Bölüm.....	97
Tablo 3.11. Lise Öğrencilerin Okumak İstedikleri Lise Türü.....	98
Tablo 3.12. Öğrencilerin Mezun Olduktan Sonra Yapmayı Planladıkları.....	98
Tablo 3.13. Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki Korelasyon Analizi.....	99
Tablo 3.14. Cinsiyete Göre Umutsuzluk- Kaygı Puanlarının t Testi Sonuçları.....	100
Tablo 3.15. Eğitim Kurumlarına Göre Umutsuzluk- Kaygı Puanlarının t Testi Sonuçları.....	101
Tablo 3.16. Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetine Göre Umutsuzluk- Kaygı Puanlarının t Testi Sonuçları.....	102
Tablo 3.17. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Umutsuzluk ve Kaygı	

Puanlarının Varyans Analizi.....	103
Tablo 3.18. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Umutsuzluk Puanına İlişki Uygulanan Scheffe Testi Sonuçları.....	103
Tablo 3.19. Lise Öğrencilerinin Eğitim Memnuniyetinin Sınıflara Göre Dağılımları.....	104
Tablo 3.20. Öğrencilerin Eğitim Kurumunu İsteyerek Tercih Nedenlerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisi.....	105
Tablo 3.21. Öğrencilerinin Okuldaki Başarı Düzeylerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyine Etkisinin Varyans Analizi Sonuçları (One-way anova).....	106
Tablo 3.22. Öğrencilerin Başarı Düzeylerinin Umutsuzluk ve Kaygı İle İlişkisini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları.....	106
Tablo 3.23. Öğrencilerin Okul Arkadaşlarıyla İlişkilerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyine Etkisi (Anova Analizi).....	107
Tablo 3.24. Arkadaş İlişkileri ve Umutsuzluk-Sürekli Kaygı İlişkilerini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları.....	108
Tablo 3.25. Öğrencilerin Kardeş Sayısının Umutsuzluk Ve Kaygı Puanlarına Etkisi (Anova Analizi).....	109
Tablo 3.26. Ailelerin Gelir Düzeylerinin Öğrencilerin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisi (Anova Analizi).....	110
Tablo 3.27. Ailenin Gelir Düzeylerinin Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkisini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları.....	111
Tablo 3.28. Üniversite Öğrencilerinin Barındıkları Yer İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları.....	112
Tablo 3.29. Öğrencilerin Barındıkları Yer İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Scheffe Testi Sonuçları.....	113
Tablo 3.30. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyi İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları.....	114
Tablo 3.31. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyinin Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları.....	115
Tablo 3.32. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyi İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları.....	116
Tablo 3.33. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyinin Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları.....	117
Tablo 3.34. Öğrencilerin Anne-Babalarının Beraberlik Durumunun Umutsuzluk-Kaygı Puanlarına İlişkin t Testi Sonuçları.....	118
Tablo 3.35. Öğrencilerin Annelerinin Hayatta Olup Olmamasının Umutsuzluk Kaygı Puanlarına İlişkin t Testi Sonuçları.....	119
Tablo 3.36. Öğrencilerin Babalarının Hayatta Olup Olmamasının Umutsuzluk Kaygı Puanlarına İlişkin t Testi Sonuçları.....	120
Tablo 3.37. Öğrencilerin Sosyal Güvencelerinin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları.....	121
Tablo 3.38. Öğrencilerin Sosyal Güvencelerinin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine	

İlişkin Scheff Testi Sonuçları.....	122
Tablo 3.39. Annenin Çalışma Durumunun Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları.....	123
Tablo 3.40. Babanın Çalışma Durumunun Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları.....	124

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Türkiye`deki Turizm Eğitim Sistemi.....	6
Şekil 2.1. Zihnin Yapısal ve Topografik Modeli.....	34
Şekil 2.2. Durumluk ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki.....	36
Şekil 2.3. Umutsuzluk Depresyonunun Nedensellik Zinciri.....	66
Şekil 2.4: Umutsuzluk, Depresif Semptomlar ve Kişiler Arası Stresin Birbirleriyle İlişkisi..	68

KISALTMALAR

- AAML** : Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi
ABD :Amerika Birleşik Devletleri
AMKML : Anadolu Meslek ve Kız Meslek Lisesi
AOTML : Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi
ATML : Anadolu Meslek Ticaret Lisesi
BUÖ : Beck Umutsuzluk Ölçeği
DKÖ : Durumluk Kaygı Ölçeği
Ed. : Editör
İ.İ.B.F : İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
OKS : Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Sınavı
OTEM : Otelcilik-Turizm Eğitim Merkezi
ÖSYM : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SKÖ : Sürekli Kaygı Ölçeği
STAI : (State-Trait Anxiety Inventory) Durumluk -Sürekli Kaygı Envanteri
T.B : Turizm Bakanlığı
TUGEV :Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı
TUREM : Turizm Eğitim Merkezleri
WHO : Dünya Turizm Örgütü (World Tourism Organization)
YO :Yüksekokul
YÖK : Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

ÖZET

Bu araştırmada, lise ve üniversitede turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini, 2006-2007 öğretim yılında Antalya’da bulunan lise ve üniversite düzeyinde turizm eğitimi gören öğrenciler arasından zümrelere göre örneklem yöntemiyle seçilen toplam 496 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan öğrencilerin 212’ini üniversite, 284’ünü lise öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmada Beck ve arkadaşlarının geliştirdiği 20 maddeden oluşan, Seber (1991) tarafından Türkçe’ye çevrilen Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ), Spielberger ve arkadaşları tarafından hazırlanan toplam kırk maddeden oluşan Öner ve Le Comte tarafından Türkçe’ye uyarlanan Durumluk- Sürekli Kaygı Ölçeği ile öğrenci ve anne-babalarına ait çeşitli bilgilerin (cinsiyet, okuduğu sınıf, gelir durumu, mesleği vb.) yer aldığı soru formu kullanılmıştır. Öncelikli olarak araştırmada, betimleyici frekans ve yüzde tabloları çıkarılmış sonra umutsuzluk ve kaygı puanları için aşağıda belirtilen analizler SPSS 13.0 istatistik paket programında uygulanmıştır;

- Umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı arasındaki ilişki için Pearson Korelasyonu,
- İki grup arasındaki farkları incelemek için t testi
- İkidenden fazla grubu karşılaştırmak için varyans analizi ve post hoc analizinden scheffe testi uygulanmıştır.

Sonuç olarak umutsuzluk ile durumluk-sürekli kaygı arasında anlamlı, pozitif yönlü bir ilişki bulunmuş ve öğrencilerin umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı düzeyleri üzerinde, eğitim memnuniyetinin, sınıflara göre dağılımının, bilinçli ve istekli tercihin, okuldaki başarı durumlarının, arkadaşlarıyla ilişkilerin, ailelerinin gelir düzeylerinin, üniversite öğrencilerinin barındıkları yerin, anne-babanın eğitim durumunun ve babanın çalışma durumunun farklılık oluşturduğu saptanmıştır.

**THE EVALUATION OF HOPELESSNESS AND ANXIETY LEVELS OF STUDENTS
STUDYING TOURISM EDUCATION IN HIGH SCHOOL AND UNIVERSITY IN
TERMS OF VARIOUS VARIABLES: THE CASE OF ANTALYA**

ABSTRACT

This research aims that evaluation and comparison of undergraduate and high school students hopelessness and state-trait anxiety level who study in tourism.

The sample of research is consisted of 496 high school student and undergraduates who study tourism in Antalya in 2006-2007 educational year by group according to sample. The sample of research is consisted of 212 undergraduates and 284 high school student.

In research Beck Hopelessness Scale (BHS) with 20 items which was improved by Beck and his colleagues, adapted to Turkish by Seber in 1991, State-Trait Anxiety Inventory (STAI) with 40 items which improved by Spielberger his colleagues, adapted to Turkish by Öner and Le Comte and personal information form which belongs to student and their parents (sex, state of class, income state, occupation, etc.) were used. Taking precedence in research description frakens and posed account was made, than for hopelessness and State-Trait Anxiety data were analyzed with such statistical techniques in SPSS 13.0

- The relationship between hopelessness and state-trait anxiety was used Simple/ Biivariate Correlation: Pearson Correlation Coefficient
- For two groups was Independent Samples t Test
- For more than two groups in order to compare was used one-way Anova analysis

According to results of this research meaningful and pozitif relation is determined between hopelessness and state-trait anxiety, besides satisfaction of education, relationship of school friends, state of year in school, conscious and willing preference, state of success in school, parents' salary, residence state of undergraduate, mother and father schooling states, father jop state form diffrence on hopelessness and state-trait anxiety.

ÖNSÖZ

Son yıllarda dünyanın çeşitli yerlerindeki meydana gelen olumsuzluklara rağmen, Türkiye turizm sektöründe önemli destinasyon merkezlerinden biri olmayı başarmıştır. Fakat araştırmacılar ve akademisyenler Türkiye'nin sahip olduğu kaynaklardan dolayı daha da ileride olması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Ülkeler açısından son derece önemli bir sektör olan turizmin başarısında, sadece doğal kaynaklar ve kültür yeterli olmayıp, emek yoğun özelliğinden dolayı insan faktörü başrol oynamaktadır. Ağır rekabet koşullarının hüküm sürdüğü turizm pazarında, Türkiye'nin rekabet gücünü arttırması, çağdaş turizm anlayışının gerektirdiği hizmet ve kalitenin sağlanması kaliteli işgörelere bağlıdır. Bu da ancak etkin turizm eğitimi veren kurumlar tarafından sağlanabilir. Ülkemizde turizm eğitimi veren çeşitli kurumların ve mezunların sayıları hızla artış göstermekte, fakat bu artış sektöre yansımamaktadır.

Bu araştırmada, sektöre kalifiye ara eleman yetiştiren ortaöğretim ve çağdaş yöneticilik misyonuyla sektörün ihtiyaç duyduğu araştırma, planlama ve diğer hizmetleri yerine getirecek başlangıç düzeyinde yönetici yetiştirmeyi amaçlayan üniversite düzeyinde lisans turizm eğitimi veren kurumlardaki öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı puanlarının karşılaştırarak çeşitli değişkenler tarafından incelenmesini içermektedir.

Araştırmamı gerçekleştirmemde, bana her zaman ve her konuda yardımcı olan, bana olan inancımı belirterek beni cesaretlendiren, sözleriyle motive eden, çok değerli hocam ve danışmanım Yrd.Doç.Dr. V. Ruya EHTİYAR'a değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Yeniliğe ve gelişime her zaman destek olan Anabilim Başkanımız Sayın Prof. Dr. Ahmet AKTAŞ'a değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bizleri aydınlatan ve yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen değerli tüm hocalarıma gönülden teşekkür ederim.

Eğitimimi gerçekleştirmemi sağlayan, maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan babam, annem ve kardeşime teşekkürlerimi sunarım.

Engin ÜNGÜREN

2007

GİRİŞ

Turizm, özellikle II. Dünya Savaşından sonra dünya ekonomisinde en hızlı gelişen ve genişleyen sektörlerden biri haline gelmiş (Ünlüöner, 2004, s.110; Çımat ve Bahar, 2003, s.2) ve dünya dış ticareti içinde parasal değer olarak petrolden sonra ikinci sırada yer almayı başaran bir sektör olma özelliğine sahip olmuştur (Algan, 1995). Dünya Turizm Örgütü (WTO) tahminlerine göre de Dünya genelinde 2020 yılı itibariyle, uluslararası turizme katılan kişi sayısı 1,6 milyara ve uluslararası turizm gelirlerinin büyüklüğü ise 2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir (Demirkol ve Pelit, 2002, s. 125). Aynı zamanda turizm sektörü, oluşturduğu katma değer, istihdam ve yatırım bakımından dünya hizmet endüstrisi içerisinde en büyük paya sahiptir. Böyle büyük bir sektörün rekabet üstünlüğünü ise, sahip olduğu yetenekler potansiyelinin sunmuş olduğu kaliteli hizmet ile gerçekleştirmektedir. (Ünlüöner, 2004, s.110).

Turizm işletmeciliğinin emek-yoğun özellik taşıması, üretim ve sunumun insan kaynağına dayanması ve eş zamanlı olması; içinde yaşadığımız siberetik çağa rağmen, iş görenlerin önemini açığa çıkarmaktadır. Uluslararası turizm pazarından daha fazla pay almak isteyen ülkelerin, fiyat ve fiyat dışı unsurlara bağlı olarak rekabete girişmesi, modern turizm anlayışının gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve turist ile turiste hizmet edenler arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve kaliteli olarak gerçekleştirilmesi zorunluluğu, büyük ölçüde sektörde istihdam edilen işgücünün meslekî ve teknik eğitim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır. (Alp, 1992, s.47) Kalifiye işgören ise, turizm eğitimi veren kurumlar tarafından sağlanmaktadır. İnsan kaynağına yatırım yapılmadığı sürece fiziksel ve teknolojik donanımın ve ekonomik gelişmelerin hizmet kalitesinin artırılmasında ve geliştirilmesinde tek başına önem ifade etmemektedir (Seymen, 2002, s.17).

Rekabetin çok yoğun bir şekilde yaşandığı, küreselleşme olgusuyla milyarlarca doların saniyeler içerisinde ülkelerden ülkelere aktarıldığı zaman diliminde, turizm işletmeleri varlıklarını devam ettirebilmeleri için nitelikli çalışan sayılarını artırma yollarına gitmelidir.

Turizm işletmelerini global düzeyde incelediğimizde sosyal ve psikolojik sorunların fazlaştığını görmekteyiz. İş gören devir oranlarının yüksek olması (Siu ve diğerleri, 1997; Hiemstra, 1990; Kuşluyan ve Kuşluyan, 2004) sektör çalışanlarında tükenmişlik belirtileri başlaması (Akoğlan-Kozak, 2001), iş tatmininin düşük olması (Aktaş ve Ehtiyar, 1995) turizm eğitimi almış kişilerin zamanla sektörden uzaklaşması gibi olumsuz etkenler verimliliği ve hizmet kalitesini düşürerek maliyetlerini artırmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar yaşamın

holografik yapısından dolayı bizleri zincirin ilk halkası olan turizm eğitim kurumlarındaki öğrencilere götürmüştür. Turizm eğitimi alan öğrenciler sektörün potansiyel birer temsilcisi durumundadır. Fakat sektörün içersinde barındırdığı sorunların öğrencileri sektörden uzaklaştırdığı yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. “Bir eğitim sisteminin etkinliğinin ve kalitesinin, eğittiği kişilerin iş gücü piyasasındaki yer ve konumlarıyla ölçülmesi”, (Ünlüöner 2004, s.109) turizm eğitimi veren kurumların etkinliği ve kalitesiyle beraber öğrencilerin sosyo-psikolojik durumlarını incelemeyi gerektirmektedir.

Hawthorne deneylerinden, verimli çalışmanın kaynağını mutlu çalışanın oluşturduğu kabul görmektedir (Koçel, 1998, s.147; Tutar, 2007, s.125). Mutluluğun kaynağını ise çalışanların umut düzeylerinin yüksekliğine paralel kaygı düzeylerinin düşüklüğü ile açıklanmaktadır. Fakat sektördeki olumsuzluklar, mesleğe atılacak olan öğrencilerde belirsizlik oluşturarak kaygıyı ve beraberinde umutsuzluk duygusunu oluşturacaktır.

İnsanın sağlığı konusunda 1978 Alma-Ata Bildirgesi kapsamında Dünya Sağlık Örgütüne üye tüm devletlerin kabul edildiği bildirmede, sağlığın "hastalık olmayışı" şeklinde yapılan tanımını "bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hali" olarak formüle edilmiş ve bunun temel bir insan hakkı olduğunu vurgulamıştır (Ünaldı ve diğerleri, 1994, s.3). Başka bir anlatımla sağlık, yaşamı sürdüren ana etmen olduğundan dolayı biyolojik, psikolojik, sosyal yönden uyum içersinde değildir (Arslan ve Kutsal, 1999, s.173). Kaygı ve umutsuzluk kavramında bireyin ruhsal sağlığı içersinde değerlendirilen bir olgu olmakla beraber, günümüz modern dünyasında oldukça yaygın yaşandığı belirtilmektedir.

Araştırmacılar içinde yaşadığımız çağı kaygı çağı olarak adlandırmaktadır. Çünkü baş döndürücü bir teknolojinin etkisiyle hızla değişen yaşam biçimi, küreselleşme sürecindeki ağır rekabet koşullarıyla birleşince, dehumanizasyon çağdaş insanın önemli bir sorunu haline gelmiştir. Yani kişinin kendisine, çevresine yabancılaşması ve insanlık niteliklerini yitirerek dünyanın genel gidişatı içersinde sürüklenmeye başlamıştır. Yabancılaşma ve toplumun hızlı değişmesi aynı toplum üyeleri arasındaki kültürel farklılıklar, değerlerin sürekliliğini koruyamaması ve değişik kültürlerin birbirini etkilemesi, günlük yaşamı giderek daha karmaşıklaştırmakta ve insanın karşılaştığı zorlanmaları ağırlaştırmaktadır (Geçtan, ,2003, s.163).

Kaygı çağı olarak nitelendirilen yüzyılımızda, savaşlar ve savaş tehditleri, sürekli tedirginlik oluşturmuş, ekonomik dalgalanmalar işsizlik ve yoksulluk getirmiş, nüfusun hızla artması ve çevre kirliliği insanların yaşam alanlarını tehlikeye düşürmüştür. Bütün bu olumsuzluklar, kentsel tolumun getirdiği yıpratıcı ve tek düze yaşam, iş alanındaki yıpratıcı rekabetle birleşince çağdaş insanda kaygı ve umutsuzluk duygusunun egemen olmasına yol açmıştır (Geçtan, 2003, s.13).

Kiřinin geleceęe ait kaygı düzeyinin dūřuklūęune karřı umut düzeyinin yūkseklēi, verimli ve kendisiyle barıřık bir yařam oluřturmaktadır. Bundan dolayı tezin amacı; geniř bir yelpazede incelemek ūzere turizm eęitimi alan liselerdeki ūęrencilerle; ūniversitedeki ūęrencilerin eęitim memnuniyetiyle beraber umutsuzluk ve kaygı dūzeylerini bularak karřılařtırmayı ięermektedir. Tez ūę būlūmden oluřmaktadır. Birinci būlūmde Tūrkiye`deki turizm eęitim kurumlarının yapısı ve ūęrencilere yūnelik yapılan ęalıřmalar yer almaktadır. İkinci būlūmde kaygı ve umutsuzluk kavramı yapılarının teorik bir alt yapısı oluřturulmuř ve bu kavramlar daha ūnce yapılan arařtırmalarla desteklenmiřtir. Ūęūncū būlūmde arařtırma modeli, ūrnekleme ve veri toplama araęları anlatılmıřtır. Elde edilen verilerin deęerlendirilmesi ile elde edilen ęeřitli bulgulara yer verilmiř ve elde edilen sonuęlara gūre ūneriler getirilmeye ęalıřılmıřtır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TURİZM EĞİTİMİ

1.1. Turizm Eğitimi

Gelişmekte olan ülkelerde sanayinin alternatifi olarak görülen ve bacasız fabrika olarak adlandırılan turizm, ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın itici gücünü oluşturmaktadır (Theobald, 1994, s.4). Türkiye'de 1980'li yıllarda serbest pazar ekonomisine geçilmesiyle beraber hızla gelişen turizm sektöründe (Kuşluvan, 2000, s.2) meslekî eğitim almış nitelikli işgücü açığı sorununu gündeme gelmiştir. Turizm hizmetlerinin önemli bir kısmı emek-yoğun olup, üretim ve tüketimin eş zamanlı olması eğitilmiş nitelikli işgücünün önemini ortaya koymaktadır (Kızılırmak, 2000). Müşteriler açısından otel seçimindeki kriterler incelendiğinde, güvenlik, fiyat, verilen hizmetin kalitesine bağlı olarak çalışanların hizmet bilgisi kriterleri ilk sıralarda yer almaktadır (Yurtseven ve Dönmez, 2003, s.133).

Turizmin ülke ekonomilerine yapmış olduğu katkının sürekli bir artış göstermesi, (Keung, 2000, s.121; Habor,1998, s.198; Yarcın ve Ertuna, 2002, s.160) turizm pazarında rekabeti artırarak nitelikli insan gücüne olan bağlılığını daha açığa çıkarmıştır (Sem ve Clements, 1996, s. 94). Kalifiye insan gücünde ancak etkin ve kaliteli turizm eğitim ve öğretimiyle sağlanabilir. (Ünlüöner, 2000, s. 218). İnsan kaynağına yatırım yapılmadığı sürece fiziksel ve teknolojik donanımın ve ekonomik gelişmelerin hizmet kalitesinin artırılmasında ve geliştirilmesinde tek başına önem ifade etmemektedir (Seymen, 2002, s. 17; Özgen ve Taner, 1993, s.59).

Uluslararası turizm pazarından daha fazla pay almak isteyen ülkelerin, fiyat ve fiyat dışı unsurlara bağlı olarak rekabete girişmesi, modern turizm anlayışının gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve turist ile turiste hizmet edenler arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve kaliteli olarak gerçekleştirilmesi zorunluluğu, büyük ölçüde sektörde istihdam edilen işgücünün meslekî ve teknik eğitim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır. (Christou, 1999, s. 683; Kızılırmak, 2000)

Bu bağlamda verilen turizm eğitim kurumlarının temel amacı, turizm sektöründe iş göreceklemanları temel eğitimden geçirerek tüm eğitim alanlara turizm bilinci ve felsefesini kazandırılmasıyla turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunarak turizm sektörüne yetişmiş kalifiye personel sağlamak (Mısırlı, 2002, s. 42), yönetim tekniklerini öğretmek ve dünyada hakim, kabul görmüş anlayışa uyum sağlamak, yeni kavram, fikir ve teknolojileri kavrayabilecek üst düzey turizm profesyonellerini yetiştirmektir (Üzümcü ve

Bayraktar, 2004, s.80). Kısaca turizm eğitimi, turizm hareketini ve ekonomisini halka ve öğrenim gören gençliğe öğretmek, turizm konusunda bilgili, kalifiye personel ve yönetici yetiştirilmesini amaçlayan çalışmalar bütünüdür (Sezgin, 2001, s. 135; Hacıoğlu, 1992, s. 92). Bu amaçları kapsayan eğitim sürecinin uygulama, ekonomik olma, gelişmelere uyum sağlayarak hayata hazırlayıcı olma, devamlılık, topluma ve sektöre dönük olma içeriğini taşımaktadır (Alkan, Doğan, Sezgin; 1996, s.17). Turizm, alanındaki altyapı yatırımları, nitelik ve nicelik açısından ne kadar yeterli olursa olsun sosyal üst yapı yatırımları içerisinde en önemli unsuru oluşturan turizm eğitimi ile desteklenmedikçe yarar sağlamayacaktır (Tuyluoğlu, 2003, s.10).

Ülkemizde turizm eğitimi veren okul sayıları daha çok yükseköğretim düzeyinde yoğunlaşması bazı sorunları gündeme getirmektedir. Avrupa Birliği'ndeki ülkelerin mevcut turizm eğitimi veren kurumları incelendiğinde genelde kurslar ve ortaöğretim düzeyinde yoğunlaşmakta olduğu görülür (Pelit ve Güçer, 2006, s. 142).

Turizm eğitimi veren kurumların sayısındaki artışın, mezunların sayısındaki artışına yansımaya rağmen sektöre yansımaması diğer bir sorunu oluşturmaktadır (Eser, 2002, s. 144). Çünkü turizmle ilgili meslek ve meslekte çalışanlar, eğitilmiş iş görenler ve mezunlar herhangi bir yasal düzenlemeyle korunmamaktadır (Mısırlı, 2002, s. 41). Bu durumda mezunları başka sektörlerle yönelmektedir. Ağaoğlu (1991) turizm eğitimi veren okullardan mezun olan öğrencilerin sadece %22.3'ünün turizm sektöründe istihdam edildiğini saptamıştır.

Dünya genelinde turizm eğitimi kapsamında mesleki eğitime önem verilir. Çeşitli düzeylerde bilgi ve beceri ihtiyaçlarını karşılayan mesleki eğitim programlarında ulusal ve uluslararası farklılık gösterdiğinden, Dünya Turizm Örgütü (WTO) turizm eğitim yapısını, genel olarak temel olması bakımından, Resmi Programlar ile İşveren Esaslı Eğitim olarak ikiye ayırmıştır (Demirkol ve Pelit, 2002, s.127).

Tablo 1.1. WTO Turizm Eğitimin Genel Çerçevesi

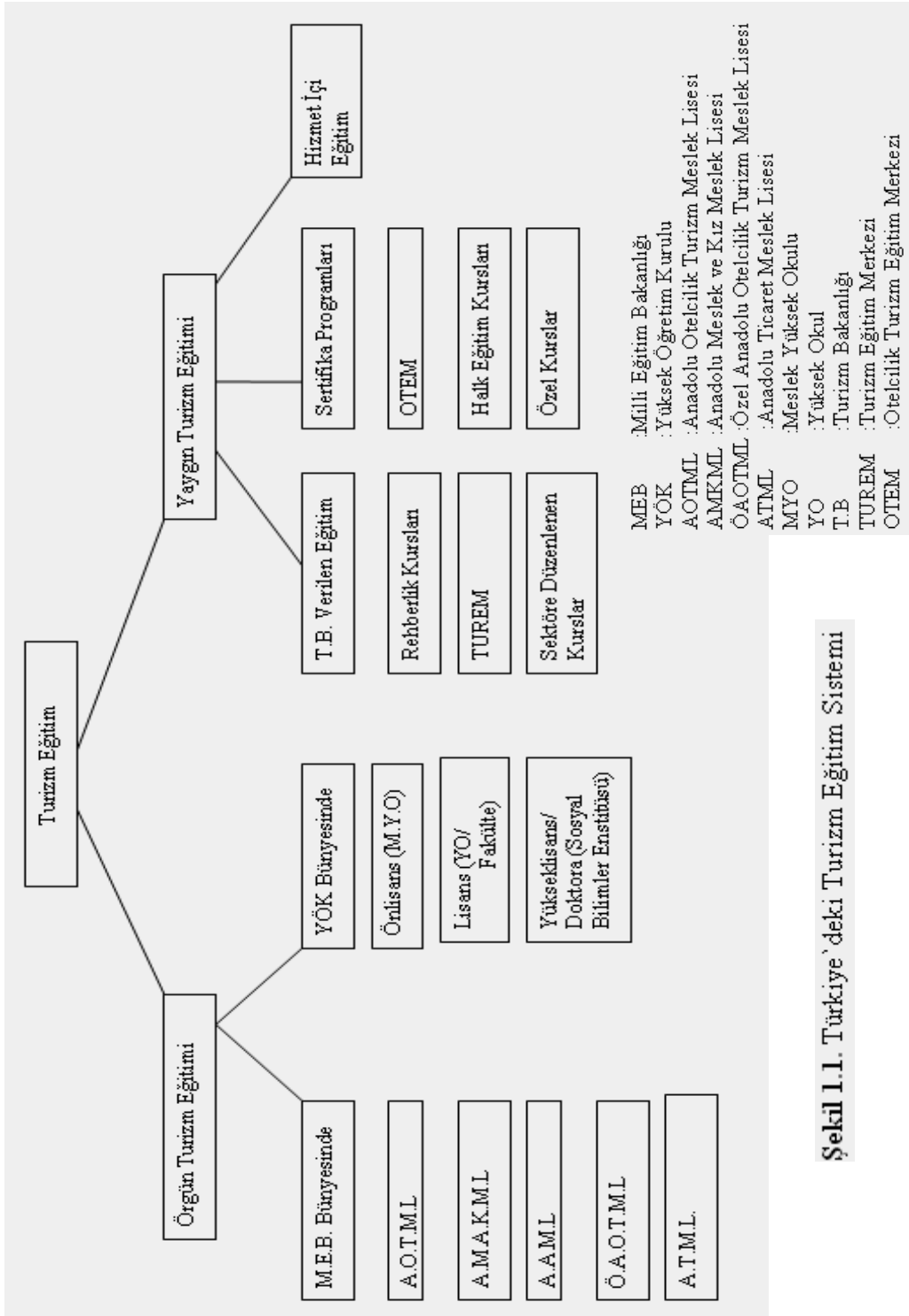
TURİZM EĞİTİMİ			
Resmi Programlar		İşveren Esaslı Eğitim	
Mesleki	Akademik	İş Üzerinde	Şirket İçi Programlar

Kaynak: Demirkol ve Pelit, 2002, s. 127

Türkiye'de turizm eğitimi ilk kez 1953 yılında turizm meslek kursları ve tercümanlık rehberlik kursları ile başlayarak günümüzde, (Alp, 1992, s. 49) birbirinden farklı pek çok

turizm eğitim veren programlar ve sınıflandırılmaları bulunmaktadır. Ülkemizde turizm eğitim sistemi, genel mesleki eğitimin yapısına uygun olarak iki şekilde gerçekleşmektedir (Hacıoğlu, 1992, s. 91).

- 1) Örgün Turizm Eğitimi
- 2) Yaygın Turizm Eğitimi

Şekil 1.1. Türkiye'deki Turizm Eğitim Sistemi

1.2. Örgün Turizm Eğitimi

Örgün eğitim, amaca göre hazırlanmış programlarla, diplomaya yönelik okul eğitimi olup, aşağıdaki eğitim kurumları tarafından verilmektedir.

1.2.1. Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesindeki Turizm Meslek Liseleri

Turizm sektörünün çeşitli alanlarında istihdam edilmek üzere nitelikli, bildiklerini iyi yönde kullanabilen ara kademedeki eleman yetiştiren kurumlardır (Sevgi, 1992, s. 19). Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan turizm eğitimi veren mesleki teknik programları aşağıda verilmiştir.

1.2.1.1. Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Liseleri

Otelcilik ve turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilen nitelikli elemanlar yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe hem de yüksek öğrenime hazırlayan meslek liseleridir. Dördüncü dönemden sonra branşlaşmaya gidilerek seçtikleri bölümlerdeki eğitimlerini ihtisaslaşarak sürdürmektedirler. 1986 yılında yürürlüğe konulan 3308 sayılı kanun gereğince meslek liselerinde başlatılan uygulamalı eğitim Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde sektörün özelliği de dikkate alınarak; her yıl turizm bakımından hareketsiz olan, ekim-mart ayları arasında teorik ve uygulamalı eğitimlerini okulda, nisan-eylül ayları arasında uygulamalı eğitimlerini bu alanda faaliyet gösteren otellerde ve turistik tesislerde yapmaktadırlar (Tuyluoğlu, 2003, s.10). Aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır.

1.2.1.1.1. Resepsiyon Bölümü

Otel ve diğer konaklama tesislerinin resepsiyon, ön büro, muhasebe bölümlerinde istihdam edilecek elemanların yetiştirilmesini amaçlayan bölümdür.

1.2.1.1.2. Servis Bölümü

Otel ve diğer turistik tesislerin restoran, bar ve kat hizmetlerinde servis elemanı olarak istihdam edilecek personelin yetiştirilmesini amaçlayan bölümdür.

1.2.1.1.3. Mutfak Bölümü

Otel ve diğer turistik tesislerin mutfaklarında istihdam edilecek kalifiye insan gücünün yetiştirilmesini amaçlayan bölümdür.

1.2.1.1.4. Seyahat Acentacılığı Bölümü

Seyahat acentalarına kalifiye insan gücünün yetiştirilmesini amaçlayan bölümdür. Seyahat Acenteciliği programı kapsamında; rezervasyon, operasyon bölümleri yer almaktadır.

1.2.1.1.5. Kat Hizmetleri Bölümü

Otel ve diğer turistik tesislerin kat hizmetlerinde istihdam edilmek üzere vasıflı insan gücünün yetiştirilmesini amaçlayan bölümdür. (İnce, 2002, s.178-179)

Tablo 1.2. Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin Öğretim Yıllarına Göre Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	9. Sınıf	10. Sınıf	11.Sınıf	Toplam Öğrenci
2006-2007	88	1.605	9.174	8.730	5.472	23.376
2005-2006	86	1.716	12.553	5.586	4.838	22.974
2003-2004	78	1.355	11.258	3.836	3.123	18.217
2002-2003	72	1.367	10.046	2.826	2.427	15.299

Kaynak: <http://ttogm.meb.gov.tr/ticar/istatistik.htm> (11/12/2006)

1.2.1.2. Anadolu Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liseleri

İlköğretim okulu üzerine öğrenim veren, orta öğretim düzeyinde ortak bir genel kültür kazandırmayı amaçlayan genel kültür dersleri ile birlikte öğrencileri hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programlar uygulanmakta, meslek alanlarının gerektirdiği seviyede yabancı dil ve mesleki formasyon verilen eğitim kurumlarıdır. Anadolu meslek liselerine, merkezi sistemle yapılan Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı ile öğrenci alınmaktadır (<http://www.okulpdr.net/anadolumes.htm>, 01-12-2006). Anadolu Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liselerinde aşağıda yer alan bölümler yer almaktadır.

1.2.1.2.1. Ağırlama ve Gıda Teknolojisi

Ağırlama ve Gıda Teknolojisi, bireylere temel bilimleri içeren bilgi ve beceriler ile özel mesleki bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra, iyi iletişim kurabilen, teknolojiyi kullanabilen, alanında kazandığı bilgi ve becerileri kullanarak üretim yapan ve bunları pazarlayan, alanı ile ilgili sektörün ihtiyaç duyduğu kalitede hizmet sunabilen, kendi iş yerini kurma düşüncelerini faaliyete geçirmeyi planlayan ve kaliteden sorumlu teknik elemanlar yetiştiren bir alandır (<http://www.okulpdr.net/anadolumes.htm>, 01/12/2006).

1.2.1.2.2. Seyahat Acentacılığı

Turizm alanı içinde seyahat acentalarında hizmet üreten elemanları yetiştiren alandır. Bu doğrultuda hazırlanan Seyahat Acenteciliği programı kapsamında; Rezervasyon, Operasyon bölümleri yer almaktadır. Rezervasyon Bölümü için; Rezervasyon Teknikleri ve Uygulama, Biletleme Teknikleri, Operasyon Bölümü için ise; Tur Operasyonu Teknikleri ve Uygulama ile Uçuş Operasyonu dersleri zorunlu derslerdir. (Tuyluoğlu, 2003, s.19).

1.2.1.2.3. Yat Kaptanlığı

Yat Kaptanlığı bölümü; yat ve benzeri araçlarında görev yapmaları halinde; yat turizmini geliştirme bilinciyle hareket eden, bu konuda ülkemizin kaynaklarını ve bilimsel gelişmenin tüm verilerini en iyi şekilde değerlendiren, eldeki bilgileri uygulama alanına aktarabilen, turizm sektöründeki gelişmeleri takip edebilen, yorumlayan, bilgilerini denizcilikle ilgili yeni alanlara kanalize edebilen, kararlı, alanındaki araç ve gereçleri yerinde, zamanında ve doğru olarak kullanabilen, ülke tanıtımına yatkın denizci ve turizmci niteliğinde teknik elemanları yetiştiren bir bölümdür. Bu bölümden teknisyen unvanı ile öğrenciler mezun olurlar. Teknede görev aldıkları takdirde; güverte ve kamara hizmetlerini bilen, yiyecek-içecek üretim teknikleri ile servis yöntemlerini uygulayan, teknede bulunan temel makine ve elektrik sistemlerinin işlevlerini, basit onarımlarını, bakımlarını bilen teknik eleman olarak, karada görev aldıkları takdirde; deniz turizmi acenteciliği, acentecilikteki büro hizmetlerini bilen ve paket tur programı hazırlayabilen teknik eleman yetiştiren bölümdür (İnce, 2002, s.177).

1.2.1.2.4. Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri

Türk ve Dünya mutfaklarında istihdam edilecek, yabancı dil bilir, vasıflı aşçı ihtiyacını karşılayan hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan eğitim kurumlarıdır (Sevgi, 1992; 25). Milli Eğitim Bakanlığı Genel Müdürlüğünce gerçekleştirilen okul türlerinin azaltılması çalışmaları kapsamında, 2001-2002 öğretim yılından itibaren Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin bölüm programı haline dönüştürülmüştür (İnce, 2002, s. 178).

1.2.1.4. Özel Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Liseleri

Öğrencileri hem mesleğe hem de yüksek öğrenime hazırlayan, staj ağırlıklı, turizm mesleki eğitimi veren özel kurumlardır (Üzümcü ve Bayraktar, 2004, s.81).

1.2.1.5. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Turizm Bölümü

Turizm sektörünün ihtiyacı olan nitelikli ve yabancı dil bilen işgörenlerin yetiştirilmesini amaçlanmaktadır. Genel turizm, turizm işletmeciliği, turizm coğrafyası, konaklama tesisleri ve muhasebe dersleriyle birlikte genel bilgi dersleri okutulmaktadır (Sevgi, 1992, s. 24).

1.2.2. Yükseköğretim Kurumlarında Turizm Eğitimi

Ülkemizde yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi; 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çerçevesinde, üniversiteler tarafından önlisans, lisans ve lisansüstü olmak üzere gerçekleştirilmektedir (Güzel, 2006, s. 24).

1.2.2.1. Ön Lisans Eğitimi: İlk olarak 1976 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nde Meslek Yüksekokulu bünyesinde Turizm ve Otelcilik Programı şeklinde başlayan önlisans programı, iki yıllık eğitim programı olup, turizm eğitiminin amaçlarını öğrencilerin bilgi ve tecrübeyi birleştirmelerini sağlayarak, verilen eğitimle ara kademe yönetici ve meslek elemanı yetiştirerek verimliliği artırmayı hedeflen eğitim kurumlarıdır. Ülkemizde 2005-2006 yılı itibariyle, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına Bağlı 41'i Kamu ve 8'i Vakıf üniversiteleri olmak üzere toplam 127 turizm önlisans programı bulunmaktadır. Mevcut önlisans

programlarında verilen turizm eğitimleri tablo 4`te verilmiştir. (Açıköğretim programı dahil edilmemiştir).

Tablo 1.3. 2005-2006 Yıllarında Önlisans Programlarında Verilen Turizm Programları ve Sayıları

Programlar	Program Sayısı
Turizm-Otelcilik Programı	93
Rehberlik Programı	14
Seyahat Programı	15
Animasyon Programı	1
Yatçılık ve Yat İşletmeciliği	1
Aşçılık	2
Gastronomi ve Mutfak Sanatları	1
Toplam	127

Kaynak: ÖSYM, 2005-2006 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu Kitapçığı

1.2.2.2. Lisans Eğitimi (Akademik Turizm Eğitimi)

Turizm sektörünün orta ve üst kademesine bünyesinde yer alan yönetim, araştırma, planlama vb. hizmetleri eğitimlerini veren dört yıllık kurumlardır. Lisans düzeyinde eğitim veren kurumlar, müfredatları açısından farklılıklar göstererek gruplandırıldığında iki yaklaşım altında toplanmaktadır (Eser, 2002, s. 143).

- Yönetim Yönelimli Yaklaşım (İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi ve İşletme Fakültesi içersinde yer alan Turizm İşletmeciliği Bölümü)
- Uygulama Yönelimli Yaklaşım (Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu)

Bu iki yaklaşım dünya çapında incelendiğinde; yönetim yönelimli yaklaşımın Amerikada`ki turizm işletmeciliği veren okullarda, uygulama yönelimli yaklaşımın ise İngiltere`deki okullarda ağırlıklı olarak uygulandığı görülmektedir (Demirkol ve Pelit, 2002, s.138).

Her iki yaklaşımında avantaj ve dezavantajları vardır. Güçlü bir uygulama yönelimli yaklaşım öğrencileri mezun oldukları zaman fonksiyonel alanların müdürlüğü için hazırlanmakta fakat daha sonra terfileri söz konusu olduğunda kendilerinin işletmecilik, iletişim kurabilme ve kişiler arası ilişkilerde başarılı olabilme konularında yetersiz oldukları görülmektedir. Turizm endüstrisi gelecekte yönetici pozisyonlarını dolduracak elemanları iyi

bir yöneticilik eğitimi veren, düşünen, yönlendiren ve problem çözen bireyler yetiştiren okullardan seçmeyi tercih etmektedir (Güzel, 2006, s.21).

ÖSYM verilerine göre ülkemizde 2006-2007 eğitim öğretim yılı itibariyle 35 üniversite bünyesinde lisans düzeyinde turizm eğitimi veren 37 değişik fakülte ve/veya yüksekokul mevcuttur. Söz konusu bu okulların fakülte ve yüksekokul sayıları itibari ile dağılımı ise; 13 Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 3 Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, 2 Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, 1 Bilgisayar ve Turizm Yüksekokulu, 1 Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, 1 Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, 2 Ticari Bilimler Fakültesi, 1 İşletme ve Ekonomi Fakültesi, 1 İktisat Fakültesi, 7 İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 4 İşletme Fakültesi, 1 Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi bünyesinde olmak üzere, toplam 31 değişik bölüm (Seyahat İşletmeciliği, Turizm ve Otel İşletmeciliği, Turizm İşletmeciliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği Öğretmenliği, Turizm ve Otelcilik vs.) şeklindedir. Bazı üniversitelerde aynı programların ikinci öğretimleri ile birlikte bu sayı 38'e çıkmaktadır (Aktaş ve ark. 2006, s.1387). (Açıköğretim programı dahil edilmemiştir). Ülkemizde lisans düzeyinde turizm eğitimi veren programlar aşağıda yer alan tablo 1.5'da gösterilmiştir.

Tablo 1.4. Ülkemizde Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Programlar

Programlar	Program Sayısı
Turizm İşletmeciliği	9
Turizm ve Otel İşletmeciliği	4
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	5
Turizm ve Otelcilik	2
Yiyecek İçecek İşletmeciliği	1
Konaklama İşletmeciliği	7
Seyahat İşletmeciliği	6
Turizm ve Rehberlik	1
Turist Rehberliği	3
Toplam	38

Kaynak: ÖSYM, 2005-2006 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu Kitapçığı

1.2.2.3. Lisansüstü Eğitim(Yükseklisans-Doktora)

Ülkemizde lisansüstü eğitim, yüksek lisans ve doktora olmak üzere iki kademe yapılmaktadır. Genel olarak lisansüstü turizm eğitimi; modern turizmin sosyal, ekonomik ve teknik özellikteki karmaşık sorunları çözebilecek, teorik ve pratik bilgilerle donatılmış, yabancı dil bilen, yüksek düzeyde bilgi, beceri, sevk ve idare yeteneği olan, değişik

faktörlerin etkinliğini değerlendirerek soyutlama, sentez, karar verme gücüne sahip turizm sektörüne ve turizm alanında akademik kariyere yönelik programlardır (Alp, 1992, s. 51). 2006-2007 eğitim öğretim yılı itibariyle, Türkiye’de 19 üniversitede sosyal bilimler enstitüsü bünyesindeki anabilim dallarında turizm ile ilgili 19 yüksek lisans programı ve 6 doktora programı mevcuttur. Söz konusu programların çoğunluğu Turizm anabilim dalı olmakla birlikte, bazıları işletme anabilim dalı altında turizm işletmeciliği bilim dalı olarak eğitim vermektedirler (Aktaş ve ark., 2006, s.1388). İlgili programların üniversitelere göre dağılımı ve öğrenci sayıları aşağıdaki tablo 6 ve 7’de gösterilmiştir.

Tablo 1.5. Lisansüstü Düzeyde Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumları ve Programları

Üniversite	Yükseklisans Programı	Doktora Programı
1.Abant İzzet Baysal Üniversitesi	X	
2.Adnan Menderes Üniversitesi.	X	X
3.Akdeniz Üniversitesi	X	X
4.Anadolu Üniversitesi	X	X
5.Atılım Üniversitesi	X	
6.Balıkesir Üniversitesi	X	X
7.Beykent Üniversitesi	X	
8.Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	X	
9.Doğu Akdeniz Üniversitesi	X	
10.Dokuz Eylül Üniversitesi	X	X
11.Gazi Üniversitesi	X	X
12.Hacettepe Üniversitesi	X	
13.Haliç Üniversitesi	X	
14.İstanbul Üniversitesi	X	
15.İstanbul Teknik Üniversitesi	X	
16.Mersin Üniversitesi	X	
17.Mustafa Kemal Üniversitesi	X	
18.Sakarya Üniversitesi	X	
19.Yaşar Üniversitesi	X	

Kaynak: Aktaş ve ark., 2006, s.1388

Tablo 1.6. Yüksek lisans Programlarında Turizm Eğitimi Alanların Sayısı

	Yükseklisans Programı	Doktora Programı
2005-2006 Yeni Kayıt	124	14
Toplam	331	61

Kaynak: www.osym.gov.tr (12/12/2006)

1.3. Yaygın Turizm Eğitimi

Resmi ve özel kurumlar tarafından, bir sertifikaya yönelik verilen turizm eğitimi olup aşağıdaki kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

1.3.1. Turizm Bakanlığınca Verilen Eğitimler

Turizm Bakanlığı, toplumda turizm bilincini geliştirmek amacıyla, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, turizm sektörü ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yaparak Finer, panel, konferans, atölye çalışmaları, toplantı vb. faaliyetlerden oluşan eğitimler verilmekle birlikte; Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü turizm sektörünün eğitilmiş eleman ihtiyacını tespit ederek karşılanması için gerekli önlemleri alarak ve eğitim programlarının hazırlanarak uygulanmasını sağlar. Bu kapsamda verilen turizm eğitimleri:

1.3.1.1. Profesyonel Turist Rehberliği Kursları

Türkiye'yi yerli ve yabancı turistlere en iyi şekilde tanıttak ve onlara gezileri süresince yardımcı olacak ve doğru bilgileri verebilecek Turizm Bakanlığı tarafından verilen rehberlik kursudur. 18 yaşını doldurmuş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından en az iki yıllık yüksek okulu mezunu olan adaylar Bakanlıkça ilan edilen diğer hususları da içeren belgelerini tamamlayarak, müracaat formunu doldurarak, sınav açılan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden müracaat ederler. Adaylar önce genel kültür- yazılı/sözlü- yabancı dil – mülakat şeklindeki seçme sınavlarına alınırlar. Başarılı olan adaylar belirlenen 7 ay süreli kursa tabi tutulurlar. Kurs sonunda 36 günlük tatbikat gezisini de tamamlayan adaylar genel kültür- yazılı sözlü yabancı dil bitirme imtihanlarına alınırlar. Bu sınavlar da başarılı olanlara Profesyonel Turist Rehberliği Kimlik Kartı düzenlenir (<http://www.kultur.gov.tr>, 05-01-2007).

1.3.1.2. TUREM (Turizm Eğitim Merkezleri)

Turizm sektörünün çeşitli alanlarda gereksinim duyduğu personele formasyon kazandırarak ve kısa sürede bilgi ve becerilerini geliştirmelerini sağlayarak eğitilmiş, kalifiye insan gücü yetiştirmek için Turizm Bakanlığı bünyesinde verilen teorik ve uygulamalı eğitim

merkezlerdir. Bu merkezlerde ön büro, servis, kat hizmetleri ve mutfak olmak üzere dört alanda eğitim verilmektedir. Turizm Eğitim Merkezlerinde düzenlenen kurslara en az ilköğretim okulu mezunu ve yirmi bir yaşından gün almamış gençler katılmaktadır. 30 Hafta süreli kurslar, yatılı ve gündüzlü olarak düzenlenmekte olup, kurs sonunda başarılı olan kursiyerlere başarı belgesi verilir (<http://egitek.meb.gov.tr/Kitaplar/Turizm>, 05/01/2007).

1.3.1.3. Sektöre Düzenlenen Kurslar

Sektörde çalışan yöneticileri eğitici olarak yetiştirmeye yönelik ve çalışanlar için Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen 3-6-9 günlük kurslar olup, katılımcılara “katılma belgesi” verilmektedir. (İşbaşı Eğitimi-Eğiticilerin Eğitimi-Sosyal Davranışlar Semineri vb.) (Üzümcü ve Bayraktar, 2004, s.81).

1.3.2. Diğer Sertifika Programlarıyla Verilen Turizm Eğitimleri

Kamu kurumu ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel eğitim merkezleri tarafından verilen turizme yönelik sertifika programları olup aşağıdaki merkezler tarafından verilmektedir.

1.3.2.1. TUGEV (Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı)

Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV), 12 Ocak 1985 tarihinde Turizm Bakanlığı, konaklama ve seyahat sektörünün temsilcileri, eğitim kuruluşlarının üyelikleri tarafından kurulmuş, kamu yararına çalışan bir eğitim ve araştırma vakfidir. Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve Turizm Eğitimi Dünya Birliği (AMFORT) üyesidir (Tüylüoğlu, 2003, s.41). Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı yönetiminde teorik ve uygulamalı eğitim verilmektedir. TUGEV bünyesinde Personel İçin Mesleki İşbaşı Eğitim Programları, Orta ve Üst Düzey Yönetici Geliştirme Programları, Eğiticilerin Eğitimi Programları yer almaktadır (Üzümcü ve Bayraktar, 2004, s.81).

1.3.2.2. Halk Eğitim Kursları

Halk Eğitim tarafından verilen en az 400 saatlik turizm eğitimlerini kapsamaktadır (Ev pansiyonculuğu, aşçılık vb.) (Üzümcü ve Bayraktar, 2004, s.81).

1.3.2.3. Özel Kurslar

Milli Eğitim Bakanlığında alınan izin ile kamu ve özel sektördeki çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülen turizm sektöründeki ara personel ihtiyacına cevap vermek amacıyla mesleki eğitim programlarını içermektedir.

1.3.3. Hizmet İçi Eğitim Programları

Üniversiteler ve çeşitli resmi kuruluşlarda verilen kısa süreli turizm eğitim programları içermektedir (MEB tarafından verilen; yemek pişirme teknikleri, Turizm Bakanlığı tarafından verilen sosyal davranışlar semineri vb.) (Üzümcü ve Bayraktar, 2004, s.81).

1.4. Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Üzerinde Yapılmış Çalışmalarla İlgili Literatür Taraması

Ülkemizde orta ve yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların yeterli sayıda olmasına rağmen, turizm sektörü, işgücü ihtiyacını turizm eğitimi almamış işgücünü istihdam ederek karşılamakta olduğu tespit edilmiştir. Turizm eğitimi almış mezunların %80'inin turizm dışında çalışmayı tercih etmesi turizm eğitiminin kalitesini sorgulamayı gündeme getirmektedir (Kızılırmak, 2000; Kuşlivan, 2000, s.5).

Ağaoğlu'nun (1991) araştırmasına göre Türkiye'de ön lisans ve lisans düzeyinde turizm eğitimi veren yüksekokullardan mezun olan öğrencilerin sadece %22.3'ünün turizm sektöründe istihdam edildiğini saptamıştır. Yapılan araştırmalardan nitelikli personel sıkıntısı, ülkede turizm eğitimi veren yüzlerce okula rağmen giderilememiş durumdadır (Ünlüönen, 2004, s. 116).

Sektörün beklentilerine rağmen istenilen düzeyde meslek yüksekokullarından başarı sağlanamamasının nedenlerini Tüylüoğlu (2003); sektörden kaynaklanan staj uygulamalarına gereken önemin verilmemesi, eğitim kuruluşlarıyla gerekli işbirliğine gidilmemesi, maddi açıdan uygulamaya olanak sağlayacak malzemelerin ve araçların alınamaması, öğrencilerin iyi yetiştirilebilmesi için çeşitli konferans, panel ve benzeri bilimsel ve meslekî faaliyetlerin gerçekleştirilmemesi ve işe alımlarda meslekî eğitim almamış işgücüne önceliğin verilmesi ve eğitim kurumlarından kaynaklanan sorunların varlığıyla açıklamıştır.

Aksu ve Köksal (2005), Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği öğrencilerinin turizm sektöründen beklentilerini ve tutumlarını inceledikleri araştırmasında, öğrencilerin

sektöre karşı olumsuz bir tutum ve görüş içersinde olduklarını saptamışlardır. Çoğunlukla olumsuz tutum ve görüş içersinde olan öğrencilerin yanında olumlu görüş beyan eden öğrencilerde bulunmuş; bu öğrencilerin üniversite giriş sınavında turizm bölümünü ilk sırada ve istekli seçtikleri, stajlarını yurt dışında gerçekleştirdikleri belirtilmiştir.

Güzel (2006), ikisi vakıf biri devlet üniversitesinde eğitim görmekte olan 187 öğrenciyle yükseköğretim kurumlarında sunulan turizm eğitiminin öğrenci beklentileri üzerine araştırmasında, üniversitelerin hizmet kalitesi bakımından öğrencilerin beklentilerini karşılamadıklarını ve tatmin düzeylerinin oldukça düşük olduğunu belirtmiştir.

Kozak ve Kızılırmak (2001) meslek yüksekokullarının turizm programlarında eğitim gören 223 ön lisans öğrencilerin turizm sektörüne yönelik tutumlarını belirlemeye çalıştıkları araştırmada, staj yapan öğrencilerin yapmayan öğrencilere göre daha olumsuz tutum içinde olduklarını saptayarak mezunların turizm sektöründe çalışmak istemediklerini belirtmiştir.

Pelit ve Güçer'in (2006) turizm eğitimi veren orta öğretim kurumlarına meslek dersi öğretmeni yetiştirmek ve aynı zamanda işletmecilik eğitimi de verilen Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi turizm ile ilgili programlarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin, turizm işletmelerinde yapmış oldukları stajları değerlendirmelerinde öğrencilerin memnun olmadıklarını saptamışlardır. Ayrıca araştırmada, stajın öğrencilere sektörü tanıma, iletişim becerilerinin gelişmesi, kendilerine olan güven duygularının artması gibi olumlu katkıları olurken, öğrencileri meslekten uzaklaştırdığı belirtilmiştir.

Stajın öğrencilerin çalışma tutumlarını olumsuz etkilemesinin altında yatan neden olarak öğrencilerin ve turizm işletmelerinin staj algılamalarının ve beklentilerinin farklı olması gösterilebilir. Öğrenciler stajı teorik eğitimlerinin pekişmesini sağlamak için gözleme dayanan belli bir süreyi kapsayan süreç olarak görürken, turizm işletmeleri staj yapan öğrencileri iş gücü olarak görüp tutumlarını bu görüşle oluşturmaktadır (Buluç, 1992, s. 365). Bu konuda Kapadokya bölgesindeki konaklama işletmeciliği temsilcilerinin turizm işletmeciliği öğrencilerinden beklentilerini sorgulayan Demirer (2000) sektör temsilcilerinin beklentilerin tamamıyla karşılanmadığı sonucunu çıkarmıştır. Çakır da (1998), lisans düzeyinde turizm eğitiminde staj sorunları araştırmasında, öğrencilerin yaklaşık %80'i verilen eğitimin staj esnasında yarar sağlamadığını belirtmiş ve %65'i staj yaptıkları kurumlarının kendilerini ucuz iş gücü olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Koyuncu'un (2000) yapmış olduğu araştırmada ise, Nevşehir Turizm İşletmeciliği öğrencilerinin sektörden beklentilerinin uyuşmadığını saptamış, öğrencilerin turizm sektöründe çalışma ve uzun vadede sektörde kalma düşüncelerinin olumsuz etkilendiğini belirtmiştir.

Ünlüöner'in (2004) Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi turizm işletmeciliği öğretmenlik programı öğrencilerinin beklentileri ve memnuniyetleri üzerine yaptığı araştırmada memnuniyetsizlikte artış görülmüş, araştırmaya katılan öğrencilerin %61,6 seçtiği bölümden pişman oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Kuşluvan ve Kuşluvan (2000), lisans öğrencileri üzerine yaptığı araştırmasında staj uygulamalarının öğrencilerin turizme yönelik tutumlarının olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Araştırmada, öğrencilerinin turizme yönelik tutumları incelendiğinde, %63 turizm işletmeciliği ve otelcilik bölümünü bilerek seçtiklerini ama turizmde çalışma koşulları bildirilerek tekrar seçme hakkı verirse bu oranın %42,5 düştüğü görülmektedir. Bundan dolayı öğrencilerin yarısından fazlasının turizm bölümü hakkında gerçek bilgi sahibi olmadan seçtikleri anlaşılmıştır.

Üzümcü ve Bayraktar'ın (2004), Türkiye'de üniversite düzeyinde mesleki turizm eğitimi veren turizm öğretmenlerinin verdiği mesleki eğitimi etik açısından inceledikleri araştırmada, etik ilkelerin tam olarak uygulanmadığını ve verilen eğitimin yetersiz olduğunu saptamışlardır.

Aktaş ve Boyacı (1992), lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerle gerçekleştirdiği araştırmalarında, 1. sınıftaki öğrencilerin %83'nün turizmi meslek olarak benimsemelerine rağmen, 2. ve 3. sınıflarda turizm mesleğini benimseme oranının düştüğünü, son sınıflarda ise tekrardan yükselişe geçtiğini gözlemlenmiştir. Araştırmacılar bu durumu öğrencilerin, başka bir mesleği yapabilme alternatiflerinin bulunmaması nedeniyle açıklamışlardır. Ayrıca araştırmada, öğrencilerin almış oldukları eğitimi yeterli görmedikleri ve bu eğitimle iyi bir gelecek beklemedikleri sonucunu saptamışlardır.

Türkiye'deki turizm eğitim kurumlarından mezun olanların sektörde kalmak istememeleri ve sektöre karşı olumsuz tutum içersinde bulunmaları yurt dışında yapılan araştırmalarla da paralellik göstermektedir. Getz (1994) İskoçya'da lise öğrencilerine gerçekleştirdiği araştırmasında öğrencilerin, turizm ve otelcilikte kariyer yapma isteklerinde ve ilgilerinde daha önce yapmış olduğu araştırmaya göre düşüş olduğunu saptamıştır.

Koko ve Guerrier (1994), turizm ve konaklama işletmeciliği mezunlarına yönelik araştırmasında büyük çoğunlukta mezunların çalışma koşulları, işin tek düzeliği, düşük ücret, uzun çalışma saatleri, katılım ve gelişim fırsatlarının sınırlılığı, motivasyon yetersizliği ve iş tatminsizliğinden dolayı sektörü terk ettiklerini bulmuşlardır.

Haywood ve Maki (1991), Kanada turizminde ve konaklama işletmelerinde işe alınmış öğrencilerin işlerine devamını sağlamanın oldukça zor olduğunu ve çalışma şartlarının zayıf ve personel sirkülasyonunun yüksek olduğunu belirtmişleridir (Akt. Lewis ve Airey, 2001, s.10).

Johnstone`da (1994) yapmış oluğu çalışmada turizm eğitim kurumuyla sektör temsilcileri arasında büyük farklılıklar olduğundan bahsetmiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinde Altman ve Brothers (1995), tarafından gerçekleştirilen araştırmada, turizm eğitimi veren üniversitelerden mezun olanların belli bir süre sonra sektörü terk edip, başka sektörlerde çalıştıkları sonucunu elde etmişlerdir.

Casado (1992), konaklama işletmeciliğine yönelik öğrencilerin ana beklentilerini belirlemeye yönelik araştırmasında, öğrencilerin mezun olmadan önce oldukça gerçekçi beklentilerinin olduğunu ve işe alımlarında başarılı olacaklarını umduklarını ifade etmiştir. Fakat Casado, öğrencilerin gerçekçi beklentilerine rağmen konaklama işletmelerindeki sirkülasyonun yüksek olduğunu da saptamıştır.

Pavesic ve Brymer (1990), yüksek lisans mezunlarının turizme yönelik tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, mezunların sektörde çalışmak istemeyip sektörü terk ettikleri sonucunu çıkartmışlardır.

King ve arkadaşları (2003), Hong Kong ve Avustralya`da üniversitelerin konaklama ve turizm işletmeciliğinden mezun olanların, karşılaştırmalı olarak kariyer süreçlerini ve tutumlarını incelemişlerdir. Her iki üniversiteden de araştırmaya katılanların %50`in turizm dışında çalıştığı bulunmuştur. (Hong Kong`da turizm sektöründe çalışanların oranı %24, Avustralya`da % 12 olduğu belirtilmiştir.)

Airey ve Frontistis (1997), Yunanistan ve İngiltere`deki öğrencilerin turizm kariyerlerine yönelik tutumlarını karşılaştırmalı incelemişlerdir. Araştırmada, İngiltere`deki kariyer desteğinin ve turizm eğitim sisteminin Yunanistan`a göre daha iyi olduğu bulunmuştur. İngiliz öğrencilerin Yunanlı öğrencilere göre kariyer seçeneklerine daha geniş ve gerçekçi bakabildiklerini saptamışlardır. İngiliz öğrencilerin işin doğasına yönelik görüşlerinin daha gerçekçi olmasından dolayı turizme yönelik olumlu tutumlarının Yunanlı öğrencilerden daha az olduğu ifade edilmiştir.

Purcell ve Quinn (1996), tespitine göre de turizm endüstrisinde çalışanların eğitim durumları diğer sektörlerde çalışanlara göre düşük kalmaktadır.

Baron ve Maxwell (1993), aynı eğitim kurumundan seçtikleri birinci sınıf ve stajdan dönen öğrencilerle, aynı eğitim kurumundan yeni mezun olmuş çalışanları üç gruba ayırarak karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda birinci sınıfların kariyer beklentileri, maddi ödüllendirme, iş tatmini gibi sektörle ilgili olumlu beklentilere sahipken, stajdan dönen birinci sınıflar ile yeni mezun olmuş öğrencilerin sektöre karşı olumsuz görüş içersinde olduklarını belirtmiştir.

Turizm eğitimini ve öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yakın tarihli ve önceki tarihli araştırmalardan turizm eğitimi almış

Özellikle niversite mezunlarının sektörü terk etme ve başka sektörlerde çalışmak istedikleri anlaşılmıştır. Bu sorunların önceki dönemlerden günümüze kadar devam ediyor olması, yapılan çalışmalar sonucu ne sürülen çözüm önerilerinin uygulamaya dnştrlemediğinin göstergesidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYGI (ANKSİYETE) VE UMUTSUZLUK

2.1. Kaygı (Anksiyete)

Kaygı, tehlikeyle baş etmek için uyum sağlayıcı bir mekanizma, temel bir insan duygusu ve çok yönlü bir duygu durumu olup, bilişsel öğeleri, öznel duyguları, fizyolojik belirtileri ve davranışları içerir (Özusta, 1995, s. 32).

Kaygı, yaşamı tehdit eden ya da tehdit şeklinde algılanan içten (intrapsişik) veya dıştan (çevresel) kaynaklanan bir tehlike, tehlike olasılığı ya da tehlike olarak algılanıp yorumlanan bir durum karşısında yaşanan duygu durumudur (Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 453).

Kaygı (anksiyete), nedeni bilinmeyen, kişinin bütünlüğünün tehdit edildiği herhangi bir durumda ortaya çıkarak organizmayı uyararak, kişide korku, gerginlik, baskı, endişe gibi sübjektif olarak hissedilen bir duygudur (Işık, 1996, s. 31).

Kaygı fizyolojik, psikolojik ve sosyal bileşenleri olan çok sayıda ve çeşitli belirti ve bulgunun, bireysel farklılıklar gösteren ve değişik oranlarda olabilen bir şekilde bir arada olabildiği bir duygudur (Candansayar, 2004). Psikiyatrik açıdan kaygı, somatik (bedensel) belirtilerin eşlik ettiği, normal dışı, nedensiz bir tedirginlik ve korku hali diye tanımlanır .

İnsanlar genel olarak kaygıyı, geleceğe yönelik endişe, kararsızlık, karmaşa, korku, kısaca gelecekte kötü bir şey olacakmış gibi duyumsarlar. Kaygı, insanlık tarihi boyunca en sık kullanılan sözcüklerden biri olmuştur (Köknel, 1999, s. 158-159).

Kaygı sözcüğü Osmanlıca`da “Endişe”, Fransızca`da “Anxiété”, Almanca`da “Sorbe” ve İngilizce`de “Anxiety” olarak tanımlanmaktadır. Etimolojik açıdan incelendiğinde kökünün Latince`de dar geçit anlamına gelen “angustioe” (Freud, ---, s. 225) ve eski Yunanca`da “anxietas” olup endişe, korku, anlamına geldiği görülmektedir (Köknel, 1998, s. 119). Kaygı, Redhose sözlüğünde de huzur kelimesinin zıddı (freedom from anxiety) şeklinde kullanılmıştır (Ülsever, 2006, s.2).

Genel anlamda kaygı, insan yaşamında, çevresel ve psikolojik olayların içerisinde meydana gelen değişiklikler sonucunda sık yaşanan sübjektif duygusal bir tepkiyi ifade etmektedir (Acer ve Karadağ, 2005, s. 32). Kaygı sadece psikoloji ve psikiyatride değil, edebiyat, sanat ve felsefenin de konusu olmuş bir kavramdır. Camus, Kafka, Sartre yirminci yüzyıl çağdaş edebiyatçıları içerisinde kaygı, korku ve tedirginliği anlatan yazarlardır. yirminci yüzyıl Türk edebiyatında da, kaygı sözcüğünü ilk anlatan Cahit Sıtkı Tarancı'dır. (Yaş Otuzbeş Şiiri)

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resme baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Şair Auden “Kaygı Çağı” (The Age of Anxiety) adlı şiirinde, şair Thomson “Kentte Korku Dolu Gece” (The City of Dreadful Night) adlı eserinde bireysel ve toplumsal kaygıyı aktarmışlardır (Köknel, 1998, s.118-119).

Giderilemeyen isteklerden doğan sıkıntı veya nedeni belli olmadan duyulan korku sonucunda kaygı oluşmaktadır. Sağlığı, bakımı ve gelişimi yerinde olan çocuğunun her an hastalanıp ölmesinden korkan annenin duyduğu korku ile yine sağlığı ve güvenliği yerinde olan kişinin sokakta düşüp bayılacağı korkusu kaygıdır (Hançerlioğlu, 1993, s. 224).

Kaygı, içinde bulunulan durum ve kültürde geçerli olan bilgilere ve inançlara bağlıdır. Örneğin yenmesi yasaklanmış bir hayvan etini yanlışlıkla yiyen insan, bunun farkına vardığında büyük bir paniğe kapılabilir. Dışarıdan gözlemleyen biri bu insanın tepkisini gereksiz bulabilir. Ancak kişinin içinde yaşadığı toplumun bu konudaki inançları bilinirse, tepkisi ve paniği anlaşılır (Geçtan, 2003, s. 165). Kaygı dört temel elemandan oluşmaktadır (Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 457). Bunlar:

- 1-) **Bilişsel** : Kişinin yaşadığı kaygı durumu,
- 2-) **Duygusal**: Korku, huzursuzluk, endişe, çaresizlik, alarm duygusu,
- 3-) **Davranışsal**: Kaygı oluşturan davranışlardan kaçınma,
- 4-) **Fizyolojik**: Kaygının neden olduğu bedensel belirtilerdir.

İnsanın öfke, mutluluk, üzüntü, korku ve nefretten oluşan beş temel duygusu vardır. Kişinin planları, istek ve ihtiyaçları engellendiğinde ve haksızlık, adaletsizlik durumlarında, kendi benliğine yönelik bir tehdit algılandığında ya da tam tersi kendine göre olumlu gelişmeler yaşandığında duygular açığa çıkar. Sonuç olarak kişi, yaşanan olumlu veya olumsuz

yaşam olayları ardından duygusal yüklülükle, kaygı (anksiyete) yaşar (Bilge ve Pektaş, 2004, s. 48). Günlük yaşamda karşılaşılan kaygı altı grup içerisinde toplanabilir (Hançerlioğlu, 1993, s. 224). Bunlar:

- a) Alışılmamış bir durum, çevre, nesne, kişi ve engelle karşılaşıldığında ortaya çıkan kaygı durumudur. Süresi kısadır ve şiddetli değildir.
- b) Belirli bir nesne ve kavramın oluşturduğu kaygı durumu.
- c) Belirli bir nesne olmaksızın nesneyi tasarlanması sonucunda oluşan kaygı.
- d) Zorlu düşünce ve korkuların oluşturduğu kaygı.
- e) Doğal afetler ve beklenilmedik olaylar sonucunda meydana gelen kaygı
- f) Ruh hastalıklarında görülen kaygıdır.

Kaygı duygusu bulaşıcı bir özellik taşıyarak (Geçtan, 2003, s.168), kişinin gelişim süreci içinde bulunduğu çevresel koşullara göre kaygı düzeyi şekillenmeye başlar. Kaygı duygusu kişinin anne-babasının, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının davranışlarına göre değişme gösterir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000, s.16). Bundan dolayı kaygı, evrensel, sübjektif ve gözlemlenebilen bir özellik taşır. Kaygının varlığının, belirtilerin fark edilmesi gözlemlenen davranışlarla anlaşılır. Kaygı hafif ve orta şiddetten şiddetliye kadar yaşanır ve orta şiddette kaygı isteklendirme (motivasyon) sağlamada yararlı olur (Beser ve Öz, 2003, s.48). Yoğun kaygı, kişinin yaşayabileceği en katlanılmaz duygulardan biridir. Çünkü kaygılı insan, kendini çaresizlik içerisinde hisseder. Özellikle güç kazanma, yükselme ve çevreye egemen olma kavramlarına çok önem veren kişilerde bu duygu daha da yoğundur (Horney, 1999, s. 36).

Kaygı sözcüğünü kavramsal olarak ilk inceleyen Avusturyalı nörolog ve psikanalizin kurucusu olan Freud (1856-1939) olup kaygıyı, egonun bir işlevi olarak görmüş ve kaygının, fiziksel ya da toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürebilme işlevine katkıda bulunduğunu açıklamamıştır. Freud, 1926'da yayımlanan "Ketlenmeler, Belirtiler ve Anksiyete" adlı yapıtıyla kaygıyı, duygunun psikolojik bir olgu olduğunu ortaya koymuştur (Geçtan, 2000, s.48-49). Freud kaygının kişinin doğumuyla başladığını öne sürerek bunu, bebeğin farklı bir dünyaya çıkmasıyla fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesinin değişmesiyle açıklamıştır (Geçtan, 2003, s.231). Çiftler'e göre de koşullu sevgi ortamında yetiştirilmiş çocuklar sevgi ve ilgi görmek için yetişkinlerin kendinden beklentilerini yerine getirmeye çalışırlar. Eğer yetişkinlerden istediği ilgi ve sevgiyi göremezse kaygı duygusu oluşur (Çifter, 1985, s.313-315). Küçük çocuklardaki kaygı oluşturan durumlar ileri yaşlardaki ruhsal tepkilerin temelini oluştururlar (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000, s:18).

Psikoanalitik varsayımda kaygı, temelde bir iç çatışmanın (intrapşik) ürünüdür. Çatışma benlik ile altbenlik, ya da benlik ile üstbenlik arasında oluşmaktadır. Psikoanalitik kuramının id ögesine (altbenlik) göre kişi kaygı ve tehlikeden kaçarak hazzı duymayı amaçlamaktadır (Özkalp, 2004, s. 247). Altbenlikteki (id) kabul edilemez dürtülerin şiddetlenerek doyum için benliğe (ego) baskı oluşturması ve benliğin çok güçsüz olması ve hiçbir şekilde doyum sağlayamaması sonucunda altbenlik (id) ile benlik (ego) arasındaki uyumsuzluk oluşur ve bu uyumsuzluk kaygı olarak isimlendirilir (Uğuz, 2001).

İnsanlar kaygıyı gelecekle ilgili olumsuzluk, karamsarlık, başarısızlık, endişe, umutsuzluk duygularıyla birlikte dile getirmesinin yanında, fiziksel ve toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürme işlemine katkıda bulunarak (Şirin, Kavak, Ertem, 2003, s.28), insanı motive edici, tehlikelerle baş etmek için uyum sağlayıcı, bilişsel öğeleri, öznel duyguları, davranışları içeren çok yönlü bir duygu durumunu da içermektedir (Özusta,1995, s. 33; Güleç ve Köroğlu, 1997, s.450).

Saldırgan dürtülerin, isteklerin bastırılması ve insanın kendi özbenliğine yönelmesi sonucunda ortaya çıkan bir eylemi ifade eden intiharda (özkıyım); benlikle üstbenlik arasındaki çatışmayı oluşturan kaygı önemli rol oynar. İntiharı düşünenlerde bu düşüncüyü davranışa ve eyleme dönüştürenlerde benlikten gelen dürtülere, eğilimlere ve isteklere bağlı davranış kalıpları ile üstbenlik çatışır. Bu çatışmanın oluşturduğu kaygı, saldırgan dürtüleri, eğilimleri istekleri harekete geçirdiğinde, saldırgan dürtülerin, eğilimlerin, isteklerin benlik içinde kalmasına yol açar. Yok edici nitelikte olan bu güçler bireyin kendi özbenliğine yönelerek, kişinin kendini ortadan kaldırmasını, öldürmesini amaçlayan davranışları ifade eden intihar ortaya çıkar (Köknel, 1999, s. 328).

Karen Horney günümüzün insanını “Kaygıları nedeniyle davranışları, kişiliği nevrotik özellikler kazanmış kişi” olarak tanımlamaktadır. Kierkegaard kaygıyı “ölüme dek süren hastalık” diye tanımlanmıştır. Kaygı yaşamın kaçınılmaz bir parçasıdır. İnsanın günümüzdeki kaygılarını oluşturan kavramlar; kişinin kendisine ilişkin kaygılar, çevreye ilişkin kaygılar, dünyanın gidişine ilişkin kaygılar, geleceğe ilişkin kaygılar, mesleğe ilişkin kaygılar ve yaşamın içersinde yer alan birçok olgu sayılabilir.

Kaygı; stres, intihar (özkıyım), bilişsel yapı ve depresyon konuları ile birlikte neden-sonuç ilişkisi açısından incelenmektedir (Hovardaoğlu, 1997). Kaygı, psikolojide çok geniş olarak kullanılan bir kavram olmakla birlikte, korku ile beraber ele alınan ve birbiriyle karıştırılan kavramlardır.

Korku ve kaygı arasındaki kesin ayrımı ilk yapan Sören Kierkegaard olmuştur (Yalom, 1999, s.73). Kaygı, korkuya benzer bir duygu olmakla birlikte, kaygıyı ortaya çıkaran uyaran korkudaki kadar net değildir. Korku, bilinçli olarak tanınan, belirli bir

tehlike(dış baskı) karşısında ortaya çıkan ve benliğin bir kısmını tehdit eden, duygusal tepkinin şiddeti, tehditle orantılı ve tehdidinin var olduğu süre ile sınırlı, duyuşsal, bilişsel, davranışsal ve fizyolojik tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Çevik, 1993, s. 25; Batlaş, 1997, s.122-123). Korku kişiye mantıklı ve doğal geldiğinden; dıştan gelen bir tehlikeye yani beklenen, önceden görülen bir zarar karşı bir tepki olup kaçma refleksiyle birlikte bulunduğundan dolayı kişinin kendisini koruma dürtüsünün bir açıklamasıdır (Freud, ---, s. 227).

Dış çevredeki nesnenin tehlikeli olduğunun anlaşılmasıyla, otonom¹ sinir sisteminin sempatik² sinir sistemi bölümünden kaynaklanan fizyolojik uyarılma ile birlikte duygusal bir tepki korkuyu oluşturur. Korku kişinin kendisini korumasında önemli bir araçtır. Korku kısaca tehlikeli durum veya nesneden kaçınma sakınma belirtisidir. Doğuştan sahip olunan korkular olduğu gibi şartlanma ve öğrenmeyle de korku oluşur (Kulaksızoğlu, 1998, s. 62).

Korkunun ne zaman, hangi nesnelere karşı ve hangi durumlarda oraya çıkacağı da kişinin dış dünya ile ilgili bilgisine bağlıdır. Güneş tutulmasını bilmeyen ilkel bir kabile güneş tutulduğunda korkar ama güneş tutulmasını bilen bir kişi güneş tutulduğunda bunun bir tabiat olayı olduğunu bilir ve bunu normal karşılar. Bir konu hakkında çok fazla bilgi sahibi olmak, tehlikeyi daha çok tanıttığından korku doğurabilir. Bir gemi kaptanının ufukta gördüğü buluttan fırtınanın yaklaşacağı işaretini algılaması kaptanın telaşlanmasına sebebiyet verirken aynı gemideki bir yolcu rahat içersinde buluta bakıp düşler kurabilir (Freud, --- s. 227).

Kaygı ise kişi tarafından bilinmeyen, bireyin kendi varlığı için gerekli olan bedensel ve ruhsal değerlerin tehdit edilmesi halinde verilen heyecansal bir tepkidir (Cüceloğlu, 1996, s. 276). Ancak Candansayar (2004), kaygı ile korkuyu eş anlamlı olarak kullanmakta ve arasındaki farklılığın, psikanalitik kuramın etkisi altında ortaya çıktığını açıklamıştır. Bu farklılığın Freud'un Almancadan İngilizceye çevrilmesi sırasında "korku" anlamında kullanılan "angst"ın, "anxiety" sözcüğü ile karşılanmasından kaynaklandığını ve Freud'un iki kavram arasındaki farkları önemsemediği söylenmektedir. Candansayar "Travma Sonrası Stres Bozukluğu"nda kişinin kaygı yaşadığını ama nedenini de bildiğini belirtir. "Obsesif Kompulsif Bozuklukta yol açan durum ve düşünce kişi tarafından dile getirilir, yalnızca bu nedenin saçma olduğu eklenir.

¹, ² Beyin ve omur ilikten oluşan bölüme merkezi sinir sistemi, beyin ve omur iliği vücudun diğer kısımlarına bağlayan sinir ağına periferik sinir sistemi adı verilir. Periferik sinir sistemi, somatik ve otonom sinir sistemi olarak ikiye ayrılır. Somatik sinir sistemi iskelet vücudun istemli hareketlerini kontrol eder. Otonom sinir sistemi vücudun istem dışı faaliyetlerini düzenler. Otonom sinir sistemi, sempatik ve parasempatik iki bölümden oluşur. Sempatik sinir sistemi uyarıldığında, göz bebeği büyür, tükürük bezlerindeki salgılama faaliyetleri durur. Ve solunum hızlanır. Tehlike geçtikten sonra parasempatik sinir sistemi devreye girer.

Bir anne, vücudunda kızartılar var diye ya da hafif bir soğuk algınlığına yakalandı diye çocuğunun ölmesinden korkuyorsa, kaygı söz konusudur. Ancak çocuğu ciddi bir hastalığa yakalandığı zaman korkuya kapılırsa bu tepki korkudur. Eğer birisi yüksek bir yerde bulunduğu ya da çok iyi bildiği bir konuyu tartışmak zorunda kaldığı zaman korkuya kapılırsa, tepkisi kaygıdır. Eğer kişi şiddetli bir fırtına yada yağmurlu bir havada yolunu yitirince korkuya kapılırsa korkudan söz edilir (Horney, 1999, s. 32).

Kaygı ve korku arasındaki önemli farklar olarak, kaynak, süre ve şiddet görülmektedir. Kişinin arıdan korkmasında ki korkuyla kişi tehlike karşısında uyarılmıştır. Yani burada korkunun kaynağı bilinmektedir. Ancak kaygının kaynağı belirsizdir. Şiddet kapsamı içersinde incelendiğinde korku kaygıdan daha şiddetlidir. Ve diğer önemli fark olarak da korku daha kısa sürelidir, kaygı ise uzun sürelidir (Cüceloğlu, 1996, s. 277-278).

Tablo 2.1. Korku Ve Kaygı Arasındaki Farklar

Korku	Kaygı
Korkuya yol açan neden açık ve nesneldir.	Kaygıya yol açan neden gizli ve öznelidir.
Korku kısa sürelidir.	Kaygı uzun sürelidir.
Tehlike ile orantılıdır.	Tehlike ile orantsızdır.
Dışsal tehlikeye bağlı geçici bir duygudur.	İçsel tehlikelerden dolayı sürekli bir duygudur.
Anda yaşanan tehlike durumunda ortaya çıkar	Geçmiş yaşamın deneyimleri sonucu oluşur.
Korku esnasında tepki anlaşılabilir anlam taşır.	Kaygı esnasında gösterilen tepki kişisel değer taşıdığından, tepkinin anlaşılması zordur.
Savunmak amaçlı bilinçli önlemler alınır.	Savunmak için bilinçdışı savunma mekanizmalarından yararlanır.

Kaynak: Sargın, 1990, s. 22.

Korkunun koşullandırılması ve uyarıcının genellenmesi (stimulus generalization) halinde kaygı meydana gelebilir. Uyarıcının genellenmesi, kişinin farkından olmadan gerçekleşir. Sert bir babaya korku geliştiren çocuk daha sonra diğer erkeklerle birlikte de kaygı duyabilir. Çocuğun erkekleri babasına benzetmesi sonucunda korku, uyarıcı genellemesi yoluyla kişilere aktarır (Hançerlioğlu, 1993, s.223).

Kaygının, insanı motive edici özellik taşıması ve tehlikelere karşı uyarıcı özelliğinin bulunmasıyla yaşama olumlu katkılar sunmaktadır (Karadağ ve Acar, 2005, s.32; Özusta 1995). Ancak kaygı, nevrotik özellikler taşıdığından, tedirginlik ve karasızlık duygusunun kişinin yaşamında egemen olmasına yol açarak mantık dışı bir hal alır ve uyum işlevini yitirir.

Bir kişi normal kaygıyı taşıyamaz hale geldiğinde bastırma, yansıtma, yüceltme, özdeşleşme vs. gibi savunma mekanizmalarını kullanarak nevrotik kaygı (patolojik kaygı) oluşabilir (Çifter,1985, s.313). Tehlikelere karşı uyarıcı olan korku nevrotik özellikler taşıdığında anlaşılması güç ve yaşamı olumsuz etkileyen kaygıyı oluşturmaktadır. Nevrotik kaygı, iç çatışmalardan doğmaktadır.

İnsanın sosyal bir varlık olmasından dolayı kaygılı kişi başka kişileri etkileyebilmektedir. Sullivan, kişinin anne-babasının, öğretmenlerinin ve çevresinin kaygılı tutumlarının çocuğa geçerek kaygı oluşumunda önemli rol oynadıklarını belirtmiştir (Gençtan, 1990, s. 205). Anne-baba tutumlarının çocuğun öz saygı düzeyine etkide bulunabileceğini, özellikle reddedilen, aşırı disiplinle yetiştirilen ve aşırı korunmuş çocukların daha düşük öz saygıya sahip olduklarını, bunun da utanma, sıkılma ve kaygı ile ilişkisinin olabileceği belirtilmektedirler. Kişinin hayatında bulunan her bir kavram kaygı oluşturabilmektedir. Kişilerin olaylara yükledikleri anlamlardan, algılama düzeylerinden, kişisel farklılıklardan kaygı seviyesini değişmektedir (İnanç, 1997, s.9-11). Depresyonun kaygı düzeyine etkisinin psikopatolojik incelenmesinde, kaygının kalıtsal, çevresel ve toplumsal etmenlerle de geçtiği görülmüştür (Aslan ve ark., 1998, ; Özusta, 1995; Işık, 1996).

2.2. Kaygının Kaynağı İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Duyguların oluşumunda bilişsel unsurlar başrol oynamaktadır. Çünkü bilişsel düzlemde oluşan değişimlerin duygusal yaşantı üzerinde dolaysız etkileri vardır. Kaygı da bir çeşit duygu olup, anlaşılabilmesi içinde kişinin olaylarla ilgili bilişsel değerlendirmelerinin (cognitive appraisal) anlaşılması gerekir. Spielberger (1972) kaygı oluşumunu kişilerin çevresel uyarıcıları bilişsel altyapısında tehdit olarak yorumladıklarında oluştuğunu açıklamaktadır. Özer (1994) de öfke-kaygı ve depresif duyguların dönüşüm içersinde olduğunu öne sürerek bunların bilişsel altyapısını kişilik değeri ile açıklamaktadır.

Biliş dünyayı anlamayı, tanımayı ve öğrenmeyi içeren tüm zihinsel süreçleri kapsadığından bilişsel (kognitif) varsayım da kaygıyı olayın kendisinden çok olayın nasıl algılandığına bağlamaktadır. Olayların, çarpıtılmış düşünce örüntüleriyle algılanması sonucunda kaygı ortaya çıkacaktır (Uğuz, 2001). Bilişsel bakış açısı ile ilgili yapılan araştırmalarda, yaşamlarında stresli olayları kontrol edemeyen kişilerin, kaygı yaşama olasılıklarının, stres verici olaylar üzerinde kontrole sahip olduklarına inanan kişilerden daha yüksek kaygı yaşadıklarını göstermektedir (Bilge ve Pektaş, 2004, s.48).

Bilişsel yaklaşımçılara (Beck, Emery, Mathews) göre kaygının nedeni, olayların kendisi değil, kişinin beklentileri, olayın nasıl ve ne biçimde algılanıp yorumlanmasıyla

ilgilidir (Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 456). Yaşanılan olaylara anlam verme öğrenmeyle ilgili kavram olduğu ve öğrenmenin de bilişsel gelişmeyle açıklanabilen bir kavram olduğundan kaygının oluşumu da bu çatı altında incelenebilir. Polonya`lı ünlü piyanist Paderevski ile ilgili yaşanmış bir olay bu kavramı daha iyi açıklayabilir;

“Boston şehrinin büyük otellerinin birinde yaşayan bir bayan, bir gün, büyük bir heyecanla otel müdürüne çıkar. “Bu kadar senedir müşterinizim ama” der, “artık tahammülüm kalmadı. Yanımdaki odada, adamın biri sabahtan akşama kadar piyano çalıp duruyor; gürültüye dayanamıyorum. Buna muhakkak bir çare bulun.” Otel müdürü şaşkınlık içinde ellerini ovuşturur; “affedersiniz madam” der; “fakat buna imkân yok; çünkü odanızın yanında piyano çalan ünlü piyanist Paderevski`dir ve vereceği konsere hazırlanıyor.” Kadın “ne!” der. “Paderevski mi, “şu Polonya Cumhurbaşkanlığını sanatı için terk eden meşhur piyanist ha?” Ertesi gün kadının odası bütün tanıdıkları ile dolar; hepsi hayatlarından memnun bedava Paderevski dinlerler” (Tutar, 2006). Bahsedilen bu olay Piaget`in bilişsel gelişim kuramı içersinde incelendiğinde, kadını rahatsız eden ve ona sıkıntı veren piyona sesinin, özümleme (assimilation), uyumsama-düzenleme (accommodation) ve dengeleme süreciyle (equilibration) uyum sağlanmış ve öğrenme gerçekleşmiştir. Başka bir ifadeyle, kadının piyona çalan kişinin Paderevski olmasını öğrenince, bilişsel dengeyi sağlayarak olaya öğrenmeyle bir anlam katmıştır. Aslında aynı kadının, aynı piyona, aynı piyanist ve aynı ortama verdiği iki farklı anlam durumu ortaya çıkmıştır. Bilişsel bakış açısı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, yaşamlarında stresli olayları kontrol edemeyen kişilerin yüksek kaygı yaşadıklarını göstermektedir (Bilge ve Pektaş, 2004, s.48).

Davranışçı yaklaşıma göre kaygı, öğrenilmiş bir süreç olup, bir uyarana tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Davranışçı görüş içersinde yer alan klasik şartlanma teorisine göre kaygı, organizmanın belirli bir takım çevresel faktörlere gösterdiği şartlandırılmış bir cevaptır. Sosyal öğrenme ile ailenin tepkileri de model olarak alınır.

Bilişsel-davranışçı yaklaşım içersinde kaygı, davranışçı ya da öğrenme teorileri içersinde ele alınır. Davranışçı görüşlerden klasik şartlanma teorisine göre kaygı, organizmanın belirli bir takım çevresel faktörlere gösterdiği şartlandırılmış bir cevaptır. Bu durum direkt şartlanma olabileceği gibi (araç kazası geçiren birinin artık araç kullanmaktan korkması), bazen sıkıntı oluşturan bir uyarının nötral uyarımlarla yer değiştirmesi neticesinde dolaylı (indirekt) şartlanma şeklinde de (lokantada yediği balıktan zehirlenen kişi, daha sonra her balık görüşünde kendisini kötü hissetmesi) gelişebilmektedir. Sosyal öğrenme teorisinde ise, olaylara anksiyete duyarak tepki gösteren ebeveyn ya da kişilerden etkilenen bireyin, benzer olaylar karşısında aynı tepkileri gösterdiğine inanılır. Bilişsel modele göre, kişide bulunan yanlış ve çarpık düşünce kalıpları hatalı yorumlara ve davranışlara neden olmaktadır

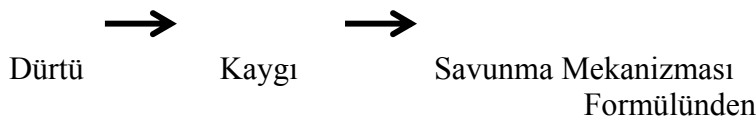
(<http://www.psikoloji.gen.tr>, 21-09-2006).

Bilişsel-davranışçı yaklaşım da Epictetus'un "insanlar olaylardan değil, bu olaylara ilişkin bakış açılarından rahatsız olurlar" görüşüne dayanmaktadır. Duygu-düşünce-davranış arasında karşılıklı ve birbirini etkileyen dinamik bir etkileşim olduğu görüşü bu yaklaşımın özünü oluşturmaktadır. Bir kişi işlevsel olmayan davranışlar sergileyebilir, kendini yıkıma uğraticı aşırı kaygı gibi duygular hissedebilir. Bundan dolayı bilişsel-davranışçı yaklaşım, düşünce, eylem, karar vermenin bütünleşmesini içerir. Bilişsel davranışçı yaklaşımla ilgili kişilerin kaygı, öfke, depresyon, sosyal kaygı gibi özellikleri üzerinde uygulama çalışmaları oldukça fazladır (Türküm, 1999, s.2-7).

Kane ve Kendall (1991), kaygı tanısı bozukluğu almış çocuklarda, bilişsel-davranışsal tedavinin sonuçlarını gözlemlemek için tedavi öncesi ve sonrasında, çocuklara durumluk ve sürekli kaygı envanteri uygulamış ve tedavi sonrasında kaygı puanlarında beklenen düşüşün olduğu gözlemlenmiştir (Akt. Özusta, 1995, s.41).

Varoluşçu psikiyatriye göre kaygı, kişinin "dünyada olduğunu hissetmesi"dir (being there). **Varoluşçu felsefe** (Egzistansiyalizm) kaygının kaynağını, varlığın özüne bağlayarak, varlığın özünün düşünülmesi sonucu doğan metafizik tedirginliği kaygı olarak tanımlamaktadır (Hançerlioğlu, 1993, s.223). Varoluşçu ve Alman felsefesinin önemli temsilcilerinden biri olan Martin Heidegger, felsefesini varlık problemi ve insanın varlıkla ilişkisi üzerine kurarak insanı dağılan, parçalanmış bir varolan olarak tanımlamaktadır. Martin Heidegger göre bu dünyaya bağlı olan insan varlığından dolayı kaygılıdır ve kaygı aracılığıyla varlığın kavranışı gerçekleşir (Bozkurt, 2003, s.123).

Irvin Yalom varoluşçu görüşü, bireyin varolmanın getirileriyle yüzleşmesinden kaynaklan çatışma üzerinde olduğunu açıklamaktadır. Kişi derin kişisel düşünme, yalnızlık, sessizlik ve oyalanmalardan kurtularak, dünyadaki durumunu, varlığın sınırlarını, olanaklarını ve bütün diğer nedenlerin altında yatan nedene ulaşırsa var olanın nihai kaygısıyla karşı karşıya gelir. Nihai kaygı ölüm, özgürlük, yalıtım, ve anlamsızlıktır. Bireyin bu hayat gerçeklerinden biriyle karşı karşıya gelmesi varoluşçu dinamik çatışmanın içeriğini oluşturur. Dinamik varoluşçu yaklaşım Freud tarafından ana hatları çizilen temel dinamik yapıyı korumakta fakat içeriğini temelden değiştirmektedir. Bu yaklaşımda zincir farkındalık ve korkuyla başlamaktadır. Dört nihai kaygı (ölüm, özgürlük, yalıtım, anlamsızlık) varoluşçu psikodinamiklerin yapısını oluşturur (Yalom, 1999, s.17-21).

Temel Kaygıların Farkına Varma → Kaygı → Savunma
Mekanizması halini almıştır.

Kişi bir işte çalışarak, en temel ihtiyaçlarını oluşturan, maddi ve manevi anlamda doyumunu sağlamaktadır. Bireyin en temel ihtiyaçları karşılanmaması durumunda psikolojik sorunlar baş göstermektedir. İhtiyaç karşılanmadığında, organizma hayal kırıklığı ve çatışma içine girer. Engellenme sonucu gerilim, stres ve saldırgan davranışlar ortaya çıkar ve kaygı meydana gelir (Aytaç, 2002).

İhtiyaç → Engellenme → Gecikme → Hayal kırıklığı
Kaygı, Çatışma

Bir kişi iki yada daha fazla gereksinimin (need) doyumunu aynı anda sağlayamadığı çatışma (conflict) durumu da kaygının kaynağı olarak görülmektedir. Bir amaca yönelik davranımların önlenmesi veya yavaşlatılması kişinin engellenmesini içerir. Engelleme veya engelleme korkusu kaygıya neden olur (Hançerlioğlu, 1993, s. 223).

Kişinin iç dünyasından gelen impulsif dürtüler (agresivite, seksüel veya bağlanma ihtiyaçları v.b.) ile bilinç arasında veya dış dünyanın gerçekleri ile kişinin egosu veya iç dünyası arasındaki çatışma kaygı oluşturabilir. Egonun temel fonksiyonu kişinin iç dünyası ile dış dünya arasında bir denge sağlamaktır. İçten gelen uyarılarla dış dünyanın gerçeği arasında bir denge kurulursa ego fonksiyonunu başarı ile yapacaktır. Eğer bir denge korunamazsa, kişinin iç dünyasındaki talepleri ile dış dünyanın gerçekleri çatışır sonucunda dengesizlik ve kararsızlık meydana gelir. Bu da kronik anksiyete olarak algılanır (<http://www.hipnoz.com/yayinlar.html>, 03-10-2006).

Enç (1989) kaygının kişinin isteklerinin gerçekleşmediği durumlarda ortaya çıktığını belirtmektedir. Hançerlioğlu'da Enç'le paralel fikir beyan edip kaygının dürtü çatışması halinde oluştuğunu açıklamıştır. Bu bağlamda kaygının psikodinamizması; kişinin karşılaştığı engellemeler dürtünün amacına ulaşmayı engellediğinde, kişi engellemeye neden olan şeyi suçlar ve içinden ona karşı saldırganlık duygusu besler. Saldırganlık duygusu, kişide suçluluk duygusu doğurmasından dolayı bastırılır. Bu bastırmada kişinin kendini suçlaması, gördüğü eğitimin böyle bir saldırganlığı açığa vurmasına izin vermemesinin yanı sıra cezalandırılmaktan korku ya da suçladığı şeye karşı içinde ikilemler (ambivalent) bir duygu bağlantısı olması da (hem sevdiği hem kızdığı kimse olması) rol oynar. Böylece bastırılarak dışarı boşalımı bulamayan saldırganlık, bilinçdışı olarak kişinin kendisine yönelir ve kendini cezalandırma isteği duyar. Bu durumda kaygıyı doğurur (Hançerlioğlu, 1993, s. 224-225).

Kaygı yaşantısının bir ürünüdür ve yaşamda herkes tarafından yaygın olarak yaşanılmaktadır. Bundan dolayı da kişinin içinde bulunduğu yaşa göre kaygı değişime uğramaktadır. Örneğin erinlikte (buluğ çağı) kaygının kökenini bedensel değişimle cinsel gelişim oluştururken, ergenlik döneminde gelecek ile ilgili düşünceler, kendini sorgulama ve bunun getirmiş olduğu mesleki tercih ile ilgili kaygılar yer almaktadır. Yaşlılık döneminde ise ortaya çıkan fizyolojik ve anatomik değişikliklerin hastalıkların gelişmesine neden olması, sevilen insanların kaybı ve ölüm düşüncesinin oluşturduğu kaygılar oluşturmaktadır (Bahar ve arkadaşları, 2005,s.228).

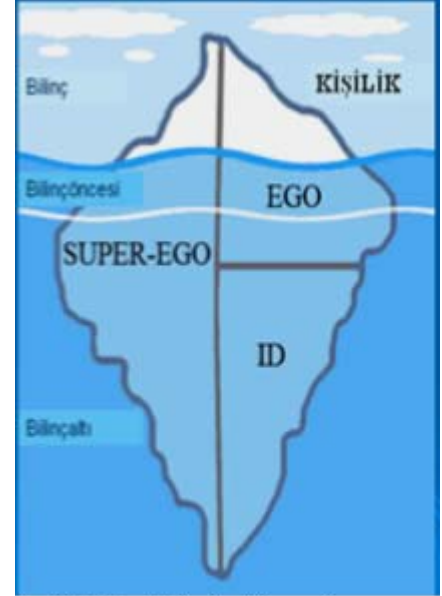
Sigmund Freud (1856-1939) kaygıyı egonun bir işlevi olarak görmüş ve kişiyi tehlikelere karşı uyarıcı bir duygu olarak açıklamıştır. Freud kaygı duygusunu, genel olarak normal kaygı (gerçekçi kaygı) ve nevrotik kaygı olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Kaygı normal seviyesinde olduğu sürece bireyi tehlikelere karşı uyarma, motive etme özelliği olmasına karşın yüksek seviyelerde nevrotik özelliğe bürünerek ruhsal bozukluklara yol açmaktadır. Normal kaygı, gerçek kaygı olup dışsal nesnelere (eksternal) ilgili anlaşılabilir korkuları kapsamaktadır. Nevrotik kaygı nedensiz oluşan, iç kaynaklı (internal), bilinçdışı savunma mekanizmalarıyla karşılık veren mantık dışı kaygıdır. Karen Horney'e göre nevrotik kaygının kaynağını düşmanlık dürtüleri oluşturur (Horney, 1999, s.49). Kısaca kaygı, bireyin günlük fonksiyonlarını ve performansını etkileyecek boyutlarda ortaya çıkarsa nevrotik kaygı olarak değerlendirilir. Her insan normal kaygıyla doğar ve yaşam sürecinde kaygı, nevrotik kaygıya dönüşebilir.

Gerçekte her insan arada bir kaygı duyarsa da Freud nevrotiklerde bu duygunun daha sık ve daha yoğun yaşandığını gözlemlemiştir. Freud'a göre normal insanın yaşadığı kaygı, nevrotik kaygıdan yoğunluğu bakımından değil, niteliği yönünden de farklıdır. Günlük yaşamda herkesin arada bir yaşadığı gerçekçi kaygıdır. Dış dünyadaki gerçek nesnelere kaynaklanan bu duygu korku duygusuyla eş anlam taşır. Gerçekçi kaygı mantıklı ve anlaşılır olmasıyla nevrotik kaygıdan ayrılır. Bu tür kaygı beklenen ya da yaklaşan bir dış tehlikenin algılanması sonucu geliştirilen bir tepkidir. Bu tepki yaşamı sürdürme ve koruma içgüdülerinin bir belirtisi sayılır. Nevrotik kaygı hiçbir nedene bağlantılı olmayan, zararsız bir objeye yönelik bir yığılma tepkisi biçiminde her zaman mantık dışıdır. Kökenini bebeklik ve çocukluk yıllarından alır (Geçtan, 2003, s.159).

Freud yaşamda ilk kaygının doğumla başladığını açıklar. Doğum öncesinde çevresini saran, sıcak ses geçirmez ve karanlık bir ortamda yaşayan insan kendisini birden uyum yapma yeteneğinin ötesinde ve yeterli savunması olmaksızın çok sayıda uyarının dünyasında bulması ve fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesinin değişmesi ilk kaygıyı (primary anxiety) oluşturur. Birincil kaygı (primary anxiety) bebeğin zorlanmalarla baş edebilme gücünün

yetersizliği ve çaresizliği nedeniyle edilgin biçimde yaşanır. Bu durumun oluşturduğu kaygı, sonraki yaşamdaki kaygının ilk örneği olur. Birincil kaygıdan sonraki kaygıları anlayabilmek ego işlevlerinin bilinmesine bağlıdır (Geçtan, 2000, s.50-51).

Freud, kişilik yapısını üç ögeye dayandırmaktadır (id-ego-süperego). Psikoanalitik kuramına göre kaygı, id'teki doyum bekleyen dürtülerin ego yaptığı uyarı sonucu ortaya çıkmaktadır (Mayer, 1995, s.820). Bu düzeyde yapılaşmış bir ruhsal yapıda temel savunma düzeneği bastırmaz. Altbenlikteki (id) kabul edilemez dürtülerin şiddetlenerek doyum için benliğe (ego) baskı oluşturması ve benliğin çok güçsüz olması ve hiçbir şekilde doyum sağlayamaması sonucunda altbenlik (id) ile benlik (ego) arasındaki uyumsuzluk oluşur ve bu uyumsuzluk kaygı olarak isimlendirilir. Yani id'ten gelen şiddetli ve aşırı tehlikeli hazlara ego savunma oluşturmak için baskı savunma mekanizmasıyla karşılık verir ve bunun sonucunda kaygı oluşur. Freud'a kaygıyı bu anlamda baskı altında tutulan id enerjisi olarak yorumlamıştır (Uğuz, 2001; Geçtan, 2000, s.50).

Şekil 2.1: Zihnin Yapısal ve Topografik Modeli
Kaynak: <http://tr.wikipedia.org>
10/01/2007

Freud egonun sürekli olarak üç ayrı tehlike karşısında olduğunu açıklar (Geçtan, 1982, s. 1982). Bunlar:

- 1-Engellenmeler ve dış dünyadan gelebilecek saldırılar
- 2-İd'in içgüdüsel ve gerçekdışı istekleri
- 3- Süperego'nun cezalandırılması.

Kaygı egonun tehlikeden kaçış yollarından bir anlatımı olduğundan yukarıdaki tanımlanan üç tür tehlikeye karşı Freud üç tür kaygı geliştirmiştir. Bunlar:

Gerçeklik Kaygı: Gereksinim duyulan bir nesnenin çevrede bulunmaması ya da yaşamın sürdürülebilmesini tehlikeye sokan bir nesnenin varlığından doğar (Geçtan, 2000, s. 52). Fiziksel yada toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyaran ve gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürebilmesine katkıda bulunan motive edici kaygıdır. Korku kavramıyla da açıklanabilir. Gerçek kaygı kişinin içinde bulunduğu ortama, algılama düzeylerine ve kişisel farklılıklara göre değişebilmektedir (İnanç, 1997, s.9-14). Kısaca benlik (ego), altbenliğin (id) gereksinimlerine doyum sağlamaya çalışırken dünyanın gerçekleri karşısında zorlandığında ortaya çıkan kaygı durumudur (Güleç ve Köroğlu, 1997 s. 454).

Törel Kaygı: (Suçluluk Kaygısı) Süper-egonun vicdan bölümünün onaylanmayan durumlar karşısında ego'da utanç ya da suçluluk duygusu oluşturmasıyla ortaya çıkar. Süperegoda ulaşılmak istenen idealler mükemmeli kapsar. Benlik ideallerini ve kusursuzluğunu kapatan durumlar karşısında egoyu cezalandırma tehdidiyle suçluluk ve utanç duyulmasıdır. Gerçeklik kaygısına karşıt olarak suçluluk kaygısına neden olan durumlardan kaçabilme olasılığı yoktur (Geçtan, 2003, s.162).

Nevrotik Kaygı: İçgüdülerden gelen tehlikenin algılanmasıyla ortaya çıkar. Egonun, içgüdülerin boşalma isteklerini engelleyemediğinde sonucun ne olabileceğine ilişkin korkusudur. Gerçeklik ve suçluluk kaygısında kişi bu duygunun nedenlerinin farkında olduğu halde nevroitik kaygının kaynağının bilincinde değildir ve bu duygunun neden yaşandığını bilmez. (Geçtan, 2000, s.53). Egonun savunma mekanizmaları, normal olarak, topluma aykırı düşen ve kaygı oluşturabilecek nitelikteki dürtüleri baskı altında tutar. Ego kendini içgüdüsel tehlikelerden koruma çabasında kişinin uyumunu bozacak nitelikte savunma önlemlerine başvurabilir. Bunun sonucu nevroitik belirtiler ortaya çıkar. Gerçeklik ve suçluluk kaygıları egonun bilinç bölgesine oluştuğu için kişi kaygı içeriğinin ve nedeninin farkındadır. Egonun bilinç dışı bölgesinde oluşan nevroitik kaygıda ise kişi kaygının kaynağını bilmez. (Geçtan, 2003, s. 60, 162).

Psikanalitik kuram kaygının yaşamak için şart olduğunu belirtmektedir. Psikoanalitik kuram insanı bir enerji sistemi olarak tanımlayıp kişiliğin gelişimini beş dönemde inceler (Doğan, 1999, s.137; Ünlü, 2001, s. 132, Öztürk, 1992, s.64, www.fedavis.com/research, 10/10/2007). Bunlar:

- Oral Dönem(0-1 yaş)
- Anal Dönem (1-3 yaş)
- Fallik Dönem (3-6 yaş)
- Latens Dönem (6-11 yaş)
- Genital Dönemdir (11 yaş sonrası)

İlk üç dönem (pregenital dönemler) kaygının normal veya nevroitik şekle dönüşmesinde etkilidir. Kuram kaygıyı kaynaklandığı psikoseksüel gelişim dönemlerine göre 4'e ayırmaktadır. Psikoseksüel gelişim dönemlerine göre kaygı dönemleri:

İd Kaygısı : Doğumu izleyen erken dönemlerde çaresiz ve tam bağımlı bebeğin ihtiyaçları doğrultusunda tüm vücudunun katılımı ile gösterdiği erişkinde ise kontrolünü kaybetme korkusu şeklinde kendisini göstermesi id kaygısı olarak isimlendirilmektedir.

Seperasyon Kaygısı: Biraz daha büyümüş ancak ödipal³ döneme henüz girmemiş bebeğin sevgi objesinden ayrıldığında ya da sevgi objesinin istekleri doğrultusunda davranmadığında yaşadığı kaybetme duygusuna; erişkinde sevilen kişilerin ya da sevgilerinin yitilmesi konusunda endişe duymasına **seperasyon** kaygısı denir. Bebek için önemli olan sevgi objesi ailesi veya annesidir. Ailesinin aracılığıyla yaşamını devam ettirebilmektedir. Bu sevgi objesinin uzaklaşması veya kaybedilmesi tehdidi bu ankiyeteyi oluşturan temel şeydir

Kastrasyon Kaygısı (İğdiş edilme Kaygısı): Cinsel dürtülerin yoğunlaştığı ödipal⁴ dönemde, cinsel organa zarar geleceği fantezilerinin yaşattığı sıkıntı kastrasyon anksiyetesi diye adlandırılmaktadır. Bedene gelecek herhangi bir zarardan ya da bedensel psikik kapasitenin azalmasından korkmak şeklinde kendini gösteren çeşitli kaygıları içermektedir.

Üstbenlik Kaygısı: Üstbenlik gelişiminin tamamlandığı puberte⁵ öncesi dönemde, çocuğun kurallar dizgesi ile çatıştığında yaşadığı sıkıntılar üstbenlik kaygısı olarak tanımlanmaktadır. Kişinin yaptığı bir hareketten duyduğu suçluluk duygusudur. Kişi yaptığı hareketin yanlış olduğunu bilir başkalarını bunu fark etmesinden korkarak kaygı duyar (Özkalp, 2004, s. 247-248).

Kaygı ile ilgili kavramsal çalışmalarda, durumluk kaygı (state anxiety) ve sürekli kaygı (trait anxiety) Cattell ve Scheier (1958) faktör analizi çalışmalarıyla ortaya atılmış ve Spielberger (1966) çalışmalarıyla iki kaygı kavramı oluşturulmuştur. Spielberger; **durumluk kaygıyı (state anxiety/ acute anxiety)** kişinin özel durumları tehdit edici olarak yorumlaması sonucunda oluşan, şiddeti ve süresi, algılanan tehdidin miktarı ve kişinin tehlikeli durum yorumunun kalıcılığıyla ilişkili, sürekli karşılaşılmayan olaylarda bireyin gösterdiği geçici duygusal tepkilerdir (Özusta, 1995, s.33). Bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissedilen sübjektif korkudur. Fizyolojik olarak da otonom sinir sisteminde meydana gelen bir uyarılma sonucu terleme, sararma, kızarma ve titreme gibi fiziksel değişimler, bireyin gerilim ve huzursuzluk duygularının göstergesidir. Stresin yoğun olduğu zamanlar durumluk kaygı seviyesinde yükselme, stres ortadan kalkınca, düşme olur (Öner ve Compte, 1983, s. 1).

Sürekli kaygı (trait anxiety) (Chronic anxiety) bireyin kaygı yaşantısına olan yatkınlığıdır. Kişinin içinde bulunduğu durumu stresli olarak algılaması normal olan bir durumu tehlikeli ve öz değerlerinin tehdit edildiğinin zannedilmesi sonucu oluşan kaygıdır.

³ **Fallik dönem**, (3-6 yaş) kız ve erkek çocukların farklı bedensel yapılarla sahip olduklarını öğrenmeleri sonucunda haz kaynağının cinsel organların olduğu döneme verilen isim.

⁴ **Ödipal dönem**, çocuğun 3-5 yaş dönemini kapsayan, somut olarak cinselliğin farkına vardığı, oedipus ve elektra kompleksleri denen karşıt cins ebeveyne yakınlaşıp, kendi cinsinden olan ebeveyne rakip gibi görme şeklindeki gelişimsel düşüncelerin olduğu dönemdir.

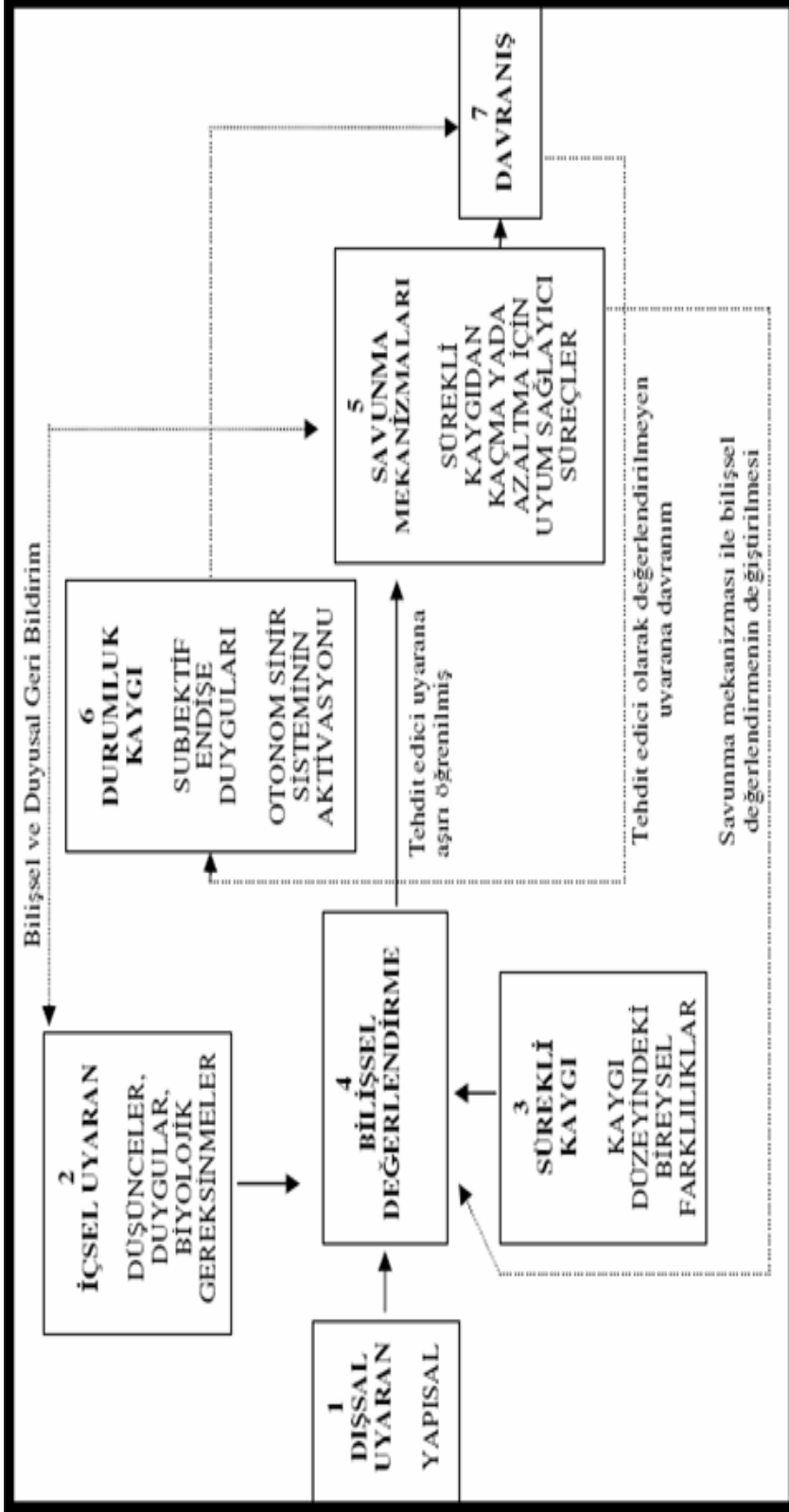
⁵ **Puberte**, (Görünür ergenlik belirtileri) çocukluk döneminden erişkin döneme geçişin gerçekleştiği, seksüel gelişimin ve büyümenin tamamlandığı ve üreme kapasitesinin kazanıldığı, kız çocuklarında 9 - 10 yaşlarında, erkeklerde ise 11 - 12 yaşlarında başlayıp biyolojik değişikliklerin tamamlanmasına kadar geçen dönemi kapsar.

Sürekli kaygısı yüksek olan kişiler objektif kriterlere göre nötr olan durumları tehlikeli ve tehdit edici olarak algılanması sonucu oluşan hoşnutsuzluk ve mutsuzluk halidir. Bu tür kaygı seviyesi yüksek olan bireylerin kolaylıkla incindikleri ve karamsarlığa büründükleri görülür. Durumluk kaygı kinetik enerjiye, sürekli kaygı potansiyel enerjiye benzetilebilir. Kinetik enerji gibi durumluk kaygı da belirli bir zaman diliminde ortaya çıkan bir olay ya da reaksiyondur. Sürekli kaygı ise potansiyel enerji gibi belirli bir reaksiyonu gösterme yatkınlığıdır. Sürekli kaygının seviyesi, bireyin ilerideki tehlikeli durumlarda yaşayacağı durumluk kaygı derecesinin şiddetini ve durumunu belirler. Buna göre sürekli kaygı seviyesi yüksek olan bireyin baskı altında sürekli kaygısı düşük olanlardan daha çabuk ve daha sık olarak durumluk kaygı reaksiyonları göstereceği beklenir (Öner ve Compte, 1983, s. 2). Araştırma bulguları, durumsal kaygının geçici bir koşul olduğunu ve ortamın özel koşullarından etkilendiğini; sürekli kaygının ise bir yatkınlık olarak, kişilik özellikleriyle, stres algısı ve depresyonla daha yakından ilişki gösterdiğini ileri sürmektedir (Hovardaoğlu, 1997, s.130; Ocaktan ve ark. 2002, s. 22).

Tablo 2.2. Durumluk ve Sürekli Kaygının Özellikleri

Durumluk Kaygı (State anxiety)	Sürekli Kaygı (Trait Anxiety)
İnsanın içinde bulunduğu ortamı tehdit eden, tehlike yaratan biçimde algılanması ve yorumlamasıdır.	Durumluk kaygıya oranla durağan ve sürekli dir.
Üzüntü veren, hoş olmayan bir duygulanımdır.	Şiddeti ve süresi kişilik özelliklerine göre değişir.
Duygulanım algılanır, anlaşılır, duyumsanır.	Kişilik yapısının kaygıya yatkın olması, sürekli kaygı düzeyini yükseltir.
Bu süreç içinde bilinç açık, haberdar ve uyanıktır.	Kişilerin sürekli kaygı durumunun birbirinden farklı olması tehdit eden, tehlikeli durumun algılanmasını, değerlendirilmesini değiştirir.
Bitkisel sinir sistemi işlevinde değişim belirtileri başlar.	Sürekli kaygı düzeyindeki değişiklik durumluk kaygı düzeyini de değiştirir.

Kaynak: Köknel, 1999, s.160-161'den uyarlanmıştır.

Şekil 2.2. Durumluk ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki

Kaynak: Erbaş, 2005, s.8.

Bireysel ruhbilim öğretisini kuran **Alfred Adler** (1870-1937) kaygıyı insanların güçsüz, yetersiz kaldıkları durumlarda ortaya çıkan duygulanım olarak tanımlamış ve kaygının aşağılık duygusu (inferiority feeling) içerisinde olduğunu belirtmiştir (Köknel, 1998, s.120). Adler çocuğa karşı ilgisiz davranmanın çocuğu reddetmenin çocukta aşağılık duygusu uyandıracığını bununda kaygıya dönüşeceğini belirtmektedir (Hakan, 2003).

Karen Horney (1885-1952) kaygı kavramına önemli katkılarda bulunmakla birlikte, yazılarında korku ve kaygıyı sık sık eş anlamda kullanmıştır. **Horney** kaygının başlangıcını (temel kaygı/ basic anxiety) çocuğun ana-babasıyla olan ilişkilerindeki güvenliği sarsacak etmenlere ve anne-baba kusurlu tutumlarına bağlamıştır. Temel kaygıyı “düşman bir dünya içinde yalnızlık ve çaresizlik duygusu” olarak tanımlamıştır (Geçtan, 2000, s. 249). Çocuklarda çaresizlik, korku, sevgisiz bırakılmanın onları ilerde etkileyebileceğini belirterek kaygı durumlarını yükseltecektir. Horney, çocuklardaki, ‘kıskançlık’ uyandıran duyguların da kaygılarda önemli bir rol oynadığını belirtiyor (Horney, 1999, s. 62; Özkalp, 2004, s. 249-250).

Çocuğun ana-babasıyla olan ilişkilerindeki güvensizliğin temel kaygıyı oluşturduğunu açıklayan Horney temel kaygının üç ögesi olduğunu belirtmiştir. Bunlar çaresizlik, düşmanlık ve insanlardan soyutlanma duygularıdır. Çocukluk yıllarının kaygıları sonraki kaygılarının kökenini oluşturmaktadır. Ama Horney kaygının tamamen çocukluk yıllarına ait bir tepki olmadığını, deneyimler ve çatışmalarla şekillendiğini açıklamıştır (<http://psikoterapi-merkezi.com>, 10/10/2006). Bundan dolayı anne-babalar çocuğa olumlu özsaygı kazandırarak çocuğa karşı sergiledikleri tutumlara önem vermeli ve bu tutumların çocuk tarafından nasıl algılandığı konusunda duyarlık göstermelidirler (Hakan, 2003). Horney'e göre kaygı doğuştan gelen bir duygu olmayıp, ilişkilerin sosyal sebeplerin, çevresel faktörlerin sonucudur. Bundan dolayı Horney, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için temel koşulun, çocuğa sevgi, destek ve anlayış sağlayabilen bir ortamın varlığı olduğu görüşünü yazılarında sıklıkla belirlemiştir (Geçtan, 2000, s.252).

Nevrotik özellik taşıyan kişiler insanlarla ilişki kurmakta zorluk çekerler ve yaşamlarında uyumsuz olurlar. Karen Horney, kaygının kökenini büyük ölçüde anne-baba tutumuyla açıklayarak, nevroitik davranışı da, kişinin karakterine bağlamıştır. Ona göre karakter, bir insanın yaşamı boyunca geliştirmiş olduğu deneyimlerin oluşturduğu genel bir

örüntüdür. Nevrozun temel nitelikleri, kişinin algıları, duyguları ve düşünceleriyle saptanır. Bu bağlamda Horney evrensel normal psikolojinin olmadığını, nevrotik davranışların kültürden kültüre göre değişebileceğini savunmuştur. Kaygıyı tutuma da bağlayan Horney; tutumun da kişinin kendisi için yaşadığı psikolojik olaylara karşı oluştuğundan, kaygının oluşumunun evrensel olamayacağı sonucu çıkmaktadır. Nevroz ve psikonevroz kişinin kaygı ya da kaygıya karşı özel savunma mekanizmalarıyla kendini belli edecektir. (Özkalp, 2004, s. 250; Yanbastı, 1990, s.105-110)

Alman asıllı ABD'li **Erich Fromm (1900-1980)**, psikolojinin kişinin toplum, dünya ve bireyin kendisi ile ilgili durumunu incelemesinin üzerinde durarak, kültürel ve ekonomik süreçlerin bireylerde yabancılaşmaya neden olmasıyla kişinin yaşadığı çaresizlik, yalnızlık kaygı duygusunu oluşturduğunu ileri sürmüştür (Özkalp, 2004, s. 249-250; Fromm, 2003; Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 455). Fromm aynı zamanda kaygıda anne-babanın tutumu üzerinde durarak, onların çocuğa karşı ilgisiz davranmalarının çocukta yalnızlık duygularına yol açacağını belirtmiştir. Bu durum ise çocukta çaresizlik ve kaygı duygularını oluşturur (Hakan, 2003).

Harry Stack Sullivan (1982-1940) kaygıyı, bir insanın güvenliğinin gerçek ya da imgesel bir tehditle karşılaştığı zaman yaşanan duygu olarak tanımlamıştır (Schulz, 2006, s.111). Yoğun kaygı ilişkileri bozup düşünce düzenini aksattığı gibi; normal kaygı, kişinin kendini değerlendirmesine yardımcı olur ve yaşam koşullarında yapması gereken değişiklikler konusunda veri sağlar. Bundan dolayı Sullivan kaygının yaşam üzerinde eğitici bir etkisi olduğundan söz etmiştir (Geçtan, 2000, s. 277).

Kişiliğin yapısal örgütünü insanlar arası ilişkilerle açıklayan Sullivan, Koren Horney`de olduğu gibi kaygıyı çocuğun anne-babası ve ilişkide oldukları kişilerle açıklayarak kaygının bulaşıcı olduğundan bahseder. Kaygının kaynağını erken çocukluk döneminde çocuk ile anne arasındaki ilişkilere bağlar. Sullivan'a göre, özellikle ergenlik döneminde, ana-baba veya diğer yetişkinlerin alaycı ve küçük düşürücü tutumları kaygı oluşturmaktadır. Ayrıca annenin anksiyetesinin çocuğa geçtiğini ileri sürer (Bilge ve Pektaş, 2004, s.48). Aşırı kaygı çocuğun çevresinde kaygılı insanların varlığıyla gelişir. Annenin ya da bakıcının sürekli zedeleyici davranışlarda bulunması, reddedici ve küçük düşürücü tutumlar çocukta kaygı ve güvensizlik duygularını geliştirir. Sullivan'a göre ceza uygulamalarına ebeveynin itici davranışları eşlik ederse çocukta korku ve kaygı gelişir. Annenin çocuğun altına kaçırmasını tepkiyle karşılarsa çocukta kaygının oluşumu kaçınılmaz olur. Aynı zamanda Sullivan kaygı oluşturan etmenler arasında çocuğun ilk toplumsallaşma deneyimlerinin de belirleyici olduğundan söz eder (Geçtan, 2000, s. 284-285).

Sullivan kaygı oluşumunda kişiler arası ilişkilere önem vermiştir. Ona göre insan, bir yandan sevgi, yakınlık gereksinimleri, diğer yandan bağımsızlık gereksinimi yaşayan bir varlıktır. Kişinin önemli olarak kabul edilen kişilerce onaylanmayacağı ya da reddedileceği beklentisinin kaygı oluşumundaki rolü ile, bastırılmış düşmanlık duygularının öneminden söz eder (Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 455). Toplumsal ve kültürel ruhbilim öğretisini benimseyen Sullivan, kaygının insanların başkaları karşısındaki başarısızlıklardan kaynaklandığını da belirtmiştir (Köknel, 1998, s. 120).

Otto Rank'a göre ilk kaygı doğum travması sonucu ortaya çıkar ve buna "ayrılık kaygısı" denir. Bu çocuğun doğması ile birlikte intrauterindeki (ana rahmi) rahat ve güvenli yaşamından ayrılması, yoksun kalması sonucu ortaya çıkar. Rank "Doğum Travması" adlı yapıtında dölyatağında geçen rahat bir dönemin ardından, çaba ve girişimi gerektiren doğum sonrası koşullara geçişin yeni doğan bebekte yarattığı dehşetin, en sağlıklı insanların bile sonraki yaşamında sürekli olarak var olan birincil kaygı'nın kökeni olduğu görüşünü açıklamıştır (Rank, 2001 s. 8). Doğum sarsıntısının sonraki yaşamdaki kaygının ilk örneği olması Freud'un kuramını çağrıştırmakla birlikte, iki görüşün yorumlanmasında farklılıklar vardır. Freud, doğum sarsıntısını insanın yaşadığı ilk kaygı olarak tanımlamış, sonraki yaşamdaki kaygıları genellikle cinsel nitelikli nedenlerle açıklamıştır. Rank ise, insanın yaşamlarındaki kaygının çoğunu, doğum anında yaşanmış olan ayrılık kaygısının bir tekrarı olarak görmüştür. Doğum sarsıntısı sonucu yitirdiklerine karşılık bebek, annesinin de yardımıyla yeni ilişkiler kurarak çevresiyle birlikte olma durumunu sürdürür. Gelişim sürecinin doğal bir süreci olarak kurulan beraberlikler, ileride bir yenisi kurulmak üzere daima sona erer ve ayrılma kaygısı yaşam döngüsünün her aşamasındaki olaylarda yeniden yaşanır (Geçtan, 2000, s,219).

İnsanlar arası ilişkilerde benliğin yapısı ve önemi üzerinde duranlar, kaygıyı bir tepki olarak değerlendirmişlerdir. **Franz Alexander**, organizmanın yaşamını sürekli bir barış ve savaş durumuna benzetmiştir. Barış organizmanın denge ve düzeni, savaş tehlike karşısındaki durumunu anlatır. Sağlıklı benlik, barış zamanında organizmayı savaşa ya da başka bir tehlikeye karşı korur ve savunur. Kaygı bilinçli olarak algılanmasından, anlaşılmasından, duyumsanmasından korkulan, bu nedenle bastırılan dürtülere karşı gösterilen bir tepkidir (Köknel, 1998, s. 121).

Melanie Klein ve onu izleyen ego psikoloji kuramcılarına göre (**Mahler, Hartmann, Jacobson**) kaygı, çocuk ile yaşadığı ortam arasındaki ilk ilişkilerle ilgilidir. Bebek, gerçekle fanteziyi ayırt edemez, zaman kavramı yoktur ve konuşamaz. Bundan dolayı içinde bulunduğu karmaşayla mücadele edemez. Yalnızca açlık, susuzluk gibi fiziksel acılardan kurtulmaya çalışır. Bebek dış dünyayı ve kendini parçalardan oluşmuş imajlar şeklinde

algıladığından, bu imajlar içinde bebeğe acı verenler kötü, acıdan kurtaranlar ise iyi parçalardır. Bu algılanan imajlar daha sonra bütünleşir. Bu süreç içerisinde yeterli ve gerekli miktarda doyum verici yaşantı yoksa bütünlüğün oluşması zorlaşır. Kötü yaşantı parçacıkları bütüne katılmakta zorlanır ve bütünleşmeyi tehdit eder. Bu olumsuz yaşantı parçalarının bütünlüğü tehdit etmesi durumunda kaygı (kötülük görme kaygısı) oluşumuna yol açar (Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 455).

McDougall'a göre kaygı bilinmeyen geleceğin oluşturduğu bir duygudur. Ancak McDougall bilinmeyen geleceğin içinde neşe, sevinç ve umudun da olabileceğini kabul ettiğinden kaygıyı sadece üzüntü veren bir duygu olarak değerlendirmez. **Lewis**, dilbilgisi ve tarihi gelişme açısından kaygı kavramı üzerinde çalışarak bu kavramın özelliklerini;

- Hoş olmayan üzüntü verici bir duygudur.
- Geleceğe yönelik endişeleri içerir.
- Duygulanım durumu öznel olarak anlaşılır, algılanır.
- Bedensel rahatsızlık verir

şeklinde toplamıştır (Köknel, 1998, s. 121).

Watson, Mergan, Rayner gibi öğrenme kuramcılarının göre kaygı öğrenilmiş bir süreçtir. Açlık, cinsellik gibi biyolojik kökenli birincil dürtüler yanında kaygı, insanı güdüleyici bir güç olarak görev yapan ikincil bir dürtüdür. Pavlov'un klasik koşullanma kuramından yola çıkarak, kaygının koşullu bir tepki olduğunu ileri sürerler (Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 456).

Irvın Yalom birincil kaygı kaynağının ölüm korkusunun olduğunu ileri sürmektedir. James Diggorg ve Doreen Rotman'ın ölümle ilgili araştırmasında ölüm korkusunun kişisel ölümden ziyade, yaşamdan sonraki korkuların ölümü sonu olmayan bir olaya dönüştürecek korkusu sonucu ortaya çıkmıştır. Ölüm, yok olma tehdidini de bünyesinde barındırdığı için bireyde, varoluşsal bir kaygı süreci yaşatır. May'e göre bu kaygı, varoluşun yıkılabileceğinin, kendisini ve dünyasını yitirebileceğinin, dolayısıyla bir "hiç" olabileceğinin farkına varan bireyin öznel durumunu ifade eder (Koç, 2002, s.11). Yalom'a göre ölüm büyük bir önem taşır ve ölümle yüzleşme insanın hayata bakışını değiştirir. Yalom, ölüm korkusunun temel kaygı kaynağı oluşturduğunu ve bu kaynağın hayatın erken döneminde var olduğunu karakter yapısının oluşumunda önem taşıdığını ve hayat boyunca belirgin sıkıntıya neden olduğunu belirtir. Her insan ölüm korkusu yaşar fakat bazıları bunu aşırı miktarda yaşar. Bundan dolayı bu kaygı, birçok yaşam alanına girerek artmış sıkıntı haline, gelişmeyi kısıtlamaya ve çoğu kez ikincil kaygıyı oluşturan bir dizi savunmaya neden olur. Başlangıçta ölüm korkusuyla nadiren karşılaşılır. Çünkü ölüm kaygısı başka duruma dönüştürülmüştür. Küçük çocuk ölüm kaygısını önlemek için inkâra dayanan, bastırma, yer değiştirme, yüceltme ve dönüştürme gibi savunma mekanizmaları geliştirir. Yalom, ölüm kaygısının hayat tatminiyle ters orantılı

olduğunu belirtmiştir. Hayat tatmini ne kadar azsa, depresyon, kaygı, öfke düzeyleride o kadar yüksektir (Yalom, 1999, s. 75, 303, 332).

Sören Kierkegaard kaygıyı ölüme dek süren hastalık diye tanımlamış ve yaşamın kaçınılmaz bir parçası olarak görmüştür. Nevrotik kaygının benliğin dağılmasından ve anlamsızlıktan doğduğu görüşüyle çağdaş yaklaşımlara temel hazırlamıştır. Varoluşçu yaklaşımçılar (Jean Paul Sarte, Kierkegaard, Heidegger) yaşamın anlamını kişinin ona verdiği anlama bağlamışlardır. Bu kişisel özgürlüğü ifade etmektedir. Kısaca özgür olma kişiye yaşamın anlamını verme sorumluluğu getirdiğinden bu sorumluluğun farkına varılmasıyla kaygı oluşur (Güleç ve Köroğlu, 1997, s. 456). **Goldstein** göre kaygının ortak ögesi, kişinin yetersizliği ile ondan beklentiler arasındaki uyumsuzluktur. Bu durum insanın kendisini gerçekleştirebilmesini imkansız kılar. **Cannon** kaygıyı, organizmanın iç dengesini bozacak tehlikelere karşı bir tepki ya da bozulan dengeyi yeniden düzenleme çabalarının başarısızlığa uğraması sonucu ortaya çıkan bir durum olarak yorumlamıştır (Gençtan, 2003, s.164).

Köknel, kaygı kavramını zorlanmayla birlikte ele almıştır. Dış ve iç ortamdan kaynaklanan zararlı etmenler organizmanın değişik alanlarında, yapılarında, işlevlerinde zorlanma oluşturur. Ruhsal anlamda ortaya çıkan zorlanma belirtisi ya da tepkisi kaygı düzeyinin yükselmesidir. Zorlanma oluşturan zararlı etkenin niceliğine ve niteliğine göre, kaygı düzeyi doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak yükselir. Toplumsal kaynaklı zararlı etken önce ruhsal alanda kaygı düzeyini yükseltir. Kaygı düzeyinin yükselmesi organizmanın öteki alanlarına, yapılarına, işlevlerine yansarak kan basıncını yükseltir, kalp vuruş sayısı artar, iç salgı bezlerinin işlevi aksar. Fizyolojik kaynaklı zararlı etken ise, önce organizmanın bitkisel sinir sistemini, iç salgı bezleri, kimyasal iletiler, bağışıklık sistemi gibi yapılarını, işlevlerini etkiler ve organizmayı zorlar. Bu zorlanma ruhsal alana kaygı düzeyinin yükselmesiyle yansır (Özcan, 1998, s. 117).

Özellikle erinlikten ergenliğe geçen ve öğrenim gören gençlerde, kendi kimlik arayışları, kendilerini sorgulamaları, meslek tercihlerini oluşturmaları, başarılarının göstergesiyle beraber geleceklerini tayin edecek sınavlar kaygılarını oluşturan etmenlerdir. Özellikle sınavların geleceğe yönelik yaşantılarını belirleyecek role sahip olması sınav zamanında kaygılarının attığı yapılan araştırmalarla bulunmuştur.

2.3. Kaygının Nedenleri Ve Belirtileri

Kaygının bulaşıcı olduğu (Gençtan, 1993, s. 86) ve normal psikolojinin evrenselliğinden bahsetmenin mümkün olmadığı yaklaşımından hangi ortamın hangi tür kaygı oluşturacağı bir kültürden diğerine farklı olabilir. Ancak bütün toplumlar için geçerli bazı

genellemeler, kaygı duygusunun ortaya çıkmasında ortak yönleri belirtir (Özkalp, 2004, s. 249-250; Cüceloğlu, 1996, s. 276-278).

2.3.1. Kaygının Nedenleri

2.3.1.1. Desteğin Çekilmesi: Kişinin kendisine destek olan ve yaşamının bir parçası oluşturan kişilerden uzaklaştığında kaygı oluşur. Yeni çevresinde, (tanınmadığı ve tanınmadığı) süregelen destek yoktur. Kişinin yeni çevresinde daha önceki alışıl gelmiş desteğin olmaması kaygı duymasına yol açar.

2.3.1.2. Olumsuz Bir Sonucu Beklemek: Kişinin ileride oluşabilecek kötü durumu beklemesi kaygı oluşumunun diğer bir nedenidir. (Sınav sonucunun kötü gelmesini beklemek)

2.3.1.3. İç Çelişki: Kişinin inandığı fikirler ve düşüncelerinin davranışlarıyla tezat olduğu durumlarda kaygı ortaya çıkar (Cüceloğlu, 1996, s.276-278).

2.3.1.4. Belirsizlik: Belirsizlik herhangi bir durumu kontrol edememeden kaynaklanan yetersizlik duygusu veya yaşamdaki olayların anlamını açıklamadaki yetersizlikten kaynaklanan bilişsel bir durumu ifade etmektedir. Belirsizlik, olay ya da durumdan değil bireyin algılamasıyla oluşur. Yapılan çeşitli araştırmalarda belirsiz olayların bilişsel değerlendirilmesiyle kaygıya verilen duygusal tepki arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Öz, 2001, s. 62-63). Gelecek kişi için bir belirsizlik oluşturuyorsa, kişinin stresini ve gerginliğini arttırarak kaygı oluşturacaktır.

2.3.2. Kaygının Belirtileri

Psikiyatrik açıdan anksiyetenin klinik belirtileri 3 grupta toplanır. Bunlar:

2.3.2.1. Psişik Belirtiler: Hafif bir sıkıntı hissinden, şiddetli bir kontrolünü kaybetmeye kadar uzanan geniş bir yelpazede yer alan duygusal belirtilerdir.

2.3.2.2. Fiziksel Belirtiler: Anksiyetenin psikolojik belirtileri arasında irritabilite, konsantrasyon zorluğu, sese karşı hassasiyet ve yerinde duramama sayılabilir. Ayrıca

hafızanın zayıflaması, otonom (istem dışı) sisteme aşırı yoğunlaşma sonucunda kalp atımlarını hissetme ve bunu bir kalp krizi gibi yanlış yorumlama ve buna bağlı algılama çarpıklıkları ve düşünce bozuklukları da ortaya çıkabilmektedir (Özakkaş, 2006). Fiziksel belirtiler olarak, çarpıntı, nefes darlığı, titreme gibi çeşitli sistemlere ait belirtilerdir.

Tablo 2.3. Anksiyetenin Fiziksel Belirtileri

Kardiyovasküler Sistem ⁶	Taşikardi ⁷ , çarpıntı hissi, göğüs ağrısı, baygınlık hissi
Kas-iskelet sistemi	Ağrı, sızı, seğirme, sertlik, ürperme, yorgunluk
Nörolojik sistem	Baş dönmesi, uyuşukluk, görme bulanıklığı, titreme, güçsüzlük
Gastrointestinal sistem	Yutma güçlüğü, karın ağrısı, bulantı, intestinal ⁸ huzursuzluk, diare ⁹
Genito-üriner sistem	Sık idrar, sıkışma hissi, cinsel bozukluk, menstruasyon ¹⁰ sorunları
Otonom sinir sistemi	Ağız kuruması, terleme, baş ağrısı, ateş basması, ellerin buz gibi olması
Solunum sistemi	Göğüste basınç hissi, nefes kesilmesi, iç çekme, nefes darlığı, hiperventilasyon ¹¹

Kaynak: <http://www.psikoloji.gen.tr>, 21-09-2006

2.3.2.3. Bilişsel Belirtiler: Depersonalizasyon¹², derealizasyon¹³ gibi algı bozuklukları, yer, zaman, kişilerle ilgili yanılsamalar şeklinde kendisini gösteren konfüzyon, olayların anlamını değerlendirmede yanlışlıklar, konsantrasyon bozukluğu ve hatırlama güçlüğü anksiyete durumlarında ortaya çıkan bilişsel belirtilerdir (<http://www.psikoloji.gen.tr>, 21-09-2006)

2.4. Kaygıya Etki Eden Değişkenler

İnsanın hayatında bulunan her bir kavram kaygı oluşturabilmektedir. Kişilerin yaşamlarında var olan kavramlara yükledikleri anlamlardan ve algılama düzeylerinden kaygı

⁶ Kalp damar sistemi

⁷ Kalbin dakikadaki vuru sayısının artması.

⁸ Bağırsak rahatsızlığı

⁹ İshalin tıp dilindeki karşılığı.

¹⁰ Adet Kanaması

¹¹ Aşırı soluk alıp verme durumu

¹² Kişinin öznel olarak kendini gerçekdışı, yabancı veya tanımadık biri gibi duyumsaması.

¹³ Çevrenin yabancı veya gerçekdışı olduğuna dair öznel duyum; değişmiş gerçeklik duygusu.

seviyeleri değişebilmektedir. Bu nedenle hangi ortamda kaygı oluşacağı toplumdan topluma, kültürden, kişiden kişiye değişebilir. Kaygıya etki eden başlıca etmen şu şekilde sıralanabilir;

2.4.1. Yaş: Her yaşın kendine has gelişimsel özellikleri vardır. Kişinin kaygısı, içinde buldukları yaşın özelliklerine göre farklılık göstermektedir. İlk yaşlarda anneye bağımlı olan çocuğun kaygısını annesinden ayrılması oluşturur. Ergenlik yıllarında arkadaşlar edinme, bir grubun üyesi olma, karşı cinse hoş görünme ve bedenindeki değişikliklere karşı duyulan kaygılar görülür. Her yaş düzeyinde kaygının şiddeti veya durumluk sürekliliği değişir. Kaygının en yoğun yaşandığı yıllar doğumdan sonraki iki yıl ve ergenlik yıllardır. Yaşın ilerlemesiyle beraber kaygının artması, yaşa bağlı olarak hayattan beklentilerin artması, gerçeklerin daha iyi farkına varılması ve sorumlulukların artması neden olarak sıralanabilir (Alisinaoğlu ve Ulutaş, 2000; Özusta, 1995).

Ocaktan ve arkadaşlarının (2002), sağlık personeli üzerinde yapmış oldukları çalışmada da ileri yaşta olanlarda durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamalarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır (Ocaktan ve ark. 2002).

2.4.2. Cinsiyet: Kaygı düzeyinde, cinsiyete göre farklılık bulunmaktadır. Genel olarak yapılan araştırmalardan kadınlarda durumluk ve/veya sürekli kaygı puanının erkeklerden yüksek olduğu bildirilmiştir. Bu durum sosyo-kültürel faktörler göz önüne alındığında, kızların erkeklere göre korku ve kaygılarını rahatça ifade etmemelerine bağlanmaktadır (Özusta, 1995; Bozkurt, 2004; Ergür, 2004; Varol, 1990; Aydın, 1990; Karakaya ve ark., 2006; Hovardaoğlu, 1997; Baykan, 1998; Sargın, 1990).

2.4.3. Anne-Babanın Tutumları: Aile, temel davranış özelliklerinin kazanıldığı ve üyelerinin birbirleriyle ilişki kurmayı öğrendiği yer olup, bireyin kişiliğinin oluşmasındaki ilk sosyal yapıdır. Bu yapıda en önemli olgu ise anne-babanın çocuğa karşı nasıl davrandığı ve çocuğun bunu nasıl algıladığıdır. Çocuğun gelecekte kendine ve dünyaya nasıl bakacağını temelleri, büyük ölçüde yaşamın ilk yılında yaşadığı aile içi etkileşimlerin kalitesiyle belirlenmektedir. Çocuğun içinde geliştiği ailesiyle derin ve anlamlı bağını kaybettiği, bu kişilere olan sevgisinin zedelendiği, bütünleşme duygusunu kaybettiği ve hayatının amacı konusunda tereddüde düştüğünde psikolojik sorunlar başlayabilir (Baltaş ve Baltaş, 1996, s. 121; Tezel, 2004). Çocukluk döneminde maruz kalınan aşırı reddedici, küçük düşürücü tutumlar, ergenlik döneminde diğer yetişkinlerin alaycı tutumları, çocuğun fiziksel veya

psikolojik baskı altında tutulması, ana-babaların birbirine karşıt düşen istekleri, tutarsızlıkları kaygının oluşmasına neden olabilmektedir (Yavuzer,1994, s.101).

Çocuk kültürel ve kişiler arası çevreyle şekillenen bir varlıktır. Çocuğun duyduğu temel gereksinim güvene, kişiler arası kabul ve onay görmeye yöneliktir ve güven veren önemli yetişkinlerle kurulan etkileşim çoğunun karakter yapısını belirler. Eğer bir çocuk güven ya da özerk gelişimini cesaretlendirmeyecek ölçüde kendini nevroitik mücadeleyle meşgul olan bir anne-babaya sahipse, içinde ciddi çatışmalar ortaya çıkmaktadır (Yalom, 1999, s. 17). Yeni doğan bebeğin anne ilgisinden ve sevgisinden yoksun kalması, annenin çocuklarına endişeli, karasız, sinirli, tedirgin davranması ya da annenin ilgisini ve sevgini gösterememesi bebeğin kaygı düzeyini yükseltir (Köknel, 1998, s. 220).

Anne-baba tutumlarının çocuğun öz saygı düzeyine etkide bulunabileceğini, özellikle reddedilen, aşırı disiplinle yetiştirilen ve aşırı korunmuş çocukların daha düşük öz saygıya sahip olduklarını, bunun da utanma, sıkılma ve sosyal kaygı ile ilişkisinin olabileceğini belirtilmektedir. Karen Horney, Erich Fromm, Harry Stack Sullivan gibi psikanatik görüşlü kuramcılar da kaygı oluşumunda anne-babanın tutumları üzerinde durmuşlardır (Horney, 1999, s.61; Hakan, 2003).

Varol (1990)'un lise son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmasında; anne-baba tutumun, kaygı düzeyini etkilediğini tespit etmiştir. Thomson (1952) otoriter ana-baba tutumu ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin yüksek olduğunu belirtmiştir (Akt. Hakan, 2003). Aslan ve arkadaşlarının (1998) yaptığı çalışmaya göre, süregelen depresyonu olan annelerin ergen yaştaki çocuklarında depresif ve kaygı belirti düzeyleri yüksek bulunmuştur.

2.4.4. Anne-Babanın Eğitim Düzeyi: Aile, temel davranış özelliklerinin kazanıldığı ve üyelerinin birbirleriyle ilişki kurmayı öğrendiği yerdir. İnsanoğlu ilk sosyal deneyimlerini aile içinde yaşamasından dolayı (Tezel, 2004, s. 2), anne-babanın tutumlarının bireyi etkilemesindeki fonksiyonu büyüktür. Ailenin beklentileri, yaşantısı ve tutumlarının oluşumunda eğitimin önemi yadsınamaz. Bu bağlamda anne-babanın eğitim durumu, çocuklarına karşı tutumlarının belirlenmesinde de etkili olabilecektir. Eğitim düzeyleri farklı olan anne-babaların çocuklarına uyguladıkları tutumlar farklılık gösterebilmesinden dolayı çoğunun kaygı durumunu etkileyebilmektedir.

2.4.5. Kişinin Eğitim Düzeyi: Eğitim, bireyin yeteneklerini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki davranış biçimlerini geliştirdiği süreç olarak ifade edilmektedir (Mahmut, 1996, s.3). Başka bir ifadeyle eğitim bireyin kendini gerçekleştirme, tanıma ve ne tür girişimlerde bulunacağına yönelik açılımlar sağlayan işlevsel bir açık sistemdir. Bu sistemin; mutlu,

düşünen ve üreten bireyler yetiştirmesi eğitimin temel hedefidir (Yapıcı, 2003). Eğitim bireyin davranışlarında olumlu değişimler meydana getirerek bedensel ve ruhsal yönlerini güçlendirmektedir. Yaşamdaki her şeyin, insanların onlara yüklediği anlamlar ekseninde şekillenecektir.

Düşünce, duygu ve davranışlarımız bir bütün halindedir. Her biri bir diğerini etkiler. Öğrenim düzeyi arttıkça, kaygı düzeylerinin düşüşü beklenmekte olup, çoğu araştırma sonuçları bunu desteklemektedir Spielberger, eğitim düzeyi ile kaygı seviyesinin ters ilişki gösterdiğini belirterek, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin stres ile başa çıkmada etkin beceriler geliştirdikleri ifade edilmiştir (Akt. Bilge ve Pektaş, 2004, s. 52). Ancak üniversitede eğitim alarak eğitim seviyelerini yükselten öğrencilerin kaygı belirtileri ve gelecekle ilgili kaygılar taşıdıkları bulunmuştur (Kazu ve Özdemir, 2004; Bozkurt, 2004). Bu durum arkadaşlarıyla kurmuş oldukları ilişkiler, mezuniyet sonrası iş bulamama korkusu ve çeşitli sorumlulukların kişide kaygı oluşturan etmenleriyle açıklanabilir

2.4.6. Sosyo-Ekonomik Durum: Durkheim, orta sınıf insanların, alt sınıftaki insanlardan daha mutlu olduğunu belirterek, insanların ruhsal sağlıklarıyla sınıfsal pozisyonları arasındaki ilişkiyi formüle etmiştir (Yaşar, 2006). Çünkü ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, hayattan tatmin olamamalarına neden olabilmektedir. Bu da aile ilişkilerine gerginlik, sinirlilik, tedirginlik şeklinde yansıyor, çocukta kaygı oluşmasına neden olabilmektedir. Sosyo-ekonomik ve kültürel düzey ailelerin yaşam biçimini belirleyerek çocuğun psikososyal gelişimini etkiler. Araştırmalar sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan çocukların kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Alisinaoğlu ve Ulutaş, 2000). Sargın (1990) yapmış olduğu çalışmada evdeki oda sayılarının öğrencilerin kaygı durumlarını etkilediğini saptamıştır.

İnsanın ekonomik göstergesini işi oluşturmaktadır. Bir işte çalışma, kişinin kendine güven ve saygı duygusunu geliştirmekte, ona bir değer katmanın gururunu yaşatmakta, topluma ait olma duygusunu güçlendirmekte insanların psikolojik sağlıklarını ve gönenclerini olumlu yönde etkilemektedir. İşsizliğin ise kişilerde kaygı, depresyon, umutsuzluk gibi bir dizi psiko-sosyal sonuçlarıyla karşılaşılmıştır (Yüksel, 2003).

2.4.7. Başarı Durumu: Weiner'e (1983) göre bireyler başarı karşısında mutluluk, güven ve kişisel doyum; başarısızlık karşısında ise üzüntü, hayal kırıklığı ve depresyon gibi duygusal tepkiler geliştirmektedir (Akt. Koç ve ark., 2006). Yapılan çalışmalarda da kaygı düzeylerinin başarı durumuna göre değiştiği gözlemlenmiştir. Başarı düzeyi arttıkça kaygı

düzeyi azalmaktadır. Öğrencilerin başarısızlıklarından dolayı doyum sağlayamamaları, güvenlerini kaybetmelerine ve öğrencilerin akademik olarak kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olarak, ruh sağlıklarına olumsuz bir etki yapabilir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005; Varol, 1990).

2.4.8. Arkadaş Çevresi: Yapılan araştırmalarda arkadaş çevresiyle ilişkileri yetersiz olan öğrencilerin kaygı durumları, arkadaşlarıyla ilişkileri iyi olanlara göre yüksek oldukları gözlemlenmiştir. Okuldaki arkadaşlıkların iyi olması, öğrencinin öz güven kazanmasında etkili olur ve insanlarla ilişkilerini tutarlı hale sokarak, sosyal yaşamına olumlu katkılar sağlar (Çakmak ve Hevedanlı, 2005). Arkadaşları tarafından fiziksel, sözel, cinsel ya da duygusal zorbalığa maruz kalmanın depresyon ve kaygıya ilişkini araştıran Kapıcı (2004), zorbalığa yüksek düzeyde maruz kalan çocukların, düşük düzeyde maruz kalan çocuklardan, hem daha yüksek durumluk, hem de daha yüksek sürekli kaygı belirtilerini gösterdikleri saptanmıştır.

2.4.9. Çevresel-Ekonomik Değişiklikler ve Stres: Günümüzde baş döndürücü bir hızla ilerlemeler ve değişimler sürmektedir. Bu ilerlemelerin sonucunda insanın teknolojiye tutsak hale gelmesi, dünya içindeki yerinin ve kimliğinin yitirilmesine yol açmıştır. Bireyler yabancılaşmış, yalnızlaşmış ve sonucunda bireylerde yaygın olarak uyku bozuklukları, kaygı ve depresyon belirtileri gözlenmektedir. Stresle ilişkili bu belirtiler duygusal düzeyde huzursuzluk, gerginlik ve kaygı içerikli duygulara, fizyolojik gerginliklere, alerjik tepkilere yol açmaktadır (Ocaktan ve ark., 2002). Kaygı; stres ve depresyon konuları ile birlikte neden-sonuç ilişkisi açısından incelenerek, aralarında yakın ilişki bulunmuştur. Depresyonun yaşandığı çevrelerdeki çocukların kaygı puanları da yüksek bulunmuştur (Aslan ve ark., 1998; Öy, 1994).

2.4.10. Kardeş Sayısı: Ekonomik düzeyi yetersiz olan ailelerde çocuk sayısının fazla olması, ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştıracığından kaygı düzeyinin artmasına neden olabilir. Kardeş sayısı arttıkça çocuk sadece anne-babasının ilgisini değil, odasını, eşyalarını, kitaplığını, harçlığını paylaşmak zorunda kalmaktadır. Odasına çekilip kendi başına kalmak isteyebilir, kardeşlerine ters davranabilir ve tartışmalar yaşanabilir. Bu koşullar da onun kaygı seviyesinin yükselmesine yol açabilir. Çocuğun tek çocuk olması veya kardeşinin olması onun kaygı düzeyini etkileyebilmektedir. Kardeşler arası kıskançlıklar, çekemezlilikler, anne-babanın ilgisini paylaşamama kaygı oluşumuna temel teşkil edebilir (Aral, 1997,s. 22).

Kaygı durumu ile kardeş sayısı arasındaki ilişkide, tek çocuk olanların durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları diğer öğrencilerden düşük çıktığı yapılan araştırmalarda belirtilmiştir. Bilge ve Pektaş'ın (2004) Ege Üniversitesi İzmir Atatürk Sağlık Yüksekokulunda öğrencilerle yapmış oldukları araştırmada, durumluk kaygı puanları ile kardeş sayısı arasında, istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulmuştur. Sargın'ın (1990) Lise 1. ve Lise 3. öğrencilerin kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik araştırmasında kardeş sayısının artmasının ve son çocuk olmanın kaygı düzeyini arttırdığını bulmuştur.

2.5. Kaygının İnsan Hayatına Etkileri

Kaygı duygusu, kişinin davranışlarını çok yönde etkileyen bir faktör olarak (Aydın, 1990, s.33), yaşam sürecinde kendisini gerçekleştirmek, geliştirmek isteyen kişinin, hayat akışı içerisinde karşılaşacağı bir duygudur. Her duygu gibi kaygı da kişinin, yaşamını sürdürebilmesi ve yaşamdan doyum alabilmesi için gereklidir. Ölçülü ve dengeli bir kaygı durumu, yaşamda başarı ve uyum için olumlu katkı sağlamaktadır (Doğan 1995, s. 41-45). Bundan dolayı kaygının tümüyle ortadan kaldırılması söz konusu olmayıp, kişinin kaygıya yenik düşmemesi ve yaşanan kaygıyı belli bir düzeyde tutarak kişinin yararı için kullanılması amaçlanmaktadır. Normal düzeydeki bir kaygı kişiye, istek duyma, karar alma, alınan kararlar doğrultusunda enerji üretme ve bu enerjiyi kullanarak performansını yükseltme açısından yardımcı olur. Ancak yaşanan kaygının çok yoğun olması halinde kişi, enerjisini verimli bir biçimde kullanamayarak, dikkatini ve gücünü yapacağı işe yönlendirmesini engeller (www.egitimplatformu.net). Bunun yanında kaygı bağıklık sisteminin çalışmasından kalp damar sistemine kadar birçok bedensel işlevi olumsuz etkilediğinden kişinin zihinsel, ruhsal ve fiziksel fonksiyonlarına zarar verir. Yapılan araştırmalarda sürekli kaygının hipertansiyonu yordadığını göstermektedir (Hovardaoğlu, 1997; www.sirinlerkoleji.com).

Kaygının yoğun ya da uzun süreli olması kişiye acı verir, yaşam kalitesine zarar verir, sosyal yaşantısını bozar, işgücü kaybına neden olur, öğrencilerde ders başarısını düşürür (Ceylan ve ark., 2003, s. 145). Kaygının yoğunluğu arttığı oranda, insanın ihtiyaçlarına doyum sağlama etkinliklerinde azalma olur, ilişkileri bozulur, düşünce düzeni aksar. Kaygı kişi üzerinde genel bir huzursuzluk, endişeli yüz, gergin bir duruş, hareketlerinde tedirginlik, çabuk kızma, sabırsızlık şeklinde dışa vuran davranışlar oluşturur. Kaygı, kişinin diğer davranışlarını da felce uğratan bir etki oluşturur. Algılama alanı daraltır, bilişsel süreçlerin etkinliğini aksatır ve genel olarak insanın tepki yetenekleri üzerinde bozucu bir etki oluşturur (Geçtan, 2000, s. 277-278).

Durumluk kaygı düzeyinin yükselmesi, genel olarak huzursuzluk, rahatsızlık, tedirginlik, sıkıntı ve sıkışma oluşturur. Çabuk kızma, öfkelenme, sabırsızlık yerinde duramama, gerginlik, yüksek ses tonuyla titrek ve zor konuşma gibi davranışta olumsuz belirtiler baş gösterir (Köknel, 1999, s. 334).

Yaygın kaygılı kişiler geleceklere, yaşamakta oldukları ana, parasal durumlarına, yakınlarının başına gelecek olası felaketlere ve yaşamın diğer yönlerine ilişkin sürekli kaygılar yaşar. Zaman zaman ve birden yoğunlaşan kaygı duygularıyla belirlenen sürekli kaygı belirli bir tehlike kaynağına bağlı olmadığından bağlantısız kaygı olarak tanımlanır. Bağlantısız kaygıya genellikle eşlik eden belirtiler dikkati toplayamama, karar verme güçlüğü, aşırı duyarlık, umutsuzluk, uyku bozuklukları, aşırı terleme ve sürekli kas gerilimi sayılabilir (Gençtan, 2003, s.189).

Yaygın biçimde yaşanan duygu durumu olan kaygı, iş yaşamında verimi etkileyerek kişilerin işgücünü önemli ölçüde azaltan en önemli faktörlerden birisidir. Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireyler endişeleriyle başa çıkmada yetersiz kalmakta, bu da iş ve sosyal yaşantısını olumsuz etkilemektedir. İşyerinde yaşanan mesleki doyumsuzluk işyerini ya da iş kolunu değiştirmesine neden olmakta bu ise kaygıyı artırıcı bir faktör olmaktadır (Canbaz ve diğerleri, 2005).

Kaygı durumunun artması değişik olumsuz duyguların artmasına ve kişinin kendini olumsuz değerlendirmesine neden olabilmektedir. Kaygılı kişi ilişkilerinde aşırı duyarlıdır, kendisini yetersiz bulur ve kolayca çöküntüye girer. Dikkatini toplayamadığı ve yanlışlık yapmaktan korktuğu için karar vermekte güçlük çeker. Toplumsal olarak en dinç insan gücü ve en verimli kaynağı olan gençlerde kaygı çok boyutlu ve karmaşık sorunlar ortaya çıkarır. Kaygının artması kişinin geleceği hakkında ne yapacağını bilememesine, karar verememesine yol açar (Çakmak ve Hevedanlı, 2005, s.116). Özellikle bebeklikten itibaren kaygı düzeyinin yüksek olması, kişinin güven duygusunun gelişmesini yavaşlatır veya engeller. Ayrıca kaygı düzeyinin yükselmesi bebeğin haz doğrultusunda neşe ve sevinç duygularının gelişmesini önlediğinden, bebeğin bedensel ve ruhsal gelişimini olumsuz etkiler (Köknel, 1998, s.220).

Yaygın kaygılı kişi, işleri yolunda gitse de kaygılıdır. Belirsiz kaygılar ve genel duyarlılık sürekli sıkıntı ve tedirgin olmasına, umudunu kolayca yitirmesine yol açar. Bu kişiler devamlı olarak üzüntü konusu bulurlar. Bir üzüntü konusu ortadan kalktığı an yeni bir sorun bulur ve bunun sonucunda çevresindeki kişiler üzerinde de olumsuzluk oluştururlar. Günlük olaylarla ilgili kaygılara geçmişte yapılmış yanlışlıklar ve gelecekte ortaya çıkabilecek güçlükler eklenir. Sürekli kaygılı kişilerin sık yaşadığı durumlardan biri de karar verme güçlüğüdür (Gençtan, 1982, s.247).

Kaygı, akıl yürütme ve soyut düşünme yönündeki zihinsel yetiyi bozarak başarısızlığa neden olabilmektedir. Kaygı konfüzyona, algılamanın çarpıtılmasına neden olarak, konsantrasyon gücünü azaltır ve buna bağlı olarak öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler, hafızayı ve hatırlamayı zayıflatır, olaylar arasındaki bağlantıyı bulmakta zorluk oluşturur (<http://www.hipnoz.com/yayinlar.htm>, 03-10-2006). Kaygının, bilişsel süreçleri olumsuz etkilemesiyle kişinin üretken ve yaratıcı olmasını engelleyip kendini gerçekleştirme, öğrenme sürecine ve okul performansına ket vurur (Şirin ve ark., 1990, s.28). Kaygılı kişilerin hayatında kararsızlık duygusuyla kendilerine olan güveni az olduğundan dolayı devamlı olarak bir yere bağımlıdırlar.

Aydın'ın (1990) üniversite öğrencileri üzerine yapmış olduğu araştırmasında, kaygının, biliş ve davranışa yönelik bozucu etkisi olduğunu bulmuştur. Aydın aynı zamanda sürekli kaygının öğrencilerin zaman değerlendirmesini etkilediğini saptamıştır. Fen ve Endüstri Meslek Liseleri giriş sınavlarına giriş sınav başvuran kız ve erkek 267 ortaokul son sınıf öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmada sınav kaygısı düşük düzeyde olan öğrencilerin, yüksek sınav kaygısına sahip olanlara göre giriş sınavlarında daha başarılı oldukları bulunmuştur. Ayrıca düşük ve yüksek sınav kaygılı çocuklar okul başarıları bakımından karşılaştırıldığında, sınav kaygısı düşük olanların okul başarıları daha yüksek bulunmuştur. (Arslan ve ark., 2002). Aynı zamanda öğrencinin sürekli kaygısının yüksek olması ile çalışma öğrenme alışkanlıklarının ve sınav rahatlığının olumsuz bir ilişki gösterdiği saptanmıştır (Koç ve ark., 2006).

2.6. Kaygıyla Başetme

İnsanlar kaygıyla baş edebilmek için çeşitli yollar kullanırlar. Bunlardan biri bilinçli olarak uygulanan teknikler, diğeri farkında olmadan uygulanan tekniklerdir. Farkında olunmayan tekniklere savunma mekanizmaları denmektedir. Savunma mekanizması kullanan birey, kaygı ve gerginliği azaltmak için bir teknik kullandığının farkında değildir

Bilinçli olarak uygulanan teknikler, öğrenme sonunda elde edilen davranışları içererek, duygu, bellek ve düşüncenin işlevlerinden oluşur. Bilinçli olarak kullandığımız teknikler öğrenme sonunda elde ettiğimiz davranışları içerir. Örneğin gevşeme ve meditasyon teknikleri kaygıyı azaltır. Kaygıyı denetim altında tutmakta yararlı bir diğeri yaklaşım biçimi ise kaygının kaynağına gitme tekniğidir. Kaygılı olduğumuzu fark edince temel nedenini araştırarak daha sonra uygun davranışlarla kaygıyı denetim altına almak mümkün olabilir.

Çok ağır kaygı durumlarında psikoterapi ve relaksasyon (gevşeme/rahatlama) teknikleri kullanılmaktadır (Aytaç, 2002).

Kaygıdan kurtulmak, bilişsel düzeyde buna uygun bilgi, bilinç, duygu donanımıyla olabilir. Hem akademik zekânın hem de duygusal zekânın bu anlamda eğitilmiş olması kaygıyı yararlı hale dönüştürebilir. Bunun için:

- a) Kaygıyı tanımak
- b) Kaygıyı oluşturan olgular, koşullar, kişilerle ilgili olarak değişik seçenekler oluşturmak.
- c) Bu seçenekleri tartarak yapılması gereken iş konusunda karar vermek.
- d) Verilen karar doğrultusunda harekete geçmek ve sorumluluk almak gerekmektedir.

Bilinç dünyasının içeriğini denetleme, Sullivan`ın daha çok önem verdiği bir savunma yöntemi olduğundan, insanın iç dünyasından ya da davranışlarından kaynaklanan kaygıya karşı kullanılan savunma iki biçimde oluşur.

1-)Seçici İlgisizlik: Kişi, kendisinde kaygı oluşturabilecek nitelikte düşünce ve duyguları seçici bir biçimde, bilinç dünyasından uzak tutar.

2-) Yedek Süreçler: Kaygı oluşturabilecek nitelikte duygusal tepkilerin yerine kaygıyı oluşturmayacak nitelikte tepkiler geliştirilir.

Bu şekilde kişi, kaygı oluşturabilecek nitelikteki durumları görmemeyi ya da duymamayı öğrenir. Sullivan, seçici ilgisizliği ve yedek süreçleri insanda doğuştan var olan eğilimler olarak kabul eder. Ancak, bu eğilimlerin hangi biçimde uygulanacağını çevresel etmenler tarafından belirlendiğini vurgular (Geçtan, 2000, s. 286-287).

Karen Horney kişinin, kaygıdan kurtulmasının dört yolu olduğunu belirtmiştir. Kaygıyı ussallaştırmak, inkar etmek, uyuşturmak, kaygı oluşturabilecek düşüncelerden, duygulardan, dürtülerden ve ortamlardan kaçınmak (Horney, 1999, s.37).

1-)Ussallaştırma: Kaygının mantıksal (ussal) bir korkuya dönüştürülmesiyle sorumluluğu baştan atmayı ifade eder. Kişi kaygıyı ussallaştırarak kaygının üzerinde oluşturacağı sıkıntıyı haklı kılmaya çalışır. (Kişi çocuğun ateşinin yükselmesinin çok kötü bir hastalığın işareti olabileceğini söyleyerek, telaşlanmayla ilgili haklı bir gerekçe bulur.) İnatla savunulan tutumun birey için önemli bir işlevi vardır. Kişi bir zayıflığını algılamak yerine, sahip olduğu yüksek değerler ölçüsüyle övünebilir. Tutumlarına mantıkdışı (usdışı) öğelerin sızdığını kabul etmek yerine kendisini bütünüyle ussal ve haklı bulur. Kendi içindeki bir şeyi değiştirmeye yönelik bir meydan okumayı görmek ve kabul etmek yerine sorumluluğu dış çevre üzerine yıkarak kendi güdülerinden kaçabilir. Fakat bu anlık kurtuluşlar kişiyi kaygıdan tam olarak kurtarmaz.

2-)İnkâr Etme: Kaygının inkar edilerek, bilinç düzeyinden çıkarılmasıdır. İnkâr edilerek kaygıdan kurtulmaya çalışılır.

3-)Uyuşturma: Kaygıyı dindirmenin üçüncü yolu olan uyuşturma yapmanın birçok yolu vardır. Kişi bilinçli olarak ve açıkça alkol ya da ilaç olarak uyuşturma yapabilir veya kişi yalnız kalma korkusu nedeniyle kendini toplumsal etkenlere kaptırabilir. Kişinin kendini aşırı çalışmaya vermesi, kaygıyı uyuşturmanın bir başka yoludur. Olağan dışı uyku ihtiyacı da aynı amaca hizmet edebilir. Bir başka yol olarak cinsel etkinlikler kullanılarak kaygı uyuşturulabilir.

4-)Kaçınmak: Kaygıdan kurtulmanın en köklü yolu, kaygıyı uyandırabilecek olan bütün ortamlardan ya da düşüncelerden kaçınmayı ifade eder. Kişi kaygının varlığının ve bundan kaçınmanın farkında, bilincinde olabileceği gibi, belli belirsiz farkında ya da hiç farkında olmayabilir. Kişi kendisi için kaygı oluşturan eylemleri bilmeden erteleyebilir, düşündüğü bazı etkinliklerin önemsiz olduğuna inanır ya da bazı şeyleri yapmayı seviyormuş gibi gösterebilir. Kaygıdan kurtulmanın dördüncü yolunda otomatik olarak işleyen ketleme olgusu vardır. Ketleme bazı şeyleri yapmaya, hissetmeye ya da düşünmeye yönelik bir beceri yokluğundan oluşur ve işlevi kişinin bu şeyleri yaptığı, hissettiği ya da düşündüğü takdirde yükselecek olan kaygıdan kaçınmaktadır. Eğer ketleme arzuları veya güdülerini denetleyecek kadar ileri giderse, kişi bunun varlığına ilişkin farkına varamaz. Ketlemelerde dikkat çekici biçimde iştah işlev yitimleri de görülebilir (Horney, 1999, s. 37-42).

Yaşayan her canlı kendini en uygun denge içinde tutma eğiliminde olduğundan dolayı dengeyi bozacak her etken organizma tarafından tehlike olarak algılanır. Tehlikeli uyarıcılara karşı her canlı varlığın ortak savunma mekanizmaları vardır. Kaygı da insan hayatını etkileyen önemli unsurlardan biri olup insanın yaşamını tehdit olarak algıladığı, olay veya durumlara verdiği değişik tepkiler olarak ifade edilmektedir. Kaygı ortaya çıktığında insanı bir şeyler yapmaya güdüler. Bunun sonucunda insan tehdit edici durumdan kaçabilir, tehlikeli dürtüleri bastırabilir ya da vicdanının sesine uyar. Kaygı denetlenmezse kişi kendini çaresizlik içersinde hisseder. Kaygıyla başa çıkmada mantığa uygun çözümler yetersiz kalırsa, ego bu kez gerçekçi olmayan yöntemlere başvurur. Bundan dolayı kişinin kaygıyla baş etmek ve kaygıyı azaltmak için farkından olmadan ego savunma mekanizmalarıyla (benliğin savunma düzenekleri) karşılık vermektedir (Gençtan, 2003, s.60).

2.6.1. Ego Savunma Mekanizmaları

Her birey psikolojik bütünlüğünü sürdürmek ve benliğinin değerlerini korumak amacıyla çeşitli savunma mekanizmaları kullanır. Bazı durumlarda bireyler sorunlarla

karşılaştıkça, onları bir biçimde çözüme ulaştırmak isterler. Bireyin bu süreç içinde engellenmesi ve kaygı duyması son derece doğaldır. Birey kaygıdan kurtulmak için, bilinçsizce savunma mekanizmalarını kullanmaya başlar. Savunma mekanizmasını kullanan birey davranışının gerçek işlevinin farkında değildir. Savunma mekanizmalarının kullanılması, kaygı düzeyinin azalmasına neden olur. Savunma mekanizmaları herkes tarafından kullanılır ve normal bir davranış biçimi olarak kabul edilir. Ara sıra başvurulan savunma mekanizmaları, kişinin kaygı derecesini azaltarak çevreyle geçici olarak daha etkin etkileşimde bulunmasını sağladığından sağlıklıdır. Sürekli olarak kullanılan savunma mekanizmaları ise tam aksine kişinin çevreye uyum yapmasını bozar ve sağlıksız sonuçlara sebep olur (Ünlü, 2001, s.170). Başlıca ego savunma mekanizmaları şunlardır:

1-) Bastırma (repression): Temel savunma düzeneği olarak kabul edilen bastırma bireyde kaygı oluşturan isteklerin, eğilimlerin, dürtülerin ve duyguların bilinç alanından çıkarılarak bilinç dışına itilmesi ve orada tutulmasıdır.

2-)Yadsıma (İnkâr- Denial): Kişinin baş edemediği tehlikeli ve sıkıntılı durumlarla karşılaştığında oluşturacağı kaygıdan kurtulmak için bunları yok saymasıdır.

3-) Yansıtma (Projection): Kişide kaygı oluşturan isteklerin, eğilimlerin, dürtülerin, duyguların başkalarına atfedilmesi, yansıtılmasıdır.

4-) Yer Değiştirme (Displacement): Kaygı oluşturan bir dürtü ya da nesnenin değiştirilerek, dürtü nesnesi olarak tehlikesiz ve daha yüksüz bir nesnenin seçilmesidir.

5-) Mantıksallaştırma (Ussallaştırma-Rationalization): Üstbenlik, toplum tarafından kabul edilmeyen istek, eğilim, dürtü, davranış, yetersizlik, başarısızlık gibi durumlar için kaygı oluşturmaman mantıklı gerekçeler biçiminde işleyen savunma mekanizmasıdır. (Dişçiye gitmekten korkan birisi, dişçiye olan randevusunu unutabilir.)

6-) Ödünleme (Eksikliği Giderme-Compensation): Kişinin yetersizlikleri ya da eksiklikleri nedeniyle oluşan kaygıyı gidermek için, yeterli olan başka yönleri ile kapatma çabasıdır.

7-) Karşıt Tepki Oluşturma (Reaction Formation): Üstbenlik ve toplum tarafından kabul edilmeyen ve kaygı oluşturan isteklerin, eğilimlerin, çok güçlü olduğu ve baskı altında tutulamadığı durumlarda kişinin bu isteklerin ve eğilimlerin tersi biçiminde davranış göstermesidir.

8-) Düş Kurma (Fantasy Formation): Kişinin gerçek dünyada doyuma ulaşamadığı bazı isteklerinin düş kurma yoluyla doyuma ulaşmasıdır.

9-) Gerileme (Regression): Kişinin gereksinimlerini karşılayamadığı sorunlarla baş edemediği durumlarla karşılaştığında, bu tür sorunların yaşanmadığı daha önce ki bir gelişme dönemine dönmesini gösterir.

10-) Özdeşim (İçselleştirme-Identification): Kişinin bir başka kişi ya da grubun duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve değer yargılarını alarak kendi kişilik özellikleri durumuna getirmesidir. Yansıtma mekanizmasının tam karşıtıdır. (İğdişlik kaygısını giderir)

11-) Duygusal Soyutlama (Emotional Insulation): Kişinin diğer insanlardan bağımsızlık kazanarak duygusal ihtiyaçlarının onlar tarafından etkilenmesine karşı önlem alarak ilişkilerinde duygusallığa yer vermeyerek düş kırıklığına ve zedelenmeye karşı korunmasıdır.

12-) Saplanma (Fixation): Çocukluk yaşantısında, iz bırakmış bir dönemde, bir bireye, nesneye, duruma bağlı kalmaktır. Saplantı sonucunda çocukluk dönemine özgü duygu, düşünce ve davranışlar ortaya çıkar. Kimi bireyde saplantı nesnesi değişmeden kalır. Saplantılar güdülerin doyumuna bağlıdır. Çocukluk ve gençlik çağında güdünün doyum biçimi kişinin kaygısını giderir.

13-) Yapma-Bozma (Undoing): Anne-babanın ve daha sonraları toplumun içleştirilen değerleri kişiye uygunsuz davranışlarından ötürü kendini suçlama, yargılama ve cezalandırma sorumluluğunu yükler. Bu mekanizma suçluluk duygularına karşı geliştirilir

14-) Döndürme (Conversion): Dönüştürme, kaygı oluşturabilecek bilinçdışı duyguların bilinç düzeyine erişmesini engelleyebilmek ya da zorlama yaratan çevresel durumlardan kaçabilmek amacıyla ve gerçek bir organik nedeni olmayan bedensel hastalık belirtileri biçiminde ortaya çıkan, nevrotik düzeyde bir savunma mekanizmasıdır. (Kaygının bilinçli olarak yaşanması yerine bazı bedensel dürtülere döndürülür.)

15-) Çarpıtma (Distortion): Birey kendi iç dünyasının gereksinmelerine göre kendi dışındaki durum ya da süreçleri gerçekçi olmayan bir şekilde değişikliğe uğratar. Kötü alışkanlıklar nedeniyle sevilmeyen bir kişinin “ben çok güzelim, akıllıyım o yüzden meyve veren ağacı taşlarlar” diyerek sevilmediğini belirtmesi gibi. Kişi bir takım istek, düşünce ve duyguları gerçekte var oldukları gibi kabul edip, içsel çatışma yaşamamak için daha farklı hale getirerek sıkıntı oluşturmayacak şekilde kabul etmeye uğraşır.

16-) Yüceltme (Sublimation): Yüceltme mekanizmasında, toplumca onaylanmayan ilkel nitelikteki dürtü, eğilim ve istekler doğal amaçlarından çevrilerek, toplumca beğenilen etkinliklere dönüştürülürler (Doğan, 1999, s.127-133; Öztürk, 1992, s.43-57; <http://freud.hypermart.net/savunmamek.htm>, 01-10-2006).

2.7. Kaygı İle İlgili Yayınlar

Özusta (1995), toplam 724 kişiyi ve üç ayrı grubu (norm grup, kaygı grubu, psikiyatrik grup) içeren, “Çocuklar İçin Durumluk Ve Sürekli Kaygı Envanterinin Güvenirlik”

çalışmasında, 11-12 yaş grubunun durumluk ve sürekli kaygı puanlarının, 9-10 yaş grubundaki çocuklardan yüksek puan aldığını belirtmiş; normal grup ve psikiyatrik grubunda kızların erkeklere göre daha fazla kaygı puanı aldığı bulunmuştur. Özusta bu durumu, sosyo-kültürel faktörlerin ve kızların erkeklere göre korku ve kaygılarını rahatça ifade etmelerinin etki olabileceğini belirterek açıklamıştır. Kaygı grubu ile psikiyatrik grup arasında da kaygı grubunun psikiyatrik gruptan sadece durumluk kaygı açısından anlamlı fark bulunmuş, sürekli kaygı arasında fark bulunmamıştır.

Betül (1990), üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile ders çalışma tutum ve alışkanlıklarını belirlemeye yönelik incelemesinde, sürekli kaygının öğrenme güdüsünü önemli ölçüde etkileyen bir faktör olduğunu bulmuştur. Betül çalışmada, kaygının biliş ve davranışa yönelik bozucu etkileri olduğunu belirtmiş ve sürekli kaygının, öğrencilerin zamanlarını değerlendirme becerilerini de olumsuz yönde etkilediğini saptanmıştır.

Çakmak ve Hevedanlı (2005), eğitim ve fen-edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelenmişlerdir. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümüne devam eden 273 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, birinci sınıfa devam eden öğrencilerin kaygı düzeyleri üst sınıflara devam eden öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu bulunmuş, fakülteler arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Kız öğrencilerin kaygı düzeyi ile erkek öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenirken, başarı ile kaygı düzeyi arasındaki anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Ayrıca, öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerin ve anne-babalarının öğrencilere yönelik tutumların, öğrencilerin kaygı durumunu etkilediklerini ifade etmişlerdir.

Cengiz (1988), lise son sınıf öğrencilerinin birinci basamak sınav öncesi ve sonrası durumluk-sürekli kaygı düzeylerini ölçtüğü çalışmasında, öğrencilerin sınav öncesi sınav kaygısının aynı düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Sınav sonrası öğrencilerin kaygı düzeyini ölçtüğünde, durumluk kaygı düzeylerinde azalma olmasına rağmen, sürekli kaygı düzeyinde azalma olmadığını bulmuştur. Araştırmada, üniversiteye giriş sınavının, öğrencilerin kaygı düzeylerini yükselttiği tespit edilerek kız öğrencilerinin kaygı düzeyinin erkek öğrencilere göre yüksek olduğu saptanmıştır. Başarır da (1990), yapmış olduğu araştırmada, sınav kaygısı düşük düzeyde olan öğrencilerin, yüksek sınav kaygısına sahip olanlara göre giriş sınavlarında daha başarılı olduklarını belirmiş, düşük sınav kaygılı çocukların okul başarısının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Kulaksızoğlu, 1998, s. 64).

Cambaz ve arkadaşları (2005), Samsun İli Çıraklık Eğitim Merkezi'ne devam eden toplam 1001 çırağın, durumluk-sürekli kaygı düzeylerini değerlendirmişlerdir. Çalışmada

çırakların durumluk kaygı puanı ile sürekli kaygı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Cinsiyetleri açısından, kızların durumluk ve sürekli kaygı puanlarının, çalışan erkeklerin kaygı puanlarından yüksek olduğu, ancak sadece sürekli kaygı puanında farkın anlamlı olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar, gelir düzeyinin ve işe karşı olan tutumların (işini severek yapmama ve memnun olmama) çırakların durumluk ve sürekli kaygılarını artırıcı bir faktör olduğunu bulmuşlardır.

Kapçı (2004), ilköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalıp kalmamanın benlik saygısı, depresyon, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde nasıl bir farklılaşmaya neden olduğunu araştırması, Ankara'daki 5 devlet ilköğretim okulundan toplam 206 öğrenciyle gerçekleştirmiştir. Bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa yüksek düzeyde maruz kalan çocukların, düşük düzeyde maruz kalan çocuklarla karşılaştırıldıklarında, hem daha yüksek durumluk, hem de daha yüksek sürekli kaygı belirtilerini gösterdikleri saptanmıştır. Duygusal zorbalığa maruz kalanların, hem benlik saygısı, hem depresyon ve hem de durumluk kaygı puanları açısından en riskli grup oldukları, cinsel zorbalığa maruz kalanların ise sürekli kaygı açısından en riskli grup olduğu saptanmıştır.

Sargın (1990), lise 1. sınıf ve lise 3. sınıf öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini belirleyip karşılaştırma çalışmasını toplam 411 öğrenciyle gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucuna göre, lise 1. sınıfların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri, lise 3. sınıflara göre yüksek bulunmuştur. Sargın bunu, araştırmanın sınav zamanına denk gelmesinin ve 1. sınıflardaki psikolojik ve fizyolojik değişimlerle açıklamıştır. Cinsiyetlere göre, kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu saptanmıştır. Okulda rehberlik servisin bulunmaması, öğrencilerin yakın arkadaşlarının olmaması, okul başarısının zayıf olması, anne-babanın olumsuz tutumlarının öğrencilerin kaygı düzeyini yükselttiği saptanmıştır.. Ayrıca oda sayısı ve kardeş sayısı ile öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Karslı ve Ballıoğlu (2006) Türkiye'nin değişik vakıf ve devlet üniversitelerinde görev yapan yükseköğretim müdürlerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, durumluk ve sürekli kaygı arasında önemli ilişki bulunmuş ve yükseköğretim müdürlerinin çalışanlardan daha yüksek düzeyde kaygıya sahip oldukları belirtilmiştir. Araştırmacılar, yükseköğretim müdürlerinin görev sorumluluklarının kaygılarını yükseltebileceğini ifade etmişlerdir. Cinsiyetler açısından, erkek müdürlerin kadın müdürlere göre daha yüksek durumluk-sürekli kaygı puanı aldıklarını saptanmıştır. Yaş durumlarına göre bakıldığında, genç ve yaşlılar arasında önemli farklılık bulunmamasına rağmen, gençlerin daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduklarına değinilmiştir.

Varol (1990), da yapmış olduğu araştırmada Sargın'ın sonuçlarına paralel bulgular elde etmiştir. Lise son sınıftaki öğrencilerin kaygılarını etkileyen faktörleri inceleyen Varol, kız öğrencilerin kaygı düzeyinin erkek öğrencilerden yüksek olduğunu belirtmiştir. Okul başarısının, arkadaş ilişkilerinin, anne-babanın meslek grubuyla tutumlarının kaygı düzeyini etkilediğini ifade etmiştir.

Karagözöğlü, Masten ve Baloğlu (2005), 443 yüksekokul öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında depresyon ve kaygı arasında önemli ilişki bulmuşlardır. Sürekli kaygının, durumluk kaygıya göre depresyonla daha yakından ilişkili olduğu da ifade edilmiştir.

Aktekin ve arkadaşları (2006), tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrenciler arasında gelecek endişesi puanı artış gösterdiğini, depresyon ve durumluk ve sürekli kaygı puanlarının zamanla değiştiğini, sosyal yaşamdan hoşnutsuzluk, gelecek endişesi, karşı cinsle iletişim sorunları, alınan eğitimin yetersiz olma riski, sınavlar ve başarı endişesinin depresyon ve kaygı puanlarının artışla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Fural ve arkadaşları (2006), iki farklı lisede (meslek lisesi ve Anadolu lisesi), son sınıf öğrencilerinin kaygı durumlarını ve kaygı durumlarını etkileyen özellikleri araştırmışlardır. Araştırma sonunda, Anadolu lisesindeki öğrencilerinin sürekli kaygı puanı, meslek lisesi öğrencilerinin kaygı puanlarından daha düşük olduğu saptanmıştır. Fakat her iki lise öğrencilerinin durumluk kaygı puanı arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Cinsiyetler açısından, meslek lisesindeki kız öğrencilerin sürekli kaygı puanı, erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuş, durumluk kaygı puanı da erkek öğrencilerde daha yüksek saptanmıştır. Anadolu lisesi öğrencilerinde ise, durumluk kaygı puanlarında cinsiyete göre farklılık saptanmazken, sürekli kaygı toplam puanı kız öğrencilerde, erkek öğrencilere göre daha yüksek olarak saptanmıştır.

Bilge ve Pektaş (2004), öğrencilerin sosyo-kültürel özellikleri, kaygı düzeyleri ve başa çıkma becerilerini belirlemeyi içeren araştırmalarını, Ege Üniversitesi İzmir Atatürk Sağlık Yüksekokulunda eğitim gören 132 öğrenciyle gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacılar, öğrencilerin sürekli kaygı puanlarını daha yüksek bulmalarına rağmen, başa çıkma puanları da yüksek çıktığı için kaygıları ile baş edebildikleri saptanmış ve öğrencilerin durumluk kaygı puanları ile kardeş sayısı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Karadeniz (2005), üniversite sınavına hazırlanan 156 lise son sınıf öğrencilerinin ve onların velilerinin (156), “kaygı düzeyleri, başa çıkma tarzları ve denetim odağı türleri” adlı araştırmasında, öğrencilerin ve velilerinin kaygı düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğunu

saptayarak, öğrencilerin kaygı düzeyleri ile anne-babalarının kaygı düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca diğer araştırmalarda olduğu gibi kız öğrencilerin kaygı puanlarının erkek öğrencilerden yüksek olduğu belirtilmiştir.

Şirin ve arkadaşları (2003), hemşirelik öğrencilerinin doğum stajına çıkmaları ile durumluk-sürekli kaygı durumlarını araştırmışlardır. Araştırmada staj öncesinde öğrencilerin %75'ini biraz stres, korku ve heyecan, staj ortasında %33.3'ü biraz stresli, korku ve heyecan, staj sonunda ise %12.5'inin stresli, korku ve heyecan duyduklarını ifade etmeleriyle paralel, öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinin stajın ilerlemesiyle birlikte azaldığı saptanmıştır. Araştırmacılar doğum stajının öğrenciler için bir stres faktörü olarak algılandığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sürekli kaygı puanları ile staj süreçleri arasında istatistiksel düzeyde anlamlı fark bulunamamıştır.

Hisli (1986), yurt dışı yaşantısı geçirmiş öğrenciler, yurt dışı yaşantısı geçirmeyen öğrencileri karşılaştırmış ve yurt dışı yaşantısı geçiren öğrencilerin, geçirmeyenlere göre, kızların da erkeklere göre, kaygı ve depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur (Akt. Hakan, 2003).

Karakaya ve arkadaşları (2006), yüzücü çocukların depresyon, benlik saygısı ve kaygı düzeylerini değerlendirmişlerdir. Bunun için, çalışma grubunu oluşturan 9-13 yaş arasındaki 31 çocuk yüzücü ile kontrol grubu oluşturan 9-13 yaş arası 30 çocuğu incelemiştir. Yüzücülerin (çalışma grubunun) benlik saygısı, kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuş, depresyon puanları ise düşük çıkmıştır. Fakat durumluk ve sürekli kaygı puanlarının kontrol grubuna göre yüksek bulunduğu ifade edilmiştir. Araştırmacılar bu durumu, sporcuların yarışmacı özelliklerinin, mükemmeliyetçi kişilik geliştirmelerine etki yapabileceğini belirterek, yoğun çalışmalarla beraber kaygı düzeylerini yükseltebileceğini ifade etmişlerdir.

Özer (1994), öfke, kaygı ve depresif duygulanım eğilimlerinin temelinde yatan bilişsel alt yapıyı incelediği araştırmasında, kaygı ve öfkeye eğilimli kişilerde, kişilikleri belirli değer etkileri altında sınıflama ve başkaları tarafından değerlendirmelere duyarlı olduğunu belirtmiştir. Özer ayrıca kaygı, öfke ve depresyonun bir arada olabilecekleri gibi bir dönüşüm içinde olabileceğini de ileri sürmüştür

Aslan ve arkadaşları (1998), annedeki süregelen depresyonun, çocuktaki depresyon ve kaygı düzeyini etkilediğini belirtmişlerdir. Araştırmalarına göre, süregelen depresyonu olan annelerin, ergen yaşındaki çocuklarında depresif ve kaygı belirti düzeylerinin yüksek olduğunu bulunmuş, cinsiyetlere göre karşılaştırıldığında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Annelerin

çocukları arasında kardeş sırası incelendiğinde, ilk çocukların durumluk kaygı puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar, annedeki depresyondan ergenlik dönemindeki çocukların etkilendiğini belirtip, çocuklarda hem depresyon kaygı puanlarının hem de durumluk-sürekli kaygı puanlarının ilişki içersinde olduklarını ifade etmişlerdir.

Leo Marai (2004), 45 Fijili çalışanlarla, Papua Yeni Gine'de 95 üniversite öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluklarını düzeylerini karşılaştırmıştır. Leo Marai incelemesince, sosyal değişimin olduğu Havai gibi Güney Pasifik ülkelerindeki kaygı ve umutsuzluğun yıkıcı semptomlarını, karşılaştırdığı gruplar arasında görülmediği ifade edilmiştir. Yapılan t testi sonucunda umutsuzluk ile kaygı arasında olumlu bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir.

Carrol ve Iles (2006), yüksek öğrenimde eğitim gören, okuma güçlüğü çeken 16 öğrenciyle (çalışma grubunu), herhangi bir öğrenme bozukluğu olmayan 16 öğrencinin (kontrol grubu) kaygı düzeylerini değerlendirmişlerdir. Öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin durumluk kaygı ve sosyal kaygı düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuş ve akademik kaygıyı etkilediği ifade edilmiştir.

Marai ve arkadaşları (1999), yaptıkları araştırmada, üçüncü dünya ülke öğrencilerinin başka bir ülkeye eğitim amacıyla gittiklerinde, finansal zorluklar, adaptasyon sorunları, yalnızlık gibi nedenlerden dolayı kaygı, umutsuzluk, depresyon semptomları yaşadıklarını belirtmişlerdir (Marai, 2004).

Tryon ve arkadaşları (2001) lise öğrencilerinin sosyal beceri ile kaygı ve depresyon düzeylerini inceledikleri araştırmalarında, sosyal becerisi düşük olan ergenlerin daha çok depresyon ve kaygı belirtileri gösterdiklerini belirtmişlerdir. (Erdul, 2005, s.30).

Kelly (2004), endişe ile kaygının eş anlamlı olarak kullanılmasına rağmen aralarında önemli farkın olduğunu bildirmiştir. Endişeyi, olumsuz düşüncelerin bir akımı; kaygı, somatik rahatsızlıkları içeren, korku ve nesnel olmayan huzursuzluk olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda Kelly (2004), 218 üniversite öğrenciyle gerçekleştirdiği araştırmasında endişe ile sürekli kaygı arasında ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, sürekli kaygı ölçeğinin endişeyi yansıttığını ve bunun sürekli kaygı ile olan ilişki en iyi şekilde açıkladığını ifade etmiştir. Ayrıca, sürekli kaygının endişenin diğer bir ölçüsü olduğunu da bildirmiştir.

Lin, Endler ve Kocovski (2001), Kanada'da bulunan Çinli ve Kanadalı Kafkas kökenli (Caucasian) öğrencilerin kültürel karşılaştırmalı durumluk ve sürekli kaygılarını değerlendirmişlerdir. Çinli öğrencilerin belirgin şekilde Kanadalı Kafkas kökenli (Caucasian) öğrencilerinden yüksek düzeyde sürekli kaygı puanı aldıkları ifade edilmiştir. Araştırmacılar, Çinli öğrencilerin Kanadalı Caucasian öğrencilerine göre, Kanada kültürünü tam olarak

benimsememesinin, İngilizce düzeylerinin düşük olmasının, yüksek düzeyde finansal sorun içersinde olmalarının ve aile ve sosyal desteğin olmamasının sürekli kaygılarının yüksek olmasının nedenleri arasında belirtmiştir. Öğrenciler arasında durumluk kaygı düzeylerinde önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Dudas ve arkadaşları (2005), Macaristan`da 14-18 yaşları arasında, 215 teknik meslek lisesi öğrencileriyle gerçekleştirdikleri araştırmasında, kaygı ve depresyonun sigara içimiyle olan ilişkileri araştırmışlardır. Sigara içen öğrencilerin içmeyen öğrencilere göre, belirgin şekilde yüksek kaygı puanı ve depresyon belirlere sahip oldukları bulunmuştur. Erkek öğrencilerde sigara içimiyle kaygı, depresyon arasında bir ilişki bulunurken, kız öğrencilerde ilişki saptanamamıştır.

Li ve Lopez (2005), Çin`de 590 çocukla gerçekleştirdikleri araştırmasında, stresli durumlardaki çocukların, sürekli kaygılarının durumluk kaygıyı da yansıttığını fakat bunun normal durumlar için geçerli olmadığını ifade etmişlerdir. Araştırmacılar, stres altında bulunan çocukların yaşlarıyla, durumluk kaygıları arasında ilişki bulamadıklarını belirtmişlerdir.

2.8. Umutsuzluk

1950`den bu yana psikologlar ve psikiyatrlar, umudun sağlıktaki ve kendini iyi hissetmedeki rolüne vurgu yaparak, umudu, amacın gerçekleştirilmesindeki olumlu beklenti olarak ifade edilmektedir (Cheavens ve ark., 2006, s.136). Umudun en büyük özelliği, olumlu gelişmelerle beraber, bir çıkış yolu olduğuna ilişkin inanç ve planların başarılacağı öngörüsüdür.

Umutsuzluk ise, bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan az olan olumsuz beklentiyi ifade eder. Umutsuzluğun en büyük özelliği ise, hayata bakıştaki olumsuz tutumlar, kötümser yaklaşım ve başarısızlıktır (Tümkiye, 2005, s.446). Umutsuzluk, ilgi kaybı, enerji eksikliği, kliniksel depresyon içinde iyi tanınan öneminden dolayı depresif semptomlar içersinde yer alır (Pınar ve Sabuncu, 2004, s.265). Kısaca umutsuzluk, bireyin geleceğe yönelik kötümserliği olup, depresyon ve intihar arasındaki arabulucudur (O`connor ve ark., 2000, s.155).

Umut ve umutsuzluk karşıt beklentileri simgeler. Bu iki uç beklenti kişiden kişiye, durumdan duruma, beklenen sonucun ne zaman ve nasıl gerçekleştiğine bağlı olarak değişiklik gösterir. Umut ve umutsuzluk düşünce biçimini üç süreçten geçerek meydana gelir. Bunlar:

1-)Yeteneğe Karşı Şans: Kişi amaçlarına yetenek ya da şans ile ulaşabilir. Geleceklerinin şansa bağlı olduğuna inan kişiler amaca yönelik davranışa daha az yönelirler. Eylemin etkinliğine ya da etkinsizliğine olan inanç ve kişinin kendisine saygısı ve yeteneğine olan inancı umutsuzluk duygularının belirlenmesinde anahtar etkidir.

2-)Güvene Karşı Güvensizlik: Başkalarına karşı hissedilen güven, umut duygusunun gelişmesinde önemli bir rol oynar. Kişinin diğer insanlara olan güvensizliğinin şiddeti kişinin amaçlarını sınırlandırır. Güvensiz kişi uzun süreli değil de kısa süreli amaçları yeğler.

3-)Uzun Döneme Karşı Kısa Dönem: Umut, kısa veya uzun dönemde ya da her ikisinde birden ulaşabilecek hedefleri belirler. Sürenin uzaması ile umutsuzluk ortaya çıkmaya başlar. Kısaca hedefe ulaşma yolunda şansa karşı yetenek, başkalarına olan güven duygusu, süreğen ve uzun dönemli amaçlara kıyasla kısa dönemli amaçlara ulaşma çabasına olan inanç ve bu inançlar arasındaki etkileşim kişinin büyük ölçüde umut veya umutsuzluğunun tiplerini oluşturur (Dilbaz ve Seber, 1993, s. 135).

Amerikan Psikoloji Birliği (1997) umutsuzluğun nedenlerini ve belirtilerini aşağıdaki gibi sıralamıştır (Tanç, 1999, s. 21).

Umutsuzluğun Nedenleri;

- Çeşitli etkenlere bağlı olarak bireyin etkinliklerinin uzun süre kısıtlanmasını ve bunun sonucunda ortaya çıkan yalnızlık
- Beden sağlığının kötüleşmesi
- Uzun süreli stres
- Kendini bırakmak
- Soyut değerlere ve/ veya Allah'a olan inancı kaybetmek

Umutsuzluğun Belirtileri;

- Kötümser içerikli konuşmalar, dilde olumsuz ifadeler
- Edilgenlik, konuşmada azalma
- Duyguların ifadesinin azalması
- İnisiyatif kullanma eksikliği
- Dış uyaranlara karşı tepkilerin azalması
- Kendisiyle konuşan kişiye ilgisizlik
- Umursamaz ve aldırılmaz tavırlar
- İştahta azalma
- Uyku saatlerinde artma ya da azalma
- Kişisel bakıma özen göstermeme

- Sosyal ortamlardan kaçma

Normallik kavramında savunulan görüşlerden biri, kişinin kendini iyi hissetmesi ölçüsüdür. Kendini iyi hissetmek kavramı, yalnızca yaşamı sürdürmenin değil, potansiyel ve isteklerin gerçekleştirilmesini de kapsamaktadır. Kişinin gelişmesini engelleyici nitelikteki davranış normal dışı sayılır (Geçtan, 2003, s.12). Bu bağlamda umutsuzluk duygusu da, kişinin geleceğe yönelik olumsuz tutum ve davranışlarını içermesi, yaşamını olumsuz yönde etkilemesi normal dışı davranışlar içerisinde değerlendirilerek, buna etki eden nedenler üzerinde çalışmalar yapılarak incelenmektedir.

Hastalıklarla veya zorlu yaşam olayları ile başa çıkma güçlüğü olan bireylerde umutsuzluk hislerinin daha yoğun ve intihar düşüncelerinin daha fazla olduğu bulunmuştur (Atay ve Gündoğar, 2004). Birçok araştırmada depresyon, intihar ve umutsuzluk arasında yakın bir ilişki bulunmuş ve umutsuzluğun intihar davranışını yordalayıcı önemli bir bilişsel değişken olduğu belirtilmiştir (Beck ve arkadaşları, 1989; Beck ve Weishaar, 1990; Yang ve Clum 1994; Westefeld ve arkadaşları, 1990; Bradley ve arkadaşları, 2004; MacLeod ve diğerleri, 2005; Durak, 1994; Ceyhun ve Ceyhun, 2003). Depresyona bağlı ölüm nedenlerinin önde geleni intihar olması, umutsuzluğun bunu önceden belirleyecek bir unsur olması umutsuzluğu ölçmenin önemini açığa çıkarmaktadır (Seber ve diğerleri, 1993, s.142).

Umutsuzluğun ölçümü konusunda yoğun çalışma yapan Beck, psikoterapi gören intihara teşebbüs etmiş hastalarla ilgili araştırmasında, umutsuzluk ve intihar arasında bir ilişki bulmuştur. Beck, umutsuzluğu, kişilerin objektif ve gerçekçi bir nedeni olmadığı halde, deneyimlerine yanlış anlamların yüklemesi, amacına ulaşmak için çaba sarf etmediği halde bunlardan negatif sonuçlar beklenmesi ve bunun sonucu olarak gelecek hakkında olumsuz beklentileri olan, daha genel anlamıyla geleceğe kötümser tutumlarının olması şeklinde tanımlamıştır (Durak ve Palabıyıkoglu, 1994, s.311; Cheavens ve diğerleri, 2006, s.138; Abbey, 2006, s.174). Beck 1963 yılında depresyondaki kişilerin psikoterapi sırasında gözlemleri ışığında, intihara (özkıyım) girişmiş ve intihar eğilimi gösteren kişilerdeki durumu umutsuzluk olarak kavramlaştırmıştır (Dilbaz ve Seber, 1993, s. 135). Özgüven`de (2003) intihara eğilimli kişiler genellikle umutsuzluk duygusu içinde olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada da intihar öyküsü bulunanlarda, diğer psikiyatrik hastalara ve normal kişilere göre umutsuzluk hislerinin yoğun olduğu saptanmıştır. (Atay ve Gündoğar, 2004).

Umutsuzluğun, intihar ve depresyon arasında bağlayıcı etken olması (Solmaz ve diğerleri, 2000); depresyondaki her kişinin intihar (özkıyım) girişiminde bulunmadığı gibi intihar girişiminde bulunanların tümünde de klinik düzeyde depresyon saptanamaması, araştırmacıları bu tanı içerisinde değerlendirilen kişilerin umutsuzluk düzeylerini belirlemeye

yönelmiştir. Beck, umutsuzluğu intihar ve depresyon arasındaki baş ve depresyonun merkezi bir özelliği olarak kabul etmektedir (Tümekaya, 2005, s.447). Yapılan ampirik (deneye dayalı) çalışmalarda, umutsuzluk, depresyon ve intihar arasında istatistiksel ilişkiyi desteklemiştir. Farnham-Diggory (1964) umutsuzluğu, intihar girişiminde bulunmayan hastalarla karşılaştırılınca girişimde bulunanların anlamlı şekilde gelecekle ilgili olumsuz duygulara sahip olduğu saptanmıştır. Dyer ve Kreitman (1984) intihar girişiminde bulunan hastaların intihar niyet derecesi ile depresyon ve ümitsizliğin ilişkili olduğunu, depresyon ve intihar niyeti ilişkisinin umutsuzluk ve niyet arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu bulmuşlardır (Holat ve diğerleri, 1994, s.320). Umutsuzluğa eşlik eden diğer bulgular ise değersizlik, çaresizlik, umutsuzluk, kararsızlık, eyleme geçememe, işlerini sürdürememe ve suçluluk duygularıdır (Dilbaz ve Seber, 1993, s. 135).

Umutsuzluk, son 35 yıldır intiharı anlamak için önemli bir psikolojik yapı olarak ele alınmaktadır. Bireyin geleceğe ilişkin yaşadığı olumsuzluklar intiharın bilişsel bir ögesiştir. İntihar niyetinin ciddiyeti, depresyondan daha çok umutsuzluk, geleceğe yönelik negatif beklenti ve tutumlarla ilişkilidir (Palabıyıkoglu ve diğerleri, 1993, s. 121). İntihar girişimi olanların, intihar davranışı ve depresyon ilişkisi üzerine yapılan çok sayıda araştırmaya göre, depresyona eşlik eden umutsuzluk duygusunun, depresyonun diğer boyutlarına kıyasla intiharla daha yakından ilişkili olduğu bulunmuştur. (Durak ve Şahin, 1993; Bayam ve diğerleri, 2002; Wilde ve arkadaşları, 1992). Ayrıca duygularını ve bedensel duyumlarını tanıma yeteneğinde yetersizlik yaşayan aleksitimik¹⁴ kişilerde de, umutsuzlukla ilişkili olarak, intihar girişimi daha sık görüldüğü saptanmıştır (Ünal, 2004).

Umutsuzluğun intiharda belirgin rol oynadığını belirten birçok araştırmaya rağmen, Aydemir (2002) ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada, umutsuzluk duygusunun intihar grubunda belirgin olmadığını ifade etmişlerdir. Ancak Aydemir ve arkadaşları araştırma örneklemin küçük olduğunu ve çalışma yönteminin kısıtlılıkları barındırdığını da belirtmişlerdir. İntihara girişenler, yoğun umutsuzlukları için çözümün intihar olduğunu belirtmişlerdir (Holat ve diğerleri, 1994, s.320). Minkof ve arkadaşlarının çalışmasına göre de intihar girişiminde bulunan hastaların, genellikle intiharı çaresizlik veya umutsuzluk durumuna bir çıkış yolu olarak gördüklerini saptamışlardır (Durak, 1994, s. 2).

Umutsuzluk, bilişsel kuram çerçevesinde ele alınmakta, bilişsel çarpıtmalar ve gerçekçi olmayan düşüncelere bağlı olarak artmakta ve intihar girişiminde bulunan hastaların intiharı, genellikle çaresizlikleri veya umutsuzluk durumları için bir çıkış yolu olarak

¹⁴ Aleksitimi, bedensel duyumların ayıt edilmesinde güçlük, empati duygusundan yoksunluk, duyguları dile getirememe, düşlem dünyasında kısıtlılık ve somut, içe vuruk düşünmeye eğilim özelliklerini bir arada sergileyen bir kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır.

gördükleri; kişinin yaşama bakış tarzı umutsuzluklarla doluysa, intihar riskinin de arttığı belirtilmektedir. Umutsuzluğun, intihara niyet ile güçlü bir bağlantısının bulunduğu bildirilmekte, intihara iten önemli bir etken olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (Batıgün, 2005).

Depresyon, kötümserlik, umutsuzluk ve yalnızlık hissi gibi yakınmalarla karakterize duygusal çökkünlük halidir (Ceylan ve diğerleri, 2003, s. 145). Depresyon tipik belirtileri, olumsuz duygudurum, hayattan zevk alamamadır (Kocabaşaoğlu ve ark., 2004, s.170). Olumsuz otomatik düşünceler depresyon fenomolojisinin önemli bir bileşenidir. Depresyonun (Major Depressif Epizod) bilişsel bozukluk belirtileri içerisinde, umutsuzluk, karamsarlık, geleceğe ait endişeler ve ekonomik açıdan yoksulluk düşünceleri sıklıkla görülür (Yavuz, 1999, s. 29). Depresif kişi kendini yetersiz, değersiz ve kusurlu bulur. Yaşamı engeller ve zorlayıcı olaylarla dolu olarak görür; geleceğinden umutsuzdur (Durak ve Palabıyıkoglu, 1994, s.311).

Umutsuzluk duygusu depresyonu ağırlaştırarak yaşam kalitesini kötüleştirir. Depresif kişiler, kendilerini kusurlu görerek, kendileri için gerekli olan gelişim kaynaklarına sahip olmayacağı inancı onların geleceğini umutsuz algılamalarına yol açar (Palmeri ve Connelly, 2005,s.164). Araştırmalara göre depresyondaki hastaların psikiyatriste umutsuzluk ve umutsuzluk yakınması ile başvurdukları tespit edilmiştir. Beck (1967), depresyon içerisindeki hastaların %78'den fazlasının geleceğe olumsuz baktığını belirtmiş bu oranın depresyonda olmayan hastalarda ise %22 olduğunu ifade etmiştir. Psikoanalitik kurama göre depresyonun açıklanması, geleceğe yönelik karamsarlık duygusu ve özsaygının kaybı temel alınarak yapılmıştır. Bibring (1953), çaresizlik ve umutsuzluğun eşlik ettiği durumda depresyondan söz edilebileceğini öne sürmüştür (Akt. Dilbaz ve Seber, 1993, s. 136).

Depresyona elem duygusu hakimdir. Elem duygusunu, haz duygusunun azalması, ilgisizlik, kaygı, korku, karamsarlık, kötümserlik, umutsuzluk ve umutsuzluk kapsamı içerisinde değerlendirilir. Depresyonlu hastaların karamsarlıkları, kötümserlikleri, geleceğe yönelik olumsuz beklentileri (negative expectation) yaşamında hakimdir. Depresyonlu kişiler ruhsal, toplumsal tüm beklentilerin, yakınmaların, sorunların gelecekte de süreceği ve daha da kötüye gideceğini düşünürler. Genel olarak depresyonlu hastalarda görülen intihar düşünceleri, eğilimleri, girişimleri olumsuz beklentilerden (negative expectation) kaynaklanır. Ciddi depresyonlu hastalar geleceği karanlık ve umutsuz görürler. Bu durumdan kurtulamayacaklarına inanırlar. (Köknel, 1999, s. 312-317).

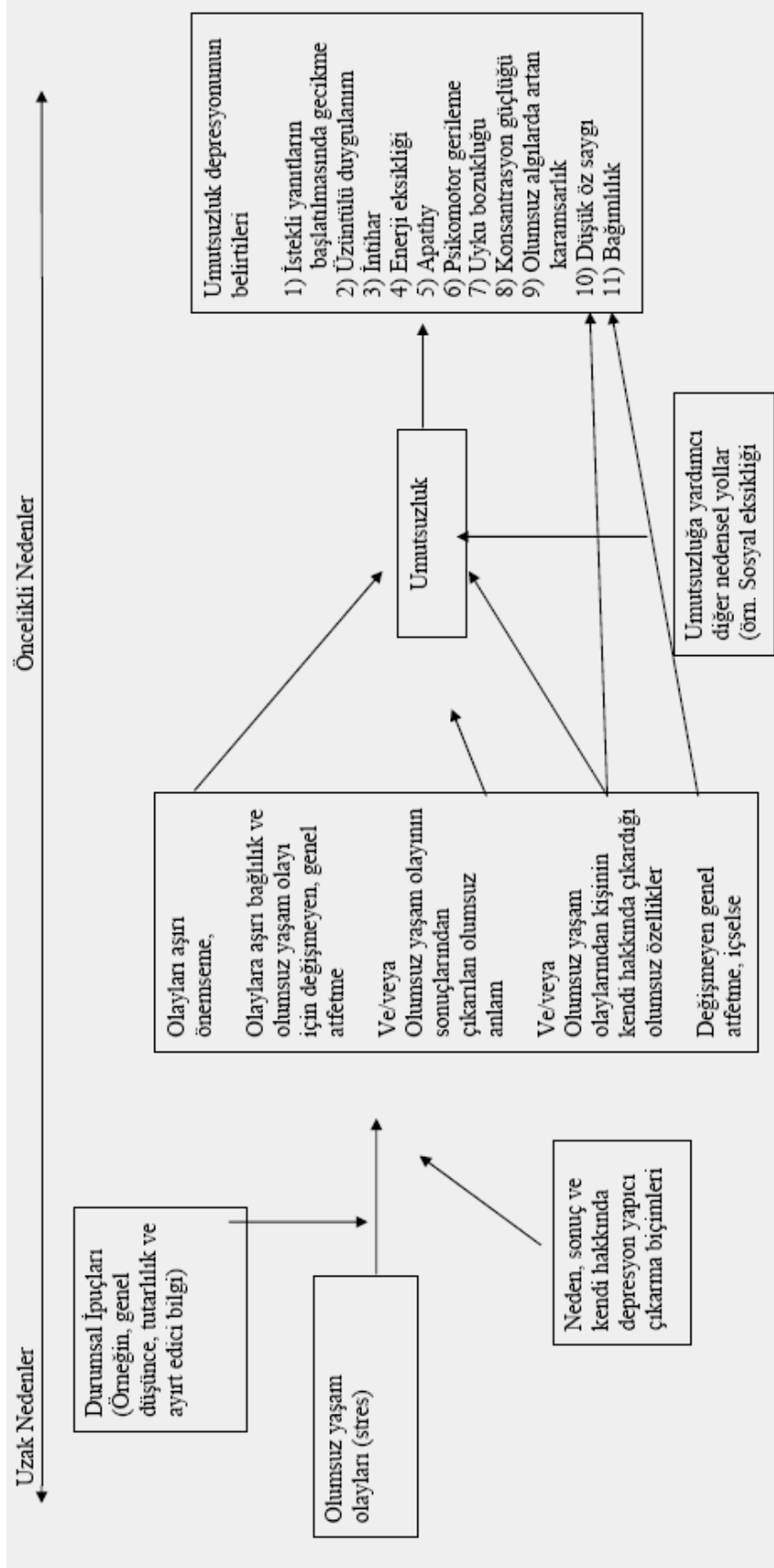
Yapılan depresyon araştırmalarında umutsuzluk duygusunun, depresyonun şiddeti ve intihar riskinin belirlenmesinde etkili olduğu ve ilişkisi en fazla gözlenen değişkeninin umutsuzluk olduğu saptanmıştır. Umutsuzluk duygusu kaybolduğunda depresyon ve intihar

arasındaki ilgileşim (korelasyon) kaybolmaktadır. Umutsuzluğun, depresif semptomları dolaysız, özkıyım düşüncesini dolaylı olarak etkileyen bir bilişsel faktör olduğunu öne sürülmektedir. (Aydemir ve arkadaşları, 2002).

Abramson ve arkadaşları (1989) umutsuzluğu, önemli modellerden biri olan umutsuzluk depresyonunun, yakın (proximal) ve yeterli (sufficient) bir nedeni olduğunu belirtmişlerdir. Umutsuzluk depresyonu kuramına göre, kişi kontrol edemediği olumsuz sonuçlarla karşılaştığında, olayları yalnız kendisinin kontrol edemediğine inanıp, bireysel çaresizlik durumuna girmektedir. Umutsuzluk depresyonunda;

- Kişi için istenmeyen sonuçların ortaya çıkacağı beklentisi
- İstenmeyen sonuçların ortaya çıkmasını değiştirememeye (çaresizlik) beklentisi hakimdir. (Sturman ve diğerleri, 2006, s. 447)

Abramson ve arkadaşları (1989) umutsuzluk depresyonunda kişinin nasıl umutsuz hale geldiğini ve oluşan umutsuzluk depresyonunu nedensellik zinciri şeklinde göstermişlerdir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3: Umutsuzluk Depresyonunun Nedensellik Zinciri

Kaynak: Abramson ve ark., 1989, s.362.

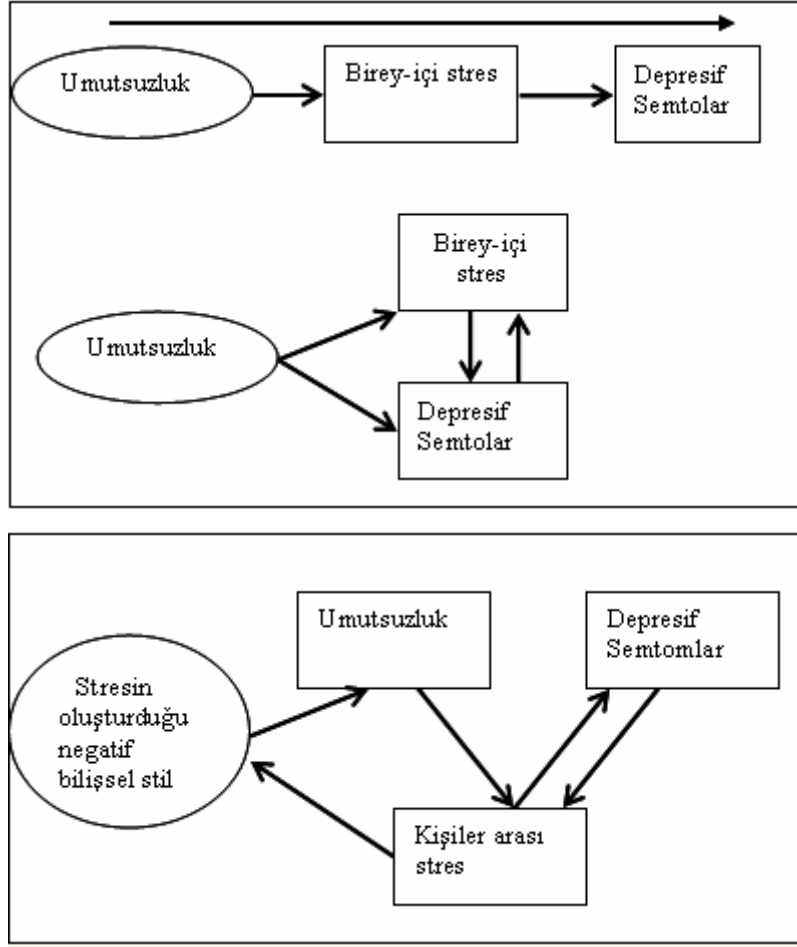
Abramson ve arkadaşları (19869) umutsuzluk depresyonunun nedensellik zincirinde umutsuzluğun algılama biçimindeki bireysel farklılıklar ve bireyin bilişsel yapısıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal destek yokluğu da umutsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olabilecek nedenlerden biri olarak belirtilmektedir (Abramson ve arkadaşları, 1989, s.362) Umutsuzluk kuramı, depresyon alt tipinin öncelikli nedenini belirtir. Umutsuzluk depresyonunun oluşumunda varsayılan nedensel zincir olumsuz yaşam olaylarının algılanmasıyla başlamaktadır. Olumsuz yaşam olayları ile karşılaşan kişiler her zaman umutsuz ve depresif olmazlar. Umutsuzluk depresyon kuramına göre en az üç çeşit çıkarsama yapan kişiler olumsuz yaşam olayları ile yüz yüze geldiklerinde umutsuzluk ya da umutsuzluk depresyonu belirtileri gösterebilirler. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Kapçı ve Cramer, 2000, s.414):

- Olayın niçin olduğu konusundaki çıkarımlar
- Olayın meydana gelmesinden doğacak sonuçlar konusundaki çıkarımlar,
- Olay meydana geldiğinde kendisi ile olan çıkarımlar

Umutsuzluk, hayata ve geleceğe bakıştaki kötümserliğin (Lavender ve Watkins, 2004, s.130) (Pessimism) yükselmesine karşıt iyimserliğin (Optimism) düşmesi veya ortadan kalkmasıyla açıklanır (Kashani ve diğerleri, 1991, s.331). Gelecekte olabilecek her şeyin şimdikinden daha iyi olmayacağı (Bayam ve diğerleri, 2002, s.7) ve geleceğe yönelik olumsuz bakış umutsuzluk kavramının ögesini oluşturmaktadır (O'Connor ve diğerleri, 2004). Carver ve Scheier (1990) iyimserliği, gelecekte iyi yaşantıların beklenmesi, kötümserliği de gelecekte kötü yaşantıların beklenmesi şeklinde açıklamaktadır. (Carver ve Scheier, 1990, s.19-35). Kötümserlik, kişinin durumluk negatif halini ifade etmektedir. Yani o ana baktığı olumsuzluktur. Olumlu yaşantılar kurgulamada yetersizlik ve gelecek hakkında olumsuz yaşantıyla ilgili beklentinin artması kurtuluş yok (no rescue), algısına zemin oluşmakta ve kurtuluş yok algısı da umutsuzluk düzeyini attırmaktadır (Atay ve Gündoğar, 2004, s.47).

Joiner ve arkadaşları (2005), umutsuzluk ve strese dikkat çekmişlerdir. Umutsuzluğun stresi oluşturabileceği; diğer yapılan çalışmaların sonuçlarına göre de, umutsuzluğun depresyonu da oluşturabileceği ifade edilmiştir. Başka bir yaklaşım da, kişilerarası stresin bir kısmının veya tamamını oluşturan umutsuzluğun, depresyona yol açabileceği belirtilmiştir. Umutsuzluğun aynı anda hem stresi hem de depresyonu oluşturabileceği ifade edilmiştir.

Joiner ve arkadaşları (2005), stresin oluşturduğu olumsuz bilişsel stillerin fonksiyonu olan umutsuzluğun, direkt olarak Depresif semptomları oluşturabileceği; kişiler-arası stresin oluşumuyla dolaylı bir şekilde depresif semptomları oluşturabileceği ifade etmişlerdir.

Şekil 2.4: Umutsuzluk, Depresif Semptomlar ve Kişiler arası Stresin Birbirleriyle İlişkisi

Kaynak: Joiner ve arkadaşları, 2005, s.651

Umutsuzluk, bilişsel kuram çerçevesinde ele alınan olumsuz bilişsel üzerine olmakla beraber, Crumbaugh`ın geliştirmiş olduğu “Yaşamdaki Amaçlar Testi” (Purpose-in Life Test) ve Linehan ve arkadaşlarının geliştirdiği “Yaşamı Sürdürme Nedenleri” (Reasons For Living Inventory” kişilerin olumlu bilişleri üzerinde durmaktadır. Her iki ölçeğin geliştirilmesinde Victor Frankl`ın ve Des Pres`in Nazi kamplarında ki bütün olumsuzluklara rağmen yaşamlarını sürdürebilen kişiler üzerindeki çalışmasında, intihar eden ve etmeyen bireylerde farklılık gösteren etmenlerden birinin, inanç sistemlerinin içeriği olduğunu belirtmiştir. Hayata olan yaşama inançlarının, umutlarının olmaları yaşama şansını yükselmiştir (Durak ve Şahin, 1993, s. 8).

Çocuklarda ve ergenlerde umutsuzluk ve depresyon düzeyine ilişkin olgu bildirimleri 17. yüzyıla kadar dayanmaktadır (Tamar, 2004). Kişinin gelişiminde önemli bir rol oynayan bir süreci teşkil eden ve yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlanan ergenliği (adolescence), döneminde kişi birçok olayın etkisinde kalarak depresyona girebilir. G. Stanley Hall, bu dönemi, “fırtına ve stres” dönemi olarak değerlendirmiştir (Görker ve diğerleri, 2004, s.104).

Umutsuzluk, ergenlerdeki depresyon ve intiharın belirgin bir göstergesini oluşturmaktadır (Rutter ve Behrendt, 2004, s.296).

Ergenlerde depresyonun tipik özellikleri incelendiğinde, öfke ve sinirlilik davranışları, davranış sorunları, umutsuzluk ve içe kapanma gibi durumları içerir. Depresyondaki ergen, umutsuzluk, yararlı ve anlamlı bir hayat yaşayabileceğinden ümidini kesme, kendine değer vermeme düşüncesi ve yoğun bir karamsarlık hisseder (Tümekaya, 2005, s.446). Ergenlerin akıllarına geleni yapmakta aceleci ve sabırsız olmaları, umutsuzlukla birleşince (Rutter ve Behrendt, 2004, s.295-296), kendilerini öldürme eylemlerini (özkıyım) kolaylaştırır ve hızlandırır. Sayar ve arkadaşları (2004), yapmış oldukları çalışmada, ergenlerde intihar niyetiyle umutsuzluk ve depresyon puanları arasında ilişki olduğunu saptamışlardır. (Akt. Ünal, 2004, s. 220). Ceyhun ve Ceyhun (2003) da araştırmasında liseli kız ve erkek öğrencilerin intihar fikri ile umutsuzluk arasında bir ilişki bulmuş ve umutsuzluğun artması ile intihar olasılığının yükseldiğini saptamıştır.

Bir insanın davranışları geçmiş yaşantıları kadar gelecekte beklenenleri de belirlemektedir. Bir başka deyişle kişinin geleceğe ait olumlu beklentisi, umudu davranışlarını şekillendirmedeki etki gücü yüksektir. Toplumda gençlerin geleceğe ilişkin beklentileri, toplumun gelişim çizgisini ve dinamiğini şekillendirmektedir. Kişinin geleceğe yönelik olumsuz beklentisi, bireyin sorunlarıyla başa çıkma yöntemlerini ve çevreye uyum sürecini olumsuz etkiler. Yapılan çeşitli araştırmalarda da çocuklarda umutsuzluğun özgüven ile negatif ilişki gösterdiğini bildirilmiştir (Ünal, 2004).

Güleri'nin (1998), gençler üzerine yapmış olduğu araştırmaya göre (yaşlar: 16-14, 243 kişi üniversite öğrencisi, 243 çalışan gençler) gençlerin yaşam bakış açılarının %56 oranında kötümser, %44 oranında iyimser oldukları gözlemlenmiştir (Üniversiteli gençliği kötümserlik düzeyi, çalışan genlere göre daha düşük çıkmıştır). Ceylan ve arkadaşlarının (2003) Mardin il merkezindeki liseli son öğrencilerine yönelik araştırmasında da öğrencilerin %17,4 gelecekte umutsuz oldukları belirtilmiştir.

Bilişsel modelde, kaygı, kızgınlık ya da umutsuzluk gibi olumsuz duygular yaşanmasının en önemli sebebi, olayların kendisi değil, bu olaylarla ilgili beklentiler ve yorumlardır. Beck, umutsuzluğu, bilişsel depresyon modelinde bilişsel üçlünün (cognitive triad) bir parçası olduğunu belirtmiştir. Bu bilişsel üçlü; kişinin kendisine, kişinin geleceğe ve kişinin dış dünyaya olumsuz bakmasıdır. Bu bilişsel faktörler, depresif kişinin yaşamını engeller ve zorlayıcı olaylarla dolu olarak görmesi, kişinin kendisini başarısız ve değersiz hissetmesine, dış dünyayı düşmanca görmesine ve geleceğe umutsuzca bakmasına sebebiyet vermektedir (Sungur, 1994). Bilişsel çarpıtma şemaları olarak adlandırılan bu algılar bireyin düşünme süreçlerini etkilemekte ve yaşantılarını olumsuz yönde çarpıtarak yorumlanmasına

neden olmaktadır. Beck, depresif hastalarda intihar davranışının bilişsel çarpıtmalardan kaynaklandığı, hastanın objektif ve gerçekçi bir nedene bağlı olmaksızın deneyimlerine yanlış anlamlar verdiğini, amacına ulaşmak için herhangi bir çaba harcamadığı halde bunlardan olumsuz sonuçlar beklediğini ifade etmiştir (Durak, 1994, s.2).

Metalsky ve Joiner umutsuz konusunda üç bilişsel yaklaşım getirmişlerdir.

- Kötü olayların kaçınılmaz olduğu yönündeki atıfları
- Yüksek stres altında oldukları zaman kötü bir olayın gelecekte de başka kötü olaylara yol açacağı varsayma
- Olumsuz bir olaydan kendileri hakkında olumsuz sonuçlar çıkarma. (Dinçer ve Derelioğlu, 2005, s. 191).

Kişinin hayata ve geleceğe umut duygusuyla yaklaşması, ona anlam yüklediğinin göstergesidir. Bireyin hayata dair yaşadığı anlamsızlık, umutsuzluk olgusunu beraberinde getirerek ölüm fikrini doğurur. Benjamin Wolman'ın ifadesiyle; "Hayatta bir anlam bulamama, insanın yaşamaya, mücadele etmeye, ümit etmeye degecek, hiçbir şeyi olmadığı duygusudur." Leo Tolstoy'un "itiraflarım" eserinin otobiyografik parçasında, yaşadığı anlam kriziyle içine düştüğü durumu açıklamaktadır. Tolstoy anlamın bozulmasıyla, hayatı üzerine kurduğu dayanak noktalarında çözümler olduğunu gördü. Albet Camus, felsefenin ciddi sorununun, insan hayatının anlamsızlığını tamamen kavradıktan sonra yaşama devam edip etmemek olduğunu dile getirmiştir. C. G. Jung anlamsızlığın hayatın tamlığını engellediğini ve bundan dolayı hastalığa eşdeğer olduğunu açıklamıştır. Victor Frankl, nevrozların %20'sinin köken olarak noojenik (hayattaki anlamsızlıktan doğduklarını) ifade ederek, anlam eksikliğinin en büyük varoluşsal stres olduğunu belirtmiştir (Yalom, 1999, s. 656-659).

İşsizliğin insan yaşamı üzerinde birçok psiko-sosyal sonuçlara yol açtığı bilinmektedir. İş bireye zamanını yapılandırması ve amaç kazandırmasıyla, kişiyi aktif kılar. Günümüz küresel dünyasında da bütün devletlerin en önemli ve büyük sorunu haline gelen işsizlik, umutsuzluk oluşumunda incelenmektedir. Kişi bir işte çalışarak gelir elde ettiği gibi, kendisine güven ve saygı duygusu da gelişmektedir. Çalışmak kişinin psikolojik sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. Bireyin çalışmak istek ve yeteneğinde olup işsiz kalması büyük bir umutsuzluğa, çaresizliğe, yalnızlık duygusuna ve depresyon eğilimlerine yol açmaktadır. İşsizlerin duygu ve düşünceleri genellikle hayatın boş ve karanlık olduğu, yaşamının anlamı olmadığı yönünde olmakta, mesleki kariyer ne kadar yüksek ise, işsiz kalmanın psişik yükü de o oranda artmaktadır. Başka bir ifadeyle işsiz kalan ya da işsiz kalmaktan korkan kişi yaşamını sürdürmede, ileriye bakışında umutsuzluk görürse yaşam doyumunu olumsuz etkileyecektir (Aytaç, 2002; Yüksel, 2003, s.22).

Yaşam doyumu beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanmasıdır ve genel olarak kişinin bütün yaşamını ve bu yaşamın tüm boyutların içerir (Avşaroğlu ve ark., 2005, s.118). Yaşam doyumu bireyin genel anlamda kendini iyi hissetmesine ilişkin önemli bir ögedir. Tan ve arkadaşları, yaşam doyumu ve umutsuzluk arasında yapılan ilişim (korelasyon) analizi sonucunda yaşam doyumu ile umutsuzluk arasında negatif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Hastaların yaşam doyumu puan ortalamaları arttıkça, umutsuzluk puan ortalamalarının azaldığı tespit edilmiştir (Erdem ve diğerleri, 2004).

Harmanlı ve Küçükkaragöz`ün (2005) üniversite sınavına hazırlanan gençlerin yaşam doyumlarına ilişkin öğrenci seçme sınavına hazırlanan 222 öğrenci üzerinde yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre ÖSS deneme sınavlarından aldıkları puanlar arttığında “kişinin kendisine yönelik olumsuz duygu ve düşünceleri “ümitsizlik” olumsuz otomatik düşünceler negative yönde azalmıştır. Araştırmada, kişinin kendisine yönelik olumsuz duygu ve düşünceleri” ümitsizlik ve yaşam doyumu ölçeği arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür (Harmanlı ve Küçükkaragöz, 2005).

Kocacık (2003), gençlerin kimlik bunalımı üzerinde yapmış olduğu araştırma çalışmasında gençlerin hemen hemen hepsi de değişik konularda ve değişik ölçülerde bir kimlik bunalımı yaşamış olduklarını saptamış, bu durumu gelecekte umutsuz olma, mutlu olmama etkenlerinin etkili olduğunu belirtmiştir.

2.9. Umutsuzlukla İlgili Yayınlar

Umutsuzluk, genellikle depresyon ve intihar kavramlarıyla beraber ele alınmıştır. Umutsuzluk üzerine yapılan araştırmalarda umutsuzluğun depresyonun temel belirtisi olduğu ifade edilmektedir. Çünkü depresyona yatkınlığı olan kişiler kendilerini, dış dünyayı ve geleceklerini olumsuz değerlendirmektedirler.

Batıgün`ün (2005) 15-65 yaş arası 683 kişiyle gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında “Beck Umutsuzluk Ölçeğinden” (BUÖ) alınan puanlar açısından bakıldığında, hem BUÖ toplam puanı hem de üç alt ölçeğinde cinsiyet ve eğitim düzeyinin temel etkileri bulunmuştur. BUÖ toplam puan "gelecek ile ilgili duygu ve beklentiler "motivasyon kaybı” ve "umut" alt ölçeklerinde erkekler kadınlardan daha yüksek puanlar almışlardır. Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek umutsuzluk puanı aldıkları saptanmıştır. Benzer bir eğilim, eğitim düzeyi için de geçerlidir. BUÖ toplam puan, "gelecek ile ilgili duygu ve beklentiler", "motivasyon kaybı" ve "umut" alt ölçeklerinde ilköğretim-lise mezunları, üniversite mezunlarından daha yüksek puan aldıkları belirtilmiştir. Umutsuzluk Ölçeği`nden alınan puanlar, yaş değişkeni açısından incelendiğinde ise, ölçeğin "gelecek ile ilgili duygular ve beklentiler" alt ölçeğinde 15-25 yaş

grubunun 26-40 yaş grubu ve 41-65 yaş grubundan daha yüksek puan almışlardır. Bu yaş grubundaki gençler ülkemizde uygulanan üniversite giriş sınavı ve mezuniyet sonrası işsizlik gibi bazı sorunlar ile karşı karşıya kalması umutsuzluk düzeyini artırıcı bir faktördür.

Sayar ve arkadaşları (2004), 100 intihara girişmiş kişiyle, 60 sağlıklı kişinin, umutsuzluk, depresyon ve intihar eğilimlerini karşılaştırmışlardır. İntihara girişmiş kişilerin, sağlıklı olanlara göre daha umutsuz, daha depresif ve intihara eğilimli yaklaşım içinde oldukları tespit edilmiştir. Depresyonun, umutsuzluk duygusundan ziyade, intihara eğilimli düşünce ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Erdem ve arkadaşlarının (2004) hemodiyaliz hastalarının yaşam doyumu ve umutsuzluk arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmasında umutsuzluk ile yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Araştırma sonuçlarına göre medeni durum, yaş, cinsiyet ve hemodiyalize girme süresi hemodiyaliz hastalarının umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmazken, meslek ve eğitimin umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Hastaların eğitim seviyeleri umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirtilmiştir. Okuma-yazma bilmeyenler en yüksek umutsuzluk puan ortalamasını alırken, yüksek okul mezunlarında en düşük puan ortalamasını almışlardır. Aradaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Aynı araştırma sonuçlarına göre, ev hanımları en yüksek umutsuzluk puanı alırken, serbest meslek sahipleri en düşük umutsuzluk puanı almışlardır.

Karataş ve Gökçakan (2005), lise düzeyinde okula devam eden öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve okul türleri açısından umutsuzluk puanlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda, sınıf düzeyleri ve cinsiyetleri açısından umutsuzluk puanlarının farklılaştığını bulmuşlardır. Sınıf düzeyleri açısından 9. sınıflar ile 11. sınıflar arasında, 11. sınıf öğrencilerinin; cinsiyete göre karşılaştırmada erkek öğrencilerin umutsuzluk puanları daha yüksek bulunmuştur. Okul türü açısından anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Küçük ve Arıkan (2005) tanımlayıcı nitelikteki araştırmalarında, işitme engelli çocukların umutsuzluk düzeylerini incelemiştir. Araştırmada kız çocukların umutsuzluk puan ortalaması, erkek çocukların umutsuzluk puan ortalamasından düşük çıkmıştır. Küçük ve Arıkan bu durumu, toplumun erkeklere daha fazla sorumluluk yüklemine ve duygularını paylaşmakta zorluk çekmelerine bağlamışlardır. Araştırma kapsamına alınan çocukların işitme cihazı kullanma durumunun, ailenin çocuğa karşı tutumunun, yakınlarının ziyaret etme durumlarının umutsuzluk puan ortalamalarını etkilediği, gruplar arasındaki farkın istatistiksel yönden anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Haran (1995), 80 kriz grubu ve 80 normal grup olmak üzere toplam 160 kişiyle gerçekleştirdiği araştırmasında; normal deneklerde intihar fikrinin hem depresyon hem de

umutsuzlukla, ilişkili olduğunu bulmuştur. Fakat intihar fikri ve umutsuzluk arasında elde edilen korelasyon katsayısı depresyonla ilişkisine göre oldukça düşük bulunmuş ve umutsuzluğun intihar fikirlerini yordalayıcı bir değerinin olmadığı ifade edilmiştir. Kriz grubunda ise intihar fikrinin hem depresyon hem de umutsuzlukla ilişkili olduğu bulunarak, yapılan korelasyon analizinde, umutsuzluk ve depresyonun intihar fikirlerini yordalayıcı bir değişkeni olduğu saptanmıştır.

Durak'ın (1994) toplam 373 kişiyle gerçekleştirdiği Beck umutsuzluk ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında, eğitim düzeyinin umutsuzluğu etkilediğini bulmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe, umutsuzluk puanı azalmıştır. Bu durumu ilkökul mezunlarının toplumdaki statüleri, rolleri ve ekonomik koşulların etkisinin olabileceğini belirtmiştir. Durak depresyon tanısı konan hastaların, umutsuzluk düzeylerinin, intihar girişiminde bulunan hastaların umutsuzluk düzeyinden farklı olmadığını saptamış ve depresyon tanısı konmuş hastaların intihar riskinin yüksek olabileceğini belirtmiştir.

Tanç (1999), telefon bankacılığı çalışanlarının benlik değerleri ile umutsuzluk düzeylerinin kariyer beklentisine ilişkin araştırmasında, umut düzeyinin artmasıyla kariyer beklentisinin de arttığını saptamıştır. Çalışma süresi ile umut düzeyi arasında genel bir ilişki bulunmamasına karşın, çalışma süresi fazla olanların kötümser beklentilerinin daha fazla olduğu ifade edilmiştir.

Pınar ve Sabuncu (2004), 1999 depreminde hayatta kalanların uzun dönemli travmatik streslerini araştırdıkları çalışmasında, umutsuzluğun depresif semptomun en geneli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumu depremde hayatta kalanların binlerce ölüme tanık olması, ev ve diğer tasarruf ve kaynakların kaybı, çaresizlikleri, medyada yer alan gelecekte beklenen büyük deprem yayınları ile açıklanabileceğini belirtmişleridir.

Haran ve Aydın'ın (1995), 80 kriz grubu¹⁵, 80 normal toplam 160 kişiyle yürüttükleri araştırmasında, umutsuzluk ile intihar fikirleri arasında anlamlı bir pozitif ilişkinin bulunmuşlardır. Haran ve Aydın'ın araştırma bulgularına göre, normal deneklerde intihar fikirlerinin hem depresyon hem de umutsuzlukla ilişkili olduğunu sonucu çıkmıştır. Ancak normal grupta, depresyon ile intihar fikirleri arasında elde edilen korelasyon katsayısının yüksek olmasına ve regresyon analizinde depresyonun intihar fikirleri yordalayabilen bir değişken olarak görünmesine karşın intihar fikirleri ile umutsuzluk arasında elde edilen korelasyon katsayısı oldukça düşük çıkmıştır. Umutsuzluğun intihar fikirlerini yordalayıcı bir

¹⁵ Kriz grubu stres oluşturan yaşam olaylarıyla karşı karşıya kalan ve olağan sorun çözme davranışlarıyla bu olayların üstesinden gelemeyen bireylerin oluşturduğu gruptur. Kriz grubunun sorun alanlarının evlilik ve eş, aile üyeleri, arkadaş ve karşı cinsle ilişki, sağlık, iş, okul, ekonomik sorunlar ve kayıplar biçiminde gruplanabildiği görülmektedir.

değerinin olmadığını ortaya koymuşlardır. Haran ve Aydın, normal bireylerde intihar fikirlerini belirleyen temel değişkenin depresyon olduğunu belirtmiştir. Kriz grubunda da intihar fikirlerinin hem depresyon hem de umutsuzlukla ilişkili olduğu saptanmıştır. Ancak normal gruptan farklı olarak, depresyon ve umutsuzluk ile intihar fikirleri arasında elde edilen korelasyon katsayısının daha yüksek olması ve depresyonun ilk değişken olarak ortaya çıkması, kriz grubunda intihar fikirlerinin öncelikle depresyon düzeyi tarafından belirlendiğine işaret etmektedir. Haran ve Aydın çalışmasının sonucunda, umutsuzluk ve depresyon düzeylerinin, intihar riski taşıyanlar kişilerde dikkate alınması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

İzmir’de Erdoğan’ın (1991), Sivas’ta Karasoy’un (1999), Ankara’da Yüksel’in (2003) işsizlere yönelik yapılmış olan araştırmalarda işsizlerin çoğunluğunun geleceğe ilişkin umutlarının bulunmadığı saptamışlardır. Ayrıca Yüksel (2003) işsizlerin çoğunluğunun geleceğe ilişkin umutları ile iş bulma umutlarının bulunmadığı belirlenmiş ve iş bulma umudu ve gelecekte umutlu olma ya da olmama ile depresyonlu olma arasında ilişkinin olduğunu ifade etmiştir.

Ceyhun ve Ceyhun’un (2003) 1400 kişilik popülasyon grubu (lise 600 öğrenci, üniversite 800 öğrenci) ile gerçekleştirdiği araştırmasında, lise ve üniversite öğrencilerinin umutsuzluk alt ölçeği bireyin yaşama ilişkin genel tatminsizliğini ve gelecekte beklentisinin olumsuz olduğunu göstermektedir. Lise ve üniversite öğrencilerinin umutsuzluklarının yüksek olmasına neden olan faktörler olarak, lise öğrencileri için üniversite giriş sınavları, üniversite öğrencileri için işsizlikle bağlı olabileceği belirtilmiştir. Ceyhun ve Ceyhun, erkek ve kız lise öğrencileriyle üniversite kız ve erkek öğrencilerinde intihar fikri ile umutsuzluk arasındaki korelasyonu yüksek bulunmuştur. Umutsuzluğun artmasının intihar olasılığını yükselttiğini saptamışlardır.

Akoğlan-Kozak (2001), konaklama işletmelerinde çalışan kadınların tükenmişlik düzeyini belirlemeye yönelik araştırmasında, Beck Umutsuzluk Ölçeğinden yararlanmış. Araştırma sonucuna göre konaklama işletmelerinde çalışan kadınların tükenmişlik belirtileri göstermeye başladığı ve geleceğe umutsuz baktıklarını ve mesleki kariyerlerinin belirsizlik içersinde olduklarını bulmuşlardır.

Amerikalı ve Çinli hastalarla yapılan bir çalışmada, depresyon, umutsuzluk ve yaşama bağlanma açısından iki kültür arasında benzer özellikler olduğu bulunmuş ve her iki kültürün hastalarında da depresyon ve umutsuzluk düzeylerinin puanları arttıkça, yaşamı sürdürme nedenleri envanterinden (YSNE) aldıkları puanların düştüğü bulunmuştur (Durak ve Şahin, 1993).

Tümkiye (2005) ailesi yanında kalan ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerini karşılaştırdığı araştırmasında, yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin, ailesi yanında kalan ergenlerin umutsuzluk düzeyinden yüksek olduğu bulmuştur. Ayrıca umutsuzluk düzeyi saptandıktan sonra umutsuzluk düzeyi en düşük ve en yüksek ergenlerle umutsuzluğu yordalayıcı risk faktörlerini belirlemek için görüşme yapılmıştır. Görüşme sonucunda, umutsuzluk düzeyi çok düşük olanların, ailesi yanında kalan ergenlerin olduğu ve bunların, hayalleri olan, problemlerini arkadaşları ve aileleriyle paylaşan, intihar düşüncesi taşımayan, istismara uğramamış ve psikolojik sorunu bulunmayan ergenler olduğunu saptamıştır. Umutsuzluk düzeyi çok yüksek olanların tamamının, yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin oluşturduğu ve bu ergenlerin hayaller kuramadıkları, problemlerini hiç kimseye paylaşmadıkları, intihar düşüncesi taşıdıkları ve bazılarının intihar girişiminde buldukları, istismara uğradıkları, eğitim yerine çalışmayı önemsedikleri ve gelecek beklentisi olmayan kız öğrenciler olduğu saptanmıştır.

Solmaz ve arkadaşlarının (2000), sosyal fobi hastalarında umutsuzluk, depresyon ve kaygı düzeyleri araştırma çalışmasında, sosyal fobi hastalarının genel kaygı, umutsuzluk ve intihar düşüncelerini yüksektir bulmuşlardır. Araştırmada sosyal fobi hastalarında umutsuzluk düzeyi sağlıklı kontrollere göre anlamlı ölçüde yüksek çıkmasıyla beraber umutsuzluk ve depresyon puanlarının birbiriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Gerede (2001) ilköğretimde okuyan 450 öğrencinin umutsuzluk düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Bulgulara göre, anne-babanın tutumu içersinde anne tutumunun, ailenin gelir düzeyinin, çocukların aldığı sosyal desteğin, çocukların sosyal beceri düzeyinin, anne-babanın geçimlerinin, anne-babanın eğitim düzeyi değişkenlerinin öğrencinin umutsuzluk düzeyini etkilediği yapılan istatistiksel çalışmayla bulunmuştur.

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinden Songül ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada, KPSS'nin (Kamu Personeli Seçme Sınavı) öğretmen adaylarının ruh sağlığını bozduğunu, umutsuzluk ve kaygı düzeyini yükselttiği saptanmıştır. Çeşitli üniversitelerden mezun toplam 403 gönüllü öğretmen adayı üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre kaygı ve umutsuzluk puanlarının yükselmesinde yaş değişkeninin önemli bir etken olduğu, buna bağlı olarak yaşın artmasının kaygı ve umutsuzluk düzeyini arttırdığı belirlenirken, cinsiyet açısından yapılan değerlendirmede erkek adayların kızlardan daha fazla umutsuzluk ve kaygı yaşadığı saptanmıştır. Son sınıf öğrencisi öğretmen adaylarına göre mezun olan adayların daha çok umutsuzluk yaşadığını ve daha önce KPSS'ye giren adayların henüz sınava girmemiş olanlara göre daha fazla kaygı ve umutsuzluk yaşadığı belirlenmiştir. Ayrıca üniversitede verilen formasyon derslerinin KPSS'ye katkısı olmadığını düşünen adayların

daha çok durumluk ve sürekli kaygıyla umutsuzluk yaşadığı ifade edilmiştir (<http://haber.mynet.com/26/11/2006>).

Çetintürk`ün (2001) normal ve yatılı ilköğretim okullarının ikinci kademesindeki toplam 986 öğrencinin, depresyon ve umutsuzluk düzeylerini karşılaştırdığı çalışmada, depresyon ve umutsuzluk düzeyleri arasında olumlu yönde ilişki saptanmış, öğrencilerin depresyon düzeyinin yükselmesiyle umutsuzluk düzeyi de yükselmiştir. Yatılı ilköğretim öğrencilerin umutsuzluk düzeyi, normal ilköğretim öğrencilerinden yüksek çıkmış, anne babanın eğitim düzeyi ve gelir seviyesinin düşmesi umutsuzluk düzeylerini yükselttiği ifade edilmiştir.

Emresoy ve arkadaşları (2005), üniversitelerde akademik stres altında bulunan öğrencilerin depresyon ve kaygı semptomlarındaki ortak değişkenleri bulmaya çalışmışlardır. Araştırmacılar, saygın bir kariyer elde etmek için bilimsel incelemelerinde çalışan öğrencilerin, kaygı ve depresyon semptomlarının belirgin şekilde, otomatik negatif düşünce ve umutluk ile bağlantılı olduğu belirtmişlerdir.

O'Connor, Connery, Cheyne (2000) intihara teşebbüs etmiş 20 hastayla, kontrol altında bulunan 20 hastanın gelecek yaşantısı, bilişsel zayıflığı ve umutsuzlukları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmasında, intihara girişenlerin depresyon, umutsuzluk ve olumsuz bilişsel stillerinin ölçümleri, kontrol grubundan farklı olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacılar, olumlu gelecek düşüncesini, depresyonu ve olumsuz bilişsel stilleri, umutsuzluk değişkeni ile açıklamıştır. Olumsuz bilişsel stilin, umutsuzluk ve depresyonla ilişkili olduğu belirtilmiş ve gelecekle ilgili düşüncenin depresyondan bağımsız bir şekilde umutsuzluğu etkilediği fakat bilişsel zayıflıkla bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır.

Palmeri ve Connelly (2005), daha önce intihara girişmiş depresyondaki mahkumlar ile intihar girişiminde bulunmamış mahkumları karşılaştırma çalışmasında, intihar girişmiş mahkumların umutsuzluk, depresyon ve intihar düşünce düzeylerinin, intihara girişmemiş mahkumlara göre belirgin şekilde yüksek olduklarını bulmuşlardır.

Schotte ve Clum (1982), stres, problem çözme yeteneği, umutsuzluk arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmasında, yüksek düzeyde stresle karşılaşıldığında ve problem çözme yeteneğinin başarısızlığında, yüksek düzeyde umutsuzluk ve depresyon sergilendiğini belirtmiştir (Emresoy ve ark. 2005, s.124).

Joiner ve arkadaşları (2005), 169 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında, umutsuzluğun depresif semptomlarda ve birey-içi stres oluşumunda artışa neden olduğu bildirmişlerdir.

Shiomi (1995), Japonya`da öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada, umutsuzluğu öğrenme motivasyonunu ve okul aktivitelerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Kashani,

Reid, ve Rosenberg de(1989), umutsuzluğun okulda ki fonksiyonel ve performans problemleriyle bağlantılı olduğunu ifade etmişlerdir (Wisneski, 2000, s.15).

Poch ve diğerleri (2004) İspanya'nın farklı üniversite ve bölümlerinde eğitim gören, toplam 1277 birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin umutsuzluklarını incelemişlerdir. Araştırmada öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin sınıfları, bölümleri ve üniversiteleri arasında fark olmadığını belirtmişlerdir. Depresyonun gözlemlenmediği fakat umutsuzluğun yüksek çıktığı konular; aileleriyle ve arkadaşlarıyla ilişkilerinden, boş zamanlarından, üniversitede almış oldukları eğitimden, duygularını ifade etmeden, başkalarıyla iletişimlerinden, çalışma yükümlülüklerinden, sosyal ilişkileri başlatmak ve yürütmek için yeteneklerinden, başkalarından aldıkları duygusal destekten, sosyal aktivite ve yükümlülüklerinden memnun olmayanlar oluşturmaktadır. Diğer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da umutsuzlukla, depresyon ve intiharla düşüncesi arasındaki ilişki açık bir şekilde görülmüştür.

Hung Kuo ve arkadaşları (2004), ortak özellik gösteren 3000'den fazla katılımcıyla gerçekleştirdikleri boylamsal çalışmasında, umutsuzluğun, intihara eğilimli davranışın belirleyiciliğini inceleyerek, umutsuzluk ile intihar arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu ve depresyonla intihar davranışlarından daha belirgin olduğunu bulmuşlardır. Sonuç olarak, umutsuzluğun intiharı, intihar düşüncesini ve girişimini tamamlayan bir risk faktörü olduğu ifade edilmiştir.

Rutter ve Behrendt (2004) ergenler intihar düşüncesini, davranışını ve girişimini inceleyen araştırmasını 50 kız, 50 erkek olmak üzere toplam 100 gerçekleştirerek, intihar riski içeren önemli dört psikolojik faktör bulmuşlardır. Bu dört önemli psikolojik faktör; umutsuzluk, düşmanlık, olumsuz kendilik kavramı ve dışlanma (sosyal desteğin olmaması) ergenin intihar riskini belirgin hale getirmektedir.

Leo Marai (2004), 45 Fijili çalışanlarla, 95 Papua Yeni Gine'li 95 üniversite öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluklarını düzeylerini karşılaştırmıştır. Leo Marai incelemesince, sosyal değişimin olduğu Havai gibi Güney Pasifik ülkelerindeki kaygı ve umutsuzluğun yıkıcı semptomlarını, karşılaştırdığı gruplar arasında görülmediği ifade edilmiştir. Yapılan t testi sonucunda umutsuzluk ile kaygı arasında olumlu bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir.

Butterworth ve arkadaşları (2006), Avustralya'da sosyal destek yardımı alanların sık bir şekilde kendilerini umutsuz, değersizlik hissettikleri ve yaşamlarından memnun olmadıklarını saptamışlardır. Araştırmada, sosyal destek yardımı alanların arasında önemli farklılıkların olduğu ifade edilmiştir.

Morano ve Cisler (1993), intihar girişiminde bulunan ve bulunmayan ergenlerle yaptıkları çalışmada, intihar girişiminde bulunan ergenlerin daha çok umutsuz oldukları ve ciddi intihar vakalarında düşük aile desteği ve umutsuzluğun intihar artırıcı etmenler olarak bulunmuşlardır (Tümkiye, 2005, s.447).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİSE VE ÜNİVERSİTEDE TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN KAYGI VE UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İkinci Dünya Savaşından sonra turizm, dünya ekonomisinde en hızlı gelişen ve genişleyen sektörlerden biri haline gelmiş (Ünlüöner, 2004, s.110; Çımat ve Bahar, s. 2,) ve Dünya dış ticareti içinde parasal değer olarak petrolden sonra ikinci sırada yer almayı başarmıştır (Algan, 1995). Dünya Turizm Örgütü (WTO) tahminlerine göre de Dünya genelinde 2020 yılı itibariyle, uluslararası turizme katılan kişi sayısı 1,6 milyara ve uluslararası turizm gelirlerinin büyüklüğü ise 2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir (Demirkol ve Pelit, 2002, s. 125).

Türkiye son yıllarda çeşitli ülkelerde meydana olumsuzluklara rağmen dünyanın önemli destinasyon merkezleri içersinde yer almaktadır. Fakat araştırmacılar ve akademisyenler Türkiye'nin sahip olduğu kaynaklardan dolayı turizm sektöründe daha da ileride olması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Ülkeler açısından son derece önemli bir sektör olan turizmin başarısında sadece doğal kaynaklar ve kültür yeterli olmayıp, emek yoğun özelliğinden dolayı içinde yaşadığımız siberetik çağa rağmen insan faktörü başrol oynamaktadır. Ağır rekabet koşullarının hüküm sürdüğü turizm pazarında Türkiye'nin rekabet gücünü arttırması, fiyat ve fiyat dışı unsurlara bağlı olarak rekabete girişmesi, modern turizm anlayışının gerektirdiği hizmet kalitesinin sağlanması ve turist ile turiste hizmet edenler arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve kaliteli olarak gerçekleştirilmesi zorunluluğu büyük ölçüde sektörde istihdam edilen işgücünün meslekî ve teknik eğitim düzeylerinin yüksek olmasına kısaca kalifiye işgörene bağlıdır (Timur, 1992, s.47).

Uluslararası turizm pazarından daha fazla pay almak isteyen ülkeler, insan kaynağına yatırım yapılmadığı sürece fiziksel ve teknolojik donanımın ve ekonomik gelişmelerin hizmet

kalitesinin arttırılmasında ve geliştirilmesinde tek başına önem ifade etmemektedir. (Seymen, 2002, s.17)

Turizm işletmelerini global düzeyde incelediğimizde sosyal ve psikolojik sorunların fazlaştığını görmekteyiz. İş gören devir oranlarının yüksek olması (Siu ve diğerleri, 1997; Hiemstra, 1990; Kuşlivan ve Kuşlivan, 2004), sektör çalışanlarında tükenmişlik belirtileri başlaması (Akoğlan- Kozak, 2001), iş tatminin düşük olması (Aktaş ve Ehtiyar, 1995), turizm eğitimi almış kişilerin zamanla sektörden uzaklaşması gibi olumsuz etkenler verimliliği ve hizmet kalitesini düşürerek maliyetlerini arttırmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar yaşamın holografik yapısından dolayı, bizleri zincirin ilk halkası olan turizm eğitim kurumlarındaki öğrencilere götürmüştür. Turizm eğitimi alan öğrenciler de sektörün potansiyel birer temsilcisi durumundadır. Fakat sektörün içersinde barındırdığı sorunların öğrencileri sektörden uzaklaştırdığı yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. “Bir eğitim sisteminin etkinliğinin ve kalitesinin, eğittiği kişilerin iş gücü piyasasındaki yer ve konumlarıyla ölçülmesi” (Ünlüönen 2004, s.109), turizm eğitimi veren kurumların etkinliği ve kalitesiyle beraber öğrencilerin sosyo-psikolojik durumlarını incelemeyi gerektirmektedir.

Hawthorne deneylerinden, verimli çalışmanın kaynağını mutlu çalışanın oluşturduğu kabul görmektedir. Mutluluğun kaynağını ise çalışanların umut düzeylerinin yüksekliğine paralel kaygı düzeylerinin düşüklüğü ile açıklanmaktadır. Fakat sektördeki olumsuzluklar, mesleğe atılacak olan öğrencilerde belirsizlik oluşturarak kaygıyı ve beraberinde umutsuzluk duygusunun oluşmasına da etki edebilir. Bundan dolayı bu araştırmada turizm eğitimi alan lise ve üniversitedeki öğrencilerin, umutsuzluk ve kaygı puanlarını saptayarak, çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Yurt dışında ve yurt içinde yapılan çeşitli araştırmalardan turizm sektörü çalışanlarının çeşitli olumsuzluklarla karşılaştıkları ve bu olumsuzlukların öğrencileri sektörden uzaklaştırdığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, üniversite ve lisede turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılıp incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin cinsiyet, sınıf, okul türü, okuldaki başarı durumu, anne-babanın evlilik durumu, okul arkadaşlarıyla ilişkileri, çocuk sayısı, gelir ortalaması, barınma durumu, anne-babanın eğitim düzeyleri ve çalışma durumları ile sosyal güvenceleri, almış olduğu eğitim ve meslekle ilgili tutumları gibi çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı da amaçlanmıştır.

Yaptığımız literatür taramasında, turizm öğrencilerinin psikolojik yönlerini ele alan araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmaların genelde öğrencilerin sektöre yönelik tutumlarını saptamaya ve öğrencilerin staj esnasında yaşadıkları sorunların tespitine yönelik olduğu görülmüştür. Bu bağlamda sektörün bünyesinde bulunan çeşitli sorunların yanında,

öğrencilerin psikolojik yönlerini içeren kaygı ve umutsuzluk düzeylerinin saptanması mesleki, toplumsal ve kişisel sağlık açısından önemli bir bulgu olacak ve bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacaktır.

3.2. Araştırmanın Hipotezleri

1- Turizm eğitimi alan üniversite ve lise öğrencilerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2- Birinci sınıf öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri son sınıflara göre daha düşüktür.

3- Üniversite öğrencilerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri lise öğrencilerine göre daha yüksektir.

4- Cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık vardır. Kız öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri, erkek öğrencilerden yüksektir.

5- Öğrencilerin okuldaki başarı durumuyla umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır. Başarı durumu arttıkça umutsuzluk ve kaygı düzeyleri düşecektir.

6- Öğrencilerin anne-babalarının beraberlik durumları ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Anne-babası ayrı olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri yüksektir.

7- Öğrencilerin okuldaki arkadaş ilişkileriyle umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır. Arkadaşlarıyla ilişkileri iyi olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri düşüktür.

8- Öğrencilerin ailesindeki kardeş sayısı ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır. Kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri yükselecektir.

9- Öğrencilerin ailesinin gelir düzeyi ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır; ailenin gelir düzeyi düştükçe öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri yükselecektir.

10- Öğrencilerin kaldıkları yer ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında ilişki vardır.

11- Öğrencilerin anne-babanın eğitim düzeyi ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır. Ailenin eğitim düzeyi düştükçe umutsuzluk ve kaygı düzeyleri yükselecektir.

12- Öğrencilerin anne-babası hayatta olanların umutsuzluk ve kaygı düzeyleri daha düşüktür.

13- Herhangi bir sosyal güvenlik sistemine sahip olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri daha düşüktür.

14- Anne-babası çalışan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri daha düşüktür.

15- Aldıkları eğitimden memnun olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri düşüktür.

3.3. Araştırmanın Varsayımlar (Sayıtlar) Ve Sınırları

- Örneklem grubuna uygulanan anketin güvenilir ve geçerli olduğu;
- Uygulanan istatistik değerlendirmelerin geçerli olduğu;
- Öğrencilerin objektif ve gerçekçi bir şekilde anket sorularını cevapladıkları kabul edilmektedir.

Araştırma, Antalya ilinde MEB bağlı Antalya Barosu Anadolu Meslek ve Kız Meslek Lisesinin Ağırlama Gıda Teknolojisi bölümü 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri, Antalya Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Lisesi 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri ve Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun konaklama ve seyahat bölümü son sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

Öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyine etki eden bağımsız değişkenler, sosyo demografik veriler ile öğrencilerin eğitim kurumu ve mesleğine yönelik tutumları belirlemeye yönelik veriler ile sınırlandırılmıştır.

3.4. Araştırmanın Modeli

Araştırma üniversitede ve lisede turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerini karşılaştırmayı ve demografik değişkenlerle almış oldukları eğitime yönelik tutumlarının farklılık oluşturup oluşturmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle betimsel istatistik yöntemi kullanılmıştır. Betimsel istatistik yöntemi, bir örneklem üzerinde ya da ulaşılabilen durumlarda evrenin tamamından gözlem yaparak elde edilen verileri kullanarak araştırmaya katılan bireylerin ya da objelerin özelliklerini betimlemeyi amaçlayan süreçtir (Büyüköztürk, 2002, s.5; Kalaycı, 2006, s.51).

Çalışma evreninde yer alan öğrenciler olasılıklı örnekleme yöntemi içerisinde yer alan zümrelere göre örneklem yöntemi uygulanarak örneklem oluşturulmuştur. Zümrelere göre örneklemede her zümreden basit tesadüfi örnekleme yoluyla örneklem seçilerek oluşur. Zümrelere göre örneklem, örnekleme hatası en düşük örnekleme yöntemidir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s.40).

3.5. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini, T.C. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarındaki liselerde ve YÖK'e bağlı üniversitelerde turizm eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise Antalya ilinde bulunan Antalya Barosu Anadolu Meslek Ve Kız Meslek Lisesi Ağırlama Gıda Teknolojisi bölümü 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri, Antalya Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Lisesi 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileriyle Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunun konaklama ve seyahat bölümü son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme giren öğrencilerin eğitim kurumları ve cinsiyetlerine göre dağılımları tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Örnekleme Giren Öğrencilerin Eğitim Kurumuna Göre Dağılımı

Cinsiyet	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	82	% 39	161	% 57	243	% 49
Erkek	130	% 61	123	% 43	253	% 51
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırmada;

- Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini saptamak için Seber (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilen Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ), (Ek-1)
- Durumluk ve Sürekli Kaygı düzeylerini belirlemek için, Öner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye çevrilen Durumluk -Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory -STAI) (Ek-2) (Ek-3)

- Sosyo demografik özellikleri belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu (Ek-4) ile almış oldukları eğitim ve meslekleriyle ilgili tutumlarını belirlemeye yönelik (Ek-5) veri toplama araçları kullanılmıştır.

3.6.1. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) (The Hopelessness Scale, BHS)

Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin (BUÖ) niteliği, ergen ve yetişkinlerde uygulanabilen özelliğiyle, bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini değerlendiren bir ölçektir. Ölçek 11 doğru, 9 yanlış önermeden oluşan toplam 20 maddelik, kendi kendine yanıtlanmakta (Self report) olan bir ölçektir. (Bkz. Ek-1) Anahtara uyumlu her yanıt için 1 puan, uyumsuz her yanıt için ise 0 puan verilmektedir. Elde edilen aritmetik toplam "Umutsuzluk puanı" olarak kabul edilmiştir. Puanların olası değişkenliği 0 ile 20 arasındadır. Ölçek "gelecek ile ilgili duygular "güdü kaybı" ve "geleceğe ilişkin belirtiler" olmak üzere 3 faktörü içermektedir. (1., 6., 13., 15., 19., önermeler gelecek ile ilgili duyguları, 2., 3., 9., 11., 12., 16., 17., 20., önermeler motivasyon kaybını (güdü kaybı), 4., 7., 8., 14., 18., önermelerde gelecek ile ilgili beklentileri ifade etmektedir.) (Seber ve ark., 1993, s.141).

Beck, Lester ve Trexler "Karamsarlığın Ölçümü" adlı çalışmalarını ile yaygın ve ciddi piskopatolojik bir belirti olan umutsuzluğu belirleyen "Umutsuzluk Ölçeği"ni 1974 yılında geliştirmişlerdir. Beck ve arkadaşları ölçeği geliştirirken iki tür kaynaktan yararlanmışlardır. Bunlar:

- 1) Gelecekle ilgili tutumlar çizelgesi
- 2) Klinikçilerin kaydettiği psikiyatrik hastaların kötümserlik ifadeleridir.

Seçilen ifadeler açıklık ve içerik yönünden klinikçiler tarafından incelenmiş; ayrıca tesadüfi olarak seçilmiş depresif olmayan hasta örneklemelerine uygulanmıştır. Bu kaynaktan edinilen bilgiler ışığında gerekli görülen kavram ve kelimeler üzerinde düzenleme yapılarak, ölçek çalışması tamamlanmıştır (Öner, 1997, s.306).

3.6.2. Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Türkçe'ye Çeviri İşlemi

Ölçek 1991 yılında Seber tarafından Türkçe'ye çevrilerek üzerinde ilk çalışma yapılmıştır (Durak, 1994, s.4). Çeviri çalışması; umutsuzluk ölçeğinin, İngilizce formu psikoloji ve psikiyatri alanında çalışan İngilizce eğitim görmüş üç uzmana verilerek Türkçe'ye çevirisi yaptırıldıktan sonra İngilizce'de eğitim veren bir başka uzmandan bu üç değişik çevirinin değerlendirilmesi istenmiştir. Bu uzmanın önerileri doğrultusunda ölçeğin her bir maddesini en iyi temsil eden çeviri seçilmiştir. Son aşamada Türkçe ve İngilizce

dillerinde yeterliliği kabul edilen bir başka yabancı uzmanın önerileri alınarak ölçeğin son çevirisi orijinal diline uygunluğu ve toplumumuzca anlaşılabilirliği kontrol edilerek çeviriye son şekli verilmiştir (Öner, 1997, s. 306).

3.6.3. Beck Umutsuzluk Ölçeğinin (BUÖ) Uygulanması Ve Yorumlanması

Uygulanışı: Bireylerin kendi kendilerine cevaplandırabilecekleri uygulanışı kolay bir ölçektir.

Yönergesi : Formun başında nasıl yanıtlanacağı ile ilgili bilgi vardır.

Yanıtlanması: Bireyden kendisi için uygun gelen ifadeleri “evet”, uygun olmayanları ise “hayır” olarak işaretlemesi istenir.

Puanlanması: Maddelerin 11 tanesinde “evet” seçeneği, 9 tanesinde ise “hayır” seçeneği 1 puan alır.

1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15. ve 19. sorularda “hayır”;

2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18. ve 20. sorulara ise “evet” yanıtı için birer puan verilir.

Puan aralığı 0-20’dir.

Yorumlanması: Alınan puanlar yüksek olduğunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu varsayılır

3.6.4. Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Güvenirliği ve Geçerliği

Seber ve arkadaşları (1993) intihar girişiminde bulunan majör depresyon ve distimik bozukluk tanıları alan toplam 37 kişilik çalışma grubu ve 70 kişiden oluşan karşılaştırma grubundan oluşan toplam 107 kişilik bir örneklem üzerinde yaptıkları umutsuzluk ölçeğinin güvenilirlik çalışmasını, iç tutarlık ve puan değişmezliği olmak üzere iki kısımda yürüttükleri çalışmada, ölçeğin iç tutarlığına ilişkin bulunan Cronbach alfa katsayısı 0.86 bulmuşlardır. Alfa katsayısının anlamlılığını saptamak amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda bu değer (p<0.001) ileri düzeyde anlamlı olduğunu belirleyerek ölçeğinin güvenilirliğini göstermiştir.

Ölçeğin iç tutarlık katsayısını Beck ve arkadaşları (1974) 0.93, Durham (1982) genel psikiyatri hastalarında 0.86, yatan suçlu psikiyatrik bozukluğu olan hastalarda ise 0.83 olarak rapor etmişlerdir (Seber ve diğerleri, 1993).

Seber ve arkadaşları (1993), ölçeğin madde korelasyonu (interkorelasyon) olguların ölçeğin her bir maddesinden aldıkları puanlar ile tüm ölçekten aldıkları toplam puan arasındaki madde-test korelasyonu katsayısı en düşük 0.076, en yüksek katsayısı ise 0.719 bulunmuştur. Ölçeğin puan değişkenliğine ilişkin analizleri, test-tekrar test yöntemi

uygulanarak yapılmıştır. (Ölçek Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinden oluşan 30 kişilik bir gruba 4 hafta ara ile iki kez uygulanmıştır.) Alınan puanlar üzerinden hesaplanan Pearson Momentler çarpımı korelasyonu ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0.737, ileri derecede anlamlı bulunmuş ve ölçeğin puan değişmezliği açısından da güvenilir olduğunu ifade edilmiştir.

Durak (1994) “Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması” 201 kişilik çalışma grubu ve 172 kişilik karşılaştırma grubu olmak üzere toplam 373 kişiyle gerçekleştirdiği çalışmada iç tutarlılığın Coefficient Alpha güvenilirlik katsayısını $\alpha=.85$ olarak bulmuştur. Aynı zamanda güvenilirlik kat sayısını iki yarım test (split-half) tekniği ile hesaplayarak tüm örneklem için $r=.85$ olduğu belirtilmiştir.

Durak (1994) ölçeğin her bir maddesinde alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki madde-test korelasyonlarını tüm örneklem üzerinden incelemiş ve en düşük korelasyon kat sayısını $r=.31$, en yüksek korelasyon katsayısını $r=.67$ bulmuştur.

Durak ve Palabıyıklıoğlu'un (1994) 201 kişiden oluşan çalışma grubu ve 172 kişiden oluşan karşılaştırma grubu olmak üzere toplam 373 kişiyle gerçekleştirdikleri “Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Geçerlik” çalışmada, faktör analizi sonucunda;

1.; 3.; 7.; 11. ve 18. maddeleri "Gelecek ile ilgili duygular ve beklentiler faktörünü”;

2.; 4.9 12.; 14.; 16; 17. ve 20. maddeleri "Motivasyon kaybı faktörünü” ;

5.; 6.; 8.; 10.; 13;15.; 19. maddeleri ise "Umut faktörünü” oluşturan 3 faktörlü yapı bulunmuştur.

Durak ve Palabıyıklıoğlu (1994) her bir faktörün güvenilirlik katsayıları hesaplamış, "Gelecek ile ilgili duygular ve beklentiler" faktörü için coefficient alpha Güvenirlilik katsayısı $\alpha=.78$, "Motivasyon kaybı" faktörü için $\alpha=.72$ ve "Umut" faktörü için $\alpha=.72$ olarak bulunmuş ve bu üç faktör arasındaki korelasyonlar ise 48 ile .59 ($P < .001$) arasında değiştiğini bildirmiştir.

Öner ölçeğin güvenilirliğine dair, Kuder Richardson güvenilirliğinin K R20 formülüyle hesaplanan katsayı .86 olduğunu belirtmiş, madde-toplam korelasyon katsayılarının .07 ile .76 ($p < 0.01$) çıktığını bildirmiştir (Öner, 1997, s. 307).

Seber ve arkadaşları (1993) “Umutsuzluk Ölçeğinin” geçerlik çalışması yapı (construction) ve uyum (concurrent) geçerliliği açısından incelemişlerdir.

Yapı geçerliliğinde umutsuzluk ölçeğinin gruplara uygulanması sonucu (hasta grubu ve kontrol grubu) puan ortalamaları arasındaki farkın önemliliği student-t testi ile sınıanmış ve her iki grubun puan ortalamaları önemli düzeyde farklı bulunmuştur. ($t=12.49$, $p < 0.001$). Bu anlamlı farkın umutsuzluk ölçeğinin bu iki grubu birbirinden anlamlı düzeyde ayırdığı ifade edilmiştir.

Uyum geçerliliğinde hasta grubunu oluşturan olguların geçerlik ölçütleri olarak alınan umutsuzluk ölçeği ve BDÖ'den (Beck Depresyon Ölçeği) aldıkları puanlar üzerinden Pearson Moment tekniği ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0.651 ($p < 0.001$), umutsuzluk ölçeği ve RBSÖ'den (Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği) aldıkları puanların katsayısı 0.558 ($p < 0.001$) olarak bulunmuştur. Puanların birbiri ile anlamlı düzeyde ilişkili olmasından dolayı, umutsuzluk ölçeğinin uyum geçerliğinin yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Öner ölçeğinin yapı geçerliliğinde; depresif hasta ve kontrol gruplarının ortalama umutsuzluk puanları arasında yüksek ve anlamlı fark bulunduğunu belirtmiş, ölçüt-bağımlı geçerliliğe dair de, Beck depresyon puanları ile umutsuzluk puanları arasında .65 düzeyinde anlamlı ilişki bulunduğunu bildirmiştir (Öner, 1997, s.307).

3.6.5. Durumluk -Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory - STAI)

Durumluk ve sürekli kaygı seviyelerini ayrı ayrı saptamak amacıyla Spielberger ve arkadaşları tarafından (1970) İngilizce olarak hazırlanmış ve geliştirilmiş olan Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, Spielberger'in iki faktörlü kaygı kuramından kaynaklanmıştır. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri kısa ifadelerden oluşan bir öz-değerlendirme (self-evaluation) anketidir. Ölçek Öner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye adapte edilmiştir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005).

Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri toplam kırk maddeden oluşan iki ayrı ölçekten oluşmaktadır. Durumluk Kaygı Ölçeği bireyin belirli bir anda ve belirli koşullarda kendini nasıl hissettiğini betimlemesini; içinde bulunduğu duruma ilişkin duygularını dikkate alarak cevaplanmasını gerektirir. Sürekli Kaygı Ölçeği, bireyin genellikle kendini nasıl hissettiğini betimlenmesini gerektirir (Öner ve Compte 1983, s.2).

3.6.6. Durumluk -Sürekli Kaygı Envanteri Türkçe'ye Çeviri İşlemi

Ölçek Öner ve Le Compte tarafından Türkçe'ye adapte edilmiştir. (Çakmak ve Hevedanlı, 2005) "İngilizce'yi iyi bilen iki psikolog öğretim üyesi birbirinden bağımsız olarak, ölçek maddelerini Türkçe'ye çevirtirilip bir araya getirilmiş ve çeviride farklılıklar bulunan maddeler üzerinde tartışarak ortak ifadeye birleşmişlerdir. Türkçe'ye çevrilen form, iyi İngilizce bilen iki psikoloji öğrencisine ve bir öğretim üyesine verilip İngilizce'ye çevirisi yaptırılmıştır. Ölçekler İngilizce formlarıyla karşılaştırılmış tam olarak aslına uymayan ifadelerin Türkçe'ye uymayan ifadeleri düzeltilip değiştirilmiştir. Türkçe maddeler İngilizce

bilen bir başka grup tarafından özgün diline çevrilmiş, işlem tüm maddelerin geri-çevirisinde istenilen düzeye gelinceye kadar devam etmiştir. Türkçe karşılığı olmayan maddeler için linguist ve psikolinguist dil bilimi uzmanlarına danışılarak son haline getirilmiştir” (Öner, 1997, s.369).

3.6.7. Durumluk -Sürekli Kaygı Envanterinin (STAI) Uygulanması

Uygulanması kolay bir envanter olup öz-değerlendirme içerir. Öncelikle Durumluk Kaygı Ölçeğinden başlanır. Her biri yirmişer maddeden oluşan toplam kırk sorudan oluşmaktadır. Durumluk Kaygı Envanterinde (STAI) ifade edilen duygu ya da davranışların yaşantı derecesine göre (1) hiç, (2) biraz, (3) çok, (4) tamamıyla şıklarından birinin işaretlenmesiyle cevaplandırılır. Sürekli Kaygı Ölçeğinin yanıtlanmasında ise, maddelerin ifade ettiği duygu, düşünce ya da davranışların sıklık derecesine göre (1) hemen hemen hiçbir zaman, (2) bazen, (3) çok zaman, (4) her zaman şıklarından birinin seçilmesiyle cevaplandırılır. (Bkz. Ek 2-3)

3.6.8. Durumluk -Sürekli Kaygı Envanterinin (STAI) Puanlanması ve Yorumlanması

Ölçeklerde iki türlü ifade bulunur. Bunlara (1) doğrudan yada düz (direct) ve (2) tersine dönmüş (reverse) ifadelerdir. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları; tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getirir. İkinci tür ifadeler puanlanırken 1 ağırlık değerinde olanlar 4 ‘e, 4 ağırlık değerinde olanlar ise 1’e dönüşür. Doğrudan ifadelerde 4 değerindeki cevaplar kaygının yüksek olduğunu gösterir. Tersine dönmüş ifadelerde ise 1 değerindeki cevaplar yüksek kaygıyı, 4 değerindekiler düşük kaygıyı gösterir. “Huzursuzum” ifadesi doğrudan, “kendimi sakin hissediyorum” ifadesi de tersine dönmüş ifadelerle örnek olarak gösterilebilir. Bu durumda “huzursuzum” ifadesi için 4 ağırlıklı bir seçenek, “kendimi sakin hissediyorum” ifadesi için 1 ağırlıklı seçenek işaretlenmişse bu cevaplar yüksek kaygıyı yansıtmış olur.

Durumluk kaygı ölçeğinde on tane tersine dönmüş ifade vardır. Bunlar 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20. maddelerdir. Sürekli kaygı ölçeğinde ise tersine dönmüş ifadelerin sayısı yedidir ve bunlar 21, 26, 27, 30, 33, 36 ve 39. maddeleri oluşturur.

Puanlama, doğrudan (direct) ve tersine dönmüş (reverse) ifadelerin her biri için iki ayrı anahtar hazırlanır. Bir anahtarla doğrudan ifadelerin, ikinci anahtarla tersine dönmüş ifadelerin toplam ağırlıkları hesaplanır. Doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlıklı puandan ters ifadelerin toplam ağırlıklı puanı çıkarılır. Bu sayıya önceden tespit edilmiş ve değişmeyen bir değer eklenir. Durumluk kaygı ölçeği için bu değişmeyen değer 50, Sürekli kaygı ölçeği için ise 35' dir En son elde edilen değer bireyin kaygı puanıdır.

Yorumlanması, her iki ölçekten elde edilen puanlar kuramsal olarak 20 ile 80 arasında değişir. Büyük puan yüksek kaygı seviyesini, küçük puan düşük kaygı seviyesini ifade eder. Puanlar yüzdelik sırasına göre yorumlanırken de aynı durum geçerlidir. Yani düşük yüzdelik sıra (1, 5, 10) kaygının az olduğunu gösterir. Uygulamalarda belirlenen ortalama puan seviyesi 36 ile 41 arasında değişmektedir (Öner ve Compte, 1983, s. 4).

3.6.9. Durumluk -Sürekli Kaygı Envanterinin (STAI) Güvenirliği ve Geçerliği

Test-tekrartest Güvenirliği: Test-tekrartest değişmezlik katsayıları, Pearson Momentler Çarpımı korelasyonuyla hesaplanarak Sürekli Kaygı Ölçeği için .73 ile .86, Durumluk Kaygı Ölçeği için .16 ile .54 arasında bulunmuştur.

Kuder-Richardson (Alpha) Güvenirliği: Alfa korelasyonları ile hesaplanan iç tutarlılık ve test homojenliğini yansıtan katsayılar Durumluk Kaygı için .83 ile .92, Sürekli Kaygı için .86 ile .92 bulunmuştur.

Madde-toplam Puan Güvenirliği: Durumluk Kaygı ölçeğinin lise öğrencilerine uygulanması sonucunda medyan madde-toplam puan güvenirligi .55, üniversite birinci sınıf öğrencilerine uygulandığında .45; üniversitenin diğer sınıflarına uygulandığında .55 olarak saptanmıştır. Sürekli Kaygı Ölçeği aynı gruplara uygulanması sonucunda medyan madde-toplam puan güvenirligi lise öğrencileri için .54; üniversite birinci sınıf öğrencileri için .46; üniversitenin diğer sınıfları için .53 bulunmuştur (Öner, 1997, s. 368).

Yapı yada Deneysel Kavram (construct) Geçerliği: Bunun için, önce üniversite öğrencilerinin normal koşullarda ve sonra önemli bir dersin dönem sınavı öncesi Durumluk Kaygı Ölçeği doldurtturulmuş ve puanlar karşılaştırılmıştır. Sınav koşullu puanların normal koşullardan çok yüksek olduğu saptanarak kuramsal beklentiler desteklenmiştir.

Ölçüt-bağımlı Geçerlik: Sürekli Kaygı ölçeğinin geçerliliği için, 126 kız v 80 erkek üniversite öğrencisi ile 66 psikiyatrik hastadan oluşan üç gruba Sürekli Kaygı ölçeği ile IPAT Kaygı Ölçeği, Taylor Açık Kaygı Ölçeği ve Duygu Sıfat Listesi uygulanarak ölçekler arası korelasyonlar hesaplanmıştır. Sürekli kaygı ölçeği ile diğer kaygı ölçekleri arasında

korelasyon kat sayısı kız öğrenciler için .52 ile .80; erkek öğrenciler için .58 ile .79; hasta grubu için ise .77 ile .84 arasında bulunmuştur (Öner, 1997, s.368).

3.6.10. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenlerine ait bilgileri içeren anket formudur. Öğrencilerin cinsiyeti, sınıfları, okul türleri, okuldaki başarı durumları, anne-babanın evlilik durumları, okul arkadaşlarıyla ilişkileri, çocuk sayısı, gelir ortalaması, barınma durumu, doğduğu yer, anne-babanın eğitim düzeyleri ve çalışma durumları ile sosyal güvencelerini belirlemeye yönelik soruları içermektedir. Ayrıca öğrencilerin almış oldukları eğitim memnuniyetiyle birlikte mesleklerine ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.7. Uygulama ve Verilerin Analizi

Öncelikle araştırmada veri toplama araçlarıyla toplanan değişkenlerin araştırma grubunun özelliklerine göre betimleyici frekans ve yüzde tabloları çıkarılmıştır. Daha sonra da üniversite ve lise öğrencilerinin umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı puanları ayrı ayrı hesaplanmış ve aşağıda belirtilen istatistiksel analizler SPSS 13.0 (The Statistical Program for Social Science) istatistik paket programında uygulanmıştır.

Umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı arasındaki ilişki; eğer varsa ilişkinin şiddeti ve yönü Pearson Korelasyonu (Simple/ Bivariate Correlation: Pearson Correlation Coefficient) ile elde edilmiştir.

İki grup arasındaki farkları incelemek için t testi (Independent Samples t Test) uygulanmıştır. Uygulanan t testinde varyansların eşit olup olmadığını belirlemek için Levene testi kullanılmıştır.

İkiden fazla grubu karşılaştırmak için varyans analizi (one-way Anova) uygulanmıştır. Bu analiz ile karşılaştırma yapılan gruplar arasında her hangi bir farklılığın olup olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen farklılığın hangi grup veya gruptan kaynaklandığını belirlemek için post hoc analizinden scheffe testi uygulanmıştır. Varyansların eşit olmadığı durumlarda ise tamhanes's 12 testine tabi tutulmuştur.

3.8. Bulgular

Öncelikle araştırmaya katılan öğrencilerin ve ailelerinin demografik bulgularına yer verilmiştir. Ardından öğrencilerin almış oldukları eğitime yönelik tutumlarının bulgularına değinilmiştir. Son bulgular bölümünde ise umutsuzluk ölçeği ile durumluk-sürekli kaygı ölçeklerinden elde edilen puanların arasındaki ilişkiler, eğitim gruplarına göre dağılımı ve öne sürülen hipotezlerin denenmesi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorum ve öneriler yer almaktadır.

3.8. 1. Örneklemin Demografik Özellikleriyle İlgili Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin (cinsiyet, eğitim kurumuna göre dağılımı, okuldaki başarı durumları, arkadaşlarıyla olan ilişkileri, üniversiteye gelen öğrencilerin liselere göre dağılımı, kardeş sayısı, ailelerinin gelir ortalaması, barınma durumları, sosyal güvenceleri, anne-babalarının hayatta olma, beraberlik, eğitim memnuniyetleri, turizm sektöründe çalışma istekleri) bulgular ve açıklamalar yer almaktadır.

Tablo 3.2. Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%
Kız	82	% 39	161	% 57	243	% 49
Erkek	130	% 61	123	% 43	253	% 51
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere örnekleme oluşturan öğrencilerin yaklaşık yarısını kız (% 49), yarısını erkek öğrenciler (%51) oluşturmaktadır. Eğitim kurumlarına göre incelendiğinde, erkek öğrencilerin üniversite örnekleme içerisinde büyük çoğunluğu oluşturduğu (%61), lise örnekleme içerisinde de çoğunluğu kız öğrencilerin (% 57) oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Öğrencilerin Okuldaki Başarı Durumu ve Arkadaşları ile Olan İlişkilerini Değerlendirmeleri

Öğrencilerin Okuldaki Başarı Durumunu Değerlendirmeleri

	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	20	% 9	12	% 4	32	% 6
İyi	91	% 43	127	% 45	218	% 44
Orta	74	% 35	128	% 45	202	% 41
Düşük	27	% 13	17	% 6	44	% 9
Toplam	212	% 9	284	% 100	496	% 100

Öğrencilerin Arkadaşlarıyla Olan İlişkilerini Değerlendirmeleri						
	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	48	% 23	120	% 42	168	% 34
İyi	117	% 55	118	% 42	235	% 47
Yetersiz	47	% 22	46	% 16	93	% 19
Toplam	212	%100	284	% 100	496	% 100

Tablo 3.3 incelendiğinde, öğrencilerin genel olarak %44'ü okuldaki başarı durumlarını iyi olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Fakat üniversite öğrencilerinde başarı durumlarını düşük olarak değerlendiren öğrenci oranı, liseye göre daha fazla olurken, başarı durumlarını çok iyi değerlendirenlerin de oranı da daha yüksektir. Öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerine bakıldığında %81'i iyi ve çok iyi, % 19'u yetersiz olarak değerlendirmiştir. Üniversite öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri ile lise öğrencileri arkadaşlık ilişkilerinde benzer sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkileri yetersiz düzeyde olması sosyal ilişkilerinde çeşitli sorunların olduğu ihtimalini ortaya koymaktadır.

Tablo 3. 4. Üniversite Öğrencilerinin Üniversiteye Geldikleri Lise Açısından Dağılımı

	N	%
Düz lise	24	% 11
Anadolu Lisesi	10	% 5
Anadolu Meslek Turizm Lisesi	167	% 79
Diğer	11	% 5
Toplam	212	% 100

Tablo 3.4. bulgular incelendiğinde üniversiteye gelen öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%79) Anadolu Meslek Turizm lisesi çıkışlıdır. İkinci % 11'lik oranla düz lise çıkışlı öğrenciler yer almaktadır.

Tablo 3.5. Öğrencilerin Diğer Demografik Bulguları

Kardeş Sayısı						
Üniversite Öğrencileri	Lise Öğrencileri		Genel			
	N	%	N	%	N	%

Tek	23	% 11	29	% 10	52	% 9
2-4 Arası	170	% 80	225	% 79	395	% 81
4'ten fazla	19	% 9	30	% 11	49	% 10
Toplam	212	% 100	284	100%	496	100%
Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Ortalaması						
	N	%	N	%	N	%
350-500 YTL(248-355 \$)	17	% 8,0	49	17,30%	66	% 13
501-750 YTL (356-531 \$)	53	% 25,0	83	29,20%	136	% 27
751-1000 YTL(532-709 \$)	57	% 26,9	96	33,80%	153	% 32
1000`den Yukarı (710 \$ ve üzeri)	85	% 40,1	56	19,70%	141	% 28
Toplam	212	% 100	284	100%	496	% 100
Barınılan Yer						
	N	%	N	%	N	%
Ailesi Yanında	44	% 20,8	254	% 89	309	% 61
Yurt	52	% 24,5	2	% 0,70	54	%11
Arkadaşlarıyla Beraber	107	% 50,5	----	% 0	107	% 22
Sadece Anneyle	4	% 1,9	17	% 6	18	% 4
Sadece Babayla	5	% 2,4	11	% 4	8	% 2
Diğer	----	% 20,8	----	% 0	----	% 0
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100
Öğrencilerin Sosyal Güvenceleri						
	N	%	N	%	N	%
Emekli Sandığı	33	% 15,6	37	% 13	70	% 14
SSK	118	% 55,7	130	% 46	248	% 49
Bağkur	19	% 9,0	35	% 12	54	% 11
Yeşil Kart	6	% 2,8	28	% 10	34	% 7
Emekli	8	% 3,8	15	% 5	23	% 5
Yok	28	% 13,2	39	% 14	67	% 14
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100

Tablo 3.5.'de öğrencilerin % 81'i 2-4 arası kardeşe sahipken, % 9'u tek ve % 10'u da dörtten fazla kardeşe sahiptir. Bu sonuçlardan öğrencilerin büyük çoğunluğun çekirdek aileye mensup olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin genel olarak ailelerinin gelir düzeyleri incelendiğinde % 32'nin 751-1000 YTL (532-709 \$), % 28'nin 1000'den yukarı (710 \$ ve üzeri), % 27'nin 351-750 YTL (356-531 \$) ve % 13'nün ise 350-500 YTL (248-355 \$) gelire sahip oldukları görülmektedir. Fakat okul türlerine göre ailelerin gelir durumları bakıldığında üniversite öğrencilerinin ailelerinin durumlarının daha iyi olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 4.4'ten genel olarak ailelerin % 13'nün gelir düzeyinin açlık ve yoksulluk sınırının altında olduğu görülmektedir. (Açlık sınırı 586 YTL, yoksulluk sınırı 1.902 YTL, <http://www.ntvmsnbc.com>, 27/10/2006). Bu

durumdan, belirli bir gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarını üniversiteye hazırlama ve okutma imkanları olduğu sonucu çıkarılabilir.

Öğrenciler, barındıkları yer olarak incelendiklerinde; üniversite öğrencilerinin % 51'nin arkadaşlarıyla, % 25'in de yurttan, % 21'ni ailesiyle beraber kalan öğrenciler oluşturmaktadır. Üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun eğitim amaçlı olarak, ailelerinden farklı yerleşim biriminde yaşadıkları söylenebilir. Lise öğrencilerinin ise hemen hemen tamamı (% 99,3) aileleriyle beraber yaşayanlar oluşturmaktadır.

Tablo 3.5.'te öğrencilerin sosyal güvencelerine bakıldığında benzer dağılımlar gösterdiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin % 49'u SSK, % 14'ün Emekli Sandığı, % 11'in Bağkur, % 7'nin Yeşil Kart sosyal güvenceye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Hiçbir sosyal güvencesi olmayan öğrencilerin oranı ise % 14'tür. Bu oran öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerinin düşük olanlarıyla paralellik göstermektedir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin Anne-Babalarıyla İlgili Demografik Dağılımları

Annenin Eğitim Düzeyi						
	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%
Okur-yazar değil	2	% 1	8	% 3	10	% 2
Okur-yazar	5	% 2	2	% 1	7	% 1
İlkokul mezunu	112	% 54	172	% 60	284	% 57
Ortaokul mezunu	24	% 11	31	% 11	55	% 11
Lise mezunu	49	% 23	58	% 20	107	% 22
Üniversite mezunu	20	% 9	13	% 5	33	% 7
Toplam	212	% 100	284	% 100	487	% 100
Babanın Eğitim Düzeyi						
	N	%	N	%	N	%
Okur-yazar değil	2	% 1	2	% 1	4	% 1
Okur-yazar	2	% 1	2	% 1	4	% 1
İlkokul mezunu	71	% 33	136	% 48	207	% 41
Ortaokul mezunu	42	% 20	49	% 17	91	% 18

Lise mezunu	64	% 30	75	% 26	149	% 29
Üniversite mezunu	31	% 15	20	% 7	51	% 10
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100
Anne-Baba Ayrı mı?						
	N	%	N	%	N	%
Evet	30	% 14	33	% 12	63	% 13
Hayır	182	% 85	251	% 88	433	% 87
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100
Anne Hayatta mı?						
	N	%	N	%	N	%
Evet	202	% 95	276	% 97	478	% 96
Hayır	10	% 5	8	% 3	18	% 4
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100
Baba Hayatta mı?						
	N	%	N	%	N	%
Evet	194	% 92	270	% 95	464	% 94
Hayır	18	% 8	14	% 5	32	% 6
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100
Anne Çalışıyor						
	N	%	N	%	N	%
Evet	58	% 27	67	% 24	125	% 25
Hayır	154	% 73	217	% 76	371	% 75
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100
Baba Çalışıyor						
	N	%	N	%	N	%
Evet	165	% 78	251	% 88	416	% 84
Hayır	47	% 22	33	% 12	80	% 16
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100

Tablo 3.6.'da lise ve üniversite öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde benzer özellikler göstermektedir. Her iki öğrenci grubunun annelerinin eğitim düzeyinin büyük çoğunluğunu % 57 ile ilkökul, % 22'ni lise, % 11'ni ortaokul, % 7'i üniversite mezunu ve % 2'ni okuma-yazma bilmeyenler oluşturmaktadır. Babalarının eğitim düzeylerinde ise farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır. Üniversite öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerinin (üniversite mezunu % 15, lise mezunu % 30, ortaokul mezunu % 20, ilkökul mezunu % 30), lise öğrencilerinin babalarından (üniversite mezunu % 7, lise mezunu % 20, ortaokul mezunu % 17 ve ilkökul mezunu % 48) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Gelir düzeyi ile beraber eğitim düzeyi ve ailede çalışanların büyük çoğunluğunun babaların oluşturması paralellik göstermektedir. Tablo 4.5'ten ayrıca babaların eğitim düzeyinin annelerin eğitim düzeyinden daha yüksek olduğu da anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin anne-baba beraberlik durumu incelendiğinde % 87'nin beraber yaşadığı, % 13'nün ise ayrı yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca örnekleme giren öğrencilerin annelerin % 96'sı, babalarının % 94'nün hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.6'da ki bulgulardan genel olarak ailede çalışanların büyük çoğunluğunun babalar (baba % 84, anne % 25) olduğu görülmektedir. Ancak öğrenci gruplarına göre bakıldığında, üniversite öğrencilerinin annelerinin, lise öğrencilerinin annelerine göre az bir farkla da olsa çalışanlar daha fazladır. Bu durum babalar düzeyinde de farklılık göstermektedir. Lise öğrencilerinin babalarının % 88'i çalışırken, üniversite öğrencilerinin babalarının % 78'i çalışmaktadır.

3.8.2. Öğrencilerin Almış Oldukları Eğitim ve Eğitim Kurumuna Yönelik Tutumlarının Bulguları

Bu bölümde lise ve üniversitede turizm eğitimi alan öğrencilerin almış oldukları eğitime yönelik görüşlerinin bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 3.7. Öğrencilerin Eğitim Kurumundan ve Eğitimden Memnuluk Durumu

	Bulduğunuz Eğitim Kurumundan ve Eğitimden Memnun musunuz?					
	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%
Evet	76	% 36	141	% 50	217	% 44
Hayır	136	% 64	143	% 50	279	% 55
Toplam	212	% 100	284	% 100	496	% 100

Tablo 3.7.'de ki bulgular incelendiğinde genel anlamda öğrencilerin yarısından fazlasının (% 55) almış oldukları eğitimden ve eğitim kurumundan memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Öğrenci gruplarına göre ele alındığında farklılaşma söz konusudur. Üniversite öğrencilerinin % 36'ı almış oldukları eğitimden ve eğitim kurumundan memnun iken bu oran lisede yükselerek % 50'e çıkmaktadır.

Tablo 3.8. Öğrencilerin Eğitim Kurumundan ve Aldıkları Eğitimden Memnun Olmama Nedenleri

	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%

Kişisel Özellikleriyle Bağdaşmadığı İçin İş Bulması Zor Olduğu İçin	37	% 27	42	% 30	79	% 28
Saygın Meslek Değil Kazancı Düşük	47	% 35	19	% 13	66	%24
Verilen Eğitim Yetersiz	117	% 87	95	% 67	212	% 77
Eğitmcilerin Yaklaşımı	107	% 79	76	% 54	183	% 66
Diğer	10	% 5	4	% 3	14	% 3

Tablo 3.8.'de genel olarak öğrencilerin % 55'in almış oldukları eğitimden ve eğitim kurumundan memnun olmadıkları saptanmış ve tablo 3.7.'de bunun nedenleri sorgulanmıştır. Verilen eğitimden ve eğitim kurumundan memnun olmama nedenleri arasında her iki grup içinde de en büyük oranı % 77'lik oranla verilen eğitimin yetersiz olması ile % 66'sını eğitmcilerin yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu oranların üniversite öğrencileri arasında daha yüksek olduğu (% 87 ile % 79) belirlenmiştir. Bu maddeleri % 28 ile kişisel özellikleriyle bağdaştıramama, % 24 turizmin saygın bir meslek olarak görülmemesi, % 14 iş bulmasının zor olduğu, %8'i kazancının düşük olması ile % 3 oranla diğer nedenler takip etmiştir.

Tablo 3.9. Öğrencilerin Buldukları Eğitim Kurumunu Seçme Nedenleri

	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%
Turizmi Sevdiği için	79	% 37	87	% 31	166	% 33
Sınavda Kazandığı İçin	95	% 45	141	% 50	236	% 48
Ailesinin İsteği	36	% 16	72	% 25	105	% 21
Başka Seçenek Bulamadığı İçin	96	% 45	32	% 11	128	% 26
Bilinçsiz Tercih	17	% 8	43	% 15	60	% 12
Öğretmenlerin Tavsiyesi	10	% 5	21	% 7	31	% 6
Geçerli Bir Meslek Olduğu İçin	54	% 26	129	% 45	183	% 37
Diğer	2	% 1	----	% 0	2	% 0,4

Tablo 3.9.'daki bulgulardan, öğrenci gruplarının buldukları eğitim kurumunu seçme nedenleri farklılık göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu sınavda bu bölümü kazandığından dolayı (%45) ve başka seçenek bulamadığını (% 45) (mecburiyetten) belirterek bu bölümü seçtiklerini ifade etmişlerdir. Fakat bu olumsuz nedenlerin yanında % 37'si olumlu neden belirterek turizmi sevdiği için seçtiğini ifade etmiştir. Lise öğrencilerinin ise % 50'si üniversite öğrencileriyle aynı görüşü beyan ederek sınavda bu bölümü kazandığından %45'i turizmi geçerli bir meslek gördüğü için ve % 30'un da turizmi sevdiğinden dolayı seçtikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 3.10. Üniversite Öğrencilerin Okumak İstedikleri Bölüm

	N	%
Eğitim Fakültesi	74	% 34
Tıp Fakültesi	55	% 26
Aynı Bölüm (Turizm)	51	% 24
İletişim Fakültesi	49	% 23
Mühendislik Fakültesi	38	% 18
Askeri Harp Akademisi	33	% 16
İ.İ.B.F.	12	% 6
Sağlık Bilimleri	1	% 0,5
Ziraat Fakültesi	1	% 0,5
Diğer	37	% 17

Tablo 3.10’da üniversite öğrencilerine tekrardan bölüm seçmek için fırsat tanınsa; % 34’ü eğitim fakültesi, % 26’ı tıp fakültesi, % 24’ü tekrardan aynı okuduğu bölümü (turizm), % 23’ü iletişim fakültesi, % 18’i mühendislik fakültesi, % 16’ı askeri harp akademisi ve % 17’i diğer bölümleri seçmek istediklerini belirtmiştir.

Tablo 3.11. Lise Öğrencilerin Okumak İstedikleri Lise Türü

	N	%
Anadolu Öğretmen Lisesi	140	% 49
Aynı Bölüm	97	% 34
Anadolu Lisesi	57	% 20
Düz Lise	46	% 16
Güzel Sanatlar Lisesi	43	% 15
Başka Bir Meslek Lisesi	20	% 7
Fen Lisesi	17	% 6
Anadolu Teknik Lise	7	% 3
Diğer	23	% 8

Tablo 3.11.’de lise öğrencilerine tekrardan okul türü seçme imkanı sunulsa öğrencilerin; en yüksek % 49’luk oranla Anadolu Öğretmen Lisesini, % 34’ü okuduğu liseyi (aynı lise), % 20’si Anadolu lisesini, % 16’sı düz liseyi, % 15’şi güzel sanatlar lisesini, %7’si başka bir meslek lisesini ve en düşük oran olan % 6’sı da fen lisesinde okumak istediğini belirtmiştir. Üniversite öğrencileriyle lise öğrencilerinin ilk tercihlerinde öğretmenlikle ilgili seçeneğin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3.12. Öğrencilerin Mezun Olduktan Sonra Yapmayı Planladıkları İşler

	Üniversite Öğrencileri		Lise Öğrencileri		Genel	
	N	%	N	%	N	%

Eğitimi Aldıkları Mesleği (Turizm) Yapmak	66	% 31,1	140	% 50,7	206	% 49
İstenilen Şartlar Olursa Turizmle Uğraşmak	109	% 51,4	106	% 37,3	215	% 43,3
Öncelikle Başka Sektörde İş Bulunmasa Turizm İle Uğraşmak	67	% 31,6	74	% 26,1	141	% 28,4
Kendi İşini Kurmak	47	% 22,7	48	% 16,9	95	% 19,2
Başka Sektörde Çalışmak	43	% 20,3	15	% 5,3	58	% 11,7
Diğer	10	% 4,7	----	% 0	10	% 2

Tablo 3.12.'de öğrencilerin mezun olduktan sonra meslekleriyle ilgili ne yapmayı planladıkları sorulduğunda öğrenci grupları arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin üniversite öğrencilerine göre mesleğine karşı daha iyimser bir tablo çizdikleri anlaşılmaktadır. Lise öğrencilerinin % 49'u eğitimini aldıkları mesleği yapmayı planlarken, üniversite öğrencilerinin ise % 31'i eğitimini almış oldukları (turizm) meslekle ilgili çalışmak istediklerini belirtmiştir.

3.8.3. Umutsuzluk Durumluk-Sürekli Kaygı ve Hipotezlerin Test Edilmesiyle İlgili Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanların dağılımı ile öne sürülen hipotezlerin test edilmesiyle ilgili bulgular yer almaktadır.

3.8.3.1. Umutsuzluk Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki

Umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi bulmak için örneklem içersinde yer alan öğrencilerin verdikleri cevaplar sonunda, her bir kavrama ait puan hesaplanmış ve bu puanlar arasında korelasyon testi uygulanarak aralarındaki ilişki aşağıda yer alan tablo 3.13.'de verilmiştir.

Tablo 3.13. Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki Korelasyon Analizi

N = 496	Sürekli Kaygı	Durumluk Kaygı	Umutsuzluk
Sürekli Kaygı	1	r= ,637(**) 0	r= ,653(**) 0
Durumluk Kaygı	r= ,637(**) 0	1	r= ,493(**) 0
Umutsuzluk	r= ,653(**) 0	r= ,493(**) 0	1

r = Korelasyon Kat Sayısı
** 0.01

Tablo 3.13.'de umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi saptamak için gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre her üç değişken arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Sürekli kaygı ile durumluk kaygı arasında ki ilişkinin $r = ,637$ $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuç sürekli kaygı ile durumluk kaygı arasında anlamlı ve doğru orantılı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Sürekli kaygı puanı arttıkça durumluk kaygı puanı da artacaktır. Determinasyon katsayısı da (r^2) 0,4058 çıkmıştır. Durumluk kaygı ölçeğindeki artışın % 40,58'si sürekli kaygı ölçeği tarafından açıklanmaktadır.

Sürekli kaygı ile umutsuzluk ölçeği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = ,653$ $p < 0,05$). Sürekli kaygı puanı artış gösterdikçe umutsuzluk ölçeği de artış gösterecektir. Hesaplanan determinasyon katsayısı (r^2) ise 0,4264 çıkmıştır.

Umutsuzluk ile durumluk kaygı arasındaki ilişkinin de ($r = ,493$ $p < 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü olduğu bulunmuştur. Determinasyon katsayısı ise 0,2430 (r^2) bulunmuştur. Bu bulgular, “umutsuzluk ile kaygı arasında ilişki vardır” şeklinde öne sürdüğümüz hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.2. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Cinsiyete göre öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı puanlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için öğrencilerin her bir ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaların ve standart sapmaları hesapladıktan sonra, puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi (independent samples t test) uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıda yer alan tablo 3.14.'de verilmiştir.

Tablo 3.14. Cinsiyete Göre Umutsuzluk- Kaygı Puanlarının t Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	s	t değeri	Anlamlık düzeyi
Sürekli kaygı puanı	KIZ	243	48	6,22		
	ERKEK	253	47,20	6,43	1,403	0,161
Durumluk kaygı puanı	KIZ	243	41,15	5,78		
	ERKEK	253	41,97	6,12	-1,532	0,126
Umutsuzluk	KIZ	243	6	3,41	0,211	0,833

ölçeği puanı	ERKEK	253	5,89	3,20
p < .05				

Tablo 3.14. incelendiğinde erkek öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı puanları kız öğrencilerden yüksek olduğu bulunurken, umutsuzluk puanı bakımından da kız öğrencilerin daha yüksek değerlere sahip olduğu saptanmıştır. Fakat gerçekleştirilen t sonucunda, cinsiyetin öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı ve umutsuzluk düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığını saptanmamıştır. Bu durum öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstereceği hipotezimizi desteklememektedir. Yaptığımız literatür çalışmasında bulduğumuz sonucu destekleyen çalışmalar olduğu gibi, cinsiyetin anlamlı farklılık oluşturduğunu saptayan çalışmalara da rastlanmıştır.

3.8.3.3. Eğitim Kurumlarına Göre Öğrencilerin Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Eğitim kurumlarına göre umutsuzluk ve kaygı puanlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için her iki grubun her bir ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaların ve standart sapmaları hesapladıktan sonra, puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıda yer alan tablo 3.15.'de gösterilmiştir

Tablo 3.15. Eğitim Kurumlarına Göre Umutsuzluk- Kaygı Puanlarının t Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	s	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Üniversite Öğrencileri	212	42,12	6,12	0,922	0,357
	Lise Öğrencileri	284	41,17	5,83		
Sürekli kaygı puanı	Üniversite Öğrencileri	212	47,88	6,79	1,75	0,081
	Lise Öğrencileri	284	47,35	5,98		
Umutsuzluk ölçeği puanı	Üniversite Öğrencileri	212	6,27	3,03	1,202	0,247
	Lise Öğrencileri	284	5,70	2,67		

p < 0.05

Tablo 3.15.'de yer alan iki farklı eğitim kurumundaki öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı puanları incelediğinde, üniversite öğrencilerinin hem umutsuzluk hem de kaygı puanlarının lise öğrencilerinden çok az bir farkla yüksek olduğu görülmektedir. Üniversite

öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluk puanları genel ortalamasının üzerinde olurken, lise öğrencilerinin genel ortalamasının çok az da olsa altında bulunmuştur. Bu farkın anlamlı olup olmadığını saptanması için yapılan t testi sonucuna göre elde edilen anlamlılık değerinin 0,05 düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulgudan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin okumuş oldukları eğitim kurumlarına göre değişkenlik göstermediği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu sonuç eğitim kurumlarına göre öne sürdüğümüz hipotezimizi desteklememektedir.

3.8.3.4. Öğrencilerin Almış Oldukları Eğitime Yönelik Tutumlarının Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öğrencilerin almış oldukları eğitim ve kurumlarına yönelik tutumlarının umutsuzluk ve kaygı puanlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için t testi uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıda bulunan tablo 3.16.'da gösterilmiştir.

Tablo 3.16. Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetine Göre Umutsuzluk- Kaygı Puanlarının t Testi Sonuçları

Bu eğitim kurumunda bulunmaktan ve aldığımız eğitimden memnun musunuz ?		N	\bar{X}	s	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Evet	217	39,76	4,70		0,00
	Hayır	279	43,00	6,46	-6,22	
Sürekli kaygı puanı	Evet	217	45,03	4,90	-8,47	0,00
	Hayır	279	49,58	6,62		
Umutsuzluk ölçeği puanı	Evet	217	2,71	1,96	-14,85	0,00
	Hayır	279	8,46	3,36		

Tablo 3.16.'da gösterilen t testi sonuçlarına göre eğitim kurumundan memnuniyetin umutsuzluk ile durumluk-sürekli kaygı ölçeği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Eğitimden memnun olanların umutsuzluk puan ortalamasının ($X=2,71$), memnun olmayan öğrencilerin umutsuzluk puan ortalamasından ($X=9,3$) düşük olduğu ve aralarında farkın 0,05 ($p=0,00$) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin eğitim kurumundan ve almış oldukları eğitimden memnun olma ve olmama durumlarının durumluk-sürekli kaygı üzerinde de yapılan t testi sonucunda $p<0,05$ düzeyinde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu sonuçlara göre öğrencilerin eğitim kurumlarından memnun olmamaları umutsuzluk ve kaygı düzeylerini arttırmaktadır. Aynı zamanda bu bulgu,

öğrencilerin eğitim memnuniyetlerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturacağı hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.5. Lise Öğrencilerin Sınıfları Arasındaki Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Lise öğrencilerinin sınıflarına göre umutsuzluk ve kaygı puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için varyans analizi (One-way Anova) uygulanmıştır. Bulunan farkın hangi sınıflar arasında olduğunun bulunması için post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmıştır. Elde edilen varyans sonuçlarına ilişkin bulgular tablo 3.17’de gösterilmiştir.

Tablo 3.17. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Umutsuzluk ve Kaygı Puanlarının Varyans Analizi

		\bar{X}	s	F değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	1.sınıf	40,30	5,01	2,153	0,093
	2.sınıf	41,08	6,20		
	3.sınıf	43,01	6,40		
Sürekli kaygı puanı	1.sınıf	46,40	5,93	4,072	0,007
	2.sınıf	47,63	5,82		
	3.sınıf	48,3	6,04		
Umutsuzluk ölçeği puanı	1.sınıf	3,7578	1,72	16,39	0,000
	2.sınıf	5,75	2,34		
	3.sınıf	8,87	2,84		

$p < 0,05$

Tablo 3.17.’de yer alan one-way anona analizi sonuçlarına göre lise öğrencilerinin sınıflara göre dağılımının umutsuzluk ölçeği ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde farklılık oluşturduğu bulunmuştur ($p < ,05$). Sürekli kaygı üzerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Hangi sınıfların umutsuzluk ve sürekli kaygı ölçeği üzerinde farklılık oluşturduğunu bulmak için post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlardan üç sınıf arasında da anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. Aşağıda yer alan tablo 4.16’da lise öğrencilerinin sınıflarına göre umutsuzluk ve sürekli kaygı puanına ilişkin uygulanan Scheffe testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.18. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Umutsuzluk Puanına İlişki Uygulanan Scheffe Testi Sonuçları

			Ortalama Farklılık	Anlamlılık değeri
Durumluk kaygı puanı	1.sınıf	2.sınıf	-,776	,829
		3.sınıf	-2,70(*)	,023
	2.sınıf	1.sınıf	,776	,829
		3.sınıf	-1,93	,247
	3.sınıf	1.sınıf	2,70(*)	,023
		2.sınıf	1,93	,247
			Ortalama Farklılık	Anlamlılık değeri
Umutsuzluk puanı	1.sınıf	2.sınıf	-1,99(*)	,047
		3.sınıf	-5,11(*)	,000
	2.sınıf	1.sınıf	1,99(*)	,047
		3.sınıf	-3,11(*)	,002
	3.sınıf	1.sınıf	5,11(*)	,000
		2.sınıf	3,11(*)	,002

(*) p<0,05

Scheffe testinden görüldüğü gibi sınıflar yükseldikçe elde edilen umutsuzluk ve sürekli kaygı puanı da artmaktadır. Birinci sınıflarla ikinci sınıfların umutsuzluk düzeylerinin ortalamaları arasındaki fark -1,99 üçüncü sınıflarla arasındaki umutsuzluk ortalamaları farkı -5,11 bulunduğu görülmektedir. Her iki farkın da Scheffe testine göre 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu tablo 3.18'den anlaşılmaktadır. Yani birinci sınıflar, ikinci ve üçüncü sınıfa göre daha umutlu, üçüncü sınıflar birinci ve ikinci sınıfa göre çok daha umutsuzdur. Sürekli kaygı puanları açısından birinci sınıflar ile üçüncü sınıf arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. İki sınıf arasındaki sürekli kaygı puanları arasındaki fark -2.70 bulunmuştur. Birinci sınıf ile ikinci sınıf arasında sürekli kaygı düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Elde edilen bu bulgular sınıflar bazında öne sürdüğümüz hipotezimizi desteklemektedir. Üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada, öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin ameliyata girecek hastanın kaygı düzeyinden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Cüceloğlu, 1996, s.292). Daha geniş ve açıklayıcı olması bakımından aşağıdaki tablo 3.19'da eğitim memnuniyetinin sınıflara göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 3.19. Lise Öğrencilerinin Eğitim Memnuniyetinin Sınıflara Göre Dağılımları

Bu eğitim kurumunda bulunmaktan ve aldığınız eğitimden memnun musunuz?	Kaçıncı Sınıf Öğrencisisiniz?
---	--------------------------------------

Bu eğitim kurumunda bulunmaktan ve aldığınız eğitimden memnun musunuz?	1		2		3	
	N	%	N	%	N	%
Evet	89	69,5	44	51,7	8	5,6
Hayır	39	30,5	41	48,3	63	94,4

Tablo 3.19'dan öğrencilerin eğitim memnuniyetinin sınıflara göre dağılımları incelendiğinde, en memnun, umudun en yüksek ve kaygı düzeyinin en düşük 1. sınıfların olduğu görülmektedir. Eğitim kurumundan ve almış oldukları eğitimdeki memnuniyetsizliklerinin, umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin en yüksek olduğu sınıfın 3. sınıflar olduğu bulunmuştur. Umutsuzluk ve kaygı düzeyinin sınıflar yükseldikçe eğitim kurumundan ve alınan eğitimden memnuniyetsizlik yükselmekte ve buna paralel umutsuzluk düzeyinde önemli düzeyde artış göstermektedir.

3.8.3.6. Öğrencilerin Buldukları Eğitim Kurumunu Kendileri İsteyerek Tercih Etmelerinin Umutsuzluk Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Öğrencilerin eğitim kurumlarındaki memnuniyet durumlarının umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturduğu saptandığından dolayı eğitim kurumunu kendi tercihleri doğrultusunda isteyerek gelmelerinin umutsuzluk ve kaygı düzeylerine istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını saptamak için t testi uygulanmıştır. Bulunan sonuçlar aşağıda yer alan tablo 3.20.'de verilmiştir.

Tablo 3.20. Öğrencilerin Eğitim Kurumunu İsteyerek Tercih Nedenlerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisi

<i>Bu eğitim kurumunu eğitimi almış olduğum mesleği sevdiğim için seçtim.</i>		N	\bar{X}	s	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Hayır	330	42,08	6,46		
	Evet	166	40,57	4,7	2,684	0,008
Sürekli kaygı puanı	Hayır	330	48,62	6,65		
	Evet	166	45,51	5,09	5,295	0,00
Umutsuzluk ölçeği puanı	Hayır	330	6,95	3,25		
	Evet	166	3,93	2,79	6,209	0,00

p<0,05

Tablo 3.20.'de yer alan t testi sonucuna göre öğrencilerin bulunmuş oldukları eğitim kurumunu kendi tercihleri doğrultusunda isteyerek seçmelerinin umutsuzluk ve kaygı puanları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Buna göre eğitim kurumunu isteyerek tercih eden öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri daha düşüktür. Bu sonuç eğitim kurumundaki memnuniyet durumuyla paralel bir ilişki göstermekte ve meslek seçimi konusundaki bilinçli bir tercihin önemi de göstermektedir. Çünkü iş seçimi kişi için çok önemli olup, yaşamın amacını ve anlamını ifade etmektedir. İş, kişinin kimliğinin bir göstergesi olarak, potansiyelini kullanma sahasıdır. İş aynı zamanda sosyal destek olmakla beraber, zaman ve emek karşılığında maddi kazancıda ifade etmektedir.

3.8.3.7. Öğrencilerin Okul Başarısının Umutsuzluk ve Kaygı Düzeyine Etkisi

Öğrencilerin okuldaki başarı düzeylerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyine etki edip etmediğini belirlemek için, öğrencilerin her bir ölçekten almış oldukları puanlara varyans analizi (One-way Anova) uygulanmıştır. Bulunan farkın hangi sınıflar arasında olduğunu bulması için de post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmıştır.

Tablo 3.21. Öğrencilerinin Okuldaki Başarı Düzeylerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyine Etkisinin Varyans Analizi Sonuçları (One-way anova)

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Çok iyi	32	39,65	4,86	13,64	0,00
	İyi	218	40,61	5,49		
	Orta	202	42,11	5,99		
	Düşük	44	44,83	7,01		
Sürekli kaygı puanı	Çok iyi	32	44,71	5,67	9,193	0,00
	İyi	218	46,46	5,55		
	Orta	202	48,21	6,15		
	Düşük	44	51,73	8,12		
Umutsuzluk ölçeği puanı	Çok iyi	32	2,81	1,57	31,34	0,00
	İyi	218	4,22	2,42		
	Orta	202	7,34	3,49		
	Düşük	44	10,03	2,88		

p<0,05

Tablo 3.21.'de yer alan anova analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin okuldaki başarı durumlarının kaygı ve umutsuzluk düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Başarı düzeyinin hangi aşamalarının umutsuzluk ve Durumluk Kaygı Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği üzerinde farklılık oluşturduğunu bulmak için, post hoc

analizinin Scheffe testi uygulanmıştır. Scheffe testi sonuçları aşağıdaki tablo 3.22.'de verilmiştir.

3.22. Öğrencilerin Başarı Düzeylerinin Umutsuzluk ve Kaygı İle İlişisini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanı		Çok iyi	İyi	Orta	Düşük
	Çok iyi	---	---	-,963 ,858	-2,45 ,182
İyi	,963 ,858	---	---	-1,49588 ,082	-4,21(*) ,000
Orta	2,45954 ,182	1,49 ,082	---	---	-2,71(*) ,030
Düşük	5,17(*) ,001	4,21(*) ,000	2,71(*) ,030	---	---
Sürekli Kaygı Puanı		Çok iyi	İyi	Orta	Düşük
	Çok iyi	-	-1,74 ,519	-3,49(*) ,031	-7,01(*) ,000
	İyi	1,74 ,519	---	-1,74(*) ,040	-5,27(*) ,000
	Orta	3,49(*) ,031	1,74(*) ,040	---	-3,52(*) ,003
	Düşük	7,01(*) ,000	5,27(*) ,000	3,52(*) ,003	---
Umutsuzluk Puanı		Çok iyi	İyi	Orta	Düşük
	Çok iyi	---	-1,40 ,505	-4,52(*) ,000	-7,22(*) ,000
	İyi	1,40 ,505	---	-3,12(*) ,000	-5,81(*) ,000
	Orta	4,52(*) ,000	3,12(*) ,000	---	-2,69(*) ,006
	Düşük	7,22(*) ,000	5,81(*) ,000	2,69(*) ,006	---

(*) p<0,05

Tablo 3.22.'deki Scheffe testi sonuçlardan, başarı durumunun düşükçe umutsuzluk ve kaygı ölçeklerinden alınan puanın yükseldiği görülmektedir. Her üç ölçekte de başarı durumunu “düşük” olarak değerlendiren öğrencilerin anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Her üç ölçekte de “çok iyi” ile “iyi” arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuçlardan başarı durumlarını “çok iyi” ve “iyi” kategorisinde değerlendiren öğrencilerin daha düşük umutsuzluk ve kaygı düzeylerine sahip olduklarından daha iyimser oldukları söylenebilir. Elde edilen bu sonuç, başarı durumu ile umutsuzluk ve kaygı arasında ilişki olduğunu öne sürdüğümüz hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.8. Öğrencilerin Okul Arkadaşlarıyla İlişkilerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyine Etkisi

Öğrencilerin okul arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin, umutsuzluk ve kaygı düzeylerini etkileyip etkilemediğini anlamak için anova analizi ve farklılığın hangi ilişki düzeylerinde olduğunu saptamak amacıyla da Scheffe testi uygulanmıştır.

Tablo 3.23. Öğrencilerin Okul Arkadaşlarıyla İlişkilerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyine Etkisi (Anova Analizi)

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Çok iyi	168	40,85	5,42	28,52	0,00
	İyi	235	41,05	5,87		
	Yetersiz	93	44,1	6,45		
Sürekli kaygı puanı	Çok iyi	168	45,95	5,56	11,13	0,00
	İyi	235	47,06	6,38		
	Yetersiz	93	51,62	5,8		
Umutsuzluk puanı	Çok iyi	168	3,4479	3,97	87,05	0,00
	İyi	235	5,5696	1,57		
	Yetersiz	93	11,125	2,89		

Tablo 3.23. incelendiğinde öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin umutsuzluk ve DKÖ ile SKÖ düzeyine ilişkin anova analizi sonucunda elde edilen bulgular görülmektedir. Elde edilen anova analize göre öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Farklılığın hangi arkadaş ilişkileri arasında olduğunu test etmek için post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmış, test sonuçları tablo 3.24.'de gösterilmiştir. Ayrıca elde edilen sonuçlardan, arkadaşlık ilişkileri yeterli olanların umutlu ve düşük kaygı düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

Tablo 3.24. Arkadaş İlişkileri ve Umutsuzluk-Sürekli Kaygı İlişkilerini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları

		Çok iyi	İyi	Yetersiz
Durumluk kaygı puanı	Çok iyi	----	-,20631 ,942	-3,251(*) ,000
	İyi	,20631 ,942	----	-3,045(*) ,000
	Yetersiz	3,251(*) ,000	3,045(*) ,000	----
Sürekli kaygı puanı	Çok iyi	---	-1,116 ,191	-5,674(*) ,000
	İyi	1,11659 ,191	----	-4,557(*) ,000
	Yetersiz	5,674(*) ,000	4,557(*) ,000	----
		Çok iyi	İyi	Yetersiz

Umutsuzluk puanı	Çok iyi	----	-2,121(*) ,000	-7,677(*) ,000
	İyi	2,121(*) ,000	----	-5,555(*) ,000
	Yetersiz	7,677(*) ,000	5,555(*) ,000	----

(*) p<0,05

Tablo 3.24'deki Scheffe testinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde, arkadaş ilişkileri “yetersiz” olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinde diğer arkadaşlık ilişkileri boyutlarıyla anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygılarında arkadaşlık ilişkileri düzeyini “yetersiz” olarak algılayanlar ile “çok iyi” ve “iyi” olarak algılayanlar arasında anlamlı bir farklılık görülürken “çok iyi” ile “iyi” arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri olumlu yönde seyir izlediğinde kaygı durumlarının düştüğü görülmektedir. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri açısından arkadaşlık ilişkileri düzeyinde incelendiğinde tüm ilişki, boyutları arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Özellikle arkadaşlarıyla ilişkileri “çok iyi” olanlarla “yetersiz” olanlar arasında büyük bir fark (-7,67) bulunmuştur. Yani öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişki düzeyleri düştükçe umutsuzluk düzeyi yükselmeye başladığı ve geleceğe yönelik kötümser bir tutum içersine büründükleri anlaşılmaktadır. Bu bulgulardan arkadaşlık ilişkileri yetersiz olan öğrencilerin iyi olan arkadaşlarına göre umutsuzluk ve kaygı düzeyleri açısından oldukça yüksek bir farklılığın olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bu sonuçlar öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri düzeyleri açısından öne sürdüğümüz hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.9. Kardeş Sayısının Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Öğrencinin sahip olduğu kardeş sayısının umutsuzluk ve kaygı düzeylerine etkisi anova analizine tabi tutarak belirlenmiştir. Tablo 3.25.'te Anova analiziyle ilgili sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 3.25. Öğrencilerin Kardeş Sayısının Umutsuzluk Ve Kaygı Puanlarına Etkisi (Anova Analizi)

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	Tek	52	41,42	5,78	1,274	0,283
	2-4 arası	395	41,51	6,26		
	4'ten fazla	49	42,72	7,04		
Sürekli kaygı puanı	Tek	52	47,45	6,38	1,345	0,259
	2-4 arası	395	47,39	6,34		
	4'ten fazla	49	49,08	6,25		

	Tek	52	5,26	3,04		
Umutsuzluk puanı	2-4 arası	395	5,87	2,93		
	4'ten fazla	49	6,02	3,37	0,606	0,611

p<0,05

Tablo 3.25.'te görüldüğü gibi öğrencilerin kardeş sayısı düştükçe, umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin düştü görülmektedir. Fakat uygulanan Anova analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin kardeş sayısının umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde 0,05 anlam düzeyinde bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin kardeş sayılarının umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar öğrencilerin kardeş sayıları arttıkça umutsuzluk ve kaygı düzeyleri artacaktır şeklinde öne sürdüğümüz hipotezimizi desteklememektedir.

3.8.3.10. Ailenin Gelir Düzeyinin Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerinin öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerine etkisini belirlemek için, ölçeklerden aldıkları puanlara Anova analizi uygulanmıştır. Anova analizinin sonuçları aşağıda yer alan tablo 3.26.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.26. Ailelerin Gelir Düzeylerinin Öğrencilerin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisi (Anova Analizi)

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk kaygı puanı	350-500 YTL	66	44,82	8,24		
	501- 750 YTL	136	41,79	5,01		
	751-1000 YTL	153	41,78	5,69		
	1000 YTL ve Yukarı	141	39,82	5,11	18,76	0,00
Sürekli kaygı puanı	350-500 YTL	66	51,16	7,7		
	501- 750 YTL	136	49,26	5,63		
	751-1000 YTL	153	46,69	6,02		
	1000 YTL ve Yukarı	141	45,48	5,5	12,13	0,00
Umutsuzluk puanı	350-500 YTL	66	9,29	3,11		
	501- 750 YTL	136	7,68	3,47		
	751-1000 YTL	153	5,55	2,87		
	1000 YTL ve Yukarı	141	3,44	2,24	30,14	0,00

p<0,05

Tablo 3.26. incelendiğinde ailelerin gelir düzeylerinin öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyine etkisine ilişkin bulgular görülmektedir. Anova analizi sonuçlarına göre ailelerin gelir düzeylerinin öğrencilerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Tablo 3.26.'de görüldüğü gibi ailelerin gelir durumu arttıkça umutsuzluk ve sürekli kaygı puanlarının düştüğü görülmektedir. Bu farklılıkların hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu test etmek için Scheffe testi uygulanmıştır. Scheffe testinin sonuçları tablo 3.27.'de verilmiştir.

Tablo 3.27. Ailenin Gelir Düzeylerinin Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkisini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanı		350-500 YTL	501- 750 YTL	751-1000 YTL	1000 YTL ve Yukarı
		350-500 YTL	---	3,026(*) ,007	3,034(*) ,006
	501- 750 YTL	-3,026(*) ,007	---	,00814 1,000	1,97(*) ,042
	751-1000 YTL	-3,034(*) ,006	-,00814 1,000	---	1,96(*) ,035
	1000 YTL ve Yukarı	-5,00(*) ,000	-1,97(*) ,042	-1,96(*) ,035	---
Sürekli Kaygı Puanı		350-500 YTL	501- 750 YTL	751-1000 YTL	1000 YTL ve Yukarı
		350-500 YTL	---	1,89 ,223	4,47(*) ,000
	501- 750 YTL	-1,89 ,223	---	2,57(*) ,007	3,78(*) ,000
	751-1000 YTL	-4,47(*) ,000	-2,57(*) ,007	---	1,20 ,391
	1000 YTL ve Yukarı	-5,68(*) ,000	-3,78(*) ,000	-1,20 ,391	---
Umutsuzluk Puanı		350-500 YTL	501- 750 YTL	751-1000 YTL	1000 YTL ve Yukarı
		350-500 YTL	---	1,60 ,188	3,73(*) ,000
	501- 750 YTL	-1,606 ,188	---	2,13(*) ,005	4,23(*) ,000
	751-1000 YTL	-3,73(*) ,000	-2,13(*) ,005	---	2,10(*) ,003
	1000 YTL ve Yukarı	-5,84(*) ,000	-4,23(*) ,000	-2,10(*) ,003	---

(*)p< 0,05

Tablo 3.27.'de gösterilen Scheffe testi sonuçlarına göre öğrencilerin hem umutsuzluk hem de durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde gelir gruplarının hemen hemen hepsi arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Durumluk kaygı açısından bakıldığında “350-500 YTL” ile “501-750 YTL, 751-1000 YTL, 1000 YTL'den üzeri” ve “1000 YTL'den üzeri” üzeri gelir düzeyine sahip olanlar ile “501-750 YTL, 751-1000 YTL” gelir düzeyine sahip olanlar arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Gelir düzeylerinin sürekli kaygı üzerindeki etkisi incelendiğinde “350-500 YTL” ile “751-1000 YTL, 1000 YTL'den üzeri” gelir düzeyine sahip

olanlar arasında anlamlı bir ilişki saptanırken “350-500 YTL ile” “501-750 YTL” arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca “1000 YTL’den üzeri” gelir düzeyine sahip olanlar ile “501-750 YTL” gelire sahip olanlar arasında da anlamlı bir farklılık söz konusudur. Umutsuzluk puanı açısından ise “350-500 YTL ile 501-750 YTL” gelir düzeyine sahip olanlar arasında anlamlı bir fark saptanmazken diğer tüm gelir grupları arasında istatistiksel olarak bir farklılık bulunmuştur. Yukarıda yer alan şekil 3.3’te de gösterildiği gibi gelir düzeyi düştükçe öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı puanlarında ciddi bir artış görülmektedir. Elde edilen sonuçtan, öğrencilerin gelir düzeyi düştükçe geleceğe karşı kötümser bir bakış sergiledikleri, hayata dair güdü kayıpları yaşadıkları ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgular öne sürdüğümüz, düşük gelir düzeyinin umutsuzluk ve kaygı puanlarını artıracığı hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.11. Üniversite Öğrencilerinin Barındıkları Yer İle Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Üniversite öğrencilerinin barındıkları yerin, umutsuzluk ve kaygı düzeylerini etkileyip etkilemediğini anlamak için, öğrencilerin ölçeklerden almış oldukları puanlara anova analizi uygulanmış ve sonuçlar tablo 3.28.’de verilmiştir.

Tablo 3.28. Üniversite Öğrencilerinin Barındıkları Yer İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Ailemin Yanında	44	40,63	5,79		
	Yurtta	52	43,11	6,58		
	Arkadaşlarla Birlikte	107	42,21	6,04		
	Sadece Annemle	4	39,5	6,38		
	Sadece Babamla	5	43,6	5,42	1,25923	0,287
Sürekli Kaygı Puanı	Ailemin Yanında	44	47,72	6,57		
	Yurtta	52	50,46	6,98		
	Arkadaşlarla Birlikte	107	46,99	6,54		
	Sadece Annemle	4	42,75	1,707		
	Sadece Babamla	5	50,4	8,82	3,18374	0,01
Umutsuzluk Puanı	Ailemin Yanında	44	4,59	3,77	2,87265	0,024
	Yurtta	52	8,53	4,39		

Arkadaşlarla Birlikte	107	6,07	3,76
Sadece Annemle	4	5	1,91
Sadece Babamla	5	5,8	4,18

p< 0,05

Tablo 3.28. incelendiğinde en yüksek durumluk kaygı puanına (43,11), en yüksek sürekli kaygı puanına (50,46) ve en yüksek umutsuzluk düzeyine (8,53) sahip öğrencilerin yurttan kalan öğrenciler olduğu görülmektedir. En düşük kaygı düzeyine sahip öğrencilerin anneleriyle beraber kalan, en düşük umutsuzluk düzeylerine sahip olan öğrencilerin ise ailesiyle beraber kalan olduğu anlaşılmaktadır. Uygulanan anova analizi sonucunda da kalınan yerin öğrencilerin sürekli kaygı ve umutsuzluk düzeyleri üzerinde etkili olduğu, durumluk kaygı düzeyleri üzerinde ise anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Belirlene bu farkın hangi grup veya gruplar arası farklılardan kaynaklandığını belirlemek için Scheffe testi uygulanmış, Scheffe testinin sonuçları aşağıda yer alan tablo 3.29.'da verilmiştir.

Tablo 3.29. Öğrencilerin Barındıkları Yer İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Scheffe Testi Sonuçları

		Ailemin Yanında	Yurttan	Arkadaşlarla birlikte	Sadece Annemle	Sadece Babamla
Sürekli kaygı Puanı	Ailemin Yanında	----	-3,06(*) ,030	,295 ,996	-,599 ,996	,429 ,999
	Yurttan	3,06(*) ,030	---	3,36152(*) ,035	2,46561 ,677	3,49 ,433
	Arkadaşlarla Birlikte	-,295 ,996	-3,36(*) ,035	---	-,895 ,986	,133 ,000
	Sadece Annemle	,599 ,996	-2,46 ,677	,895 ,986	---	1,02 ,993
	Sadece Babamla	-,429 ,999	-3,49 ,433	-,133 ,100	-1,02 ,993	---
Umutsuzluk Puanı	Ailemin Yanında	---	-3,14(*) ,003	-1,25 ,317	-,623 ,991	-,344 ,999
	Yurttan	3,14(*) ,003	---	1,88 ,314	2,52116 ,475	2,80 ,471
	Arkadaşlarla Birlikte	1,25 ,317	-1,88 ,314	---	,63506 ,992	,914 ,980
	Sadece Annemle	,623 ,991	-2,52 ,475	-,635 ,992	---	,279 ,10
	Sadece Babamla	,344 ,999	-2,80 ,471	-,914 ,980	-,279 ,10	----

(*)p< 0,05

Tablo 3.2'deki Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, “yurttan kalan” öğrencilerin “ailesinin yanında kalanlar” ile “arkadaşlarıyla beraber” kalan öğrencilerden sürekli kaygı düzeyi anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Diğer gruplar arasında ise anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri incelendiğinde “ailesi yanında kalanlar”

ile yurttan kalanlar arasında ortalama farkın 3,14 olduğu görülmekte ve elde edilen bu fark 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Diğer gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmemiştir. Elde edilen bu sonuçlar öğrencilerin barınma durumlarına göre umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde farklılık oluşturacağı hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.12. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyi İle Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarının umutsuzluk ve kaygı durumlarını etkileyip etkilemediğini anlamak için öğrencilerin ölçeklerden almış oldukları puanlara varyans analizi uygulanmış, sonuçlar aşağıda yer alan tablo 3.30’da verilmiştir.

Tablo 3.30. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyi İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Okur-Yazar Değil	17	50,29	7,43	21,39	,000
	Okur-Yazar	13	48,53	6,03		
	İlkokul Mezunu	252	41,5	5,4		
	Ortaokul Mezunu	63	41,44	6,82		
	Lise Mezunu	101	40,91	5,3		
	Üniversite Mezunu	50	38,7	4,26		
Sürekli Kaygı Puanı	Okur-Yazar Değil	17	56,35	5,43	15,3	,000
	Okur-Yazar	13	55,92	5,69		
	İlkokul Mezunu	252	48,09	5,61		
	Ortaokul Mezunu	63	48,17	6,41		
	Lise Mezunu	101	45,3	6,25		
	Üniversite Mezunu	50	43,72	4,73		
Umutsuzluk Puanı	Okur-Yazar Değil	17	11,88	2,48	15,064	,000
	Okur-Yazar	13	11,23	3,59		
	İlkokul Mezunu	252	6,57	3,28		
	Ortaokul Mezunu	63	6,09	3,16		
	Lise Mezunu	101	4,05	2,26		
	Üniversite Mezunu	50	3,02	2,15		

p < 0,05

Tablo 3.30’da öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre almış oldukları umutsuzluk ve kaygı puanları ile anova sonuçları yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı gibi annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı puanlarının düştüğü görülmektedir. Elde edilen anaova sonuçları da annelerinin eğitim düzeylerinin öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı puanlarını 0,05 önemlilik düzeyinde etkilediğini göstermektedir. Annelerin eğitim düzeylerinden hangilerinin umutsuzluk ve kaygı durumları üzerinde farklılık oluşturduğu bulmak için post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmış ve sonuçlar aşağıdaki tablo 3.31’de gösterilmiştir.

Tablo 3.31. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyinin Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkisini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanı		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu
	Okur-Yazar Değil	----		1,75 ,981	8,78(*) ,000	8,84(*) ,000	9,38(*) ,000
Okur-Yazar	-1,75 ,981	---		7,03(*) ,002	7,09(*) ,004	7,62(*) ,001	9,83(*) ,000
İlkokul Mezunu	-8,78(*) ,000	-7,03(*) ,002	---		,063 1,00	,597 ,975	2,80 ,063
Ortaokul Mezunu	-8,84(*) ,000	-7,09(*) ,004	-,063 1,00	---		,533 ,996	2,74 ,243
Lise Mezunu	-9,38323(*) ,000	-7,62757(*) ,001	-,59705 ,975	-,533 ,996	---		2,21 ,388
Üniversite Mezunu	-11,59(*) ,000	-9,83(*) ,000	-2,80 ,063	-2,74 ,243	-2,21 ,388	----	
Sürekli kaygı Puanı		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu
	Okur-Yazar Değil	----	,429 1,000	8,26(*) ,000	8,17(*) ,000	11,04(*) ,000	12,63(*) ,000
	Okur-Yazar	-,429 1,00	----	7,83(*) ,000	7,74(*) ,002	10,61(*) ,000	12,20(*) ,000
	İlkokul Mezunu	-8,26(*) ,000	-7,83(*) ,000	---	-,083 1,00	2,78(*) ,005	2,78(*) ,005
	Ortaokul Mezunu	4,37(*) ,000	-8,17(*) ,000	-7,74(*) ,002	----	2,78(*) ,005	4,37(*) ,000
	Lise Mezunu	4,45460(*) ,006	-11,04(*) ,000	-10,61(*) ,000	-2,78(*) ,005	----	-2,86767 ,091
	Üniversite Mezunu	1,58 ,773	-12,63(*) ,000	-12,20(*) ,000	-4,37(*) ,000	-4,45(*) ,006	-----
Umutsuzluk Puanı		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu
	Okur-Yazar Değil	---	,651 1,00	5,30(*) ,003	5,78(*) ,003	7,82(*) ,000	8,86(*) ,000
	Okur-Yazar	-,651 1,000	---	4,65 ,055	5,135(*) ,043	7,17(*) ,000	8,21(*) ,000
	İlkokul Mezunu	-5,30(*) ,003	-4,65 ,055	---	,480 ,993	2,51(*) ,003	3,55(*) ,001
	Ortaokul Mezunu	-5,78(*) ,003	-5,13(*) ,043	-,480 ,993	---	2,03 ,259	3,07 ,059
	Lise Mezunu	-7,82(*) ,000	-7,17(*) ,000	-2,51(*) ,003	-2,03 ,259	---	1,03 ,916
	Üniversite Mezunu	-8,86(*) ,000	-8,21(*) ,000	-3,55(*) ,001	-3,07 ,059	-1,03 ,916	---

(*) p< 0,05

Tablo 3.31'deki bulgular incelendiğinde, her iki üç ölçekte de “okur-yazar olmayanlar” ile “okur-yazar” olanlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Durumluk kaygı düzeyi açısından incelendiğinde “okur-yazar olmayanlar” ile “okur-yazar olanların” diğer tüm eğitim seviyeleri ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir. Durumluk kaygı üzerinde diğer eğitim düzeylerinin birbirleriyle arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Annelerin eğitim düzeyleri sürekli kaygı ölçeğinde ise “okur yazar olanlar ile okur yazar olmayanlar” haricinde diğer tüm eğitim düzeylerinden anlamlı derecede yüksek çıkmıştır.. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinin umutsuzluk durumları üzerinde; “okur-yazar olmayanlar ve okur yazarlar” haricinde, diğer eğitim düzeyleriyle arasında anlamlı farklılık; “okur yazar” olanların “ilkokul mezunu” hariç diğer eğitim düzeylerinden anlamlı derecede yüksek umutsuzluk düzeylerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar düşük eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarının daha yüksek umutsuzluk ve kaygı düzeyleri içerisinde olduklarını gösterdiğinden annelerinin eğitim seviyelerinin öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı üzerinden anlamlı bir fark oluşturacağı hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.13. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyi İle Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarının umutsuzluk ve kaygı durumlarını etkileyip etkilemediğini anlamak için öğrencilerin ölçeklerden almış oldukları puanlara one way anova analizi uygulanmış, sonuçlar aşağıda yer alan tablo 3.32’de verilmiştir.

Tablo 3.32. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyi İle Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Okur-Yazar Değil	11	51,81	7,23		
	Okur-Yazar	12	48,16	7,3		
	İlkokul Mezunu	182	41,26	5,52		
	Ortaokul Mezunu	92	42,3	6,04		
	Lise Mezunu	126	41,65	5,51		
	Üniversite Mezunu	73	38,69	4,62	15,029	,000
Sürekli Kaygı Puanı	Okur-Yazar Değil	11	56,9	6,3	17,229	,000
	Okur-Yazar	12	54,83	7,58		
	İlkokul Mezunu	182	48,62	5,96		
	Ortaokul Mezunu	92	48,16	6,06		

	Lise Mezunu	126	46,22	5,9		
	Üniversite Mezunu	73	44,01	4,93		
Umutsuzluk Puanı	Okur-Yazar Değil	11	11,72	5,15		
	Okur-Yazar	12	10,16	5,25		
	İlkokul Mezunu	182	6,74	5,34		
	Ortaokul Mezunu	92	6,68	5,44		
	Lise Mezunu	126	4,93	4,65		
	Üniversite Mezunu	73	3,2	4,25	11,202	,000

p < 0,05

Tablo 3.32'deki sonuçlar incelendiğinde, babaların eğitim seviyesi yükseldikçe, öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı ölçeklerinden aldıkları puanların düştüğü görülmektedir. Uygulanan anova analizinin sonucunda da elde edilen değerler ,005 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunması, öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin babalarının eğitim seviyesine göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Bu farklılaşmanın hangi eğitim grupları arasında gerçekleştiğini bulmak için Scheffe testi uygulanmış ve sonuçlar tablo 3.33'te gösterilmiştir.

Tablo 3.33. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyinin Umutsuz ve Kaygı Düzeylerine İlişkini Gösteren Scheffe Testi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanı		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	
		Okur-Yazar Değil	----	3,65 ,784	10,54(*) ,000	9,51(*) ,000	10,16(*) ,000	13,11(*) ,000
	Okur-Yazar	-3,65 ,784	---	6,89(*) ,005	,586(*) ,041	6,51(*) ,012	9,46(*) ,000	
	İlkokul Mezunu	-10,54(*) ,000	-6,89(*) ,005	---	-1,03 ,835	-,381 ,997	3,60(*) ,005	
	Ortaokul Mezunu	-9,51(*) ,000	-5,86(*) ,041	1,03 ,835	---	,653 ,981	-2,95(*) ,026	
	Lise Mezunu	-10,16(*) ,000	-6,51(*) ,012	,381 ,997	-,653 ,981	---	-2,57 ,053	
	Üniversite Mezunu	-13,11(*) ,000	-9,46(*) ,000	-3,60(*) ,005	-2,95(*) ,026	-2,57 ,053	---	
Sürekli kaygı Puanı		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	
		Okur-Yazar Değil	----	2,07 ,982	8,28(*) ,001	8,74(*) ,001	10,68(*) ,000	12,89(*) ,000
		Okur-Yazar	-2,07 ,982	----	6,21(*) ,029	6,67(*) ,019	8,61(*) ,000	10,81(*) ,000
		İlkokul Mezunu	-8,28(*) ,001	-6,21(*) ,029	----	,457 ,996	2,39(*) ,031	4,60(*) ,000
		Ortaokul Mezunu	-8,74(*) ,001	-6,67029(*) ,019	-,457 ,996	----	1,94 ,328	4,14(*) ,001
		Lise Mezunu	-10,68(*) ,000	-8,61(*) ,000	-2,39(*) ,031	-1,94082 ,328	----	2,20852 ,261
		Üniversite Mezunu	-12,89(*) ,000	-10,81(*) ,000	-4,60(*) ,000	-4,14(*) ,001	-2,20 ,261	----
		Okur-Yazar	Okur-Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	

Umutsuzluk Puanı		Yazar Değil		Mezunu	Mezunu	Mezunu	Mezunu
		Okur-Yazar Değil	----	1,56 ,990	4,98 ,074	5,042 ,083	6,79(*) ,003
	Okur-Yazar	-1,56 ,990	-----	3,41 ,396	3,48 ,410	5,23(*) ,040	6,96(*) ,002
	İlkokul Mezunu	-4,98 ,074	-3,41 ,396	-----	,062 1,00	1,81 ,090	3,54(*) ,000
	Ortaokul Mezunu	-5,04 ,083	-3,48 ,410	-,062 1,00	----	1,74 ,272	3,47(*) ,002
	Lise Mezunu	-6,79(*) ,003	-5,23(*) ,040	-1,81 ,090	-1,74 ,272	----	1,73 ,366
	Üniversite Mezunu	-8,52(*) ,000	-6,96(*) ,002	-3,54(*) ,000	-3,47(*) ,002	-1,73 ,366	----

(*) p< 0,05

Tablo 3.33'teki Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, genel olarak farklılığın düşük eğitim grupları ile yüksek eğitim grupları arasında olduğu görülmektedir. Durumluk kaygı puanları arasındaki en yüksek fark (13,11) “okur-yazar olmayanlar” ile “üniversite mezunu” olanlar arasında bulunmuş, anlamlı fark olarak “okur-yazar olmayanların” ve “okur yazar olanların” diğer tüm eğitim grupları ile arasında anlamlı fark saptanmıştır. Ayrıca “ilkokul mezunları” ile “üniversite mezunları”, “ortaokul mezunları” ile “üniversite mezunları” arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Sürekli kaygı düzeyleri açısından, durumluk kaygı düzeylerinde görülen farklılığın aynı eğitim grupları arasında da olduğu görülmektedir. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasındaki farkın en yüksek (8,52) olduğu grubun “okur-yazar olmayanlar” ile “üniversite mezunları” arasında olduğu görülmektedir. “Üniversite mezunlarının” “lise mezunları” hariç diğer tüm eğitim gruplarıyla ,005 düzeyinde anlamlı farklılık oluşturduğunu bulunmuştur. “Lise mezunları” ile “okur-yazar olmayanlar” ve “okur yazar olanlar” arasında anlamlı farklılık tespit edilirken, diğer eğitim grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgular babalarının eğitim düzeylerinin umutsuzluk ve kaygı ölçeği üzerinde anlamlı farklılık oluşturacağı hipotezimizi desteklemektedir. Elde edilen analiz sonuçlarından anne-babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe umutsuzluk ve kaygı ölçeklerinden aldıkları puanların düştüğü ve eğitim düzeylerinin öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturduğu görülmüştür.

3.8.3.14. Öğrencilerin Anne-Babalarının Beraberlik Durumu İle Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öğrencilerin anne-babalarının beraberlik durumlarının onların umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için t testi (independent samples t test) uygulanmış, sonuçlar aşağıda yer alan tablo 3.34'te verilmiştir.

Tablo 3.34. Öğrencilerin Anne-Babalarının Beraberlik Durumunun Umutsuzluk-

Kaygı Puanlarına İlişkin t Testi Sonuçları

<i>Anne-Babanız Ayır mı?</i>		N	\bar{X}	s	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Evet	63	41,62	6,03	-0,461	0,645
	Hayır	433	41,25	5,62		
Sürekli Kaygı Puanı	Evet	63	48,20	6,73	0,851	0,395
	Hayır	433	47,47	6,29		
Umutsuzluk Puanı	Evet	63	6,38	2,97	0,694	0,488
	Hayır	433	5,88	3,35		

Tablo 3.34'ten öğrencilerin anne babalarının beraberlik durumlarına göre kaygı ve umutsuzluk ölçeklerinden aldıkları puan incelendiğinde, gerek kaygı ölçeklerinde gerekse de umutsuzluk ölçeğinde en yüksek puanı anne-babası ayrı olan öğrenciler almıştır. Fakat gerçekleştirilen t testi sonucunda elde edilen değerlerin 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin anne-babalarının beraberlik durumlarının umutsuzluk ve kaygı düzeylerini etkilemediğini açıklamaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin anne-babalarının beraberlik durumlarının onların umutsuzluk ve kaygı düzeylerine etki edeceği üzerine kurduğumuz hipotezimizi desteklememektedir.

3.8.3.15. Öğrencilerin Annelerinin Hayatta Olup Olmamasının Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Öğrencilerin annelerinin hayatta olup olmamasının onların umutsuzluk ve kaygı düzeylerinde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için, öğrencilerin her bir ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaların ve standart sapmaları hesapladıktan sonra, puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi (independent samples t test) uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıda yer alan tablo 3.35'te verilmiştir.

Tablo 3.35. Öğrencilerin Annelerinin Hayatta Olup Olmamasının Umutsuzluk Kaygı Puanlarına İlişkin t Testi Sonuçları

<i>Annemiz Hayatta mı?</i>		N	\bar{X}	s	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Evet	478	41,56	5,93	-0,379	0,705
	Hayır	18	42,37	8,26		
Sürekli Kaygı Puanı	Evet	478	47,52	6,30	-1,538	0,125
	Hayır	18	51	8,17		
Umutsuzluk Puanı	Evet	478	5,92	5,29	-0,809	0,445

	Hayır	18	7,5	5,47
--	--------------	----	-----	------

p< 0,05

Tablo 3.35'teki verilerden annesi hayatta olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı ölçeklerinden aldıkları puanların daha düşük olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki elde edilen bu farkın anlamlı olup olmadığını saptamak için gerçekleştirilen t testi 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Elde edilen bu sonuçlar, öğrencilerin annelerinin hayatta olup olmamasının onların umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir. Bu bulgular öğrencilerin annelerinin hayatta olmasının umutsuzluk ve kaygı düzeylerine etki edecektir hipotezimizi desteklememektedir.

3.8.3.16. Öğrencilerin Babalarının Hayatta Olup Olmamasının Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Öğrencilerin babalarının hayatta olup olmamasının onların umutsuzluk ve kaygı düzeylerinde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için, öğrencilerin her bir ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesapladıktan sonra, puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi (independent samples t test) uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tablo 3.36'da gösterilmiştir.

Tablo 3.36. Öğrencilerin Babalarının Hayatta Olup Olmamasının Umutsuzluk Kaygı Puanlarına İlişkin t Testi Sonuçları

<i>Babanız Hayatta mı?</i>		N	\bar{X}	s	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Evet	464	41,38	5,81		
	Hayır	32	44,45	7,52	-2,784	0,006
Sürekli Kaygı Puanı	Evet	464	47,44	6,15		
	Hayır	32	49,67	8,58	-1,904	0,057
Umutsuzluk Puanı	Evet	464	5,82	3,17		
	Hayır	32	7,8	4,71	-2,024	0,044

p< 0,05

Tablo 3.36. görüldüğü gibi babası hayatta olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerini babası hayatta olmayanlara göre daha düşüktür. Bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için gerçekleştirilen t testi sonucunda; sürekli kaygı puanı için 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmazken, durumluk kaygı ile umutsuzluk düzeylerinde anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu bulguya göre öğrencilerin babalarının hayatta olmaması sürekli kaygı üzerinde etki oluşturmazken, durumluk kaygı ile umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı

bir farklılık oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin babalarının hayatta olup olmamasının öğrencilerin üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturacaktır hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.17. Öğrencilerin Sosyal Güvencelerinin Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Öğrencilerin sosyal güvencelerinin onların umutsuzluk ve kaygı durumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını saptamak için one way anova analizi uygulanmış, sonuçlar aşağıdaki tablo 3.37’de gösterilmiştir.

Tablo 3.37. Öğrencilerin Sosyal Güvencelerinin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Anova Analizi Sonuçları

		N	\bar{X}	s	F değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Yok	70	43,44	6,58	5,275	0,00
	Emekli Sandığı	248	39,94	5,07		
	SSK	54	41,61	5,56		
	Bağkur	34	40,7	6		
	Yesilkart	23	44,85	8,29		
	Emekli	67	39,57	4,94		
	Sürekli Kaygı Puanı	Yok	70	49,47		
Emekli Sandığı	248	46,22	5,65			
SSK	54	47,23	6,03			
Bağkur	34	47,29	6,16			
Yesilkart	23	51,92	7,66			
Emekli	67	45,76	5,17			
Umutsuzluk Puanı	Yok	70	7,88	5,73	7,215	0,00
Emekli Sandığı	248	4,05	4,21			
SSK	54	6,22	5,51			
Bağkur	34	4,8	2,39			
Yesilkart	23	8,5	3			

p< 0,05

Tablo 3.37. incelendiğinde kaygı ve umutsuzluk düzeyleri en yüksek öğrencilerin “sosyal güvencesi olmayanlar” ile “yeşil kart” sosyal güvencesine sahip olanların olduğu anlaşılmaktadır. Her üç ölçekte de en düşük puanı alan öğrencilerin sahip olduğu sosyal güvencelerinin ise “emekli sandığı” ile “emekli” olanların oluşturduğu görülmektedir. Uygulanan anova analizi sonucunda, sosyal güvence çeşitlerinin öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu bulunmuştur (p<0,005). Sahip olunan sosyal güvence kişinin gelir düzeyi hakkında genel bilgi sunması ve öğrencilerin öğretmenlikle ilgili bölümde okumak istemeleri yukarıda saptanan bulgularla paralellik göstermektedir. Hangi sosyal güvence sistemlerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde farklılık oluşturduğu bulmak için Scheffe testi uygulanmış ve sonuçlar tablo 3.38’de verilmiştir.

Tablo 3.38. Öğrencilerin Sosyal Güvencelerinin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkin Scheff Testi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanı		Yok	Emekli Sandığı	SSK	Bağkur	Yesilkart	Emekli
	Yok	---		3,50(*) ,018	1,82 ,387	2,73 ,243	-1,41 ,947
Emekli Sandığı	-3,50(*) ,018	---		-1,676 ,395	-767 ,989	-4,91(*) ,011	,370 1,00
SSK	-1,82 ,387	1,67 ,395	---		,909 ,956	-3,23 ,177	2,04 ,796
Bağkur	-2,73 ,243	,767 ,989	-909 ,956	---		-4,14 ,098	1,13 ,989
Yesilkart	1,41 ,947	4,91(*) ,011	3,23 ,177	4,14 ,098	---		5,28 ,083
Emekli	-3,87 ,216	-,370 1,000	-2,04 ,796	-1,13 ,989	-5,28 ,083	---	
Sürekli kaygı Puanı	Yok	---	3,25 ,062	2,23 ,221	2,18 ,579	-2,45 ,679	3,70 ,331
	Emekli Sandığı	-3,25 ,062	---	-1,01 ,892	-1,06 ,963	-5,70(*) ,003	,459 1,00
	SSK	-2,23 ,221	1,01 ,892	---	-0,057 1,00	-4,69(*) ,015	1,47 ,955
	Bağkur	-2,18 ,579	1,06 ,963	,0578 1,0	---	-4,63 ,068	1,52 ,968
	Yesilkart	2,45 ,679	5,70(*) ,003	4,69(*) ,015	4,63 ,068	---	6,16(*) ,039
	Emekli	-3,70 ,331	-,459 1,000	-1,47 ,955	-1,52 ,968	-6,16(*) ,039	---
Umutsuzluk Puanı	Yok	---	3,82(*) ,001	1,65 ,347	3,08 ,051	-,614 ,998	4,21 ,055
	Emekli Sandığı	-3,82(*) ,001	---	-2,17(*) ,048	-,741 ,983	-4,44(*) ,008	,391 1,000
	SSK	-1,65 ,347	2,17(*) ,048	---	1,42 ,631	-2,27 ,431	2,56 ,443
	Bağkur	-3,08 ,051	,741 ,983	-1,42 ,631	---	-3,70 ,089	1,13 ,981
	Yesilkart	,614 ,998	4,44(*) ,008	2,27 ,431	3,70 ,089	---	4,83 ,061

	Emekli	-4,21 ,055	-,391 1,000	-2,56 ,443	-1,13 ,981	-4,83 ,061	---
--	--------	---------------	----------------	---------------	---------------	---------------	-----

(*) $p < 0,05$

Tablo 3.38’den herhangi bir “sosyal güvencesi olmayanlar” ile “emekli sandığı” sosyal güvencesine sahip olanların ve “yeşil kart” ile “emekli sandığı” sosyal güvencesine sahip olan öğrencilerin durumluk kaygı üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Öğrencilerin sürekli kaygı puan ortalamaları arasında görülen farkın ise “emekli sandığı” ile “yeşil kart”, “yeşil kart” ile “SSK” “emekli” ile “yeşil kart” sosyal güvenceye sahip öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin umutsuzluk durumları üzerinde görülen farkın; “emekli sandığı” ile “sosyal güvencesi olmayanlar, SSK ve yeşil kart” sosyal güvenceye sahip öğrenciler arasında görülmektedir. Bu bulgular, öğrencilerin sosyal güvencelerinin umutsuzluk ve kaygı durumlarına etki edecektir hipotezimizi desteklemektedir.

3.8.3.18. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumunun Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarının onların umutsuzluk ve kaygı düzeylerinde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için, öğrencilerin her bir ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesapladıktan sonra, puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi (independent samples t test) uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tablo 3.39’da gösterilmiştir.

Tablo 3.39. Annenin Çalışma Durumunun Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları

<i>Annemiz Çalışıyor mu?</i>		N	\bar{X}	S	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Evet	125	41,52	5,62	-0,116	0,908
	Hayır	371	41,59	6,09		
Sürekli Kaygı Puanı	Evet	125	47,19	6,38	-0,794	0,427
	Hayır	371	47,71	6,33		
Umutsuzluk Puanı	Evet	125	5,72	2,97	-0,55	0,583
	Hayır	371	6,02	3,4		

$p < 0,05$

Tablo 3.39’da görüldüğü gibi annelerin çalışma durumları, öğrencilerin kaygı ve umutsuzluk ölçeklerinden aldıkları puanlar üzerinde hemen hemen bir değişiklik oluşturmamıştır. Uygulanan t testi sonucuna göre de anneleri çalışan ile çalışmayanların

öğrencilerin umutsuzluk ve sürekli kaygı üzerinde 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Bu sonuçlar annelerin çalışma durumları öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerini etkilemediğine göstermektedir. Elde edilen bu bulgular annelerin çalışma durumlarının öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı üzerinde anlamlı farklılık oluşturacağı hipotezimizi desteklememektedir.

3.8.3.19. Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumunun Umutsuzluk Ve Kaygı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi

Öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmama durumlarının onların umutsuzluk ve kaygı düzeylerinde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için, öğrencilerin her bir ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesapladıktan sonra, puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi (independent samples t test) uygulanmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tablo 3.40'da gösterilmiştir.

Tablo 3.40. Babanın Çalışma Durumunun Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları

<i>Babanız Çalışıyor mu?</i>		N	\bar{X}	S	t değeri	Anlamlık düzeyi
Durumluk Kaygı Puanı	Evet	416	41,05	5,58	-4,284	0,00
	Hayır	80	44,01	7,05		
Sürekli Kaygı Puanı	Evet	416	47,19	6,06	-2,964	0,003
	Hayır	80	49,38	7,27		
Umutsuzluk Puanı	Evet	416	5,71	3,2	-2,106	0,036
	Hayır	80	7,02	3,6		

$p < 0,05$

Tablo 3.40. incelendiğinde babaları çalışan öğrencilerin, çalışmayan öğrencilere göre umutsuzluk ve kaygı düzeyleri daha düşük olduğu görülmektedir. Aynı zamanda babaları çalışan öğrencilerin kaygı ve umutsuzluk düzeyleri genel aritmetik ortalamasının altında bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak için gerçekleştirilen t testi sonucunda 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmama durumunun onların umutsuzluk ve kaygı düzeyleri

üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgu öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmama durumlarının onların umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde etkili olacağı hipotezimizi desteklemektedir. Bu sonuç, araştırmaya katılan öğrencilerin ailesinde çalışanın büyük çoğunluğunun babası olması (baba %85, anne %25) ve babasını kaybeden öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin anlamlı ölçüde yüksek çıkmasıyla paralellik göstermektedir. Aynı zamanda bu sonuç öğrencilerin sosyal güvencelerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyine ilişkin bulgusuyla da paralellik göstermesi gerekmektedir. Genel olarak ailelerde baba çalıştığından dolayı sosyal güvenceyi de baba sağlamaktadır. Sosyal güvencesi olmayan öğrenciler (70) ile yeşil karta sahip olan öğrencilerin (23) toplamıyla, babası çalışmayan öğrencilerin toplamının (80) örtüşmesi, bulduğumuz sonuçları desteklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Lise 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri ile üniversitede son sınıf turizm eğitimi alan toplam 496 öğrencinin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler (cinsiyet, eğitim kurumuna göre dağılımı, okuldaki başarı durumları, arkadaşlarıyla olan ilişkileri, üniversiteye gelen öğrencilerin liselere göre dağılımı, kardeş sayısı, ailelerinin gelir ortalaması, barınma durumları, sosyal güvenceleri, anne-babalarının hayatta olma ve beraberlik durumları, eğitim memnuniyetleri, turizm sektöründe çalışma istekleri) açısından incelendiği araştırmada elde edilen bulguların sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için gerçekleştirilen korelasyon testi sonucunda anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin kaygı düzeyleri arttıkça umutsuzluk düzeyi de doğru orantılı bir şekilde artış göstermektedir.

Cinsiyetin, öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan t testi sonucunda (independent samples t test) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Fakat erkek öğrencilerin durumluk ve

sürekli kaygı puanları kız öğrencilerden yüksek olduğu gözlemlenirken, umutsuzluk puanı bakımından da kız öğrencilerin daha yüksek değerlere sahip olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin okumuş oldukları eğitim kurumlarına göre değişkenlik göstermediği uygulanan t testi sonucunda anlaşılmıştır. Fakat üniversite öğrencilerinin hem umutsuzluk hem de kaygı puanlarının lise öğrencilerinden çok az bir farkla yüksek olduğu saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluk puanları genel ortalamanın üzerinde olurken, lise öğrencilerinin genel ortalamanın çok az da olsa altında olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin eğitim kurumundaki memnuniyet durumlarının umutsuzluk ile kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturduğu görülmüştür. Elde edilen bulgulardan öğrencilerin eğitim kurumlarından memnun olmamaları durumunun umutsuzluk ve kaygı düzeylerini arttırdığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Lise öğrencilerinin sınıflara göre dağılımı incelendiğinde, umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür. Hangi sınıfların umutsuzluk ve sürekli kaygı ölçeği üzerinde farklılık oluşturduğunu bulmak için post hoc analizinin Scheffe testi uygulanmış ve üç sınıf arasında da anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Sınıflar yükseldikçe elde umutsuzluk ve sürekli kaygı düzeyinin yükseldiği görülmüştür. Fakat sürekli kaygı düzeyleri üzerinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Birinci sınıflar, ikinci ve üçüncü sınıfa göre daha umutlu, üçüncü sınıflar ikinci sınıfa göre çok daha umutsuzdur. Sürekli kaygı puanları açısından birinci sınıflar ile üçüncü sınıf arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. Birinci sınıf ile ikinci sınıf arasında umutsuzluk ve kaygı düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Bu bulguya paralel olarak, öğrencilerin eğitim memnuniyetlerine göre sınıf dağılımları incelendiğinde, en memnun, umudun en yüksek ve kaygı düzeyinin en düşük 1. sınıflar, memnuniyetsizliklerinin ve umutsuzluk düzeyinin en düşük ve kaygı düzeylerinin en yüksek 3. sınıfların olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin eğitim kurumunu kendi tercihleri doğrultusunda isteyerek gelip-gelmeme durumlarının umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Eğitim kurumunu isteyerek tercih eden öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin okuldaki başarı düzeylerinin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu uygulanan varyans analizi sonucunda saptanmıştır. Scheffe testi analizinden de, öğrencilerin başarı durumu düştükçe umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin yükseldiği görülmüştür.

Öğrencilerin okul arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin, umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu uygulanan varyans analizi sonucunda bulunmuştur. Scheffe testinden elde edilen sonuçlara göre, arkadaş ilişkileri “yetersiz” olan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri, diğer arkadaşlık ilişkileri boyutlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişki düzeyleri düştükçe umutsuzluk ve kaygı ölçeklerinden aldıkları puanların yükselmeye başladığı ve geleceğe yönelik kötümser bir tutum içersine büründükleri anlaşılmaktadır.

Gerçekleştirilen anova analizine göre, öğrencilerin kardeş sayısının umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde 0,05 anlam düzeyinde bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu bulguya dayalı olarak öğrencilerin kardeş sayılarının umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir.

Ailelerin gelir düzeylerinin öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyine üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Ailelerin gelir durumu arttıkça umutsuzluk ve sürekli kaygı düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Ailelerin gelir düzeyi düştükçe, öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı puanlarında ciddi bir artış görülmektedir. Elde edilen sonuçtan, öğrencilerin gelir düzeyi düştükçe geleceğe karşı kötümser bir bakış sergiledikleri, hayata dair güdü kayıpları yaşadıkları ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin barındıkları yerin, umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu gerçekleştirilen anova analizi sonucuna göre saptanmıştır. En yüksek durumluk kaygı puanına (43,11), en yüksek sürekli kaygı puanına (50,46) ve en yüksek umutsuzluk düzeyine (8,53) sahip öğrencilerin yurttan kalan öğrencilerin olduğu görülmüştür. En düşük umutsuzluk ve kaygı düzeyine sahip öğrencilerin ise aileleriyle beraber kalan öğrencilerin olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin anne-babalarının eğitim durumlarının umutsuzluk ve kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Anne-babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin anne-babalarının eğitim seviyesi yükseldikçe, öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı ölçeklerinden aldıkları puanların düştüğü görülmüştür. Aile, temel davranış özelliklerinin kazanıldığı ve üyelerinin birbirleriyle ilişki kurmayı öğrendiği yerdir. İnsanoğlu ilk sosyal deneyimlerini aile içinde yaşamasından dolayı (Tezel, 2004, s. 2), anne-babanın tutumlarının bireyi etkilemesindeki fonksiyonu büyüktür. Ailenin beklentilerin, yaşantısı, tutumlarının oluşumunda eğitimin önemi yadsınamaz. Bu bağlamda anne-babanın eğitim durumu, çocuklarına karşı tutumlarının belirlenmesinde de etkili olabilecektir.

Genel olarak bir eğitim sistemi, kişinin bedensel, ahlaksal, ruhsal ve duygusal bakımdan dengeli ve sağlıklı bir kişiliğe ve karaktere, özgür ve bilimsel düşünceye, geniş bir dünya görüşüne, insan haklarına saygılı, kişilik ve girişimciliğe değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan yapıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmeyi, bireyin ilgi, eğitim ve yeteneklerini geliştirmeyi amaçlar. Bu ilkeler çerçevesinde, eğitimin toplumsal önemini belirtmesini yanında, ülkenin ekonomik gücünü arttırmayı ilgilendiren ilkeler de yer almaktadır. Bu boyutuyla ülkenin kalkınması ve dolayısıyla refaha ulaşması açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü üretim faktörlerini oluşturan sermaye ne kadar iyi olursa olsun ancak üretim faktörlerinin diğer bir fonksiyonunu oluşturan nitelikli iş gücü ile mümkün olur (Kızılırmak, 2000).

Eğitilmiş ve üstün nitelik kazanmış bir personelin, her sektörde olduğu gibi turizmde de hizmet kalitesinin yükselmesinde, dolayısıyla iş hacminin büyümesinde, zaman, malzeme, para ve iş gücü tasarrufunda, verimliliğin yükselmesinde, işletme değerinin artmasında önemli faydalar sağladığı bir gerçektir. Turizm eğitiminde ideal hedef, iş hayatının kantitatif ve kalitatif ihtiyaçlara cevap verebilecek bir şekilde yönlendirilmiş bir eğitim paketini oluşturmaktır. Çünkü turizm sektöründe istihdam gerek miktar gerekse kalite bakımından bir hiyerarşi oluşturur. Bunun için hiyerarşinin her kademesine uyum sağlayan bir eğitim paketinin gerçekleşmesi şarttır (Güzel, 2006, s.16). Eğitim paketinin içersinde mesleki ve diğer teorik bilgilerin yanında psikolojik destek (rehberlik hizmeti) ve kariyer planlama hizmetlerinin de yer alması gerekmektedir.

Gerçekleştirdiğimiz araştırma çalışmasında gerek lise ve gerekse üniversite düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kaygı ve umutsuzluk düzeyleri, rehberlik ve kariyer planlama hizmetlerinin önemini destekler mahiyettedir. Turizm sektörünün kendi özelliğinden kaynaklanan sorunlardan daha ziyade öğrencilerin geleceğe dair belirsizlikleri umutsuzluk ve kaygı düzeylerini yükselmektedir. Bunun için öne sürdüğümüz düşünceler aşağıda sunulmuştur.

Çocuğun gelişiminde anne-baba en önemli kriterdir. Anne-baba görev ve sorumluluklarını yerine getirmede tek başına yeterli olmayabilir. Bunun için eğitim almaya kendini geliştirmeye ihtiyacı vardır. Böylece bilinçli anne-babalar olarak bilinçli çocuklar yetiştireceklerdir. Bu durumda okullarda bulunan rehberlik servislerine büyük sorumluluklar ve fedakarlık gerektiren işler düşmektedir. Rehberlik servisleri, ailelerin çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurabilmeleri için çocukların içinde buldukları gelişim dönemleri hakkında aileleri bilgilendirilmeli ve çeşitli sosyal etkinliklerde bulunmalıdır. Ayrıca rehberlik servisleri anne-babalarla bilgi alış-verişi içersinde olmalıdırlar.

Psikolojik danışma ve rehberlik, bireyin gelişiminin, her döneminde ihtiyaç duyduğu yardımı sunan bir uzmanlık alanıdır. Rehberlik servislerinde öğrencinin saçının uzunluğu ve kıyafetiyle ilgili sorunlardan ziyade kişisel gelişimleri ile ilgili konulara yönelmesi, öğrencilerin sorunlarını çözmeye yönelik devamlı ve programlı olarak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Araştırmamız sonucunda ortaya çıktığı gibi, okuduğu bölümü bilinçli ve isteyerek seçen öğrencilerin daha pozitif ve umutlu, kaygı düzeyleri ise düşüktür. Öğrencilerin yaşadığı kaygı ve umutsuzluğu en çok arttıran faktörden biri gelecekteki belirsizliktir. Öğrenciler gelecekteki belirsizlikten, hedef ve amaç eksikliğinden dolayı kendilerini güvende hissetmemektedirler. Bundan dolayı okuldaki öğrencilerin seçecekleri branş konusunda bilgilendirmeler yapılırken, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri göz önüne alınmalı ve gerektiğinde uzman kişiler yönlendirilmelidir. Çünkü kişinin seçeceği meslek onun nasıl bir hayat süreceğini, yaşamının amacını, kişiliğinin kimliğini, potansiyelini kullanmasını, kendisine saygısını, sosyal desteğini, maddi kazanımını ve zamanını geçirme biçimini oluşturur. Öğrencilerin yetenekleri çerçevesinde iyi değerlendirilmesi için onların yakından tanınması ve sorunlarıyla ilgilenilmesi gerekmektedir.

Kariyer planlama hizmetinin sunulmasıyla öğrenciler, bilgi ve yeteneklerini kullanarak kendilerini geliştirebilecekleri bir iş, çalışabilecekleri sektörler hakkında bilgi edinebilecekleri hizmetleri temin edeceklerdir. Böylece kişinin kendini tanıması, geleceğe yönelik planlarını kişilik özelliklerine göre yapması, benlik değerinin yükselmesini sağlayacaktır. Benlik değeri yüksek kişinin kariyer beklentisi de artacaktır. Kariyer beklentisi içinde pozitif düşüncelerin bulunduğu umudu oluşturduğundan yaşam kalitesinin artmasını sağlayacaktır. Yaşam kalitesi bireyin iyilik hali olup yaşamdan alınan öznel doyumun göstergesidir.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkilerinin yetersiz olması kaygı ve umutsuzluk seviyelerinin yükselmesinde etkili olması, öğrencilerin sosyal yönlerini geliştirici ve birbirleriyle yakınlaşmalarını sağlayıcı çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin eğitimcilerin yaklaşımından ve verilen eğitimden memnun olmamaları, eğitimcilerin kendini ve eğitim kalitesinin sorgulanmasını gerektirmektedir. Öğretmenlerin ve öğretim görevlilerinin öğrencilere mentorluk (hamilik süreci) konusunda daha aktif şekilde yardımcı olmaları öğrencilerin mesleki ve kişisel gelişimleri konusunda oldukça yardımcı olacaktır. Çünkü mentorun sergilediği, kariyer ve psiko-sosyal olmak üzere iki fonksiyonu vardır.

Turizm eğitimi mesleki bir eğitimidir. Öğrencilerin sektörde başarılı olabilmeleri için uygulamalı eğitim şarttır. Uygulamanın yapılabilmesi için, donanımlı laboratuarlara ve

deneyimli öğretim elemanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni turizm okullarının kurulmasında popülist yaklaşımların değil, bölgenin turizm potansiyelinin esas alınması gerekmektedir.

Eğitim ve öğretim kurumlarıyla turizm işletmeleri arasında istenen koordinasyon tam olarak sağlanamamıştır. Eğitim kurumları, turizm işletmeleri ve sektördeki meslek örgütleriyle kurulacak işbirliği turizm eğitimin kalitesini arttıracak, böylece hizmet kalitesinde yükselecektir.

KAYNAKÇA

Abbey, J., G., “Hopelessness at the end of life: The Utility Of The Hopelessness Scale With Terminally Ill Cancer Patients”, *British Journal of Health Psychology*, 11, (2006), 173–183.

Abramson, L., Gerald, I., M., Lauren, B.,A., “Hopelessness Depression: A Theory Based Subtype of Depression”, *Psychological Review*, 96-2, (1989), 358-372.

Acer, M., Karadağ, E., “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kaygı ve umutsuzluk Düzeylerinin Değerlendirilmesi” VIII. Ulusal psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı, Nobel Basımevi, Ankara, 2005.

Acolla L., Airey, D., “Tourism careers in Trinidad and Tobago: Perceptions of secondary school student” *Tourism and Hospitality Research*, 3-1, July, (2001), 7-19.

Ağaoğlu , O., K., Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkinliği, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara, 1991.

Airey, D., Frontistis, A., “Attitudes to Careers In Tourism: An Anglo Grek Comparison”, Tourism Management, Vol.18, No. 3, (1997), 149-158.

Aksu, A., A., Köksal, C., D., “Perceptions and attitudes of tourism students in Turkey”, International Journal of Contemporary Hospitality Management, 17, 4/5, (2005), 436-447.

Aktekin, M.; Şenol, Y.; Türkay, M.; Erengin, H., “Tıp Öğrencilerinde Kaygı, Depresyon Ve Bazı Yaşam Sorunlarının Düzeyleri: Uzunlamasına Bir Çalışma”, (02-10-2006), <http://www.dicle.edu.tr/~halks/m9.31.htm>.

Algan, Ü., E., “Türkiye’de Turizm Sektörü Ve Turizm Sektörü İle İlgili Projeksiyonlar”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Enstitü Dergisi / e-dergi, Cilt: 3, Sayı: 3, (1995)

Alisinanoğlu, F., Ulutaş, İ., “Çocuklarda Kaygı Ve Bunu Etkileyen Etmenler” Milli Eğitim Dergisi, s:145, (2000), 15-19.

Alkan, C., Doğan, H., Sezgin, İ., Meslekî ve Teknik Eğitimin Esasları: Kavramlar, Gelişmeler, Uygulamalar, Yönelmeler. Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 1996.

Alp, T., “Türkiye’de Turizm Eğitimin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları”, Turizm Eğitimi, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yorum Basım Yayın Sanayi Ticaret Şirketi, Ankara, (1992), 47-53.

Altman, L.A. ve Brothers, L.R., “Career Longevity of Hospitality Graduates, FIU Hospitality Review, 13(2), (1995), 77-83.

Akoğlan-Kozak, M., “Türkiye’de Konaklama Sektöründe Çalışan Kadınların Tükenmişlik Durumları Üzerine Bir Araştırma”, Turizm Akademik, 2, (2001), 11-19.

Aktaş, A., ömüriş, E., Ekin, Y., “Examination of Doctoral (Ph.D.) Education In National Context” Turk Kazakh International Tourism Conference, Alanya-Türkiye, s.1385-1397, November 20-25, 2006.

Aktaş, A., Ehtiyar, R., “Otel İşletmelerinde Çalışan Personelin İş Tatmini ve Örgütsel Gereksinimlerini Belirlemeye Yönelik Antalya Yöresinde Yapılan Bir Araştırma”, Adnan Menderes Üniversitesi VI. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitapçığı, 1995.

Aktaş, A., Boyacı, C., “Üniversiteler Kurumunda Lisans Düzeyinde Turizm İşletmeciliği ve Akdeniz Örneği”, III: Ulusal Turizm Kongresi Kuşadası Belediye Yayınları-5, Kuşadası, 1992.

Aral, N., Fiziksel İstismar ve Çocuk, Tekişik Veb Ofset Tesisleri, Ankara, 1997.

Arslan, Ş., Kutsal, Y., G., “Geriatride Yaşam Kalitesinin Değerlendirmesi”, Geriatri, Cilt: 2, Sayı: 4, (1999), 173-178.

Arslan, T., İnan, T., Yıldırım, O., Demir, S., Demir, K., Pelit, M., “Ergenlik ve Ergenlik Çağı Psikolojisi”, Ağrı Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü, 2002.

Aslan, H., Aslan, O., Alparslan, N., “Annedeki Süregelen Depresyonun Çocuktaki Depresyon ve Kaygı Düzeyine Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, Türk Psikiyatri Dergisi, 9(1), 1998, 32-37.

Atay, M.; Gündoğar, D., “İntihar Davranışında Risk Faktörleri: Bir Gözden Geçirme”, Kriz Dergisi, Cilt: 12 Sayı: 3, (2004), 39-52.

Aydemir, Ç.; Temiz, H., V.; Göka, E.; “Majör Depresyon ve Özkıyıda Kognitif ve Emosyonel Faktörler”, Türk Psikiyatri Dergisi, 13(1), (2002), 33-39.

Aydın, B., “Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeyleri ile ders Çalışma Tutum ve Alışkanlıklarının İncelenmesi”, Psikoloji Dergisi, Cilt:7, Sayı:25, Aralık (1990), 33-39.

Aytaç, S., “İşsizliğin Çalışan Birey Üzerindeki Etkisi: İşsizlik Kaygısı”, İş-Güş Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt : 4 Sayı: 2, Haziran (2002), (E.T. 12/09/2006), <http://www.isguc.org>

Avşaroğlu, S.; Deniz, M.E.; Kahraman, A., “Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu İş Doyumu Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 14, (2005), 115-129.

Bahar, A., Tutkun, H., Sertbaş, G., “Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Anksiyete Ve Depresyon Düzeylerinin Belirlenmesi”, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 6: (2005), 227-239.

Baltaş, A., Baltaş Z., Stres ve Başaçıkma Yolları, Remzi Kitabevi, 15.Basım, İstanbul, 1996.

Baron, P., Maxwell, G., “Hospitality Management Students' Image Of The Hospitality Industry”, International Journay of Contemporary Hospitality Management, 5 (5), (1993), 5-8.

Batıgün, A., D., “İntihar Olasılığı: Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Umutsuzluk ve Yalnızlık Açısından Bir İnceleme”, Türk Psikiyatri Dergisi, 16(1), (2005), 29-39.

Bayam, G.; Okay, T.; Dilbaz, N.; Açıkgöz, Ç., “Sivil Savunma Birliği Çalışanlarında Kaygı, Umutsuzluk Ve Öğrenilmiş Güçlülük Düzeyleri Ve Posttravmatik Stres Bozukluğu Sıklığı”, Kriz Dergisi, 10(1), (2002),1-9.

Baykan Ö. “Lise Öğrencilerinin Mesleki Yönelim ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki” Uzmanlık Tezi, Kocaeli 1998.

Beck, A.,T., Ster, R.A., "Clinical Predictors of Eventual Suicide: A 5 to 10 Year Prospective study of Suicide Attempters" Journal of Affective Disorders, Volume:17, (1989), 203-209.

Beck A.,T, Weishaar, M.,E., "Suicide Risk Assessment And Prediction" Crisis, Vol.11, (1990) 22-30.

Beser, N.; Öz, F., "Kemoterapi Alan Lenfomalı Hastaların Anksiyete Depresyon Düzeyleri Ve Yaşam Kalitesi", C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 7 (1), 2003, 47-58.

Bilge, A., Pektaş, İ., "Öğrencilerin Sosyo-Kültürel Özellikleri, Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Başa Çıkma Becerilerinin İncelenmesi", Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 20 (1), 2004, 47-55.

Bozkurt, N., "Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Depresyon Ve Kaygı Düzeyleri İle Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler", Eğitim ve Bilim. Cilt 29, Sayı: 133, (2004), 52-59.

Bozkurt, N., 20. Yüzyıl Düşünce Akımları Yorumlar ve Eleştiriler, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003.

Bradley, E.,H, Prigerson H, Carlson, M.,D, Cherlin, E, Johnson, H.,R, Kasl, S.,V, Depression "Among Surviving Caregivers Does Length of Hospice Enrollment Matter? Am J. Psychiatry, 161-12. (2004), 2257-2262.

Buluç, G., "Turizm ve Otel işletmeciliği Eğitiminde Stajın Önemi", Turizm Eğitimi Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Yorum Basım Yayın Sanayi Ticaret Şirketi, Ankara, (1992), 365-368.

Büyüköztürk, Ş., Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum, Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti., 1. Basım, Ankara, 2002.

Canbaz, S., Sünter, T., Pekşen, Y., "Samsun Çıraklık Eğitim Merkezi'ne Devam Eden Çırakların Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi", Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül (2005), 16-22.

Candansayar, S., "Anksiyete Bozuklukları" Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD., 2003-2004 Dönem V. Ders Notları, (25-10-2006), <http://www.med.gazi.edu.tr/egitim/donem5/psikiyatri>.

Carroll, J., M.; Iles, J., E., " An Assessment Of Anxiety Levels In Dyslexic Students In Higher Education", British Journal of Educational Psychology,76, (2006), 651-662.

Carver, C.S.; Scheier, M.F., "Origins and functions of positive and affect: a control-process view" Psychological Review, 97, (1990), 19-35.

Casodo, M.,A., “Student Expectations of Hospitality Jops”, Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly, 33 (4), (1992), 80-82.

Ceyhun, A., G.; Ceyhun, B., “Lise ve Üniversite Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Değerlendirilmesi”, Klinik Psikiyatri, 6, (2003), 217-224.

Ceylan, A., Özen, Ş., Palancı, Y., Saka, G., Aydın, Y., E., Kıvrak, Y., Tangolar, Ö., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Anksiyete-Depresyon Düzeyleri Ve Zararlı Alışkanlıklar: Mardin Çalışması”, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 4: (2003), 144-150.

Cheavens, J., S.; Feldman, D., B.; Woodward J. T.; Snyder, C., R., “Hope in Cognitive Psychotherapies: On Working With Client Strengths”, Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly, Volume 20, Number 2, (2006),135-145

Christou, E., “Hospitality Management Education In Greece: An Exploratory Study” Tourism Management, Volume 20, Number 6, (1999), 683-691.

Cüceloğlu, D., İnsan Ve Davranışı, Remzi Kitabevi, 6.Basım, İstanbul, 1996.

Çakmak, Ö., Hevedanlı, M., “Eğitim Ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com, Güz 2005 C.4 S.14(115-127), 10-11-2006.

Çevik, A., Anksiyete Bozuklukları Sempozyumu. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Tıp Fakültesi Basımevi, 1993.

Çakır, İ., “Türkiye’de Lisans Düzeyi Turizm Eğitiminde Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Süleyman Demirel Üniversitesi Eğildir Meslek Yüksekokulu 1. Ulusal Turizm Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, Eğildir, 1998.

Çetintürk, H., “Yatılı İlköğretim Bölge Okulu II. Kademe Öğrencileriyle Normal İlköğretim Okulu II. Kademe Öğrencilerinin Depresyon Ve Umutsuzluk Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2001.

Çımat, A., Bahar O., “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri Ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme” Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (6) 2003, 1-18.

Çifter, İ., Psikiyatri 1, Gata Eğitim Yayınları, Ankara, 1985.

Demirer, H., “Kapadokya Bölgesi Turizm Belgeli Konaklama İşletmeleri Üst ve Orta Düzey Yöneticilerinin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinden Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, Kapadokya Toplantıları VII. Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, (2000), 8-23.

Demirkol, Ş., Pelit, E., “Türkiye’de Turizm Eğitimi Sistemi Ve Avrupa Birliği Sürecinde Olası Gelişmeler”, Ticaret ve Turizm Fakültesi Dergisi, Sayı2, (2002), 125-145.

Dieke, P.U.C, “Cross-National Comparison of Tourism Development: Lessons from Kenya and The Gambia”, The Journal of Tourism Studies, Volume 4, Number 1, May, (1993), 287-295.

Dilbaz, N., Seber, G., “Umutsuzluk Kavramı: Depresyon Ve İntiharda Önemi”, Kriz Dergisi Cilt:1, Sayı:3, Güz (1993), 134-138.

Dinçer, D.; Derelioğlu, Y., “Üniversite Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi”, VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı, Nobel Basımevi, Ankara, 2005.

Doğan, O., Davranış Bilimleri, Önder Matbaası, Sivas, 1999.

Doğan O., Yaygın Anksiyete Bozukluğunun Epidemiyolojisi, Dilek Matbaası, 1. Baskı, Sivas, 1995.

Dudas, R., B.; Hans, K.; Barabas, K.; “Anxiety, Depression And Smoking In Schoolchildren - Implications For Smoking Prevention” The Journal of the Royal Society for the Promotion of Health, 125-2 Mar (2005), 87-93.

Durak, A., “Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, Türk Psikoloji Dergisi, 9(3), Haziran, (1994), 1-11

Durak, A.; Palabıyıkoglu, R.; “Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlilik Çalışması”, Kriz Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, (1994), 311-319.

Durak, A.; Şahin, N., H., “İnsanları Yaşama Bağlayan Nedenler Nelerdir? Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanterinin (YSNE) Güvenirliliği ve Geçerliliği”, Türk Psikoloji Dergisi, Cilt:8, Sayı: 30, Aralık, (1993), 7-19.

Emma J.; Connelly, P.; Connelly, R., “Depression, Hopelessness And Suicide İdeation Among Vulnerable Prisoners”, Criminal Behaviour and Mental Health 15(3), (2005) 164-170.

Eremsoy, E.; Çelimli, S., Gençöz, T., “Students under Academic Stress in a Turkish University: Variables Associated with Symptoms of Depression and Anxiety”, Current Psychology: Developmental Learning Personality Social. Vol. 24, No. 2, Summer, (2005), 123-133.

Erbaş, M., K., Üst Düzey Basketbolcularda Durumluk Kaygı Düzeyleri ve Performans İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2005.

Erdem, N.; Karabulutlu, E.; Okanlı, A.; Tan, M.; “Hemodiyaliz Hastalarında Umutsuzluk Ve Yaşam Doyumu”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, ISSN: 1303-5134, (2004), 1-14.

Erdul, G., “Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005.

Ergür, D, O. “Yabancı Dil Öğrenimi Sürecinde Kaygı”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 26, (2004), 48-53.

Eser, Z. “Turizm Eğitime Üç Açılı Yaklaşım: Profesyonel Eğitim, Mesleki Beceri Eğitimi ve Girişimcilik Eğitimi”, Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri II. Cilt, Ankara, 2002.

Fromm, E., Sevme Sanatı, (Çeviren: Işıtan Gündüz), Morpa Kültür Yayınları Ltd. Şti. Ankara, 2003.

Fural M. A., Masyan H., Kurşun M., Gündoğdu C., Bilgin H., “Ümraniye’de İki Lisede Eğitim Alan Lise Son Sınıfı Öğrencilerinin Kaygı Düzeyleri Ve Etki Eden Faktörler”,(01-11 2006), www.tipmarmara.edu.re/masco-abs_goster.

Geçtan, E., Psikodinamik, Psikiyatri ve Normal Davranışlar, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

Geçtan, E., Psikanaliz ve Sonrası, Remzi Kitapevi, 9.Basım, İstanbul, 2000.

Gençtan, E., İnsan Olmak, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1993.

Geçtan, E., “Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar”, Maya Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti. Yayınları Eğitim Dizisi:6 , 2.Basım, Ankara, 1982.

Gerede, A., “İlköğretimde Okuyan Çocukların Umutsuzluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Anadolu Üniversitesi Eğilim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2001.

Getz, D., “Students` work experinces, perceptions and attitudes towards careers in hospitality and tourism: A longitudinal case study in Spey Valley. Scotland”, International Journay of Hospitality Management, 13(1), (1994), 25-37.

Görker, I.; Korkmazlar, Ü.; Durukan, M.; Aydoğdu, A., “Çocuk ve Ergen Psikiyatri Kliniğine Başvuran Ergenlerde Belirti ve Tanı Dağılımı”, Klinik Psikiyatr Klinik Psikiyatri, 7:(2004), 103-110.

Güleç, C.; Köroğlu, E., (Ed.), Psikiyatri Temel Kitabı, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 1997.

Güleri, M., “Üniversiteli ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri ve Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri”, Kriz Dergisi 6(1), (1998), 55-65.

Güzel, N. G., “Yükseköğretimde Turizm Eğitimi ve Hizmet Kalitesi” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.

Habor, L., “Correlates of Tourist Satisfaction”, *Annals of Tourism Research*, 25(4), (1998), 197-000.

Hacıoğlu, N., “Yükseköğretimde Mesleki Turizm Eğitimi Geliştirme Perspektifleri”, *Turizm Eğitimi*, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Yorum Basın Yayın San. Ltd. Şti., Aralık-Ankara, 91-100, 1992

Hakan, S., “Anadolu Lisesi Öğrencileri İle Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Anadolu Liselerine Gelen Öğrencilerin Ana Baba Tutumlarını Algılamaları Açısından Karşılaştırılması”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:159, (2003), (10-10-2006), yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/hakan.htm

Hançerlioğlu, O., *Ruhbilim Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İkinci Basım, İstanbul, 1993.

Haran, S., “Depresyon, Umutsuzluk, Sosyal Beğenirlik ve Kendini Kurgulama Düzeyi İle İntihar Fikirleri Arasındaki İlişki”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995.

Haran, S.; Aydın, O.; “Depresyon, Umutsuzluk, Sosyal Beğenirlik ve Kendini Kurgulama Düzeyinin İntihar Fikirleri İle İlişkisi”, *Kriz Dergisi Özel Sayısı*, 3(1/2), (1995), 247-251.

Harmanlı, Z.; Küçükkaragöz, H., “Üniversite sınavına hazırlanan gençlerin yaşam doyumuna ilişkin Değişkenler”, VIII. Ulusal psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı, Nobel Basımevi, Ankara, 2005.

Hiemstra, S.J., “Employment Policies and Practices In the Longign Industry”, *International Journal of Hospitality Management*, 9(3), (1990), 207-221.

Holat, H.; Bitlis, V.; Dilbaz, N.; Tüzer, T.; Bayam, G., “İntihar Girişiminde Ümitsizlik ve Depresyon”, *Kriz Dergisi* 2(2), Güz (1994), 320-322.

Horney, K., *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*, (Çeviren: Selçuk Budak), Öteki Matbaası, 4. Basım, Ankara, 1999.

Hovardaoğlu, S., “Stres Belirtileri İle Durumsal Ve Sürekli Kaygının Yordanması”, *Kriz Dergisi*, 5-(2), (1997), 127-134.

Hung Kuo, W., Gallo, J.J., Eaton, W:W., “Hopelessness, depression, substance disorder, and suicidality A 13-year community-based study”, *Social Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 39: (2004), 497–501.

Işık, E., *Nevrozlar*, Kent Matbaası, Ankara, 1996.

İnanç, B., “Kaygı ve Stres”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(16), 1997, 9-14.

İnce, T., “Türkiye`de Turizm Eğitimi”, Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirimleri II. Cilt, Ankara, 2002.

Joiner, T.E.; Wingate, L.R.; Otamendi, A.,” An Interpersonal Addendum To The Hopelessness Theory Of Depression: Hopelessness As A Stress And Depression Generator”, Journal of Social and Clinical Psychology, Vol. 24, No. 5, (2005), 649-664.

Johnstone, D. “College at work: partnerships and rebuilding of American competence”, Journal of Higher Education, 65(2), (1994), 168-181.

Kalaycı, Ş., SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., II. Basım, Ankara, 2006.

Kapçı, E., G., “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 1 ,(2004), , 1-13.

Kapçı, E., G.; Cramer, D., “The Mediation Component Of The Hopelessness Depression In Relation To Negative Life Events”, Counselling Psychology Quarterly, Vol. 13, No. 4, (2000), 413–423.

Karadeniz, E., “Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencileri Ve Velilerinin Kaygı Düzeyleri, Başetme Yolları Ve Denetim Odağı Arasındaki İlişki”, Yayınlanmamış Yüksekisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2005.

Karagozolu, C.; Masten, W., G., Baloğlu, M., “Evidence For Differentiating Between Anxiety And Depression In Turkish College Students”, Social Behavior And Personal, 33(6), (2005), 579-586.

Karakaya, I., Coşkun, A., Ağaoğlu, B., “Yüzücülerin Depresyon, Benlik Saygısı Ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi”, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 7, (2006), 62-166.

Karataş, Z.; Gökçakan, N., “Lise Öğrencilerinin Umutsuzluk Duygularının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” VIII. Ulusal psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Nobel Basımevi, Ankara, 2005.

Karslı, M., D., Baloğlu, M., “A Description and Comparison of the Levels of Anxiety Among College Administrators”, Social Behavior And Personality, 34(6), (2006), 739-746

Kazu, Y., Özdemir, O., “Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Beklentileri Fırat Üniversitesi Örneği”, 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Kitabı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temmuz 2004.

Kashani, J.H.; Stoyls, M.S.; Dandoy, A.C.; Viadya, A.F.; Reid, J.C., “Correlates of Hopelessness In Psychiatrically Hospitalized Children, *Comprehensive Psychiatry*, 32(4), (1991), 330-337.

Kayapınar, E., “Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavına (OKS) Hazırlanan İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi: Afyon-Karahisar Örneği” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2006.

Kelly, W.; E., “Examining The Relationship Between Worry And Trait Anxiet”, *College Student Journal*; Vol. 38 Issue 3, September (2004), 370-373.

Keung ,S.,W., “Tourist’s Perception of Hotel Frontline Employess’ Questionable Job-related Behaviour”, *Tourism Management*, Volume 21, Number 2, (2000), 121-134.

Kızılırmak, İ., “Meslek Yüksekokulları Turizm ve Otelcilik Programlarının Turizm Sektörünün Beklentileri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:147,(2000), <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/147/kizilirmak.htm>, 12/10/2006

King, B., McKercher, B., Waryszak, R., “A comparative study of hospitality and tourism graduates in Australia and Honh Kong”, *The International Journal of Tourism Research*, 5-6 Nov/Dec (2003), 409-420.

Kocabaşoğlu, N.; Doksat, M., K.; Doğangün, B., “Anksiyete Ve Depresyonun Çok Yönlü İlişkisi, *Yeni Symposium*”, 42 (4), (2004), 168-176.

Kocacık, F., “Üniversite Gençliğinde Kimlik Bunalımı : Farklılaşma Ve Özdeşleşme (Bütünleşme)”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Tartışmaları Dergisi Sayı:1*, Eylül (2003), 1-10.

Koç, M., “Ölüm Korkusu Üzerine Kuramsal Açıdan Psikolojik Bir Değerlendirme”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6, (2002), 7-20.

Koç, M.; Aşaroğlu, S.; Sezer, A., “Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle Problem Alanları Arasındaki İlişki”, (07/11/2006), www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler

Koçel, T., *İşletme Yöneticiliği*, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 1998.

Koko, J., Guerrier, Y., “Overeducation, Underemployment And Jop Satisfaction: A Study Of Finnish Hotel Receptionist”, *International Journey of Hospitality Management*, , 13(4), (1994), 375-386.

Koyuncu, M., “Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin Turizm İşletmeleri Yöneticilerinden Beklentileri”, *Kapadokya Toplantıları VII. Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu*, (2000), 24-35.

Kozak, M., Kızılırmak, İ., “Türkiye’de Meslek Yüksekokulu Turizm-Otelcilik Programı Öğrencilerinin Turizm Sektörüne Yönelik Tutumlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişimi: Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12,Bahar, (2001), 9-16.

Köknel, Ö., *Günlük Hayatta Ruh Sağlığı*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1. Baskı, İstanbul, 1999.

Köknel, Ö., *Zorlanan İnsan*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1998.

Kulaksızoğlu, A., *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1998

Kuşluvan, S., Kuşluvan, Z., “Turizm İşletmelerinde İşgören Devri: Anlamı, Türleri ve Nedenleri”, *SOİD Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, Sayı:1, Temmuz-Ağustos-Eylül, Yıl:1, (2004), 28-36.

Kuşluvan, S., Kuşluvan, Z., “Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in Turkey”, *Tourism Management*, 21(2000), 251-269.

Kuşluvan, S., “Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin Turizm İşletmeleri Yöneticilerinden Beklentileri”, *Kapadokya Toplantıları VII. Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu*, 2000.

Küçük, Y.; Arıkan, D., “İşitme Engelli Çocukların Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 2, (2005), 1-13.

Lavender, A.; Watkins, E., “Rumination And Future Thinking In Depression”, *British Journal of Clinical Psychology* ,43: (2004), 129–142.

Li, H., C., W.; Lopez, V., “Do trait anxiety and age predict state anxiety of school-age children?”, *Journal of Clinical Nursing*, 14, (2005), 1083–1089.

Lin, M., C.; Endler, N., S.; Kocovski, N., L., “State and trait anxiety: A cross-cultural comparison of Chinese and Caucasia Students in Canada”, *Current Psychology*; 20, 1; Spring (2001), 95-111

MacLeod, A., K.; Tata, P.; Tyrer, P.; Schmidt, U.; Davidson, K.; Thompson, S., “Hopelessness and positive and negative future thinking in parasuicide”, *British Journal of Clinical Psychology*, 44, (2005), 495–504.

Marai, L., “Anxiety And Hopelessness In Two South Pacific Countries: Exploratory Studies”, *Social Behavior And Personality*, 32(8), (2004) 723-730.

Mayer, J.,D., “A Framework for the Classification of Personality Components”, *Journal of Personality*, 63:4, December, (1995), 819-878.

Mısırlı, İ., “Turizm Sektöründe Meslek Standartları ve Mesleki Belgelendirme Sistemi (Sertifikasyon)”, *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, Cilt:13,Sayı:1, (2002), 39-55

Ocaktan, E., Keklik, A., Çöl, M., “Abidinpaşa Sağlık Grup Başkanlığı’na Bağlı Sağlık Ocaklarında Çalışan Sağlık Personelinde Spielberger Durumluk Ve Sürekli Kaygı Düzeyi”, *Ankara Üniversitesi Tıp Dergisi*, Cilt: 55, sayı:1, (2002), 21-28.

O’connor, R., C.; Connery, H.; Cheyne, W., M. “Hopelessness: the role of depression, future directed thinking and cognitive vulnerability”, *Psychology, Health and Medicine*, Vol. 5, No. 2, (2000),155-161.

O’Connor, R.,C., O’Connor, D.B., O’Connor, S.M., Swallowood, J., J., Miles “Hopelessness, Stres and Perfectionism: The Moderating Effects Of Future Thinking”, *Cognition and Emotion*, 18(8), (2004), 1099-1120.

Öner, N., Le Compte, A., Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1 Baskı, İstanbul, 1983.

Öner, N., “Türkiye`de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı”, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 3. Basım, 1997.

ÖSYM, 2005-2006 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu Kitapçığı

Öy, B., Başoğlu, N., Türken, M., Yılmaz, N., Ekmekçi, A., “Sağlıklı Ve Ruh Sağlığı Kliniğine Başvuran Çocuklarda Depresyon ve Kaygı İlişkisi” *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 1: (1994), 13-17.

Öz, F.,” Hastalık ve Belirsizlik”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), (2001), 61-68.

Özakkaş, T.,“ Tedaviye Alınan Anksiyete Bozukluğu Grubundaki Hastaların Kişilik Bozuklukları Ve Psikososyal-Çevresel Sorunlar Açısından İncelenmesi” <http://www.hipnoz.com/bt16.html>, 15-05-2006.

Özer, A., K., “Öfke, Kaygı, ve Depresyon Eğilimlerinin Bilişsel Alt Yapısıyla İlgili Bir Çalışma”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), Haziran, (1994), 12-25.

Özgen, H., Taner, B., "Konaklama Endüstrisinde Verimlilik Analizi", *MPM Verimlilik Dergisi*, Cilt:22, No:1, (1993), 59-77.

Özgüven, H., D., “İntihar Girişimlerinde Krize Müdahale”, *Kriz Dergisi*, Cilt 11, Sayı, 1 Bahar, (2003), 25-34.

Özkalp, E., Davranış Bilimlerine Giriş, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1355, 3. Baskı, Eskişehir, 2004.

Öztürk, O., Ruh Sağlığı ve Ruhsal Bozukluklar, Hekimler Yayın Birliği, 4.Basım, Ankara, 1992.

Özusta, Ş., “Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Uyarılma, Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), (1995), 32-44.

Palabıyıkoglu, R.; Azizoğlu, S.; Özayar, H.; Berksun, O., E., “İntihar Girişimi Olan Ve Olmayan Depresiflerin Aile İşlevselliği”, *Kriz Dergisi*, 1(3), (1993), 114-123.

Pavesic, D.V., Brymer, R.A., “Job Satisfaction: What’s Happening to the Young Managers?” *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*. 30(4), (1990), 90-96.

Pelit, E., Güçer, E., “Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeler Üzerine Bir Araştırma”, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, (2006), 139-163

Pınar, P.; Sabuncu, N., “Long-Termtraumatic Stress Responses Of Survivors Of The August 1999 Earthquake In Turkey”, *Journal of Loss and Trauma*, 9, (2004), 257-268.

Poch, F.V.; Villar, E.; Caparros, B.; Juan, J., Cornella, M.; Perez, I.; “Feelings of hopelessness in a Spanish university population: Descriptive analysis and its relationship to adapting to university, depressive symptomatology and suicidal ideation”, *Social Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 39: (2004), 326–334.

Purcell, K., and Quinn, J., “Exploring the education-employment equation in hospitality management. A comparison of graduates and HNS”, *International Journal of Hospitality Management*, 15(1), (1996), 51-68.

Rank, O., Doğum Travması, (Çeviren :Sabir Yücesoy), Metis Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2001.

Rutter, P.A.; Behrendt, A.E., “Adolescent Suicide Risk: Four Psychosocial Factors”, *Adolescence*, Vol. 39, No. 154, Summer(2004), 295-302.

Sargın, N., “Lise 1 ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Drumluk-Sürekli Kaygı Düzeylerinin Belirlenip Karşılaştırılması” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir,1990.

Sayar, K.; Köse, S.; Acar, B.; Ak, İ.; Reeves, R., “Predictors Of Suicidal Behavior In A Sample Of Turkish Suicide Attempters”, *Journal of Loss and Trauma*, 28, (2004),137-150.

Schulz, C.,G., “Applying Sullivan’s Theory of Anxiety Versus Fear’, *Psychiatry: Interpersonal& Biological Processes*, Vol: 69, Issue:2, Summer (2006), 110-113.

Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C., Tekin, D., “Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik Ve Güvenirliği”, *Kriz Dergisi cilt:1, Sayı:3, Güz (1993)*, 139-142.

Sem, J., Clements, C., “Tourism and Recreation Management: Strategies for Public Lands”, *Parks and Recreation*, 31 (9), (1996), 92-105.

Seymen, A., O., “Turizm İşletmelerinde Oryantasyon Eğitiminin İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Önemi ve Buna Yönelik Program Modelinin Oluşturulması”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt:13, sayı: 1, (2002), 15-25.

Sevgi, A., “Turizm Eğitimi”, *Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Yorum Basım Yayın Sanayi Ticaret Şirketi, Ankara*, (1992), 19-45.

Sezgin, O., M., *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2001.

Shiomi, K. “Correlations Of Hopelessness With Motivation And Personality Traits Among Japanese School Children”, *Perceptual and Motor Skills*, 80(1), (1995), 717-718.

Sigmun, F., *Psikanalize Giriş*, (Çeviren: Günsel Koptagel), Mert Yayıncılık, İstanbul,

Siu, V., Tsang, N., Wong, S., “What Motivates Hong Kong’s Hotel Employees?”, *The Cornell H.R.A., Quartely*, October, (1997), 44-49.

Solmaz, M.; Sayar, K.; Özer, Ö., A.; Öztürk, M.; Acar, B., “Sosyal Fobi Hastalarında Aleksitimi, Umutsuzluk ve Depresyon: Kontrollü Bir Çalışma”, *Klinik Psikiyatri*, 3,:(2000), 235-241.

Sturman, E., D.; Mongrain, M.; Kohn, P., M., “Attributional Style as a Predictor of Hopelessness Depression”, *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly Volume 20, Number 4*, (2006), 447- 458.

Sungur, M., “Kognitif Görüş Bağlamında Depresyon ve Antisipasyon”, *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*, Aralık, (1994), 15-23.

Şirin, A., Kavak, O., Ertem, G., “Doğumhane Stajına Çıkan Öğrencilerin Durumluk-Süreklilik Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi”, *C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 7 (1), (2003), 27-32.

Tamar, M., “Çocuk ve Ergenlerde Depresyon”, *Klinik Psikiyatri, Ek 2*, (2004), 84-92.

Tanç, S., “Benlik Değeri, Umutsuzluk Ve Kariyer Beklentileri”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999.

Tezcan, M., *Eğitim Sosyolojisi*, Feryal Matbaası, Ankara, 1996.

Tezel, A., “Aile İçi İletişim”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134, (2004), 1-6.

Theobald, W., *Global Tourism The Next Decade*, Butterwort-Heinemann Ltd. Oxford, 1994

Tutar, H., “Kişilik- Psikolojik Şiddet (Mobbing) İlişkisi”
<http://www.canaktan.org/yonetim/psikolojiksiddet/kisilik.htm>, (10/10/2006).

Tutar, H., “Katı Olan Her İş Sanallaşılıyor Veya İşgörenin Artan Yalnızlığı Üzerine: Kuramsal Bir Yaklaşım”, İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt: 9, Sayı:2, (2007), 116-141.

Tuyluoğlu, T., “Türkiye’de Turizm Eğitiminin Niteliği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.

Tümkaya, S., “Ailesi Yanında Ve Yetiştirilme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Güz, , 3(4), (2005), 445-457.

Türküm, S., Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın Bilişsel Çarpıtmalar ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1118, Eskişehir, 1999.

Uğuz, Ş., “Anksiyete Bozuklukları”, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Ders Notları,(2001),(20/10/2006),<http://lokman.cu.edu.tr/psikiyatri/dersnt>

Ülsever, C., “Huzur Ne İşe Yarar”, Hürriyet İK Gazetesi, 5 Kasım 2006.

Ünal, G., “Bir Grup Üniversiteli Gençte Çekingenlik, Aleksitimi ve Benlik Saygısının Değerlendirilmesi”, Klinik Psikiyatri, 7, (2004), 215-222.

Ünaldı, Z.; Köseli, A.; Teker, N.; Şener, S.; Bal, E., Sağlık Gelişiminde Toplum Katılımı Sağlık Hizmetlerinin Sorgulanması, Pelin Ofset Ltd.Şti., Ankara, 1994.

Ünlü, S., Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Psikoloji Ders Kitabı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2001.

Ünlüönen, K., “Turizm işletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri ve Algılamaları Açısından Karşılaştırılması (1998.1999 ve 2003-2004 Öğretim Yılları)”, Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı : 1, (2004), 108-130.

Ünlüönen, K., “Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri Ve Algılamaları Açısından Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (3), (2000), 218-238.

Üzümcü, T., P., Bayraktar, S., “Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yüksek Öğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki eğitiminin Etiksel Açından İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması”, 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir, Kasım , 2004.

Varol, Ş., “Lise Son Sınıfı Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1990.

Westefeld J.,S, Whitehard K.,A, Range L.,M, “ College and University Student Suicide Trends and Implications”, The Counseling Psychologist, 18(3), (1990), 464-476.

Wilde E.,J, Kienhorst I., Diekstra R., “The Relationship Between Adolescent Suicidal Behavior And Life Events İn Childhood And Adolescence. American Journal of Psychiatry, 149, (1992), 45-51.

Wisneski, P., (July, 2000) “Hopelessness İn Adolescent Alcohol Abusers”.
<http://www.uwstout.edu/lib/thesis/2000/2000wisneskip.pdf>, (10/01/2007)

Yalom, İ., Varoluşçu Psikoterapi, (Çeviren: Zeliha İyidoğan Babayiğit), Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 1999.

Yang B., Clum, G.,A., “Life Stress, Social Support And Problem Solving Skills Predictive Of Depressive Symptoms, Hopelessness And Suicide İdeation İn An Asian Student Population: A Test Of Model” Suicide and Life Threatening Behavior, 24(2), (1994),127-139.

Yapıcı, M. “Üniversite Öğrencilerinin Dersten Kalma Nedenleri”, Üniversite Ve Toplum Bilim, Eğitim Ve Düşünce Dergisi, e-dergi, Cilt: 3, Sayı:2, Haziran (2003), www.universite-toplum.org,(15/10/2006),

Yarcan, Ş., Ertuna, E., “What You Encourage Is What You Get: The Case of Turkish Inbound International Tourism”, Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research, Vol. 13, Number: 2, (2002), 159-183.

Yaşar, R., “Çatışma Teorisi Bağlamında Depresyonun Sınıfsal.Karakteri”, <http://www.esosder.com/index.php?bolum=İşletme&aranan=1>, (12/11/2006),

Yavuz, R., “Depresyonun Kliniği”, İTÜ. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Depresyon, Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller Sempozyumu 2-3 Aralık 1999, İstanbul, s. 29-34.

Yavuzer, H., Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994.

Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S., SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Anatolia Akademik Yayıncılık Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara, 2004.

Yurtseven, R., Dönmez, D., “Etkinlik Kriteri Olarak Müşteri Tatmini, Örgüt ve Müşteri Boyutuyla Karşılaştırmalı Bir Pilot Araştırma”, Anatolia Turizm Araştırma Dergisi, Cilt:14, Sayı:2, (2003), 132-140.

Yüksel, İ., “İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçlarının İncelenmesi (Ankara Örneği)”, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 2,(2003), 21-38.

Zaybak, A., Fadıloğlu, Ç., “Üniversite Öğrencilerinin Sağlığı Geliştirme Davranışı ve Bu Davranışı Etkileyen Nedenlerin Belirlenmesi” Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt:20, Sayı: 1, (2004), 77-95.

www.egitimplatformu.net (10/10/2006)
<http://haber.mynet.com/?date> (26/11/2006)
<http://www.hipnoz.com/yayinlar.html> (03-10-2006)
www.osym.gov.tr (12/12/2006)
<http://www.ntvmsnbc.com> (27/10/2006)
<http://www.okulpdr.net/anadolumes.htm> (01/12/2006)
<http://www.psikoloji.gen.tr> (21-09-2006)
<http://psikoterapi-merkezi.com:3000/main/show/111> (10/10/2006)
www.sirinlerkoleji.com/rehberlik/kaygi/doc (03-10-2006)
<http://ttogm.meb.gov.tr/ticar/istatistik.htm> (11/12/2006)
<http://www.kultur.gov.tr> (05-01-2007)
<http://tr.wikipedia.org> (10/01/2007)
<http://egitek.meb.gov.tr/Kitaplar/Turizm> (05/01/2007)
www.fedavis.com/research (10/10/2007)

EK- 1

BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ
(BUÖ)

Aşağıda geleceğe ait düşünceleri ifade eden bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, bunların size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Örneğin okuduğunuz ilk ifade size uygun ise “Evet”, uygun değil ise “Hayır” ifadesinin altındaki kutunun içine (X) işareti koyunuz.

	<i>EVET</i>	<i>HAYIR</i>
1. Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.	()	()
2. Kendim ile ilgili şeyleri düzeltmediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.	()	()
3. İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.	()	()
4. Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.	()	()
5. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.	()	()
6. Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.	()	()
7. Geleceğimi karanlık görüyorum.	()	()
8. Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.	()	()
9. İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.	()	()
10. Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.	()	()
11. Gelecek benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu.	()	()
12. Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi umuyorum.	()	()
13. Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.	()	()
14. İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	()	()
15. Geleceğe büyük inancım var.	()	()
16. Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	()	()
17. Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	()	()
18. Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	()	()
19. Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.	()	()

20. İstedigim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin
gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim. () ()

EK-2

STAI FORM TX – I (DURUMLUK KAYGI ÖLÇEĞİ)

YÖNERGE:Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış

cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		HİÇ	BİRAZ	ÇOK	TAMAMIYLA
1.	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
3.	Su anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
4.	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
6.	Şu anda hiç keyfim yok	(1)	(2)	(3)	(4)
7.	Başıma geleceklerden endişe ediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
8.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
9.	Şu anda kaygılıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
10.	Kendimi rahat hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
11.	Kendime güvenim var	(1)	(2)	(3)	(4)
12.	Şu anda asabım bozuk	(1)	(2)	(3)	(4)
13.	Çok sinirliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
14.	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
15.	Kendimi rahatlamış hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
16.	Şu anda halimden memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17.	Şu anda endişeliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
18.	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
19.	Şu anda sevinçliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
20.	Şu anda keyfim yerinde.	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-3

STAI FORM TX – 2 (SÜREKLİ KAYGI ÖLÇEĞİ)

YÖNERGE:Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış

cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
21.	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
22.	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
23.	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
24.	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
25.	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
26.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
27.	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
28.	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
29.	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
30.	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
31.	Herşeyi ciddiye alır ve endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
32.	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
33.	Genellikle kendimi emniyette hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
34.	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
35.	Genellikle kendimi hüznü hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
36.	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
37.	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
38.	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	(1)	(2)	(3)	(4)
39.	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
40.	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-4 KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ

1. Cinsiyetiniz nedir?

- a) () Kız
b) () Erkek

2. Okuduğunuz eğitim kurumunun çeşidi nedir?

- a) () Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu

b) () Anadolu Meslek Turizm Lisesi

c) () Kolej

3. Üniversiteye hangi tür liseden geldiniz?

a) () Düz lise

b) () Anadolu Lisesi

c) () Anadolu meslek turizm lisesi

d) () Diğer (Lütfen belirtiniz)

4. Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz?

a) () 1. Sınıf

b) () 2. Sınıf

c) () 3.Sınıf

d) () 4 Sınıf

5.Okuldaki başarı durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

a) () Çok iyi

b) () İyi

c) () Orta

d) () Düşük

6. Anneniz babanız ayrımı?

a) () EVET

b) () HAYIR

7. Okul arkadaşlarımızla ilişkileriniz genellikle nasıldır?

a) () Çok iyi

b) () İyi

c) () Yetersiz

8. Siz dahil ailenin kaç çocuğa sahiptir?

a) () Tek

b) () 2-4 arası

c) () 4'ten fazla

9. Tüm gelirler dikkate alındığında evinizin ortama aylık geliri ne kadardır?

a) () 350-500 YTL

b) () 501- 750 YTL

c) () 751-1000 YTL

d) () 1000 YTL ve Yukarı

10. Nerede kalıyorsunuz?

a) () Ailemin yanında.

b) () Yurtta

c) () Arkadaşlarla birlikte.

d) () Sadece Annemle

e) () Sadece Babamla

11. Nerde doğdunuz?

a) () İL

b) () İLÇE

c) () KASABA/BELDE

d) () KÖY

EK-4 (Devam)

12. Anne ve babanızın eğitim düzeyi aşağıdakilerden hangisidir? (Lütfen X işareti koyarak belirtiniz)

EĞİTİM DÜZEYİ	ANNE	BABA
Okuryazar değil		
Okuryazar		
İlkokul mezunu		

Ortaokul mezunu		
Lise mezunu		
Üniversite mezunu		

13) Anne ve babanız hayatta mı?(Lütfen X işareti koyarak belirtiniz)

	Evet	Hayır
Anne		
Baba		

14) Sosyal güvenceniz aşağıdakilerden hangisidir? ?(Lütfen X işareti koyarak belirtiniz)

	Evet	Hayır
Anne		
Baba		

15) Anne ve babanızın çalışma durumu aşağıdakilerden hangisidir? ?(Lütfen X işareti koyarak belirtiniz)(Emekli ise Evet işaretleyiniz)

YOK	
MEMUR (EMEKLİ SANDIĞI)	
SSK	
BAĞKUR	
YEŞİLKART	
EMEKLİ	

Ek-5

Aşağıda almış olduğunuz eğitim ve eğitim kurumunuzla ilgili sorular verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, durumunuza uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz.

1) Eğitim aldığınız kurumunda bulunmaktan ve aldığınız eğitimden memnunuz musunuz?

- a) () EVET
b) () HAYIR
c) () KARARSIZIM

2) Eğer, 1. soruya verdiğiniz cevap "HAYIR" ise; okuduğunuz bölümden memnun olmamanızın nedeniniz hangisidir?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Kişisel özelliklerimle bağdaşmadığı için	
İş bulunması zor olduğu için	
Toplumda saygın bir meslek olmadığı için	
Kazancın düşük olmasından dolayı	
Verilen eğitimin yetersizliğinden dolayı	
Eğitmcilerin yaklaşımından dolayı	
Diğer (Lütfen Belirtiniz)	

3) Bulduğunuz eğitim kurumunu tercih etmekteki nedeniniz yandaki şıklardan hangisidir?(Lütfen size uygun seçeneğin karşısına X işareti koyunuz) (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Eğitimi almış olduğum mesleği sevdiğim için	
Sınavda bu bölümü kazandığım için	
Ailemin İsteği	
Başka seçeneğim olmadığı için (Mecburen)	
Bilmeyerek (Bilinçsiz bir tercih)	
Öğretmenlerimin tavsiyesi üzerine	
Günümüzde geçerli bir meslek olduğu için	
Diğer (lütfen Yazınız)	

4)Size tekrardan okumak için bir bölüm sunulsa aşağıdakilerden hangisini seçerdiniz? (Lise öğrencileri için) (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Tekrardan şu anda okuduğum bölümü seçerdim.	
Düz lisede okumak isterdim	
Fen lisesinde okumak isterdim	
Anadolu Öğretmen lisesinde okumak isterdim	
Anadolu Lisesinde okumak isterdim	
Güzel sanatlar lisesinde okumak isterdim	
Anadolu Teknik lisede okumak isterdim	
Başka bir meslek bölümü lisesinde okumak istedim	
Açık lisede okumak isterdim	
Diğer (Lütfen yazınız)	

EK-5 (Devam)

5) Size tekrardan okumak için bir bölüm sunulsa aşağıdakilerden hangisini seçerdiniz? (Üniversite öğrencileri için) (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Tekrardan şu anda okuduğum bölümü seçerdim	
Eğitim fakültesi	
İktisadi İlimler Fakültesi	
İletişim Fakültesi	
Tıp Fakültesi	
Mühendislik Fakültesi	
Ziraat Fakültesi	
Askeri Harp Akademisi	
Sağlık Bilimleri YO (Hemşirelik vb)	
Diğer (Lütfen yazınız)	

6) Mezun olduktan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Kendi okuduğum bölümümdeki mesleği yapacağım	
İstediğim şartlar olursa bu mesleği yaparım	
Başka sektörde iş bulamasam eğitimini almış olduğum mesleği yaparım	
Kendi işimi kuracağım	
Başka sektörde çalışacağım(Lütfen Belirtiniz)	

ÖZGEÇMİŞ

1. GENEL

SOYADI, ADI: ÜNGÜREN, ENGIN	
YAZIŞMA ADRESİ: Ayaskent Bergama İzmir	
GSM 0 536 849 66 28	E-MAIL: enginungoren@hotmail.com

2. EĞİTİM

ÖĞRENİM DÖNEMİ	DERECE	ÜNİVERSİTE	ÖĞRENİM ALANI
2005	Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik A.B.D
2000-2004	Lisans	Akdeniz Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O

3.ÇALIŞMA DENEYİMİ

2005-2006	Antalya Barosu Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi (Antalya)	Öğretmen
05-2004 /10-2004	Katowice Orbis Novotels (Accor Group) (Polonya)	Yönetim Stajı (Pazar Araştırması Ve Swot Analizi)
04-2003/11-2003	Yurt-Tur Clup Sehayat Acentası (Antalya)	Antalya Bölgesi Otel Rehberi
05-2002-10-2002	Clup Ali Bey (Manavgat/Antalya)	Yiyecek-İçecek Departmanı

4. KATILDIĞI KURSLAR

TARİH	KURSUN KONUSU
06-2005 09/2006	Profi-Lingua sp.j İngilizce Kursu Katowice Polonya